



PREZYDENT MIASTA BYDGOSZCZY  
MIEJSKA PRACOWNIA URBANISTYCZNA  
WYDZIAŁ ROZWOJU I STRATEGII MIASTA

## ZAŁĄCZNIK NR 1 DIAGNOZA STANU WYJŚCIOWEGO

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI  
DLA MIASTA BYDGOSZCZY  
NA LATA 2007-2015



BYDGOSZCZ

2009



**SPIS TREŚCI**

1. Dokumenty strategiczne dla rozwoju miasta .....	5
1.1. Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego .....	5
1.2. Strategia Rozwoju Bydgoszczy do 2015 roku .....	6
1.3. Plan Rozwoju Bydgoszczy na lata 2009-2014 .....	7
1.4. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Bydgoszczy .....	8
1.5. Programy, plany, strategie i polityki miejskie .....	9
1.5.1. Program Rewitalizacji i Rozwoju Bydgoskiego Węzła Wodnego .....	9
1.5.2. Program ochrony środowiska dla miasta Bydgoszczy na lata 2005-2012 oraz Plan gospodarki odpadami dla miasta Bydgoszczy na lata 2005-2012 .....	11
1.5.3. Polityka kulturalna Bydgoszczy .....	11
1.5.4. Polityka oświatowa Miasta Bydgoszczy na lata 2008-2012 .....	12
1.5.5. Miejski program zapobiegania przestępczości oraz ochrony bezpieczeństwa obywateli i porządku publicznego .....	12
1.5.6. Strategia rozwiązywania problemów społecznych miasta Bydgoszczy w latach 2005-2015 .....	13
1.5.7. Program przeciwdziałania bezrobociu, promocji zatrudnienia oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy .....	13
1.5.8. Miejski Program Promocji Zdrowia na 2009 rok .....	13
1.5.9. Samorządowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Mieszkańców Bydgoszczy na lata 2008-2011 .....	14
1.5.10. Miejski Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na 2009 rok .....	14
1.5.11. Program współpracy Miasta Bydgoszczy z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego w roku 2009 .....	14
1.5.12. Kierunki polityki gospodarowania mieniem komunalnym (nieruchomości) .....	15
1.5.13. Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem miasta .....	15
1.5.14. Założenia do planu zaopatrzenia miasta w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe ...	16
1.5.15. Plan Rozwoju i Modernizacji Urządzeń Wodociągowych i Kanalizacyjnych na lata 2009 - 2013 .....	16
1.5.16. Zintegrowany plan rozwoju transportu publicznego w Bydgoszczy na lata 2005 - 2013 ...	16
2. Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej Bydgoszczy .....	17
2.1. Społeczeństwo .....	17
2.1.1. Struktura demograficzna i społeczna (trendy) .....	17
2.1.2. Prognozy demograficzne .....	25
2.1.3. Stan i zróżnicowanie dochodowości gospodarstw domowych .....	27
2.1.4. Struktura ludności pod względem standardów zamieszkania .....	28
2.1.5. Bezrobocie .....	33
2.1.6. Grupy wymagające wsparcia .....	37
2.1.7. Problemy edukacyjne .....	40
2.1.8. Zagrożenie bezpieczeństwa .....	42
2.1.9. Potrzeby imigrantów, mniejszości narodowych i etnicznych .....	43
2.1.10. Społeczeństwo - Identyfikacja problemów .....	44
2.2. Gospodarka .....	45
2.2.1. Podmioty gospodarki narodowej .....	45
2.2.2. Struktura podmiotów gospodarki na terenie miasta .....	47
2.2.3. Główni pracodawcy .....	51
2.2.4. Gospodarka - Identyfikacja problemów .....	55
2.3. Środowisko .....	55
2.3.1. Powietrze .....	55
2.3.2. Hałas i drgania .....	57
2.3.3. Woda .....	62
2.3.4. Promieniowanie .....	66
2.3.5. Miejski system przyrodniczy .....	66

2.3.6. Środowisko - Identyfikacja problemów .....	69
2.4. Infrastruktura .....	70
2.4.1. Infrastruktura techniczna .....	70
2.4.1.1. Zaopatrzenie w wodę .....	70
2.4.1.2. Odprowadzenie i oczyszczenie ścieków sanitarnych .....	71
2.4.1.3. Odprowadzenie i oczyszczenie ścieków deszczowych .....	72
2.4.1.4. Elektroenergetyka .....	74
2.4.1.5. Zaopatrzenie w gaz .....	74
2.4.1.6. Zaopatrzenie w ciepło .....	76
2.4.1.7. Infrastruktura techniczna - Identyfikacja problemów .....	77
2.4.2. Infrastruktura transportowa .....	78
2.4.2.1. Sieć drogowa .....	78
2.4.2.2. Obiekty inżynierskie .....	80
2.4.2.3. Transport publiczny .....	81
2.4.2.4. Infrastruktura transportowa - Identyfikacja problemów .....	86
2.5. Uwarunkowania przestrzenne .....	86
2.5.1. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego .....	86
2.5.2. Stan prawny - własności .....	91
2.5.3. Strefy ochrony konserwatorskiej .....	94
2.5.4. Struktura funkcjonalno-przestrzenna .....	98
2.5.5. Termoizolacja budynków .....	105
2.5.6. Zagospodarowanie przestrzenne - Identyfikacja problemów .....	105
3. Analiza zjawisk kryzysowych .....	106
3.1. Wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia .....	106
3.2. Wysoki poziom długotrwałego bezrobocia .....	114
3.3. Niekorzystne trendy demograficzne .....	117
3.4. Niski poziom edukacji, znaczące braki w umiejętnościach i wysoki odsetek osób porzucających szkołę .....	121
3.5. Wysoki poziom przestępczości i naruszeń prawa .....	125
3.6. Szczególnie zniszczone otoczenie .....	129
3.7. Porównywalnie niższy poziom wartości zasobu mieszkaniowego .....	131
3.8. Obszar kryzysowy .....	133
4. Delimitacja obszaru objętego Lokalnym Programem Rewitalizacji Bydgoszczy .....	140
4.1. Wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia .....	141
4.2. Wysoki poziom długotrwałego bezrobocia .....	144
4.3. Niekorzystne trendy demograficzne .....	146
4.4. Niski poziom edukacji, znaczące braki w umiejętnościach i wysoki odsetek osób porzucających szkołę .....	149
4.5. Wysoki poziom przestępczości i naruszeń prawa .....	151
4.6. Szczególnie zniszczone otoczenie .....	153
4.8. Wyznaczenie obszaru objętego Lokalnym Programem Rewitalizacji Bydgoszczy .....	156
5. Uchwała nr XXXVIII/550/08 RADY MIASTA BYDGOSZCZY z dnia 26.11.2008 r. w sprawie przyjęcia obszarów wsparcia do Lokalnego Programu Rewitalizacji dla miasta Bydgoszczy na lata 2007–2013 .....	162
6. Podsumowanie i wytyczne .....	164

## 1. Dokumenty strategiczne dla rozwoju miasta

Bydgoszcz posiada szereg dokumentów kierunkowych, które podejmują zagadnienia zbieżne z problematyką rewitalizacji. Uwzględnianie w bieżącej pracy instytucji miejskich, kierunków i wytycznych zawartych w tych dokumentach buduje warunki dla poprawy życia mieszkańców i pozytywnego przebiegu procesów rewitalizacyjnych. Do dokumentów tych należą niżej wymienione dokumenty.

### 1.1. Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Celem nadrzędnym „Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2020”, przyjętej uchwałą Sejmiku Województwa w 2005 roku jest:

**„Poprawa konkurencyjności regionu i podniesienie poziomu życia mieszkańców przy respektowaniu zasad zrównoważonego rozwoju”.**

Cel nadrzędny został rozpisany na trzy priorytetowe obszary działań strategicznych, którym przypisano czternaście działań strategicznych:

Priorytetowy obszar działań 1. **Rozwój nowoczesnej gospodarki:**

- Działanie 1.1. Kreowanie warunków przedsiębiorczości i upowszechniania innowacji,
- Działanie 1.2. Wzmacnianie konkurencyjności regionalnej gospodarki rolnej,
- Działanie 1.3. Promocja rozwoju turystyki.

Priorytetowy obszar działań 2. **Unowocześnienie struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu:**

- Działanie 2.1. Wspieranie rozwoju sieci osadniczej,
- Działanie 2.2. Rozwój infrastruktury technicznej,
- Działanie 2.3. Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego,
- Działanie 2.4. Rozwój infrastruktury społecznej,
- Działanie 2.5. Promocja dziedzictwa kulturowego,
- Działanie 2.6. Zachowanie i wzbogacanie zasobów środowiska przyrodniczego.

Priorytetowy obszar działań 3. **Rozwój zasobów ludzkich:**

- Działanie 3.1. Budowa społeczeństwa opartego na wiedzy,
- Działanie 3.2. Budowa kapitału społecznego,
- Działanie 3.3. Promocja zatrudnienia osób pozostających bez pracy lub zagrożonych jej utratą,
- Działanie 3.4. Promocja i profilaktyka zdrowia,
- Działanie 3.5. Integracja społeczno-zawodowa i bezpieczeństwo ludności.

Poszczególnym działaniom przypisane są główne kierunki działań strategicznych (cele operacyjne).

Zagadnienia dotyczące rewitalizacji obszarów zdegradowanych i problemowych mają bezpośrednie odzwierciedlenie w zapisach „Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2007-2020”:

Priorytetowy obszar działań 2. Unowocześnienie struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu:

- Działanie 2.1. Wspieranie rozwoju sieci osadniczej:
- Kierunek działań 2.1.2. Rewitalizacja miast i wsi regionu.

Zgodnie z opisem ww. celu operacyjnego nadrzędnym celem działań rewitalizacyjnych winno być wywołanie pożądanych zmian społecznych i pobudzenie gospodarcze. Przedsięwzięcia w tym kierunku zmierzające winny obejmować:

- rewitalizację zdegradowanych obszarów zasiedlonych dla polepszenia ich zasobów mieszkaniowych, ochrony i rewaloryzacji zasobów zabytkowych z nadaniem im nowych funkcji (np. kulturalnej, turystycznej), wywołania ożywienia społeczno-gospodarczego,
- wspieranie przekształceń obszarów problemowych (np. przemysłowych, powojenskich) w kierunku aktywizacji ich potencjałów gospodarczych, społecznych i środowiskowych.

Przedsięwzięcia planowane w ramach „Lokalnego programu rewitalizacji dla miasta Bydgoszczy” są spójne z zapisem „Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2007-2020”.

## 1.2. Strategia Rozwoju Bydgoszczy do 2015 roku

„Strategia rozwoju Bydgoszczy do 2015 roku” została uchwalona w listopadzie 2004 roku. Jest to dokument przygotowany przy szerokim współudziale mieszkańców, który stanowi podstawę przy podejmowaniu decyzji dotyczących wszelkich procesów związanych z rozwojem naszego miasta. Dzięki zaangażowaniu przedstawicieli różnych środowisk społecznych w powstaniu strategii, wytyczona została koncepcja rozwojowa uwzględniająca zrównoważony rozwój, dobrą jakość życia bydgoszczan, nowoczesną gospodarkę, troskę o przestrzeń publiczną miasta, wartości nauki i kultury oraz zintegrowanie z rozwojem regionu. Wizerunek miasta określony został w misji rozwoju o następującym brzmieniu:

*„Bydgoszcz – miastem bezpiecznym, przyjaznym ludziom i środowisku, nowoczesną i funkcjonalną metropolią sprzyjającą rozwojowi innowacyjnej gospodarki, znaczącym krajowym i międzynarodowym ośrodkiem administracyjnym, naukowym, kulturalnym, sportowym i turystycznym.”*

Dążenie do osiągnięcia wyznaczonego celu odbywać się będzie poprzez realizację szeregu działań zapisanych w 5 głównych celach strategicznych:

- Cel 1. Tworzenie warunków dla wszechstronnego rozwoju mieszkańców Bydgoszczy oraz ich identyfikacji z miastem.
- Cel 2. Nowoczesne i funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni miejskiej.
- Cel 3. Tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi nowoczesnej gospodarki.
- Cel 4. Stymulowanie rozwoju miasta jako ośrodka metropolitalnego o znaczeniu międzynarodowym, poprzez efektywne wykorzystanie i rozwój potencjałów: naukowego, kulturalnego, sportowego i turystycznego oraz partnerskie współdziałanie z samorządami miasta Torunia i gmin sąsiadujących.
- Cel 5. Wzmocnienie roli Bydgoszczy jako jednego z krajowych centrów usług.

Cele strategiczne nr 1, 2, 3 i 4 wiążą się z zagadnieniem rewitalizacji zdegradowanych obszarów w Bydgoszczy. Cele strategiczne uszczegółowione zostały poprzez cele operacyjne, wśród których związek z „Lokalnym programem rewitalizacji dla miasta Bydgoszczy” mają:

- Cel I.1. Poprawa warunków mieszkaniowych.
- Cel I.3. Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego mieszkańcom.
- Cel I.4. Poprawa funkcjonowania systemu oświaty i wychowania.
- Cel I.6. Poprawa bezpieczeństwa publicznego.
- Cel I.7. Promocja zatrudnienia i tworzenie warunków sprzyjających integracji społecznej.
- Cel II.5. Poprawa jakości przestrzeni publicznej.
- Cel II.7. Poprawa i ochrona środowiska naturalnego.
- Cel III.1. Pobudzanie do inwestowania w Bydgoszczy.
- Cel III.2. Wspieranie aktywności gospodarczej istniejących podmiotów.
- Cel IV.4. Rozwój potencjału kulturalnego Bydgoszczy.
- Cel IV.5. Rozwój potencjału sportowego i turystycznego Bydgoszczy.

„Lokalny program rewitalizacji dla miasta Bydgoszczy” jest uszczegółowieniem działań ujętych w „Strategii Rozwoju Bydgoszczy do 2015 roku” w zakresie zamierzeń odnowy obszarów zdegradowanych i przyczynia się do osiągnięcia misji i celów strategicznych.

### 1.3. Plan Rozwoju Bydgoszczy na lata 2009-2014

Średniookresowym dokumentem realizacyjnym strategii rozwoju miasta jest „Plan Rozwoju Bydgoszczy na lata 2009-2014” przyjęty uchwałą nr XLV/532/09 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 1 kwietnia 2009 r. (czwarta edycja Planu).

Plan Rozwoju Bydgoszczy jest kluczowym elementem integrującym system zarządzania miastem, łączącym długofalowe cele strategiczne z działalnością operacyjną. Kilkuletni Plan najważniejszych działań rozwojowych oparty jest na celach wynikających ze strategii rozwoju miasta i aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej w Bydgoszczy. Przyjęty mechanizm aktualizacji Planu, czyni z niego narzędzie systemowe zarządzania rozwojem Miasta.

Plan jest zbiorem konkretnych, realnych, niezbędnych dla rozwoju społeczności lokalnej działań, odzwierciedla faktyczne potrzeby, a jego realizacja leży we wspólnym interesie wszystkich mieszkańców gminy.

Podczas prac nad Planem Rozwoju Bydgoszczy zostało przyjętych 5 priorytetów, realizujących główne cele Strategii Rozwoju Miasta i wyznaczono 14 programów, w których pogrupowano konkretne projekty.

Wypracowane priorytety i programy:

- I. Dostępność komunikacyjna (zewnętrzna i wewnętrzna):
  1. Bydgoszcz sprawna komunikacyjnie (23 projekty)
  2. e-Bydgoszcz (5 projektów)
- II. Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki miasta:
  3. Gospodarna Bydgoszcz (10 projektów)
  4. Pracujemy w Bydgoszczy (10 projektów)
  5. Przystanek Bydgoszcz (3 projekty)
- III. Nauka i edukacja czynnikiem jakościowego rozwoju społeczeństwa:
  6. Miasto nauki (30 projektów)
  7. Edukacja dla każdego (17 projektów)
- IV. Poprawa atrakcyjności zamieszkania:
  8. Bezpieczna Bydgoszcz (8 projektów)
  9. Mieszkajmy w Bydgoszczy (9 projektów)
  10. Zielona i czysta Bydgoszcz (18 projektów)
  11. Kultura bez granic (13 projektów)
  12. Żyjmy razem i zdrowo (6 projektów)
  13. Bydgoszcz bogata w imprezy i sukcesy sportowe (9 projektów)
- V. Rozwój obszaru metropolitalnego:
  14. Metropolia (5 projektów)

Plan Rozwoju Bydgoszczy zawiera szereg projektów rewitalizacyjnych. Zagadnienia dotyczące rewitalizacji obszarów zdegradowanych wpisane zostały do programu „Mieszkajmy w Bydgoszczy”. Zgodnie z jego opisem, w ramach programu podejmowane będą przedsięwzięcia obejmujące między innymi:

- rewitalizację obszarów zdegradowanych celem poprawy zasobów mieszkaniowych oraz ochrony i rewaloryzacji zasobów zabytkowych,
- rewitalizację zdegradowanych obszarów problemowych (poprzemysłowych i powojaskowych) w kierunku aktywizacji ich potencjałów gospodarczych, społecznych i środowiskowych,
- odbudowę szlaków wodnych ze szczególnym uwzględnieniem funkcji turystycznych,
- rewitalizację traktów handlowo-usługowych.

Natomiast konkretne projekty rewitalizacyjne ujęte są zarówno w programie „Mieszkajmy w Bydgoszczy” jak i w innych programach, np. w programie „Miasto nauki” (projekty związane z rewitalizacją obiektów uczelni wyższych). Wszystkie te przedsięwzięcia przyczyniają się do osiągnięcia celów związanych z rewitalizacją obszarów kryzysowych.

## 1.4. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Bydgoszczy

Obowiązujące Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Bydgoszczy przyjęte Uchwałą Nr XLVI/980/05 z dnia 27 kwietnia 2005r. Rady Miasta Bydgoszczy, stanowi podstawowe narzędzie określające politykę przestrzenną miasta i umożliwiające realizację zadań własnych w zakresie ładu przestrzennego, komunikacji i infrastruktury technicznej. Jest jedynym obligatoryjnym dokumentem planistycznym dla obszaru całej gminy przedstawiającym kierunki przemian przestrzennych w ujęciu długofalowym.

Studium poprzez swoje ustalenia wskazuje uwarunkowania, możliwości, kierunki i zasady przekształcenia struktury przestrzennej miasta umożliwiające podjęcie działań zmierzających do pełnej realizacji celów strategicznych.

Podstawowe założenia polegają na:

- 1) ukształtowaniu strefy śródmiejskiej z obszarem centralnym, w tym:
  - intensyfikacji funkcji centrotwórczych,
  - poprawie dostępności komunikacyjnej z preferencją dla komunikacji zbiorowej i pieszej,
  - waloryzacji obszaru, ochronie i wzbogaceniu cech identyfikacyjnych centrum;
- 2) rewitalizacji i rewaloryzacji strefy śródmiejskiej, w tym:
  - preferencji lokalizacyjnych dla funkcji usługowo-mieszkaniowych,
  - budowie obwodnic śródmiejskich z parkingami wielopoziomowymi,
  - dyslokacji funkcji produkcyjno-składowych, adaptacji terenów poprzemysłowych na cele usługowo-mieszkaniowe;
- 3) rozwoju obszarów koncentracji usług publicznych, prestiżowych dla miasta i regionu z zakresu:
  - nauki /ośrodki akademickie w strefie śródmiejskiej i w Fordonie/,
  - zdrowia /ośrodki kliniczne i specjalistyczne szpitale – Skrzetusko, Wzgórze Wolności, Kapuściska, Błonie, Fordon/,
  - kultury i sportu /Leśny Park Kultury i Wypoczynku w Myślęcinku, ośrodki sportów wodnych przy torze regatowym na Brdyujściu i na Babiej Wsi, modernizacja istniejących stadionów zlokalizowanych przy osiedlach mieszkaniowych i w sąsiedztwie ośrodków akademickich – „Polonia” na Skrzetusku, przy UTP w Fordonie po rekultywacji terenów eksploatacyjnych/,
- 4) rozwoju obszarów koncentracji usług komercyjnych, nie kwalifikujących się do lokalizacji w strefie śródmiejskiej, w drodze przekształceń terenów głównie przemysłowych położonych w rejonach węzłów komunikacyjnych:
  - Węzła Zachodniego – PESA BYDGOSZCZ,
  - Bydgoszczy Wschód w rejonie przystanku kolejowego z przyległym terenem ograniczonym projektowaną trasą W-Z, ul. Fordońska, ul. Łęczycką,
  - Glinki – Szwederowo /w rejonie ul. Kujawskiej/;
- 5) rozwoju mieszkalnictwa poprzez:
  - modernizację i intensyfikację istniejących osiedli z wielorodzinną zabudową wieloblokową otaczających strefę śródmiejską, zlokalizowanych na Skarpie Południowej i na dolnym Tarasie w Fordonie,
  - modernizację i intensyfikację istniejących osiedli zabudowy jednorodzinnej w zachodniej i północnej części miasta,
  - realizację nowych zespołów mieszkaniowych o wysokiej intensywności zabudowy i zróżnicowanej strukturze: Jachcice, Fordon – Dolny i Górny,
  - realizację nowych zespołów mieszkaniowych o niskiej intensywności zabudowy zintegrowanych z krajobrazem, głównie w północno-zachodniej części miasta: Smukała, Opławiec, Piaski, częściowo Jachcice, Myślęcinek - Zamczysko, Prądy,



- przekształcenia funkcjonalne terenów pod budownictwo mieszkaniowe na obszarach o ograniczonej czasowo dostępności, / tereny składów i ogrodów działkowych przy Lesie Gdańskim, tereny wojskowe na Jachcicach, tereny rolne w rejonie oczyszczalni Osowa Góra/;
  - 6) kształtowaniu obszarów aktywności gospodarczej usługowo – produkcyjnej poprzez:
  - utrwalenie istniejących struktur przemysłowo-składowych w zachodniej i wschodniej części miasta: Osowa Góra, Czyżkówko, Bydgoszcz Wschód, Siernieczek, Brdujście, Zimne Wody,
  - rozwój terenów aktywności gospodarczych w południowo-wschodniej części miasta na bazie projektowanej rozbudowy układu komunikacyjnego o znaczeniu ponadlokalnym: obwodnicy południowej, lotniska, portu rzeczno- w Łęgnowie, transportu kolejowego ze stacją przeładunkową i terminalem w Łęgnowie ;
- 7) kształtowaniu miejskiego systemu przyrodniczego w formie zapewniającej ciągłość przestrzenno-funkcjonalną obszarów środowiska naturalnego i zieleni w strefach zurbanizowanych, w tym:
- powiększeniu powierzchni czynnych biologicznie,
  - realizacji ciągów zieleni /korytarzy ekologicznych/ o kierunku prostopadłym do istniejących form naturalnych: zieleni krajobrazowej na Skarpie Północnej i południowej, zieleni przybrzeżnej rzek oraz otaczających lasów podmiejskich, według zasad określonych na rysunku studium.
- 8) wdrożeniu programu operacyjnego „Bydgoski Węzeł Wodny”.

Studium jest podstawowym dokumentem wyznaczającym kierunki rozwoju przestrzennego miasta.

## 1.5. Programy, plany, strategie i polityki miejskie

Niezależnie od sporządzonych i sporządzanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, stanowiących prawo miejscowe, w Bydgoszczy obowiązuje wiele programów, polityk, strategii, koncepcji itp., na podstawie lub przy pomocy których realizowane są działania we wszystkich sferach. Dokumenty te służą do prowadzenia bezpośredniej polityki w danej sferze oraz stanowią uwarunkowania do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz wkład merytoryczny do projektów decyzji o warunkach zabudowy sporządzanych na zasadach tzw. "dobrego sąsiedztwa".

Działania podjęte na ich podstawie są bezpośrednio lub pośrednio zbieżne z założeniami programu Rewitalizacji i wspomagają realizację wspólnego celu jakim jest poprawa jakości życia w mieście.

### 1.5.1. Program Rewitalizacji i Rozwoju Bydgoskiego Węzła Wodnego

Program Rewitalizacji i Rozwoju Bydgoskiego Węzła Wodnego (PRiRBWW) –(uchwała Nr LXXIV/1420/06 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 25 października 2006r.), jest jednolitym, spójnym i interdyscyplinarnym opracowaniem sporządzonym w granicach Bydgoszczy z uwzględnieniem szczególnej roli Bydgoskiego Węzła Wodnego (BWW) na całym szlaku międzynarodowej drogi wodnej E-70, od Berlina do Kaliningradu. Uwzględniając uwarunkowania przestrzenne, krajobrazowe, kulturowe, przyrodnicze, techniczne, właścicielskie i formalno-prawne, program ma za zadanie:

- przywrócenie Bydgoszczy kluczowej roli na szlaku wodnym Berlin – Kaliningrad,
- wykreowanie nowej tożsamości przestrzeni miejskiej,
- ochrona wartości przyrodniczych i kulturowych miasta,
- aktywizacja działalności usługowo-turystycznej, rekreacyjnej i transportowej w obszarze BWW, skutkująca nowymi miejscami zatrudnienia,
- integracja mieszkańców oraz poprawa jakości zamieszkania poprzez przywrócenie i udostępnienie dla celów rekreacji nowych przestrzeni publicznych poprzez:
  - określenie zasad i kierunków rozwoju BWW;
  - określenie zasad zagospodarowania obszarów przybrzeżnych;

- propozycje działań planistycznych;
- wskazanie istniejących i nowo projektowanych terenów i urządzeń dla potrzeb turystyki i transportu wodnego;
- określenie zasad promocji BWW;
- określenie zadań inwestycyjnych.

Program rewitalizacji i rozwoju BWW nie rozstrzyga lecz wskazuje kolejność i zakres działań inwestycyjnych.

Do najważniejszych cech Programu należy:

- wpisanie się lokalnym programem w szeroką problematykę międzynarodowego projektu „Wykorzystanie śródlądowych dróg wodnych dla rozwoju regionalnego” finansowanego ze środków Inicjatywy Wspólnotowej Interreg III – Region Morza Bałtyckiego (In Water),
- połączenie cech dokumentu o charakterze planistycznym z dokumentem programowym i realizacyjnym,
- szerokie wieloaspektowe podejście do tematu, podejmujące problematykę ochrony środowiska, żeglugi, turystyki i wypoczynku, komunikacji, kształtowania wizerunku, zagospodarowania przestrzennego, zadań kompleksowych, informacji, promocji programu oraz warunków jego realizacji. Ustaleń i zagadnień z zakresu gospodarki przestrzenią, ochrony środowiska, komunikacji, polityki rozwoju miasta, z propozycjami działań operacyjnych;
- elastyczność programu, która pozwala na:
  - podejmowanie zadań w kluczu/układzie programowym, terytorialnym lub indywidualnie,
  - podejmowanie przez władze miasta, instytucje zainteresowane problematyką oraz inwestorów indywidualnych niezależnych wielokierunkowych działań wynikających z programu, budujących w sumie efekt końcowy poprzez realizację zamierzeń programu,
- konstrukcja programu, pozwalająca władzom miasta na kształtowanie polityki i podejmowanie działań bezpośrednich w zakresie rozwoju i rewitalizacji BWW zgodnie z posiadanymi i pozyskanymi środkami, stosownie do aktualnie założonych celów, bieżącej polityki miejskiej, przy zachowaniu generalnej idei rozwoju terenów przywodnych;
- analiza SWOT uwzględniająca wieloaspektowe uwarunkowania lokalne i zewnętrzne.

W sposób kompleksowy Program definiuje prawie wszystkie kryteria niezbędne do osiągnięcia celu przywrócenia gospodarczego znaczenia obszarowi położonemu na szlaku międzynarodowej drogi wodnej E-70, w tym:

**Definiuje współpracę 3 ładów.** Programy rewitalizacji w gospodarce rynkowej nadają charakter procesom z założenia: kilkunastoletnim, interdyscyplinarnym, obejmującym zmiany ekonomiczne, społeczne i przestrzenne. Angażują tym samym pracę wielu wydziałów urzędu gminy, jednostek mu podległych, instytucji oraz społeczności lokalnej. Omawiane opracowanie w pełni opiera realizację programu w oparciu o tę zasadę.

**Definiuje współpracę 3 sektorów.** Podejmowane przez sektor publiczny, prywatny bądź pozarządowy (w tym także grupy mieszkańców), działania dotyczyć mają zarówno zabytkowego centrum miasta, peryferyjnych obszarów rekreacyjnych, dawnych terenów przemysłowych portowych czy stoczniowych, zespołów zieleni i sportowych urządzeń. Bazują przy tym na współdziałaniu finansowym przedsiębiorców, mieszkańców, właścicieli nieruchomości, przy zapewnieniu wieloletniego, określonego co do zasad i wielkości, przeznaczenia na ten cel środków budżetowych gminy (działających na zasadzie dźwigni finansowej) i zewnętrznych źródeł finansowania.

**Definiuje współpracę pionową.** Program BWW nakreślony z niezwykłym rozmachem wskazuje, iż realizacja nastąpi poprzez budowanie partnerstwa 3 poziomów administracji publicznej i koordynacji ich priorytetów określonych w strategii narodowej, regionalnej, lokalnej.

**Definiuje współpracę horyzontalną.** Także niezbędna dla jego realizacji będzie współpraca z sąsiadującymi jednostkami terytorialnymi – w ramach porozumienia samorządów i prac nad powstaniem regionalnego produktu turystycznego.

**Definiuje spójność dokumentów.** Długofalowa strategia (10-15 lat), rozpisana została na programy operacyjne, plany zagospodarowania przestrzennego, zadania, aby w rezultacie móc je realizować poprzez projekty zawarte w załącznikach inwestycyjnych do budżetu miasta.

**Definiuje marketingową rolę dokumentu.** Konsekwentnemu wdrażaniu spójnej wizji towarzyszy przemyślana marketingowo promocja programu i zastosowana różnorodna forma dokumentu, od pełnej dokumentacji z mapami, poprzez poster, małą broszurę i CD.

Mimo, iż tematem wiodącym Programu są system wodny miasta, kierunki zasady zagospodarowania terenów nadbrzeżnych oraz przyległych obszarów, to dzięki skali opracowania (całe miasto – 48km dróg i szlaków wodnych) oraz wieloaspektowym analizom Program dotyka wielu elementów środowiska miejskiego, podejmuje zagadnienia od estetycznych, poprzez funkcjonalne, do strategicznych. Dzięki takiemu podejściu do tematu stwarza szanse, że systematyczna realizacja ustaleń programu pozwoli w skali globalnej na zbudowanie nowego wizerunku miasta, w skali lokalnej uatrakcyjni strefę przybrzeżną dla ogółu użytkowników, pozwoli na poprawę jakości zagospodarowania terenów już funkcjonujących jako obszary rekreacyjno-wypoczynkowe oraz wzbogaci miasto o nowe elementy systemu przyrodniczo – wypoczynkowego.

### **1.5.2. Program ochrony środowiska dla miasta Bydgoszczy na lata 2005-2012 oraz Plan gospodarki odpadami dla miasta Bydgoszczy na lata 2005-2012**

Uchwała Nr LVI/1108/05 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 26 października 2005 r.

Podstawowym celem programu jest osiągnięcie trwałego i zrównoważonego rozwoju Miasta, gdzie ochrona środowiska stanowi nierozłączną część procesów rozwojowych i jest rozpatrywana razem z nimi.

Program definiuje priorytety ekologiczne, kierunki działań oraz konkretne przedsięwzięcia zmierzające do poprawy jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego, ochrony dziedzictwa przyrodniczego i racjonalnego użytkowania zasobów przyrody. Plan gospodarki odpadami stanowi integralną część programu ochrony środowiska dla miasta.

Priorytetami ochrony środowiska dla Bydgoszczy są:

- uporządkowanie gospodarki ściekowej,
- poprawa zaopatrzenia mieszkańców w wodę,
- zmniejszenie zagrożenia hałasem oraz poprawa jakości powietrza,
- wprowadzenie systemowej gospodarki odpadami komunalnymi,
- ochrona i rozwój terenów zieleni miejskiej oraz doskonalenie systemu obszarów i obiektów prawnie chronionych,
- edukacja ekologiczna mieszkańców.

Ważnym elementem programu są cele i zadania o charakterze systemowym, które są czynnikiem równoważenia rozwoju miasta Bydgoszczy i harmonizowania celów gospodarczych i społecznych z celami ochrony środowiska.

### **1.5.3. Polityka kulturalna Bydgoszczy**

Uchwała Nr XLII/904/05 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 16 lutego 2005 r.

Dokument określa cele i kierunki polityki kulturalnej Bydgoszczy oraz najważniejsze zadania z zakresu kultury, nauki i ochrony zabytków. Celem polityki kulturalnej Bydgoszczy jest budowanie warunków istnienia i rozwoju kultury przy zachowaniu dorobku poprzednich pokoleń, konsekwentne

promowanie Miasta i tworzenie ośrodka naukowo-kulturalnego i artystycznego, ważnego na mapie kulturalnej kraju i wspólnej Europy dla pełnej realizacji potrzeb i aspiracji bydgoszczan.

Określone kierunki polityki kulturalnej to:

- tworzenie warunków dla prawidłowego funkcjonowania i rozwoju miejskich instytucji kultury oraz pomoc innym działającym na terenie miasta,
- wspieranie środowisk twórczych i kulturotwórczych,
- mecenat miasta nad najciekawszymi oraz prestiżowymi wydarzeniami wpisanymi w kalendarz poprzez ich współfinansowanie oraz nad twórcami kultury i nauki poprzez przyznawanie nagród, stypendiów i wyróżnień,
- realizacja inwestycji niezbędnych dla rozwoju kultury,
- ochrona zabytków jako ratowanie i dokumentowanie dziedzictwa kulturowego,
- wspieranie środowisk naukowych i podejmowanie działań prouniwersyteckich.

#### **1.5.4. Polityka oświatowa Miasta Bydgoszczy na lata 2008-2012**

Uchwała Nr XXIII/291/07 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 28 listopada 2007 r.

Polityka oświatowa dla Bydgoszczy wdrażana jest od 1998 roku. Zagwarantowanie w corocznym budżecie miasta środków z rezerwy celowej na jej realizację zapewnia możliwość poszerzenia i uatrakcyjnienia oferty wychowawczo-edukacyjnej placówek oświatowych różnych typów. Gwarantuje to rozwój uzdolnień uczniów i daje możliwość spędzenia wolnego czasu w oparciu o sport, rekreację i zajęcia pozalekcyjne. Dzięki polityce oświatowej ma miejsce systematyczne doposażanie pracowni przedmiotowych oraz promowanie w formie stypendiów i nagród najzdolniejszych uczniów.

Cele polityki oświatowej miasta Bydgoszczy na lata 2008-2012:

- kontynuacja budowy samorządowego systemu finansowania oświaty,
- zapewnienie standardowych i ponadstandardowych warunków dla rozwoju dzieci i młodzieży w placówkach oświatowych,
- wspieranie działań wychowawczo-opiekuńczych rodziny poprzez zadania podejmowane przez placówki oświatowe i inne podmioty do tego uprawnione,
- tworzenie warunków dla realizacji innowacji i eksperymentów pedagogicznych, służących rozwojowi zdolności i zainteresowań dzieci i młodzieży szkolnej.

#### **1.5.5. Miejski program zapobiegania przestępczości oraz ochrony bezpieczeństwa obywateli i porządku publicznego**

Uchwała Nr X/195/03 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 25 czerwca 2003 r.

Program stanowi kompleksowy plan działań, których celem jest stopniowa poprawa stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego. Jest on zbiorem realizowanych przez różne podmioty zadań i programów kierunkowych wpływających na poprawę bezpieczeństwa bydgoszczan. Ze względu na niekwestionowane znaczenie profilaktyki i konieczność podejmowania działań przygotowawczych większość przyjętych zadań i programów kierunkowych ma taki właśnie charakter.

Określone cele programu to:

- zapewnienie koordynacji działań oraz dyscypliny wykonawstwa zadań,
- planowy, konsekwentny udział niezbędnych instytucji oraz usprawnienie ich kontaktów operacyjnych,
- otwartość programu – możliwość elastycznego uwzględniania zmieniających się realiów poprzez dostosowywanie elementów programu,
- kształtowanie obywatelskich postaw nietolerancji i przeciwdziałania patologiom i zagrożeniom.

### **1.5.6. Strategia rozwiązywania problemów społecznych miasta Bydgoszczy w latach 2005-2015**

Uchwała Nr LXII/1174/05 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 28 grudnia 2005 r.

Dokument określa, na podstawie przeprowadzonej diagnozy, główne problemy społeczne miasta oraz obszary strategiczne (opieka nad ludźmi w podeszłym wieku, opieka nad dzieckiem i rodziną, aktywizacja bezrobotnych i przeciwdziałanie bezrobociu oraz wykluczeniu społecznemu, pomoc na rzecz osób niepełnosprawnych, profilaktyka zdrowotna, pomoc osobom bezdomnym, zapobieganie wykluczeniu społecznemu osób uzależnionych, opuszczających zakłady karne oraz uchodźców).

Celem strategii jest podejmowanie działań na rzecz osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka, które przyczynią się w istotny sposób do podniesienia jakości życia mieszkańców Bydgoszczy. Strategia stanowi podstawę działań jednostek pomocy społecznej i innych zajmujących się problemami społecznymi wytyczając cele, kierunki i priorytety.

### **1.5.7. Program przeciwdziałania bezrobociu, promocji zatrudnienia oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy**

Uchwała Nr XII/145/07 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 30 maja 2007 r.

Program zawiera propozycje działań w zakresie promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy, modyfikacji instytucjonalnej obsługi bezrobotnych, działań na rzecz integracji społecznej, przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, edukacji, rozwoju przedsiębiorczości i innych inicjatyw, wychodzi naprzeciw oczekiwaniom osób pozostających bez pracy i pracodawców.

Cele wyznaczone w programie to:

- spadek bezrobocia,
- ograniczenie bezrobocia osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy,
- przeciwdziałanie psychospołecznym skutkom bezrobocia,
- kształtowanie postaw przedsiębiorczości.

### **1.5.8. Miejski Program Promocji Zdrowia na 2009 rok**

Uchwała Nr XLI/587/09 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 28 stycznia 2009 r. - program uchwalany corocznie.

Program ma służyć podniesieniu bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców Bydgoszczy poprzez realizację działań z zakresu promocji i ochrony zdrowia.

W celu usystematyzowania działań w 1999 roku Rada Miasta Bydgoszczy przyjęła dokument bazowy – Program Promocji Zdrowia dla Miasta Bydgoszczy na 1999 rok i lata następne. Wskazano w nim długoterminowe cele strategiczne. Są to:

- zwiększenie aktywności fizycznej,
- poprawa sposobu żywienia i jakości żywności,
- zmniejszenie rozpowszechniania palenia tytoniu,
- zmniejszenie i zmiana struktury spożycia alkoholu,
- ograniczenie używania substancji psychoaktywnych,
- zmniejszenie narażenia na czynniki szkodliwe w środowisku życia i pracy,
- profilaktyka w zakresie choroby niedokrwiennej mięśnia sercowego, nowotworów złośliwych i chorób zakaźnych,
- profilaktyka próchnicy zębów i chorób przyzębia dzieci, młodzieży i kobiet ciężarnych.

Zgodnie z przyjętymi założeniami, corocznie określany jest plan realizacji tego programu. Wybór priorytetów i działań poprzedzony jest analizą sytuacji zdrowotnej mieszkańców. Stanowi on wytyczną działań w obszarze profilaktyki i promocji zdrowia w danym roku.

### **1.5.9. Samorządowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Mieszkańców Bydgoszczy na lata 2008-2011**

Uchwała Nr XXVI/338/08 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 13 lutego 2008 r.

Program wyznacza do realizacji zadania, których celem jest poprawa warunków życia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych. Zaplanowane przedsięwzięcia dotyczą następujących sfer działalności samorządu:

- prewencja niepełnosprawności,
- dostęp do informacji i komunikacja społeczna,
- edukacja, kultura i rekreacja,
- łamanie barier transportowych,
- wsparcie środowiskowe i pomoc społeczna,
- bariery architektoniczne i urbanistyczne,
- aktywizacja zawodowa.

### **1.5.10. Miejski Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na 2009 rok**

Uchwała Nr XL/564/08 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 17 grudnia 2008 r. - program uchwalany corocznie.

Program jest adresowany do wszystkich mieszkańców Bydgoszczy ze szczególnym uwzględnieniem młodego pokolenia. Ma służyć zmniejszaniu szkód społecznych i ekonomicznych związanych z nadużywaniem środków psychoaktywnych, ochronie rodzin dotkniętych problemem uzależnień przed marginalizacją społeczną. Przede wszystkim ma służyć przygotowaniu dzieci i młodzieży do trzeźwego, zdrowego życia, w którym będą tworzyć dobrobyt, wartości rodzinne oraz społeczne.

Do najważniejszych zadań programu należą:

- prowadzenie terapii osób uzależnionych i członków ich rodzin, zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych i osób zagrożonych uzależnieniem,
- udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe i narkomanii, pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie,
- prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży,
- prowadzenie pozalekcyjnych zajęć sportowych oraz działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w programach opiekuńczo-wychowawczych i socjoterapeutycznych,
- wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych, służącej rozwiązywaniu problemów alkoholowych i narkomanii,
- wspieranie zatrudnienia socjalnego poprzez organizowanie i finansowanie centrów integracji społecznej.

### **1.5.11. Program współpracy Miasta Bydgoszczy z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego w roku 2009.**

Uchwała Nr XLI/588/09 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 28 stycznia 2009 r. - program uchwalany corocznie.

Podstawowym celem realizacji Programu jest kształtowanie właściwych postaw społecznych w środowisku lokalnym poprzez budowanie partnerstwa pomiędzy administracją publiczną a organizacjami

pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust.3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie. Program ma na uwadze w szczególności:

- organizowanie oraz wspieranie działań społecznych i inicjatyw obywatelskich na rzecz Miasta i rozwoju więzi lokalnych,
- rozwijanie poczucia przynależności do społeczności lokalnej Miasta,
- umacnianie w świadomości społecznej poczucia odpowiedzialności za siebie, swoje otoczenie, wspólnotę lokalną oraz jej tradycje,
- promocję postaw obywatelskich,
- zwiększenie udziału mieszkańców w rozwiązywaniu lokalnych problemów,
- tworzenie warunków do zwiększenia aktywności społecznej mieszkańców Bydgoszczy.

### **1.5.12. Kierunki polityki gospodarowania mieniem komunalnym (nieruchomości)**

Uchwała Nr L/1026/2005 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 22 czerwca 2005.

Kierunki polityki określają wyłącznie główne kierunki gospodarowania mieniem lecz nie określają reguł, które są ustanowione w uchwałach dot. szczegółowych problemów.

Zadaniem kierunków jest:

- Racjonalne gospodarowanie zasobem gruntów komunalnych, w tym:
  - Zwiększenie zasobów komunalnych;
  - Stopniowe przejście z prawa użytkownika wieczystego w prawo własności;
  - Sprowadzenie do wielkości optymalnej obszaru gruntów stanowiących dla Gminy źródło wydatków;
  - Rezerwacja terenów pod budownictwo komunalne;
  - Określenie zasad nabywania, zbywania i obciążania nieruchomości gruntowych oraz ich wydzierżawiania;
  - Stworzenie banku danych jako źródła informacji o nieruchomościach, obiektach i aktualnych rezerwach produkcyjnych.
- Racjonalne gospodarowanie nieruchomościami gminnymi pozostającymi w gestii gminnych jednostek organizacyjnych.
  - Racjonalny obrót mieniem komunalnym;
  - Racjonalizacja gospodarowania nieruchomościami pozostającymi w gestii gminnych jednostek organizacyjnych;
  - Regulowanie i ujednoczenie form własności;
  - Określenie zasad zbywania lokali użytkowych;
  - Utworzenie niezbywalnego zasobu mieszkaniowego Gminy.
- Zachowanie nieruchomości przynoszących miastu stały dochód.
- Stanowienie ładu przestrzennego.

### **1.5.13. Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem miasta**

Uchwała Nr XIII/176/07 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 27 czerwca 2007r.

Zgodnie z ustawą z dnia 21 czerwca 2001r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego w art. 21 ust.1 gmina ma obowiązek uchwalenia wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem miasta. Zgodnie z definicją ustawową na zasób mieszkaniowy składają się nieruchomości stanowiące własność gminy albo gminnych osób prawnych lub spółek handlowych utworzonych z udziałem gminy, z wyłączeniem towarzystw budownictwa społecznego, a także lokale pozostające w posiadaniu samoistnym tych podmiotów. Uchwalenie programu jest konieczne w celu racjonalnego prowadzenia polityki w zakresie gospodarowania mieszkaniowym zasobem miasta. Program zawiera kluczowe rozwiązania strategiczne w zakresie prognozy dotyczącej

wielkości mieszkaniowego zasobu miasta i jego stanu technicznego, potrzeb remontowych, polityki czynszowej, sprzedaży mieszkań, sposobu zarządzania posiadanymi zasobami, źródeł finansowania oraz wysokości wydatków w latach 2007 - 2011.

#### **1.5.14. Założenia do planu zaopatrzenia miasta w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe**

Założenia do planu zaopatrzenia miasta w ciepło” - Uchwała Nr XXII/652/2000 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 29 marca 2000 r., „Założenia do planu zaopatrzenia miasta Bydgoszczy w energię elektryczną i paliwa gazowe do 2010 roku” - Uchwała Nr LIII/1701/02 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 25 września 2002 r.

Podstawowym celem „Założeń...” było przedstawienie prognozy zużycia ciepła, energii elektrycznej i paliw gazowych w okresie do 2010 roku, źródeł ich pokrycia oraz wskazanie niezbędnych działań dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego Miasta i określenie kierunków rozwoju systemów energetycznych.

„Założenia ....” obejmują między innymi:

- zbilansowane potrzeby miasta w czynniki energetyczne do 2010 roku, z uwzględnieniem kierunków rozwoju Bydgoszczy,
- przedsięwzięcia racjonalizujące użytkowanie ciepła, energii elektrycznej i paliw gazowych,
- możliwości wykorzystania nadwyżek i lokalnych zasobów paliw i energii, z uwzględnieniem skojarzonego wytwarzania ciepła i energii oraz zagospodarowania ciepła odpadowego z instalacji przemysłowych,
- plan najważniejszych inwestycji koniecznych do zrealizowania przez przedsiębiorstwa energetyczne,
- niezbędne działania zapewniające bezpieczeństwo energetyczne miasta,
- zakres współpracy z gminami ościennymi.

Dokument ten został uzgodniony z przedsiębiorstwami energetycznymi zaopatrującymi Bydgoszcz w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe.

#### **1.5.15. Plan Rozwoju i Modernizacji Urzędzeń Wodociągowych i Kanalizacyjnych na lata 2009 - 2013**

Uchwała Rady Miasta Nr XXXVI/493/08 z dnia 24 września 2008 r.

Plan obejmuje inwestycje w zakresie budowy sieci wodociągowej i sieci kanalizacji sanitarnej przewidziane do realizacji w latach 2009 – 2013 przez Spółkę Miejskie Wodociągi i Kanalizacja w Bydgoszczy. Celem działań jest budowa infrastruktury wodociągowo-kanalizacyjnej dla budownictwa jedno i wielorodzinnego istniejącego i będącego w realizacji, jak też projektowanego i programowanego. Istotne są również cele ekologiczne polegające na ochronie wód powierzchniowych i gruntowych.

#### **1.5.16. Zintegrowany plan rozwoju transportu publicznego w Bydgoszczy na lata 2005 - 2013**

Uchwała Nr LVIII/1128/05 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 16 listopada 2005r.

Plan wyznacza priorytety oraz ustala zasady realizacji założeń polityki transportowej Miasta, dla stworzenia sprawnego systemu transportowego jako rozwijającego się regionalnego centrum gospodarki, nauki, usług i przemysłu. Cel ten związany jest ściśle z planem finansowym oraz systemem zarządzania Miastem i współpracą z gminami ościennymi oraz w ramach tworzącego się Bydgosko – Toruńskiego Obszaru Metropolitalnego.



Celem utylitarnym Planu jest przygotowanie tych zadań, dokonanie przeglądu zakresu i stopnia skoordynowania z dziedzinami pokrewnymi (drogownictwo, sterowanie ruchem) oraz uzgodnienia zasad ich realizacji.

## 2. Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej Bydgoszczy

### 2.1. Społeczeństwo

#### 2.1.1. Struktura demograficzna i społeczna (trendy)

Największy rozwój demograficzny Bydgoszczy miał miejsce w latach 1950-1970, kiedy to w poszukiwaniu pracy napływała do miasta ludność z terenów przyległych, a także imigranci z byłych polskich terenów wschodnich.

Tabela. Dynamika przyrostu ludności w latach 1950-2006, w Bydgoszczy

WYSZCZEGÓLNIENIE	1950	1960	1970 (NSP)	1978 (NSP)	1980	1988 (NSP)	1990	2000	2002 (NSP)	2003	2004	2005	2006
Liczba mieszkańców	168 470	239 900	281 000	338 300	345 940	377 807	381 750	384 537	372 104	370 245	368 235	366 468	363 468
<i>Dynamika rok</i> 1950=100	100,0	142,4	166,8	200,8	205,3	224,3	226,6	228,3	220,9	219,8	218,6	217,5	215,7
<i>Poprzednie dziesięciolecie=100</i>	100,0	142,4	117,1	120,4	123,1	109,2	110,4	100,7	96,8	96,3	95,8	95,3	94,5

Źródło: Rocznik statystyczny demografii GUS – 1996, roczniki GUS i US w Bydgoszczy, publikacje NSP

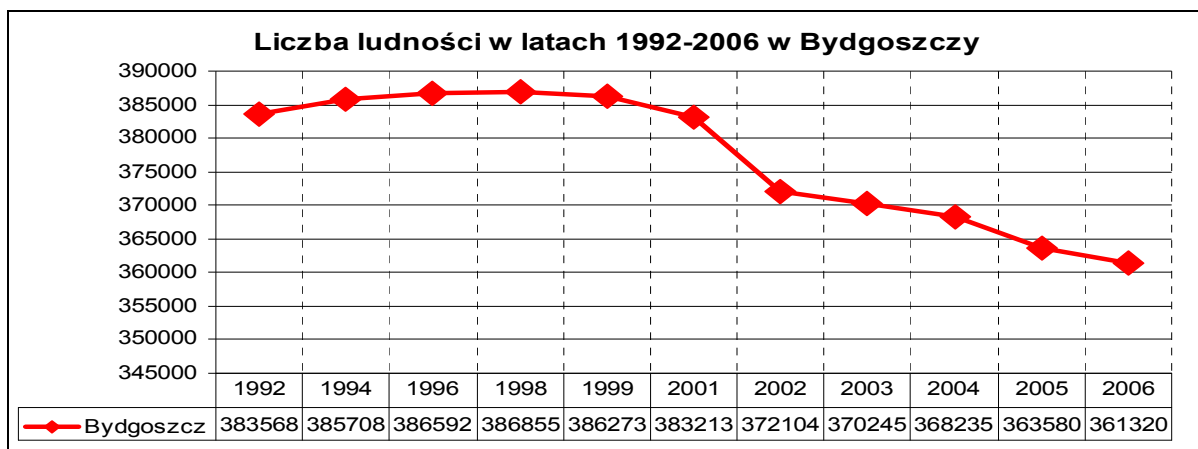
W odniesieniu do stanu z 1950 r. podwojenie liczby ludności nastąpiło około 1980 r. Rozwój demograficzny miasta do połowy lat osiemdziesiątych stymulowany był rozwojem przemysłu i budownictwa. Duże zapotrzebowanie na mieszkania sprawiło, że obszar miasta powiększał się, czego charakterystycznym przykładem jest przeznaczenie około 3 tys. hektarów pod budowę nowej planowanej wówczas na 150 tys. dzielnic Fordon. Największą liczbę ludności Bydgoszcz osiągnęła w roku 1998 – 386.855 osób.

W okresie ostatnich 15 lat, trzy zjawiska zdecydowanie zmieniły obraz demograficzny miasta; urynkowanie gospodarki, spadek przyrostu naturalnego i przewaga emigracji nad imigracją, w tym przeniesienie miejsca zamieszkania do gmin ościennych. Efektem tych zjawisk jest spadek liczby mieszkańców.

Tabela. Migracje w Bydgoszczy w latach 1980-2006

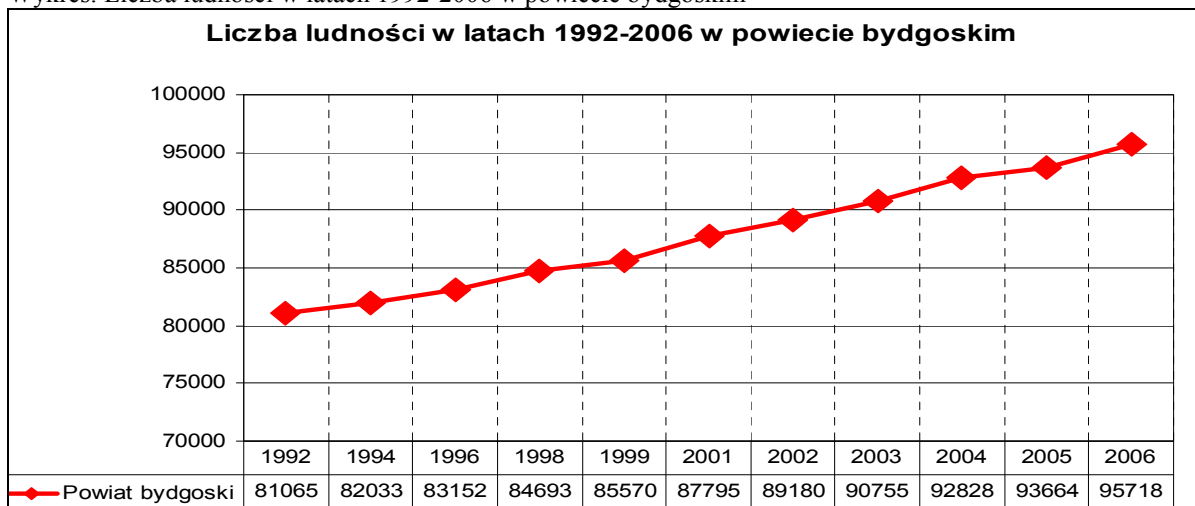
Bydgoszcz	Lata	Napływ				Odpływ				Saldo migracji
		ogółem	z miast	ze wsi	z zagranicy	ogółem	do miast	na wieś	za granicę	
	1980	6.828	3.094	3.711	23	5.122	2.971	2.121	30	+1.706
	1988	4.427	1.918	2.499	10	3.220	1.847	1.373	-	+1.207
	1990	3.686	1.690	1.979	17	3.133	1.570	1.255	308	+553
	2000	2.736	1.557	1.178	1	3.168	1.183	1.698	287	-432
	2002	2.691	1.591	1.062	38	3.637	1.347	2.111	179	-946
	2003	2 894	1 670	1 212	12	3 879	1 298	2 469	112	-985
	2004	2 870	1 695	1 165	10	4 426	1 542	2 825	59	-1556
	2005	2 588	1 434	1 148	6	4 242	1 391	2 802	49	-1654
	2006	2 840	1 450	1 297	93	4 748	1 499	2 962	287	-1908

Wykres. Liczba ludności w latach 1992-2006 w Bydgoszczy



Duży spadek ludności w 2002r wynika z korekty dokonanej w Narodowym Spisie Powszechnym.

Wykres. Liczba ludności w latach 1992-2006 w powiecie bydgoskim



Z analizy wynika, że w tym samym czasie, w którym ubywało mieszkańców Bydgoszczy, przybywało ich tuż za granicami miasta. Ogólny bilans jest zadawalający gdyż w ostatnich 14 latach z Bydgoszczy i powiatu ubyło tylko 7595 osób.

Przejawem tych zjawisk jest fakt, że w strefie podmiejskiej, 57,2% pozwoleń na budowę wydano mieszkańcom Bydgoszczy. Ten obiektywny występujący we wszystkich dużych miastach proces suburbanizacyjny nadal będzie kontynuowany, ponieważ gminy ościenne oferują bardziej atrakcyjne tereny dla budownictwa jednorodzinnego.

Tabela. Podstawowe dane o ludności Bydgoszczy w latach 1988-2002-2006

WYSZCZEGÓLNIENIE	1988	2002	2006	
			Bydgoszcz	miasta w kraju
LUDNOŚĆ OGÓŁEM	377 807	372 104	363 468	23 368 878
Na 100 mężczyzn przypada kobiet	111	112,9	113,3	110,8
Ludność według ekonomicznych grup wieku w %	100,0	100,0	100,0	100,0
przedprodukcyjny	27,6	19,5	17,2	14,2
produkcyjny	60,2	64,5	65,5	70,0
mobilny (18-44)	41,6	39,8	39,6	37,4
Niemobilny (mężczyźni 45-64, kobiety 45-59)	18,6	24,7	25,8	25,8
poprodukcyjny	12,2	16,1	17,3	15,8
Ludność w wieku 15 lat i więcej	290 890	316 229	314 338	20 054 441
Aktywni zawodowo (%) <sup>1)</sup>	60,6	55,0		53,6
Pracujący <sup>2)</sup>	169 000	137 247	113 358	6 723 138
Bezrobotni	.	21 344	13 717	1 304 800
Stopa bezrobocia	x	12,5	8,4	14,8
Struktura gospodarstw domowych w %:				
1 – osobowe	19,6	27,1	*)	*)
2 – osobowe	24,8	26,4	*)	*)
3 – 4 osobowe	46,2	39,1	*)	*)
5 i więcej osobowe	9,4	7,4	*)	*)
Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym	2,82	2,54	*)	*)
Niepełnosprawni / 1000 mieszkańców	113	158	*)	*)

\*) dane uzyskuje się tylko z NSP, 1) Ludność w wieku 15 lat i więcej = 100, 2) Liczby szacunkowe  
 . Źródło: Oprac. własne na podstawie danych NSP 1988 i 2002 r., GUS

Postępującemu, w ciągu ostatnich 10 lat, spadkowi liczby mieszkańców towarzyszy stały wzrost współczynnika feminizacji – ze 111,6 (w 1993r.) do 113,4 (w 2007r.). W latach 1988-2006 nasila się zjawisko niżu demograficznego, udział dzieci i młodzieży do lat 17 spadł dramatycznie z 27,6% do zaledwie 17,2%. Innym niekorzystnym zjawiskiem jest szybki wzrost udziału osób w wieku niemobilnym (z 18,6% do 25,8%), przy jednoczesnym spadku odsetka ludności aktywnej zawodowo z 60,6% do 55,0%. Równocześnie ulega powolnym zmianom typowy model gospodarstwa domowego. Mimo dominującej roli gospodarstw 3-4 osobowych (39,1%), znacząco wzrósł odsetek gospodarstw domowych osób samotnych – do 27,1%. Innym niekorzystnym zjawiskiem jest bardzo wyraźny wzrost udziału osób o różnym stopniu niepełnosprawności. Według danych NSP z 2002 roku, niemal co 6 bydgoszczanin (15,8%) jest osobą niepełnosprawną.

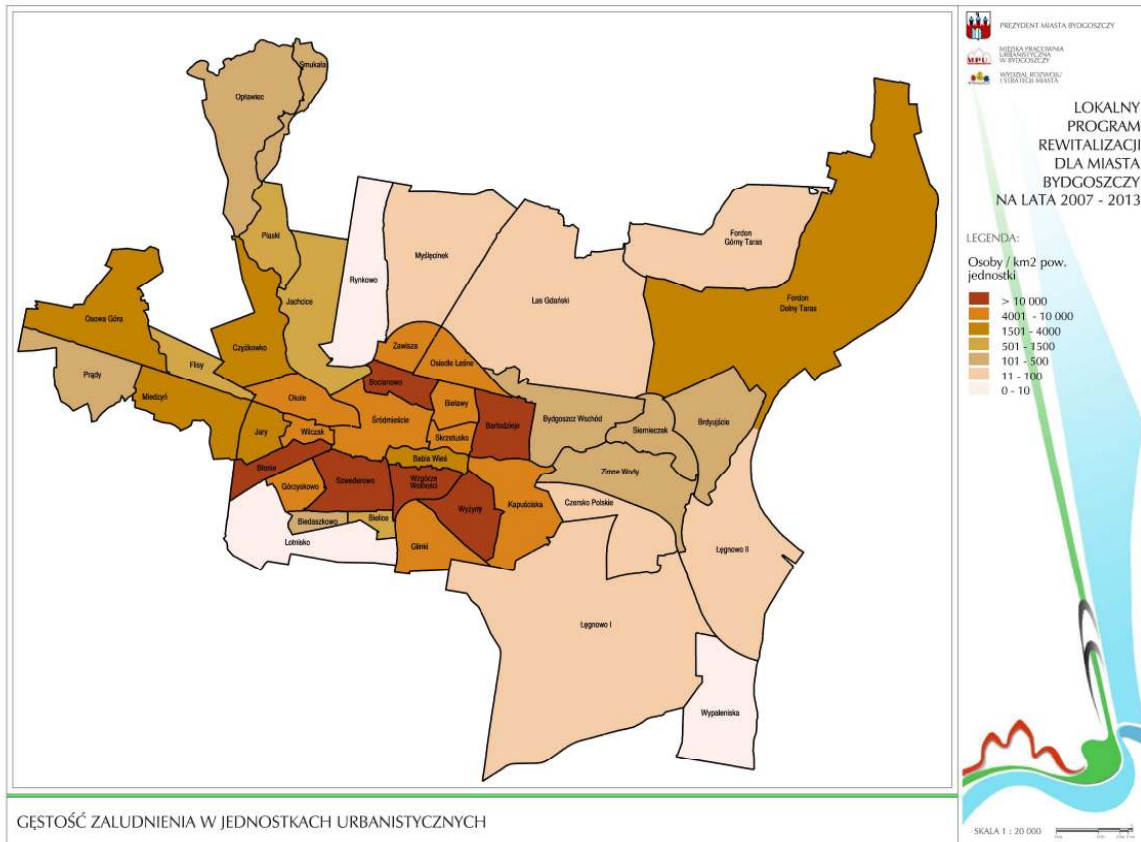
Aktualnie Bydgoszcz (stan na XII 2007 roku liczy 361222 osób, co stanowi 18,01% ludności województwa.

Średnia gęstość zaludnienia w Bydgoszczy wynosi 2069 osób/km<sup>2</sup>

Osiedlami o największej gęstości zaludnienia są kolejno: Wyżyny, Szwederowo, Błonie, Bartodzieje, Wzgórze Wolności - z zabudową wielorodzinną z lat 60-tych i 70-tych i 80-tych- oraz

Bocianowo ze zwarta zabudową z przełomu wieków XIX i XX.

Mapa. Gęstość zaludnienia



Trwające nasilenie procesów migracyjnych oraz spadek liczby urodzeń, spowodowały dość istotne zmiany proporcji w ekonomicznych grupach wieku. Cały ubytek liczby ludności dokonał się w przedprodukcyjnej grupie wieku a jej udział w ogólnej liczbie ludności spadł - z 24,8% w roku 1995, do ok. 17,2% w 2006. Obserwując dalej strukturę ludności według ekonomicznych grup wieku dość w dużym tempie wzrosła liczba ludności w wieku poprodukcyjnym – emerytalnym a jej udział w ogólnej liczbie ludności wzrósł – z ok.13,7% w roku 1995 do 17,3% w 2006. Mimo spadku ogólnej liczby mieszkańców, wzrosła liczba osób w wieku produkcyjnym co jest efektem wejścia na rynek pracy pokolenia ostatniego wyżu demograficznego oraz ciągle obecnego pokolenia wyżu demograficznego z lat powojennych. Ponieważ potencjał ludzki jest zasobem, należałoby uznać, że nastąpiła korzystna zmiana w strukturze ekonomicznej ludności – zwiększyły się potencjalne zasoby pracy.

Zmiany relacji ekonomicznych grup wieku spowodowały, że zwiększył się współczynnik obciążenia ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku poprodukcyjnym. O ile w 1995 r. na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało ok. 20,5 osoby, tak w 2006 r. liczba ta wzrosła do 26,5 osoby. Odsetek ludności w wieku emerytalnym zwiększa się również w stosunku do osób w wieku przedprodukcyjnym.

Taki stan może przyczynić się do postępującego starzenia się społeczeństwa w Bydgoszczy. Zmniejszająca się liczba ludności wieku przedprodukcyjnego do liczby ludności produkcyjnej stwarza na przyszłość zagrożenie braku zastępowalności pokoleń i recesji demograficznej.

Struktura wiekowa dla miasta przedstawia się następująco:

➤ wiek przedprodukcyjny	-	62 946 osoby	-	<b>17,9%</b>
➤ wiek produkcyjny	-	222 699 osób	-	<b>63,4%</b>
➤ wiek poprodukcyjny	-	65 375 osób	-	<b>18,6%</b>

Stan w dniu 31 XII 2007 r. – 351 020 osób (– na podstawie meldunków stałych)

Odpowiednio proporcje dla kraju wyglądają następująco:

➤ wiek przedprodukcyjny	-	7 660 567 osób	-	<b>20,1%</b>
➤ wiek produkcyjny	-	24 481 670 osób	-	<b>64,2%</b>
➤ wiek poprodukcyjny	-	5 983 242 osoby	-	<b>15,7%</b>

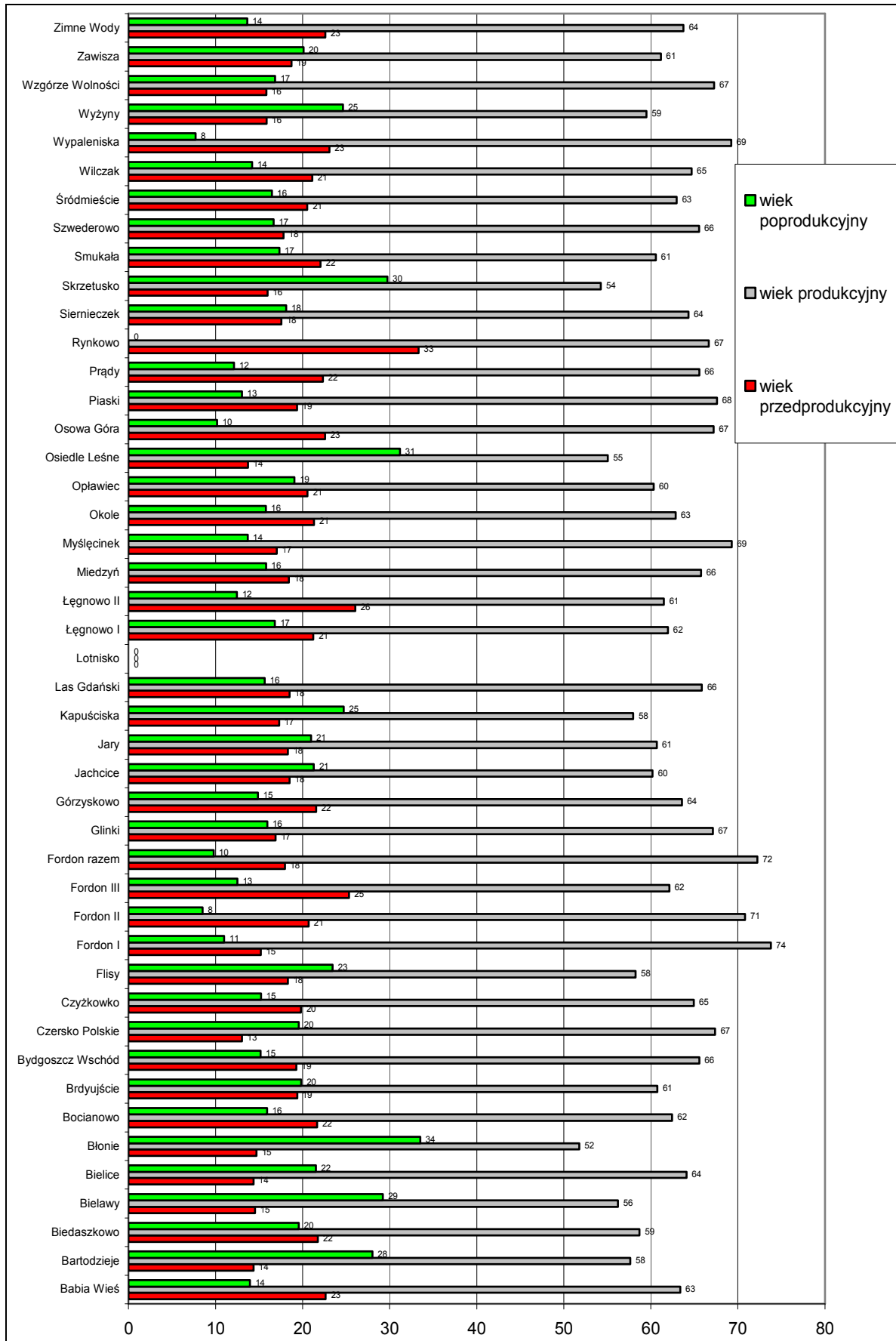
Dane GUS za 2006r

#### Struktura wiekowa wg jednostek urbanistycznych

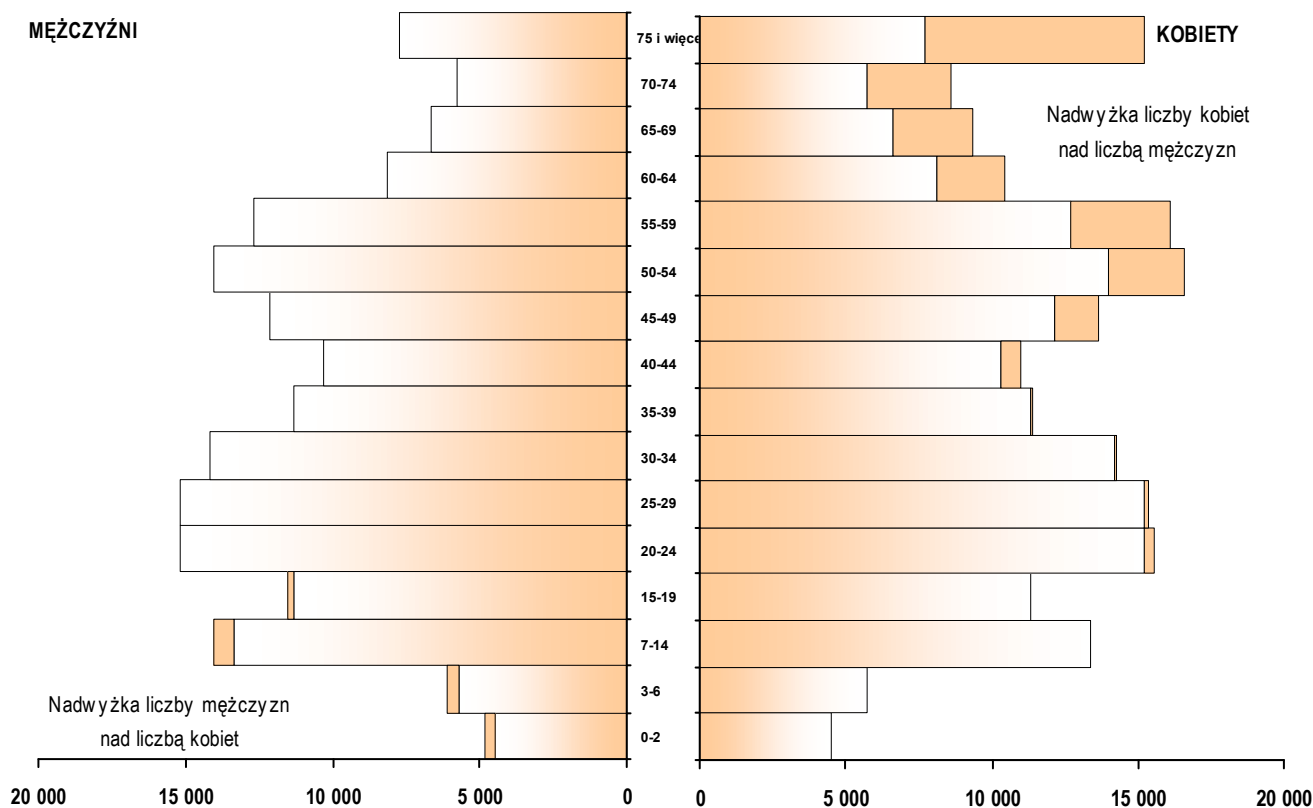
Biorąc pod uwagę strukturę wiekową liczoną dla całego miasta, niestabilne trendy demograficzne związane z wysokim udziałem grupy wieku poprodukcyjnego są wyraźnie widoczne w jednostkach Błonie (34%), Osiedle Leśne (31%), Skrzetusko (30%), Bielawy (29%), Bartodzieje (28%), Kapuściska (25%) , Wyżyny (25%), Flisy (23%).

Wymienione wyżej wskaźniki mają wartości znacząco wyższe od wskaźników krajowych oraz charakterystycznych dla Bydgoszczy.

Wykres. Struktura wiekowa ludności w jednostkach urbanistycznych – udział procentowy



Wykres 0-1 Ludność wg płci i wieku (stan w dniu 30 VI 2007 r.)



źródło: Urząd Statystyczny Bydgoszcz

W strukturze ludności według płci nadal utrzymuje się przewaga kobiet, które stanowią ponad 53,1% ogółu mieszkańców miasta. Współczynnik feminizacji utrzymuje się w ostatnich latach na tym samym poziomie, co w latach poprzednich i wynosi 113 kobiet na 100 mężczyzn.

Mimo zmian jakie dokonały się w strukturze demograficznej Bydgoszczy, miasto od około 100 lat znajduje się w pierwszej dziesiątce największych w kraju. Jak wykazują spisy powszechne w 1978 r. zajmowała dziesiąte miejsce w kraju, w 1988 r. ósme i tę pozycję utrzymuje do chwili obecnej, mimo dość znacznego – w porównaniu ze stanem z 1988 r. - spadku liczby mieszkańców.

Tabela 0-1 Dynamika zmian liczby ludności w mieście – w jednostkach urbanistycznych

nazwa jednostki urbanistycznej	liczba ludności						spadek/wzrost (1998-2007)	dynamika (1998-2007)
	1990	1994	1998	2002	2004	2007		
2	67	68	69	70	71	72	73	75
Babia Wieś	2 150	1 970	1 980	2 174	1 793	1 840	-140	-7,07
Bartodzieje	29 850	29 750	28 400	26 750	24 950	24 440	-3 960	-13,94
Biedaszkowo	220	180	226	278	226	230	4	1,77
Bielawy	8 500	8 080	7 600	7 310	7 114	6 792	-808	-10,63
Bielice	420	340	330	318	273	418	88	26,67
Błonie	19 000	18 260	18 000	15 497	15 950	16 230	-1 770	-9,83
Bocianowo	16 200	15 100	14 200	13 603	13 263	12 950	-1 250	-8,80
Brdujście	1 600	1 450	1 380	1 511	1 665	1 300	-80	-5,80
Bydgoszcz Wschód	2 440	2 220	2 400	1 810	1 523	1 629	-771	-32,13
Czersko Polskie	430	180	120	60	60	46	-74	-61,67
Czyżkowko	7 100	6 990	7 000	6 536	6 992	7 560	560	8,00
Flisy	890	830	1 000	940	837	874	-126	-12,60
Fordon	53 000	64 530	71 000	70 900	70 650	69 200	-1 800	-2,54
Glinki	4 850	5 100	5 500	5 230	5 214	5 640	140	2,55
Górzyskowo	4 700	5 470	7 000	8 319	7 630	8 050	1 050	15,00
Jachcice	4 800	4 580	4 400	4 301	4 191	3 957	-443	-10,07
Jary	7 000	6 790	6 280	6 146	6 120	6 310	30	0,48
Kapuściska	31 000	29 857	27 060	26 140	25 240	24 450	-2 610	-9,65
Las Gdański	280	250	290	275	309	422	132	45,52
Lotnisko								
Łęgnowo I	1 870	1 630	1 800	1 847	1 838	2 035	235	13,06
Łęgnowo II	650	540	800	760	978	787	-13	-1,63
Miedzyń	9 900	10 215	10 900	10 816	11 224	11 530	630	5,78
Myszęcinek	310	280	280	197	235	241	-39	-13,93
Okole	14 400	13 950	13 500	12 760	12 688	11 910	-1 590	-11,78
Opławiec	1 050	960	980	1 001	994	1 069	89	9,08
Osiedle Leśne	14 700	13 800	13 900	13 040	12 800	12 220	-1 680	-12,09
Osowa Góra	6 600	7 930	11 410	12 640	13 090	13 750	2 340	20,51
Piaski	1 600	1 630	2 200	2 120	2 330	2 386	186	8,45
Prądy	550	460	630	590	471	578	-52	-8,25
Rynkowo	40	40	30	22	12	9	-21	-70,00
Sierniczek	1 300	1 340	1 250	871	1 088	1 088	-162	-12,96
Skrzetusko	7 500	7 500	5 960	5 468	4 460	5 070	-890	-14,93
Smukała	450	415	450	559	554	571	121	26,89
Szwederowo	36 000	36 280	35 000	33 540	34 810	32 410	-2 590	-7,40
Śródmieście	32 100	30 560	30 550	26 950	26 238	24 220	-6 330	-20,72
Wilczak	5 200	4 900	4 660	4 669	5 024	4 370	-290	-6,22
Wypaleniska	50	28	9	9	9	13	4	44,44
Wyżyny	35 500	34 633	32 800	31 300	30 700	29 780	-3 020	-9,21
Wzgórze Wolności	13 600	13 130	12 200	11 885	11 935	11 550	-650	-5,33
Zawisza	1 700	1 710	1 630	1 332	1 244	1 457	-173	-10,61
Zimne Wody	2 000	1 850	1 750	1 630	1 513	1 840	90	5,14
	381 500	385 708	386 855	372 104	368 235	361 222	-25 633	-6,63



Na przestrzeni ostatniego 10-lecia Bydgoszcz utraciła ponad 25 tys. mieszkańców. W 15 jednostkach urbanistycznych odnotowano przyrost ludności – łącznie 5,7 tys. osób. Wśród nich wyraźnie dominuje – szybko rozwijająca się – Osowa Góra, której ludność wzrosła o 1/5 (z 11,4 do 13,8 tys.). Uwzględniając nieco szerszy horyzont czasowy – lata 1990-2007 – ludność tej jednostki urbanistycznej wzrosła aż o 108,3%. Dzięki nowym realizacjom mieszkaniowym, 15% przyrost liczby mieszkańców odnotowało Górzyskowo (z 7 do 8 tys. osób).

Na drugim biegunie zmian lokują się jednostki ze znacznym ubytkiem liczby ludności. W tej grupie wyróżnia się Śródmieście. Tu liczba mieszkańców dramatycznie spadła, z 30,6 do 24,2 tys. osób (spadek o 20,70%). Inne jednostki, w których zanotowano najwyższy ubytek ludności w granicach 2-4 tys to: Bartodzieje (-3960 – 13,94%), Kapuściska (-2610 - 9,65%), Wyżyny (-3020 – 9,21%), Szwederowo (-2590 – 7,40%). Znaczny spadek w granicach 1-2 tysięcy miał miejsce w jednostkach: Błonie (-1770 – 9,83%), Osiedle Leśne (-1680-12,09%), Okole (-1590 -11,78%), Bocianowa (-1250 – 8,80%). Liczby te są potwierdzeniem tendencji do przenoszenia się mieszkańców poza ścisłe centrum miasta, a w przypadku osób o wyższych dochodach poza granice Bydgoszczy.

### 2.1.2. Prognozy demograficzne

Założenia do prognozy ludności są wynikiem ustaleń ekspertów Głównego Urzędu Statystycznego, Rządowej Rady Ludnościowej i Komitetu Nauk Demograficznych Polskiej Akademii Nauk.

Badania i analizy wskazują, że trwający od kilkunastu lat spadek rozrodczości nie jest procesem zakończonym i dotyczy w coraz większym stopniu kolejnych roczników młodzieży. Wśród przyczyn tego zjawiska wymienia się rosnący poziom wykształcenia, trudności na rynku pracy, brak w polityce społecznej filozofii umacniania rodziny i generalnie trudne warunki społeczno-ekonomiczne, w jakich znalazło się pokolenie w wieku prokreacyjnym.

W najbliższych latach należy liczyć się z dalszym spadkiem współczynnika dzietności, ze średniej 1,25 dziecka na kobietę w 2002 roku do około 1,1 w 2010 r., po czym w latach 2010-2020 można oczekiwać niewielkiego wzrostu dzietności do wartości około 1,2.

W dalszym ciągu będzie następował spadek umieralności i wzrost przeciętnej długości życia, jednak odrabianie zaległości w tej dziedzinie w stosunku do krajów najbardziej rozwiniętych będzie następowało wolniej niż w ostatniej dekadzie. Przeciętne trwanie życia wzrośnie z 74,5 lat (70,4 mężczyźni, 78,8 kobiety) w 2002 r. do 77,8 w 2015 r. (74,6 mężczyźni, 81,2 kobiety) oraz do 80 lat w 2030 r. (77,6 mężczyźni, 83,3 kobiety).

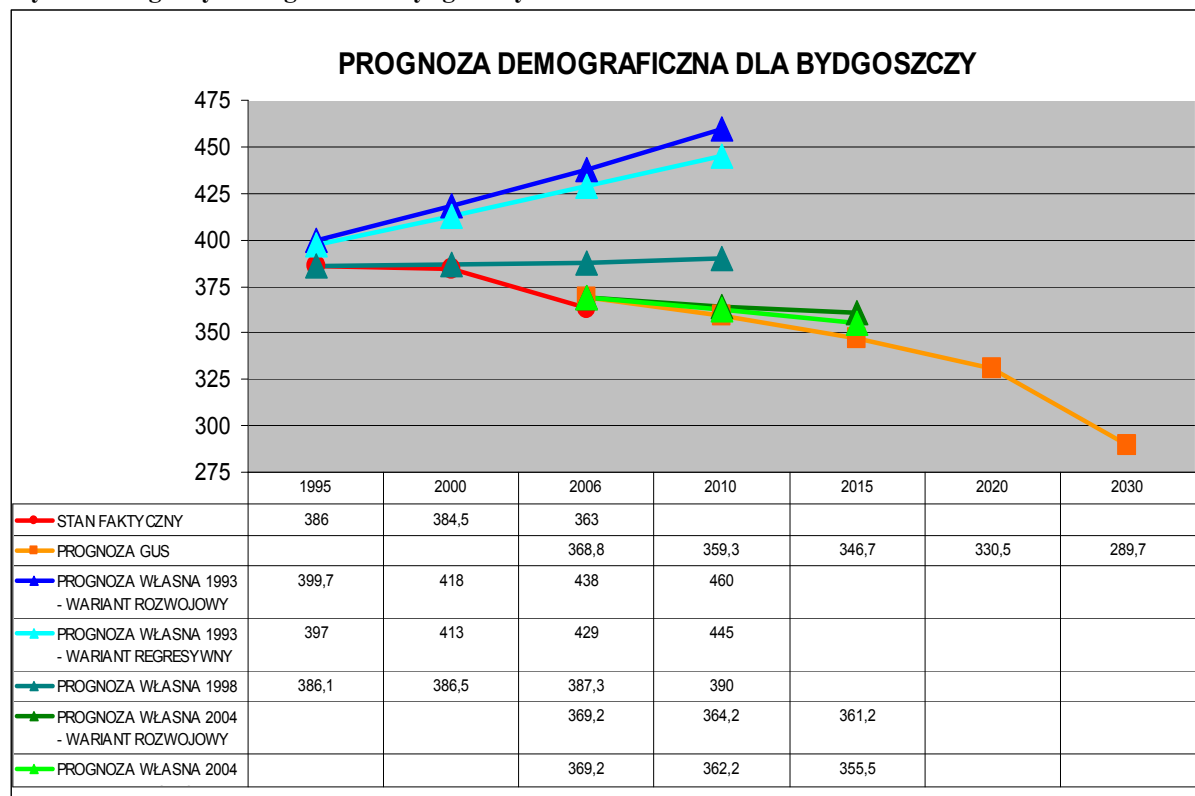
Zakłada się, że migracje wewnętrzne pozostaną przez najbliższe lata na niskim poziomie. Można oczekiwać, że związany z tym wzrost mobilności przestrzennej ludności nastąpi około 2010 r. i w ciągu następnych 10 lat wskaźnik migracji powróci do wielkości z początku lat dziewięćdziesiątych. W migracjach między miastem i wsią kontynuowana będzie występująca od kilku lat przewaga przemieszczeń na wieś, związana ze zjawiskiem suburbanizacji.

**Tabela . Prognoza ludności Bydgoszczy do roku 2030 według funkcjonalnych grup wieku**

Grupa wiekowa	Rok					
	2006	2110	2015	2020	2025	2030
<b>OGÓLEM .....</b>	<b>363 468</b>	<b>359 328</b>	<b>346 672</b>	<b>330 526</b>	<b>311 314</b>	<b>289 716</b>
Żłobkowa 0-2 .....	9 162	8 115	7 792	6 873	5 635	4 551
Przedszkolna 3-6 .....	11 859	11 260	10 446	9 839	8 407	6 740
Szkoły podstawowej 7-12 .....	20 024	18 058	16 494	15 254	14 150	12 074
Gimnazjalna 13-15 .....	12 464	10 222	8 830	8 071	7 423	6 913
Liceum, szkoły zawodowej 16-18	13 914	12 230	9 575	8 597	7 828	7 343
Studencka 19-24 .....	36 688	31 107	25 447	20 192	18 019	16 500
Przedprodukcyjna 0-17 .....	62 681	55 703	49 845	45 672	40 786	35 145
Produkcyjna 18-59K/64M .....	237 856	233 872	215 606	195 353	178 493	163 870
Mobilna 18-44 .....	143 950	143 127	135 084	119 940	100 788	82 306
Niemobilna 45-59/64 .....	93 906	90 745	80 522	75 863	77 705	81 564
Poprodukcyjna 60/65 i więcej	62 931	69 753	81 221	89 501	92 035	90 701

Źródło: GUS

**Wykres. Prognozy demograficzne Bydgoszczy z lat 1993- 2004**



Z niniejszego wykresu wynika jak zmieniały się prognozy demograficzne w ostatnich kilkunastu latach. Od bardzo dynamicznych rozwojowych z 1993 r do coraz bardziej regresywnych z 2004r i prognozy GUS. Faktyczna liczba mieszkańców Bydgoszczy zmniejsza się jednak jeszcze bardziej od najbardziej

pesymistycznej prognozy GUS. Tendencja na najbliższe lata wskazuje, że te rozbieżności będą się pogłębiały, co będzie wymagało sporządzenia kolejnej korekty prognozy.

### 2.1.3. Stan i zróżnicowanie dochodowości gospodarstw domowych

W 2006 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Bydgoszczy w sektorze przedsiębiorstw wyniosło 2.727,96 zł, co dało 12 lokatę wśród 18 miast wojewódzkich i było o 1.277 zł niższe niż w Katowicach oraz o 1.165 zł niższe niż w Warszawie. Natomiast wynagrodzenie w przemyśle wyniosło 2.555 zł (12 lokata) i było niższe o 1.665 zł niż w Katowicach oraz o 1.203 zł niższe niż w Warszawie. W porównaniu do średniej krajowej na koniec 2006 roku, przeciętne miesięczne wynagrodzenie w Bydgoszczy było niższe o 256 zł. Natomiast w stosunku do średniego wynagrodzenia w województwie – wyższe o ponad 158 zł.

**Tabela. Wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw w Bydgoszczy w poszczególnych latach, w ostatnim miesiącu kalendarzowym danego roku.**

Wyszczególnienie	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (w zł)				Dynamika		
	1994	1998	2002	2006	2006:1994	2006:1998	2006:2002
<b>Ogółem:</b>	<b>678,3</b>	<b>1 388,32</b>	<b>2 173,91</b>	<b>2 727,96</b>	<b>402,18</b>	<b>196,49</b>	<b>125,49</b>
▪ sektor publiczny	660,8	1 603,99	2 809,30	3 258,61	493,13	203,16	115,99
▪ sektor prywatny	692,2	1 318,91	2 026,84	2 632,24	380,27	199,58	129,87
- udział sektora prywatnego w %	102,0	95,0	93,2	96,5	x	x	x
w tym:							
<b>Przemysł</b>	<b>709,4</b>	<b>1 508,62</b>	<b>2 389,54</b>	<b>2 964,97</b>	<b>417,95</b>	<b>196,54</b>	<b>124,08</b>
- udział w ogółem w %	104,6	108,7	109,9	108,7	x	x	x
▪ sektor publiczny	.	.	2 803,49	3 119,79	.	.	111,28
▪ sektor prywatny	.	.	2 244,30	2 934,10	.	.	130,74
w tym:							
· przetwórstwo przemysłowe	695,5	1 444,45	2 267,49	2 873,14	413,10	198,91	126,71
▪ sektor publiczny	626,6	1 413,83	.	.	.	.	.
▪ sektor prywatny	766	1 455,15	.	.	.	.	.
· wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	893,6	2 092,43	3 535,98	4 435,46	496,36	211,98	125,44
<b>Budownictwo</b>	<b>539,8</b>	<b>1 353,03</b>	<b>1 942,87</b>	<b>2 599,87</b>	<b>481,64</b>	<b>192,15</b>	<b>133,82</b>
- udział w ogółem w %	79,6	97,5	89,4	95,3	x	x	x
▪ sektor publiczny	591	1 481,74	2 022,56	.	.	.	.
▪ sektor prywatny	532,3	1 349,62	1 940,75	.	.	.	.
<b>Handel i naprawy</b>	<b>733,6</b>	<b>1 199,53</b>	<b>2 049,07</b>	<b>2 299,40</b>	<b>313,44</b>	<b>191,69</b>	<b>112,22</b>
- udział w ogółem w %	108,2	86,4	94,3	84,3	x	x	x
▪ sektor publiczny	841,5	984,32	.	.	.	.	.
▪ sektor prywatny	720,1	1 205,83	.	.	.	.	.
<b>Hotele i restauracje</b>	<b>431,4</b>	<b>1 010,64</b>	<b>1 647,85</b>	<b>1 922,91</b>	<b>445,74</b>	<b>190,27</b>	<b>116,69</b>
- udział w ogółem w %	63,6	72,8	75,8	70,5	x	x	x
▪ sektor prywatny	399,3	962,17	.	.	.	.	.
<b>Transport, gospodarka magazynowa i łączność</b>	<b>542,1</b>	<b>1 429,03</b>	<b>2 388,09</b>	<b>2 632,49</b>	<b>485,61</b>	<b>184,22</b>	<b>110,23</b>
- udział w ogółem w %	79,9	102,9	109,9	96,5	x	x	x
▪ sektor publiczny	532,5	1 439,45	2 499,05	2 843,31	533,95	197,53	113,78
▪ sektor prywatny	564,2	1 404,76	2 245,16	2 391,35	423,85	170,23	106,51
<b>Obsługa nieruchomości i firm</b>	<b>710,2</b>	<b>1 199,28</b>	<b>1 700,54</b>	<b>2 345,16</b>	<b>330,21</b>	<b>195,55</b>	<b>137,91</b>
- udział w ogółem w %	104,7	86,4	78,2	86,0	x	x	x
▪ sektor publiczny	699,4	2 774,56	4 564,62	5 168,06	738,93	186,27	113,22
▪ sektor prywatny	714,9	1 052,43	1 479,83	1 992,35	278,69	189,31	134,63

MIEJSKA PRACOWNIA URBANISTYCZNA, WYDZIAŁ ROZWOJU I STRATEGII MIASTA

Wyszczególnienie	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (w zł)				Dynamika		
	1994	1998	2002	2006	2006:1994	2006:1998	2006:2002
Pozostała działalność usługowa, komunalna, społeczna i indywidualna	506,9	922,33	2 186,05	2 863,37	564,88	310,45	130,98
- udział w ogółem w %	74,7	66,4	100,6	105,0	x	x	x
▪ sektor publiczny	535	1 259,57	2 150,72	3 057,10	571,42	242,71	142,14
▪ sektor prywatny	.	1 024,53	2 238,74	2 536,89	.	247,62	113,32

Źródło: Urząd Statystyczny w Bydgoszczy

Według NSP 2002 r., główne źródła utrzymania ludności prezentuje poniższe zestawienie:

Tabela. Źródła utrzymania bydgoszczan

Wyszczególnienie	Razem	Mężczyźni	Kobiety
<b>Ogółem</b>	<b>373 804</b>	<b>175 664</b>	<b>198 140</b>
Utrzymujący się z pracy	230 996	115 713	115 283
Utrzymujący się z niezarobkowego źródła, z tego:	133 720	55 600	78 120
- z emerytury	65 205	27 052	38 153
- z renty	44 437	17 479	26 958
- z pozostałych, w tym:	24 078	11 069	13 009
- z zasiłku dla bezrobotnych	4 439	2 375	2 064
- z pomocy społecznej	2 345	793	1 452
Utrzymujący się z dochodów z własności	409	218	191
Utrzymujący się z nieustalonych źródeł	8 679	4 133	4 546

Źródło: Urząd Statystyczny w Bydgoszczy

Powyższe dane uzyskiwane są wyłącznie w ramach NSP.

## 2.1.4. Struktura ludności pod względem standardów zamieszkania

Tabela Zasoby mieszkaniowe zamieszkane w poszczególnych latach

Wyszczególnienie	1994	1998	2002	2006	2006:1994	2006:1998	2006:2002
Mieszkania	123 021	126 863	128 629	136 500	110,96	107,60	106,12
Izby	419 876	432 532	445 416	468 634	111,61	108,35	105,21
Powierzchnia użytkowa mieszkań w m <sup>2</sup>	6 615 488	6 860 285	7 331 918	7 785 942	117,69	113,49	106,19
wskaźniki:							
• liczba izb w mieszkaniu	3,41	3,41	3,46	3,43	x	x	x
• powierzchnia mieszkania	53,78	54,08	57,00	57,04	x	x	x
• liczba mieszkań/1000 mieszkańców	318,9	327,9	345,7	375,5	x	x	x

Źródło: Urząd Statystyczny w Bydgoszczy

Z analizy wynika, że na korzyść zmieniła się przeciętna liczba izb

w mieszkaniu i średnia powierzchnia użytkowa. Porównując przeciętną powierzchnię mieszkań w innych miastach wojewódzkich można stwierdzić, że mieszkania w Bydgoszczy miały taką samą wielkość jak w Kielcach i Olsztynie, ale były mniejsze niż w Poznaniu (63,6 m<sup>2</sup>), Opolu (63,0 m<sup>2</sup>), Rzeszowie (62,8 m<sup>2</sup>), Zielonej Górze (60,7 m<sup>2</sup>) i Szczecinie (60,3 m<sup>2</sup>).

Wskaźnik nasycenia mieszkań, charakteryzujący się liczbą mieszkań przypadających na 1.000 ludności faktycznie zamieszkałej, wynosił w Bydgoszczy 375,5 i był lepszy niż dla województwa – 326,4 i Polski – 337,7.

W analizowanym okresie systematyczna poprawa widoczna jest także we wskaźnikach zagęszczenia mieszkań, co prezentuje poniższe zestawienie.

**Tabela. Zagęszczenie mieszkań**

Wyszczególnienie	1994	1998	2002	2006
ilość osób zameldowanych/mieszkanie	3,04	3,00	2,86	2,64
ilość osób zameldowanych/izbę	0,89	0,88	0,83	0,77
powierzchnia użytkowa/osobę zameldowaną	17,68	18,03	19,92	21,62

Na poprawę podstawowych wskaźników, miały wpływ głównie dwa czynniki: systematyczny wzrost zasobów mieszkaniowych oraz utrzymująca się od kilku lat malejąca liczba ludności. Wskaźniki zagęszczenia mieszkań w Bydgoszczy są na podobnym poziomie jak w Lublinie, Opolu i Białymstoku. Wśród miast wojewódzkich najlepsze wskaźniki mają Poznań i Warszawa – w granicach 25,7 m<sup>2</sup>/osobę i 0,7 osób/izbę. Najgorsze wskaźniki występują w Kielcach i Bydgoszczy – w granicach 21,6 m<sup>2</sup>/osobę i 0,8 osób/izbę.

O warunkach mieszkaniowych świadczą nie tylko wskaźniki zagęszczenia, ale i jakość mieszkań, która często jest wprost proporcjonalna do czasu użytkowania. W poniższej tabeli zestawiono mieszkania zamieszkane według okresu ich wybudowania - stan na 2006 r. :

**Tabela. Mieszkania według okresu ich wybudowania**

Okres budowy	Liczba mieszkań	%	pow. uż. m <sup>2</sup>	%	m <sup>2</sup> /1 mieszkanie
Ogółem, w tym:	136 500	100,00	7 785 942	100,00	57,04
wybudowane przed 1918 r.	17 263	12,65	963 743	12,38	55,83
wybudowane w latach 1918-1944	7 888	5,78	479 157	6,15	60,75
wybudowane w latach 1945-1970	32 406	23,74	1 660 842	21,33	51,25
wybudowane w latach 1971-1978	26 586	19,48	1 366 610	17,55	51,40
wybudowane w latach 1979-1988	25 627	18,77	1 535 737	19,72	59,93
wybudowane w latach 1989-2002	17 665	12,94	1 269 355	16,30	71,86
Wybudowane w latach 2003-2006	7 871	5,77	454 024	5,83	57,68
Nieustalony rok budowy	1 194	0,87	56 474	0,73	47,30
Razem mieszkania wybudowane przed 1945 r.	25 151	18,43	1 442 900	18,53	57,37
Razem mieszkania wybudowane po 1945 r.	111 349	81,57	6 343 042	81,47	56,97

## MIEJSKA PRACOWNIA URBANISTYCZNA, WYDZIAŁ ROZWOJU I STRATEGII MIASTA

Źródło: Urząd Statystyczny w Bydgoszczy - NSP 2002, GUS

Mieszkania wybudowane przed 1945 rokiem stanowią 18,4% zasobów, a 81,6% to zasoby powojenne. Budynki zrealizowane przed 1945 rokiem to obiekty najbardziej wyeksploatowane, często o niskim wyposażeniu technicznym. W związku z tym konieczne jest podjęcie szybkich działań remontowych i modernizacyjnych.

W Bydgoszczy najwięcej mieszkań pochodzi z lat 1971-1988 (ponad 38,3%). Jest to okres, w którym domy wielorodzinne (i nie tylko), budowano głównie w oparciu o technologię wielkiej płyty. Mieszkania te nie spełniają obecnych norm technicznych, szczególnie związanych z ochroną ciepłą budynków.

O standardzie zamieszkania decyduje także wyposażenie mieszkań w poszczególne media. Procentowy udział wyposażenia mieszkań w instalacje, w 2006 roku, prezentuje poniższe zestawienie:

mieszkania wyposażone w:	
wodociąg	– 99,2%
ustęp splukiwany	– 96,0%
łazienkę	– 91,8%
gaz z sieci	– 87,7%
centralne ogrzewanie	– 85,6%

Na podstawie danych z NSP 2002 r., w Bydgoszczy istniało 144,5 tys. gospodarstw domowych, a przeciętna liczba osób w gospodarstwie wynosiła 2,54. Oznacza to, że nie wszystkie rodziny posiadały samodzielne mieszkania. W Bydgoszczy statystycznie było 113 gospodarstw domowych na 100 mieszkań, a samodzielnie zamieszkiwało 90,3% gospodarstw. Obydwa wskaźniki są lepsze w Bydgoszczy niż w miastach kraju – odpowiednio 113,8 i 77,4%. Realny deficyt mieszkań jest wyższy niż statystyczny, gdyż określona część rodzin jedynie ze względu na niskie dochody prowadzi wspólne gospodarstwo domowe. Do chwili obecnej, mimo poprawy wskaźników mieszkaniowych, tempo przyrostu mieszkań nie nadążało za tempem przyrostu gospodarstw domowych. Świadczy o tym realizacja budownictwa mieszkaniowego, która od wielu lat utrzymuje się na bardzo niskim poziomie.

**Tabela. Ilość i wielkość budowanych mieszkań w Bydgoszczy z podziałem na formy inwestorskie**

Mieszkania		1994	1998	2002	2006	2006:1994	2006:1998	2006:2002
Ogółem	mieszkania	1 070	1 430	832	681	63,64	47,62	81,85
	pow. użytk.	77 990	86 112	61 710	53 404	68,48	62,02	86,54
	m <sup>2</sup> / mieszkanie	72,89	60,22	74,17	78,42	x	x	x
spółdzielcze	mieszkania	722	605	174	161	22,30	26,61	92,53
	<i>udział %</i>	<i>67,48</i>	<i>42,31</i>	<i>20,91</i>	<i>23,64</i>	<i>x</i>	<i>x</i>	<i>x</i>
	pow. użytk.	43 700	32 821	9 641	9 070	20,76	27,63	94,08
	m <sup>2</sup> / mieszkanie	60,53	54,25	55,41	56,34	x	x	x
zakładowe	mieszkania	67	377	25	9	13,43	2,39	36,00
	<i>udział %</i>	<i>6,26</i>	<i>26,36</i>	<i>3,00</i>	<i>1,32</i>	<i>x</i>	<i>x</i>	<i>x</i>
	pow. użytk.	5 100	13 750	1 617	456	8,94	3,32	28,20
	m <sup>2</sup> / mieszkanie	76,12	36,47	64,68	50,67	x	x	x
komunalne	mieszkania	80	116	50	0	0,00	0,00	0,00
	<i>udział %</i>	<i>7,48</i>	<i>8,11</i>	<i>6,01</i>	<i>0,00</i>	<i>x</i>	<i>x</i>	<i>x</i>
	pow. użytk.	3 800	5 988	3 128	0	x	x	x

MIEJSKA PRACOWNIA URBANISTYCZNA, WYDZIAŁ ROZWOJU I STRATEGII MIASTA

Mieszkania		1994	1998	2002	2006	2006:1994	2006:1998	2006:2002
	m <sup>2</sup> / mieszkanie	47,50	51,62	62,56	x	x	x	x
społeczno- czynszowe	mieszkania	-	32	143	145	x	453,13	101,40
	udział %	x	2,24	17,19	21,29	x	x	x
	pow. użytk.	-	1 486	6 889	7 808	x	525,44	113,34
	m <sup>2</sup> / mieszkanie	-	46,44	48,17	53,85	x	x	x
przeznaczone na sprzedaż lub wynajem	mieszkania	43	146	302	212	493,02	145,21	70,20
	udział %	4,02	10,21	36,30	31,13	x	x	x
	pow. użytk.	3 790	9 039	18 347	11 471	302,66	126,91	62,52
	m <sup>2</sup> / mieszkanie	88,14	61,91	60,75	54,11	x	x	x
indywidualne	mieszkania	158	154	138	154	97,47	100,00	111,59
	udział %	14,77	10,77	16,59	22,61	x	x	x
	pow. użytk.	21 600	23 028	22 088	24 599	113,88	106,82	111,37
	m <sup>2</sup> / mieszkanie	136,71	149,53	160,06	159,73	x	x	x

Zródło: Urząd Statystyczny w Bydgoszczy

W ostatnich latach 2002-2006 średniorocznie przekazywano użytkownikom niespełna 0,8 tys. lokali mieszkalnych. W 2006 roku przekazano użytkownikom o ponad 52% mniej mieszkań niż w roku 1998, co dowodzi potrzeby podjęcia radykalnych działań w tej sferze.

Jednym z kryteriów do wyznaczania obszarów rewitalizacji jest wysoki poziom ubóstwa opisywany wskaźnikiem ilości postępowań eksmisyjnych orzeczonych przez sąd.

Wyroki nakazujące eksmisję z lokali mieszkalnych dotyczą rodzin o różnym statusie finansowym i społecznym. Część pozwanych ma zaległości czynszowe wynikające z braku pracy bądź niezaradności życiowej. Inną grupą osób są rodziny, które otrzymały 3 letnie wypowiedzenia stosunku najmu od właścicieli, którzy chcą zamieszkać w swojej własności. Rodziny te nie mają zaległości czynszowych, lecz nie stać ich na opłacanie kosztów wynajmu lokali na wolnym rynku bądź liczą na otrzymanie lokali od gminy.

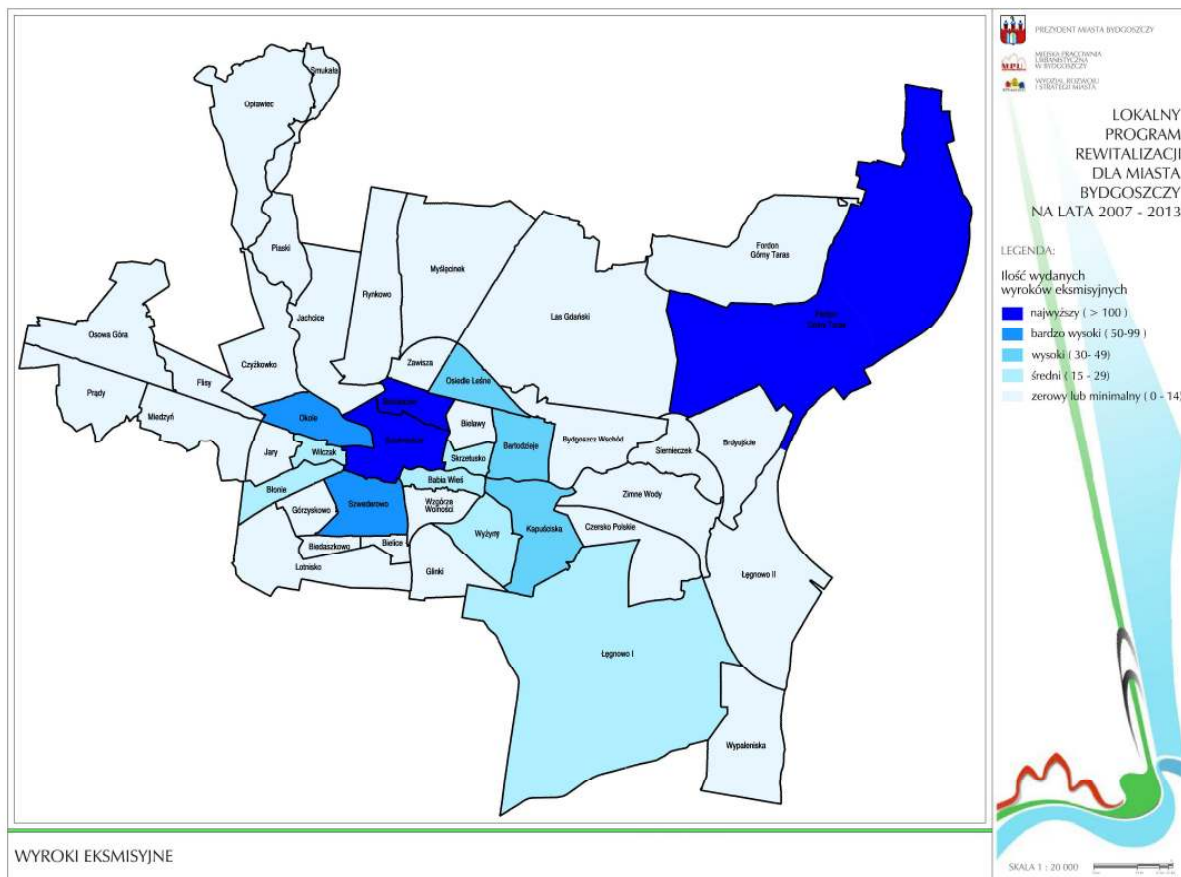
Biorąc pod uwagę obliczone wskaźniki, ilości wyroków na 1000 mieszkańców można zauważyć, że wielkość wskaźnika poniżej jedności występuje w jednostkach urbanistycznych gdzie przeważa jednorodzinna zabudowa mieszkaniowa. Wyjątek stanowią Wyżyny i Wzgórze Wolności.

Największe wartości wskaźników jak i ilości wyroków, występują w jednostkach Śródmieście, Okole, Bocianowo. W jednostkach tych większość budynków to budynki wielorodzinne stanowiące własność osób fizycznych. Najem w tych budynkach odbywała się na podstawie decyzji administracyjnych o przydziale lokalu. Obecnie właściciele dążą do opróżnienia lokali mieszkalnych, w których sami pragną zamieszkać lub starają się osiągnąć poziom czynszu rynkowego, co w części przypadków skutkuje powstaniem zaległości czynszowych i wypowiedzeniami umów najmu.

Na terenie Bydgoszczy w ubiegłym roku wydano 947 wyroków eksmisyjnych.

Najwięcej eksmisji znacznie powyżej średniej dla miasta ( 22 eksmisje na jednostkę urbanistyczną), odnotowano na terenie Śródmieścia -191, w Fordonie -118, na Bocianowie -112, Okolu - 99, Szwederowie - 79.

Mapa. Wyroki eksmisyjne



Uwarunkowania rozwoju miasta rodzą się zarówno jako rezultat głębokich przeobrażeń społeczno - gospodarczych, jak i zmieniających się procesów demograficznych. Prognozy dla Bydgoszczy szacują znaczny ubytek liczby ludności. Mimo to rozwój miasta nie musi dokonywać się drogą przyrostu ilościowego, lecz może ewoluować w kierunku rozwoju jakościowego. W kategoriach społecznych może oznaczać to polepszenie warunków życia, zaś w kategoriach przestrzennych możliwość restrukturyzacji i rewaloryzacji obecnego obszaru bez konieczności „uruchamiania” dużych nowych terenów zainwestowania miejskiego. Aby poprawnie kształtować przestrzeń miejską wymagane będą odpowiednio wyprzedzające projekty i analizy urbanistyczne oraz programy i działań w zakresie lokalnej polityki społecznej.

Atrakcyjna oferta terenów zabudowy mieszkaniowej w gminach ościennych oraz związana z tym dekoncentracja ludności miasta zmusza do podjęcia starań o stworzenie konkretyjnej oferty w Bydgoszczy dla jej mieszkańców i poprawę stopy życiowej niektórych grup społecznych.

Na najbliższe lata szacuje się spadek liczby dzieci i młodzieży we wszystkich grupach wieku przedprodukcyjnego (0-17 lat) co może wpłynąć na polepszenie warunków opieki żłobkowej, przedszkolnej oraz warunków funkcjonowania szkół w mieście. Z drugiej zaś strony wobec tak niskiego stanu liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym pojawia się potrzeba podniesienia dostępności oraz poziomu i dostosowania programów kształcenia do wymagań stawianych na rynku pracy, tak by jak największy odsetek młodych ludzi znalazł zatrudnienie w przyszłości.

Zanotowany wzrost oraz utrzymanie się stosunkowo dużego poziomu liczby najbardziej mobilnej zawodowo ludności (grupa wiekowa 25-44 lat ) stwarza zapotrzebowane na większe możliwości na rynku pracy w mieście oraz zatrudnienia na zróżnicowanym szczeblu wykształcenia zawodowego. Aby zapobiec emigracji ludzi młodych i pogłębiania się procesu starzenia się mieszkańców władze miasta ze swojej strony starać się będą o ożywienie gospodarki lokalnej poprzez zwiększenia konkurencyjności regionu.

Wzrost udziału osób starszych w ogólnej liczbie ludności oraz osób młodych wieku 25-44 lat, a także tendencje osób młodych do usamodzielnienia się spowodują wzrost liczby gospodarstw domowych jedno- i dwuosobowych. Do tych osób i rodzin powinna być skierowana odpowiednia oferta mieszkaniowa.



Spodziewany – w związku z nową ustawą lokalową - duży przyrost ludności w trudnej sytuacji życiowej wymagać będzie odpowiedniej oferty tanich mieszkań czynszowych i socjalnych.

Prognozowany znaczny przyrost osób w wieku starszym w dużej części niepełnosprawnych lub niezaradnych życiowo, wymagać będzie odpowiedniej ilości kadry zawodowej przygotowanej do pracy w placówkach ochrony zdrowia i pomocy społecznej, oferty mieszkaniowej w domach - pensjonatach oraz rozwijania bazy materialnej infrastruktury socjalnej, do której należą: ośrodki rehabilitacji osób niepełnosprawnych, domy pomocy społecznej, placówki opiekuńczo-wychowawcze dla dzieci, ośrodki adopcyjno - opiekuńcze, ośrodki poradnictwa rodzinnego i interwencji kryzysowej, domy pomocy dla samotnej matki, świetlice środowiskowe, domy dziennego pobytu dla osób starszych, domy pomocy społecznej dla osób z chorobą Alzheimera, noclegownie dla bezdomnych, ośrodki wsparcia itp.

## 2.1.5. Bezrobocie

Bezrobocie to zjawisko polegające na tym, że pewna część ludzi zdolnych do pracy, poszukujących pracy i akceptujących istniejący poziom wynagrodzenia nie znajduje zatrudnienia. Natomiast według Międzynarodowej Organizacji Pracy, której definicję bezrobocia honorują badania statystyczne prowadzone w krajach Europy w ramach systemu Eurostat, osoba bezrobotna to ta, która w tygodniu, w którym przeprowadzono badanie, nie wykonywała pracy zarobkowej dłużej niż przez godzinę. Bezrobocie można rozpatrywać w skali makro i mikro. Z bezrobociem w skali makro mamy do czynienia w sytuacji, gdy na określonym obszarze geograficznym znaczna liczba osób zdolnych do podjęcia pracy pozostaje poza zatrudnieniem. Natomiast bezrobociem w skali mikro jest utrata pracy z powodu braku kwalifikacji lub innych umiejętności pozwalających objąć i utrzymać stanowisko.

Podstawowym miernikiem poziomu bezrobocia jest stopa bezrobocia, czyli ukazywana w procentach relacja pomiędzy liczbą zarejestrowanych osób bezrobotnych a liczbą osób czynnych zawodowo (to jest zdolnych w prawnie określonych warunkach do podjęcia pracy). Ta ostatnia grupa obejmuje wszystkich zdolnych do pracy w wieku od 15 do 65 (kobiety do 60) roku życia - to znaczy także bezrobotnych. Osoby nie osiągające lub przekraczające wymienione granice wieku stanowią odrębne kategorie, nie związane z pojęciami bezrobocia.

Na koniec 2007 r. w Powiatowym Urzędzie Pracy zarejestrowanych było ponad 10,3 tys. bezrobotnych mieszkańców Bydgoszczy. Stopa bezrobocia w naszym mieście wynosiła 6,3% i była niższa niż w województwie kujawsko-pomorskim (15,2%) oraz w Polsce (11,4%). Wyższą stopę bezrobocia wśród miast wojewódzkich odnotowano w Kielcach (10,2%), Łodzi (8,7%), Lublinie (8,3%), Białymstoku (8,1%), Zielonej Górze (7,9%), Rzeszowie (7,4%), Gorzowie Wielkopolskim (6,9%), Szczecinie (6,5%) oraz Toruniu (6,4%).

**Tabela. Kształtowanie się bezrobocia w Bydgoszczy na tle województwa i kraju**

Wyszczególnienie	Stopa bezrobocia w % (stan w dniu 31 XII)									
	1994	1998	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Bydgoszcz	.	7,0	9,9	11,7	12,5	12,5	11,4	10,8	8,4	6,3
województwo kujawsko-pomorskie	.	13,9	19,2	23,7	24,4	24,7	23,6	22,3	19,2	15,2
Polska	16,0	10,3	15,1	19,4	20,0	20,0	19,0	17,6	14,8	11,4

*Źródło: Urząd Statystyczny w Bydgoszczy*

**Tabela. Kształtowanie się liczby bezrobotnych w Bydgoszczy w poszczególnych latach**

Wyszczególnienie	Rok (stan w dniu 31 XII)				Dynamika		
	1994	1998	2002	2006	2006:1994	2006:1998	2006:2002
Bezrobotni zarejestrowani (w osobach):	23 711	10 409	21 344	13 717	57,85	131,78	64,27
w tym:							
kobiety	13 809	6 493	11 281	7 902	57,22	121,70	70,05
▪ udział kobiet do ogółu w %	58,24	62,38	52,85	57,61	x	x	x
bez prawa do zasiłku	12 020	8 248	18 108	11 810	98,25	143,19	65,22
▪ udział do ogółu w %	50,69	79,24	84,84	86,10	x	x	x

MIEJSKA PRACOWNIA URBANISTYCZNA, WYDZIAŁ ROZWOJU I STRATEGII MIASTA

Wyszczególnienie	Rok (stan w dniu 31 XII)				Dynamika		
	1994	1998	2002	2006	2006:1994	2006:1998	2006:2002
wg czasu pozostawania bez pracy:							
poniżej 1 miesiąca		1 327	1 543	1 199	x	90,35	77,71
1-3 miesięcy		1 940	3 413	2 123	x	109,43	62,20
3-6 miesięcy		1 915	3 340	2 021	x	105,54	60,51
6-12 miesięcy		1 911	4 278	2 094	x	109,58	48,95
12-24 miesięcy	10 636	1 436	3 671	2 045	59,04	142,41	55,71
24 miesiące i więcej		1 880	5 099	4 235		225,27	83,06
wg wykształcenia:							
wyższe		367	1 369	1 243	x	338,69	90,80
średnie zawodowe		2 080	4 334	2 859	x	137,45	65,97
średnie ogólnokształcące		811	1 441	1 075	x	132,55	74,60
zasadnicze zawodowe		3 617	7 599	4 180	x	115,57	55,01
wg wieku:							
24 lata i mniej	20 487	2 807	5 372	2 044	41,21	72,82	38,05
24-34 lat		2 674	5 707	3 687		137,88	64,60
35-44 lat		2 947	4 683	2 712		92,03	57,91
45-54 lat		1 800	5 032	4 114	x	228,56	81,76
55 lat i więcej		181	550	1160	x	640,88	210,91

Źródło: Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, Powiatowy Urząd Pracy w Bydgoszczy

W stosunku do 1998 roku liczba zarejestrowanych bezrobotnych w Bydgoszczy zwiększyła się o prawie 32%. Większą część niepracujących nadal stanowiły kobiety, chociaż ich udział spadł z 62,4% w 1998 r. do 57,6% w 2006 roku. Wśród ogółu bezrobotnych zwiększył się udział osób bez prawa do zasiłku z 79,2% w 1998 r. do 86,1% w 2006 roku.

Wzrósł także udział długotrwale bezrobotnych (powyżej 24 miesięcy) z 18,1% do 30,9%. Długotrwale bezrobocie jest szczególnie niebezpieczne. Wywołuje pauperyzację jednostki lub całej rodziny, często izolację społeczną. Przyczynia się do zagrożenia patologią społeczną, zmniejszenia szans na znalezienie nowej pracy i tym samym ograniczenia możliwości jednostki oraz jej rodziny w zakresie wydostania się z ich materialnego i społecznego położenia. Długotrwale bezrobotni często stają się podopiecznymi opieki społecznej.

Wśród niepracujących nadal duży udział mają osoby z wyższym wykształceniem. W 1998 r. stanowiły one 3,5% ogółu, a w 2006 r. – 9,1%. Dominującą grupę bezrobotnych stanowią ludzie młodzi, którzy nie przekroczyli 34 roku życia. W 2006 roku stanowili oni 41,8% ogółu pozostających bez pracy (w 1998 roku – 52,7%).

Mapa. Bezrobocie w Bydgoszczy w jednostkach urbanistycznych

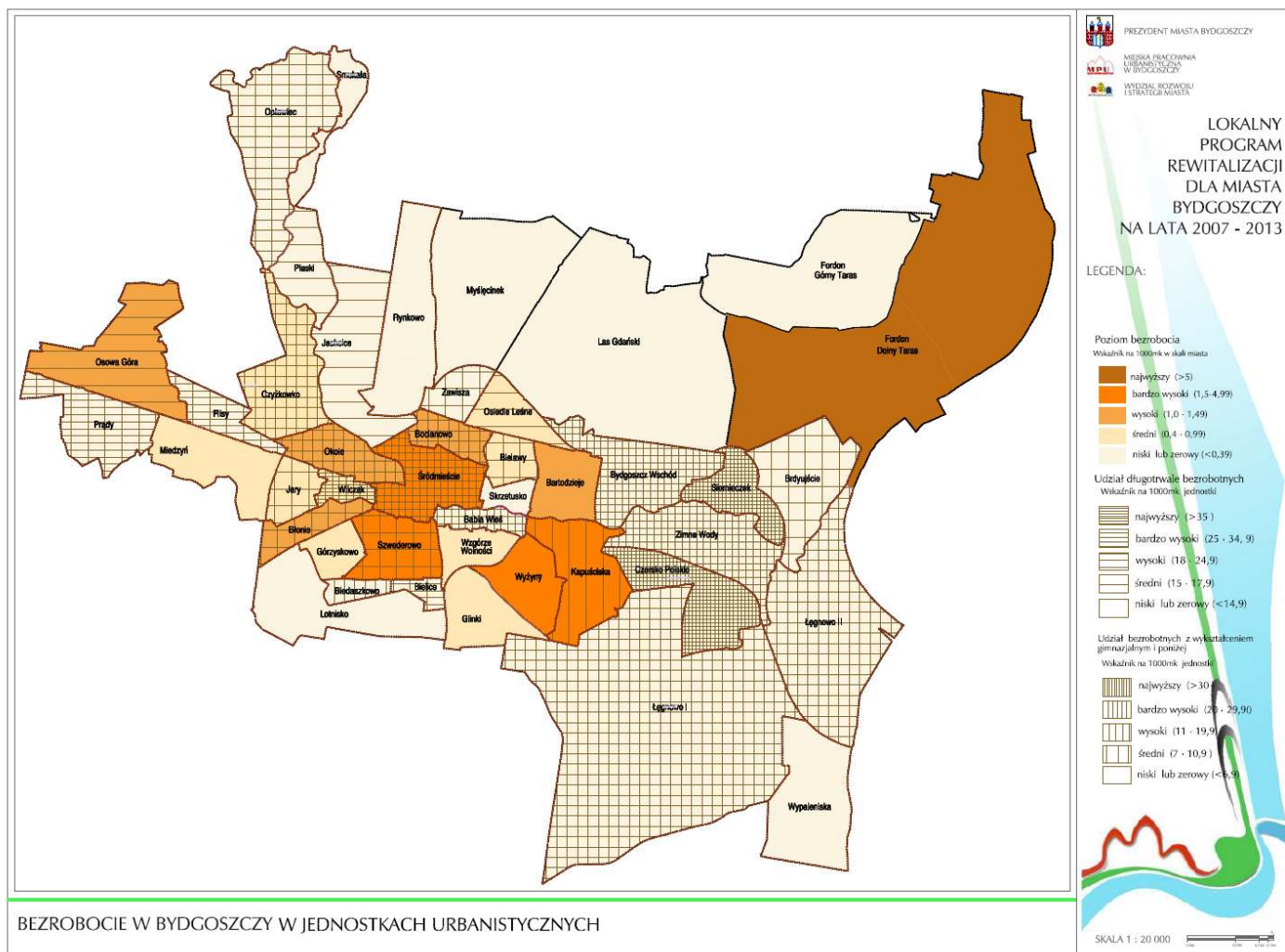


Tabela. Bezrobocie w Bydgoszczy w jednostkach urbanistycznych

Lp.	Nazwa jednostki	liczba mieszkańców	Liczba bezrobotnych ogółem	Wskaźnik bezrob. na 1000 mk miasta	Liczba długotrwałe bezrobotnych	Wskaźnik długotrwałe bezrob. na 1000 mk jednostki	Wskaźnik - wykształcenie gimnazjalne i poniżej na 1000 mk jednostki
1	Babia Wieś	1 753	<b>99</b>	0,28	61	34,80	21,68
2	Bartodzieje	23 426	<b>398</b>	1,13	219	9,35	4,61
3	Biedaszkowo	230	<b>5</b>	0,01	3	13,04	13,04
4	Bielawy	6 743	<b>192</b>	0,55	117	17,35	7,56
5	Bielice	418	<b>18</b>	0,05	13	31,10	7,18
6	Błonie	15 255	<b>398</b>	1,13	234	15,34	7,67
7	Bocianowo	12 897	<b>479</b>	1,36	291	22,56	15,35
8	Brdujście	1 300	<b>42</b>	0,12	24	18,46	8,46

MIEJSKA PRACOWNIA URBANISTYCZNA, WYDZIAŁ ROZWOJU I STRATEGII MIASTA

9	Bydgoszcz Wschód	1 629	<b>86</b>	0,25	47	28,85	25,17
10	Czersko Polskie	46	<b>5</b>	0,01	2	43,48	43,48
11	Czyżkówko	7 353	<b>252</b>	0,72	142	19,31	11,42
12	Flisy	874	<b>32</b>	0,09	23	26,32	8,01
13	Fordon	67 184	<b>1760</b>	5,01	956	14,23	5,88
14	Glinki	5 499	<b>141</b>	0,4	73	13,28	4,55
15	Górzyskowo	7 465	<b>166</b>	0,47	92	12,32	5,76
16	Jachcice	3 957	<b>104</b>	0,3	63	15,92	6,57
17	Jary	6 129	<b>176</b>	0,5	93	15,17	7,34
18	Kapuściska	23 899	<b>618</b>	1,76	358	14,98	8,87
19	Las Gdański	422	<b>7</b>	0,02	4	9,48	0,00
	Lotnisko	0		0		0,00	0,00
20	Lęnowo	2 822	<b>108</b>	0,31	68	24,10	17,72
21	Miedzyń	12 035	<b>331</b>	0,94	184	1,64	0,77
22	Mysłęcinek	241	<b>4</b>	0,01	3	12,45	0,00
23	Okole	11 860	<b>437</b>	1,24	247	20,83	14,25
24	Opławiec	1 069	<b>46</b>	0,13	24	22,45	9,35
25	Osiedle Leśne	11 910	<b>293</b>	0,83	179	15,03	5,79
26	Osowa Góra	13 242	<b>369</b>	1,05	207	15,63	5,14
27	Piaski	2 386	<b>61</b>	0,17	37	15,51	3,35
28	Prądy	578	<b>26</b>	0,07	16	27,68	10,38
29	Rynkowo	9	<b>0</b>	0	0	0,00	0,00
30	Siemieczek	1 088	<b>85</b>	0,24	49	45,04	34,01
31	Skrzetusko	4 809	<b>116</b>	0,33	67	13,93	5,41
32	Smukała	571	<b>14</b>	0,04	8	14,01	5,25
33	Szwederowo	31 438	<b>982</b>	2,8	554	17,62	10,34
34	Śródmieście	23 326	<b>1101</b>	3,14	654	28,04	20,41
35	Wilczak	4 233	<b>272</b>	0,77	163	38,51	25,51
36	Wypaleniska	13	<b>0</b>	0	0	0,00	0,00
37	Wyżyny	29 070	<b>684</b>	1,95	364	12,52	5,30
38	Wzgórze Wolności	11 370	<b>283</b>	0,81	158	13,90	5,45
39	Zawisza	1 457	<b>42</b>	0,12	27	18,53	7,55
40	Zimne Wody	1 840	<b>86</b>	0,25	49	26,63	20,11
	<b>RAZEM/średnia</b>	351 020	<b>6653</b>	0,73*	<b>3780</b>	10,77	5,34

Sporządzono na podstawie danych PUP maj 2008

\* średnia wartość wskaźnika w poszczególnych jednostkach urbanistycznych.

Analizując liczbę bezrobotnych w poszczególnych jednostkach urbanistycznych najwyższy poziom bezrobocia odnotowano w Fordonie (wsk. 5,1 – 1760 osób) a następnie w Śródmieściu (wsk. 3,14 – 1101osób), na Szwederowie (wsk. 2,8 – 982 osoby), Wyżynach (wsk. 1,95 – 684) i Kapuściskach (1,76 – 618). Obszary o znacznym poziomie bezrobocia w skali miasta to Bartodzieje, Bocianowo, Okole, Błonie, Osowa Góra - wskaźnik w granicach od 1 do 1,49, przy średniej 0,73.

Problem bezrobocia nasila się w sytuacji kiedy znaczny udział w grupie bezrobotnych stanowią

osoby trwale bezrobotne tj. zarejestrowane dłużej niż 12 miesięcy oraz osoby z niskim wykształceniem tj. gimnazjalnym i poniżej.

W Bydgoszczy najwyższe wskaźniki trwale bezrobotnych oraz bezrobotnych z wykształceniem poniżej średniego dotyczą jednostek Siernieczek i Czersko Polskie, przy czym w jednostkach tych ogólny poziom bezrobocia kształtuje się na poniżej średniej dla miasta.

Niepokojące są wskaźniki dotyczące Śródmieścia. Tutaj bardzo wysoki poziom bezrobocia nakłada się w bardzo wysokimi wskaźnikami dotyczącymi długotrwałego bezrobocia oraz niskiego wykształcenia. Również wskaźniki dla Szwederowa nie są dobre: bardzo wysoki poziom bezrobocia, oraz wysokie wskaźniki bezrobocia długotrwałego i udziału bezrobotnych o wykształceniu gimnazjalnym i poniżej. W grupie o wysokim wskaźniku bezrobocia zwraca uwagę Bocianowo i Okole gdzie na bardzo wysokim poziomie są wskaźniki dotyczące bezrobocia długotrwałego i poziomu wykształcenia.

## 2.1.6. Grupy wymagające wsparcia

Diagnoza grup wsparcia opiera się o dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej za rok 2007. Z otrzymanych danych wynika że zdiagnozowana liczba środowisk wymagających wsparcia w 2007r. w Bydgoszczy wynosiła 30267. Porównując te dane z rokiem 2003 widoczne jest obniżenie się tej liczby o ok. 2000 osób. Jednak szacowane potrzeby są ok. dwukrotnie wyższe i wynoszą ok. 67300 środowisk. Natomiast ilość objętych pomocą wynosi ok. 16700.

Poniżej zamieszczono tabelę określającą grupy osób jakie wymagają pomocy socjalnej wraz z określeniem ich liczby.

**Tabela. Mieszkańcy wymagający pomocy socjalnej**

Mieszkańcy wymagający interwencji socjalnej	Ilość występujących środowisk szacunkowo		Ilość rozeznaczonych środowisk		Ilość objętych środowisk pomocą przez jednostkę MOPS	
	2003	2007	2003	2007	2003	2007
Osoby w wieku produkcyjnym zamieszkałe samotnie, bez stopnia niepełnosprawności,	14074	13726	5867	5722	645	629
Osoby w wieku produkcyjnym zamieszkałe z rodziną, innymi osobami	7256	7080	2383	2325	720	702
Osoby zamieszkałe samotnie z orzeczonym stopniem niepełnosprawności,	11356	11090	2905	2837	2106	2057
Osoby zamieszkałe z rodziną z orzeczonym stopniem niepełnosprawności	8201	8019	4481	4382	2711	2651
Rodziny posiadające dziecko specjalnej troski	2739	2673	1415	1381	849	829
Rodziny nieposiadające źródeł dochodu,	473	350	271	201	165	122
osoby samotne nieposiadające źródeł dochodu,	1529	1131	1278	945	1176	870
Osoby chore psychicznie zamieszkałe samotnie lub z rodziną,	2834	2781	1400	1374	980	962
Rodziny wielodzietne z 4 i więcej	2697	2637	876	857	560	405

MIEJSKA PRACOWNIA URBANISTYCZNA, WYDZIAŁ ROZWOJU I STRATEGII MIASTA

dziećmi,						
Rodziny niepełne,	7438	7261	3776	3686	2457	2226
Rodziny dysfunkcyjne, w tym:	6267	6081	4076	3971	3324	3225
Niezaradność,	3511	3432	2896	2831	-	-
Alkoholizm,	1266	1228	583	565	-	-
Przemoc	498	470	253	239	-	-
Przestępczość	674	650	266	257	-	-
Bezdomność	342	325	260	247	-	-
Osoby bezdomne,	802	556	722	501	642	445
Osoby, Rodziny mające zadłużenia w opłatach za czynsz,	5346	3955	2818	2085	2147	1588
<b>Łącznie</b>	<b>71012</b>	<b>67340</b>	<b>32268</b>	<b>30267</b>	<b>18482</b>	<b>16711</b>

Opierając się o dane MOPS do tyczące udzielonych świadczeń sporządzone zestawienie ilości świadczeń w odniesieniu do poszczególnych rejonów miasta.

**Tabela Świadczenia, odbiorcy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w 2007r.**

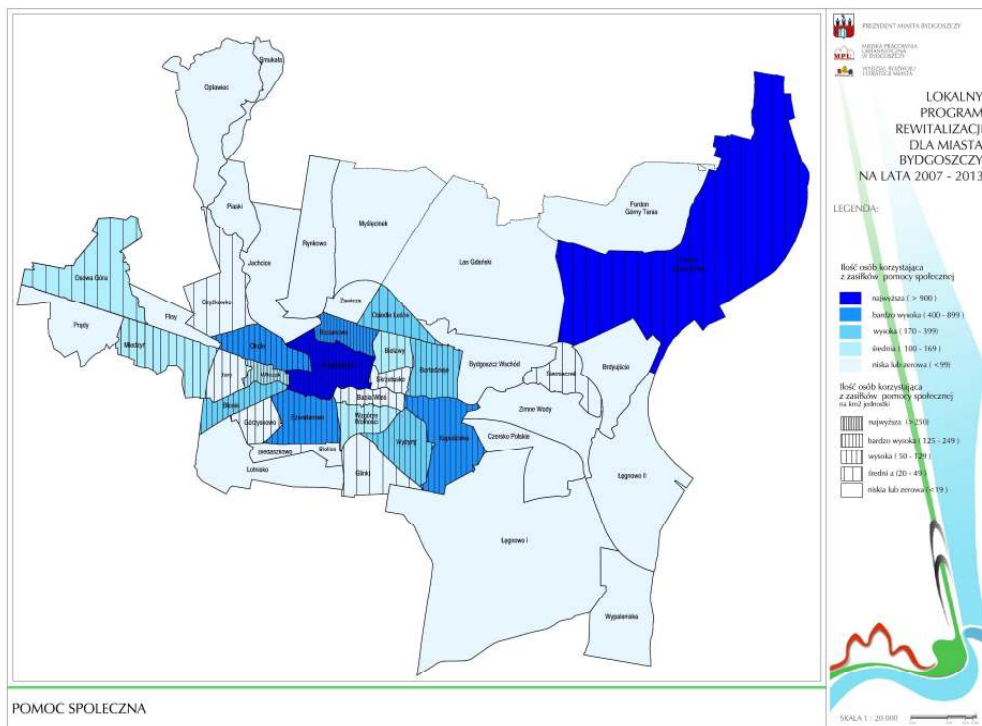
nazwa jednostki urbanistycznej	pow. w km <sup>2</sup>	Bezrobocie	Długość choroba	Niepełnosprawność	Rodzina niepełna	Rodzina wielodzietna	Rodzina zastępcza	Wiek poprodukcyjny	Bezdomność	Uzależnienia	Inne	razem	MOPS świadczeniowy /1000os. W JEDN.UR B	świadczeniowy /1 km <sup>2</sup>
Babia Wieś	0,89	9		26	13	5	2	6		2		<b>63</b>	35,9	70,8
Bartodzieje	2,03	27	12	117	20	14	38	20		5	14	<b>267</b>	11,4	131,5
Biedaszkowo	0,60			4		1		1		1		<b>7</b>	30,4	11,7
Bielawy	1,02	12	1	69	6	7	11	17		2		<b>125</b>	18,5	122,5
Bielice	0,49			3	1	1				1		<b>6</b>	14,4	12,2
Błonie	1,29	16	4	122	31	3	13				3	<b>192</b>	12,59	148,8
Bocianowo	1,17	108	12	183	64	33	26	26		16	2	<b>470</b>	36,4	401,7
Brdujście	3,82	8	2	11	5	2	4	7				<b>39</b>	30,0	10,2
Bydgoszcz Wschód	3,69	6	2	15	9	10	5	4		4		<b>55</b>	33,8	14,9
Czersko Polskie	3,38	4	1	3			1					<b>9</b>		2,7
Czyżkowko	3,63	20		39	9	6	4					<b>78</b>	10,61	21,5
Flisy	1,43	1		1	1							<b>3</b>	3,4	2,1
Fordon	30,63	146	105	303	95	29	80	9	208	14	35	<b>1 024</b>	15,2	33,4
Glinki	2,21	17	3	26	10	2	6	1		1		<b>66</b>	12,0	29,9
Górzyskowo	1,10	6	2	49	12	1	4	13		2		<b>89</b>	11,9	80,9
Jachcice	4,44	11	1	24	14	6	5	8		3	1	<b>73</b>	18,4	16,4
Jary	1,38	8	3	32	6	6	9	4		2	1	<b>71</b>	11,6	51,4
Kapuściska	3,40	62	30	223	60	10	49	4		5		<b>443</b>	18,5	130,3
Las Gdański	15,54	1		4	1		1	1				<b>8</b>	19,0	0,5
Lotnisko	4,39													
Łęgnowo I	22,63	18	2	36	16		5			2		<b>79</b>	38,8	3,49
Łęgnowo II	8,10	6	1	3	2							<b>12</b>	15,25	1,5
Miedzyń	3,11	21	5	78	24	4	13	8		2	1	<b>156</b>	13,9	50,2
Myślęcinek	7,37			2								<b>2</b>	8,3	0,3
Okole	1,91	70	20	205	67	30	28	22	8	6	13	<b>469</b>	39,5	245,5
Oplawiec	6,14	3	10	5	1		2	1				<b>22</b>	20,6	3,6
Osiedle Leśne	1,56	19	1	87	24	9	27	18		9		<b>194</b>	16,3	124,4
Osowa Góra	4,80	11	3	32	15	11	9			66		<b>147</b>	11,1	30,6
Piaski	2,06	7		16		7						<b>30</b>	12,57	14,6

## MIEJSKA PRACOWNIA URBANISTYCZNA, WYDZIAŁ ROZWOJU I STRATEGII MIASTA

Prądy	2,84	3		14	4					1			22	38,1	7,7
Rynkowo	4,56														
Siernieczek	1,93	22	5	29	6	9	7	7			4		89	81,8	46,1
Skrzetusko	0,68	12	2	23	6	5	7	11			3	2	71	14,8	104,4
Smukała	1,42			4	1								5	8,8	3,52
Szwederowo	2,36	90	15	243	82	34	17	69			17		567	18,0	240,3
Śródmieście	2,83	158	36	296	197	90	61	79	45	32	2		996	42,7	351,9
Wilczak	0,59	30	8	71	27	9	8	4	1	5	3		166	39,2	281,4
Wypaleniska	4,54														
Wyżyny	2,14	26	20	132	27	9	45	9			3		271	9,3	126,6
Wzgórze Wolności	1,18	14		50	21	8	14	12			2		121	10,64	102,5
Zawisza	1,15	2		6	3	1	2					4	18	12,4	15,7
Zimne Wody	4,05	20	5	36	7	4	6				1		79	42,9	19,5
	174,4														
	8	994	311	2 622	887	366	509	361	263	210	81		6 604	18,8	37,8

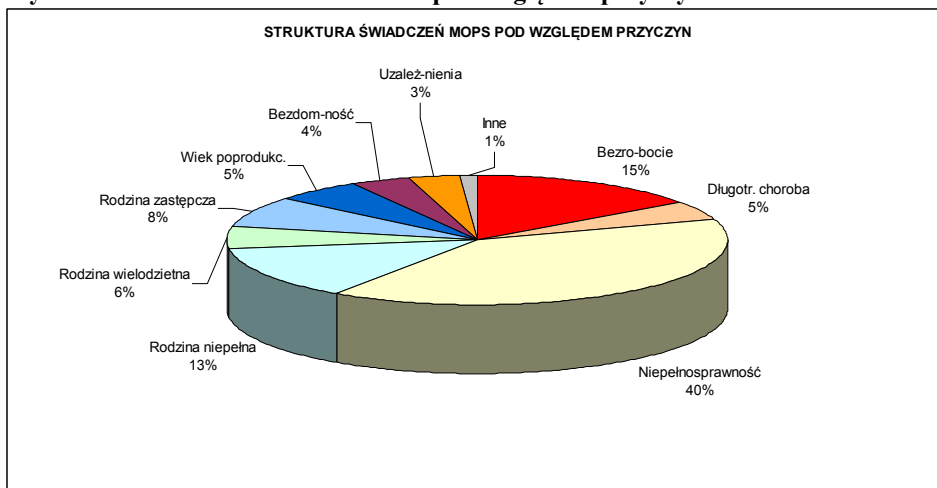
Zestawienie powyższe pozwoliło na wyodrębnienie jednostek urbanistycznych – rejonów miasta o najwyższej liczbie udzielonych świadczeń. I tak najwyższy poziom odnotowano w: Fordonie (1024) i Śródmieściu (996) Bardzo wysoki wskaźnik wystąpił również w osiedlach takich jak: Szwederowo, Bocianowo i Okole. Zestawienie ilości świadczeń z powierzchnią analizowanego terenu oraz odniesienie do liczby mieszkańców jednostki pokazuje natężenie zjawiska na poszczególnych obszarach. Najwyższy wskaźnik pod względem ilości osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej przypadający na km<sup>2</sup> jednostki: wystąpił w Śródmieściu, Wilczaku i Bocianowie, Bardzo wysoki zaś na obszarach: Szwederowa, Wyżyn, Kapuścisk, Bartodziej i Okola.

### Mapa. Świadczeniobiorcy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w 2007r.



Najczęstsze powody przyznawania pomocy socjalnej to niepełnosprawność, bezrobocie, bezradności w sprawach opiekuńczo wychowawczych, długotrwała choroba. W następnej kolejności powodami przyznawania pomocy są ochrona macierzyństwa, sieroctwo, bezdomność, alkoholizm, trudności w przystosowaniu się do życia po opuszczeniu zakładu karnego, najrzadziej świadczenia socjalne przyznawane są z powodu narkomanii, kłębki żywiołowej lub ekologicznej.

Wykres. Struktura świadczeń MOPS pod względem przyczyn.



### 2.1.7. Problemy edukacyjne

W ramach programu rewitalizacji na podstawie danych Wydziału Edukacji Urzędu Miasta przeanalizowano problemy związane z grupą dzieci ze szkół podstawowych. Zadaniem analizy było poszukiwanie obszarów kryzysowych poprzez diagnozę problemów notowanych na poziomie szkół podstawowych.

Analizie poddano liczbę i rozmieszczenie na terenie miasta:

- dzieci objętych nadzorem kuratora,
- uczniów ze znacznymi trudnościami,
- liczbę osób z grupy wiekowej 7-18 nie wypełniających obowiązku nauki.

Dodatkowym wskaźnikiem sondującym zamożność środowiska była analiza liczby i rozmieszczenia uczniów otrzymujących stypendium socjalne.

Zsumowanie składników cząstkowych pozwoliło na otrzymanie oceny zbiorczej która wskazuje na stopień nasilenia i nawarstwianie się problemów w poszczególnych rejonach.

Przeanalizowano dane dotyczące szkół podstawowych ze względu na to że w znacznym stopniu jest to grupa podlegająca rejonizacji co pozwala na diagnozę danego obszaru miasta. Uczniowie starsi są bardziej mobilni i otrzymane dane trudno jest odnieść do konkretnego terenu. Jedynie w przypadku grupy nie wypełniającej obowiązku nauki dostępne informacje dotyczyły grupy wiekowej 7-18 i pozwalały na powiązanie z poszczególnymi rejonami miasta.

Dla uproszczenia całą grupę analizowanych wskaźników określono jako problemy edukacyjne.

Pod tekstem umieszczono mapę obrazującą rozkład i natężenie wskaźników takich jak:

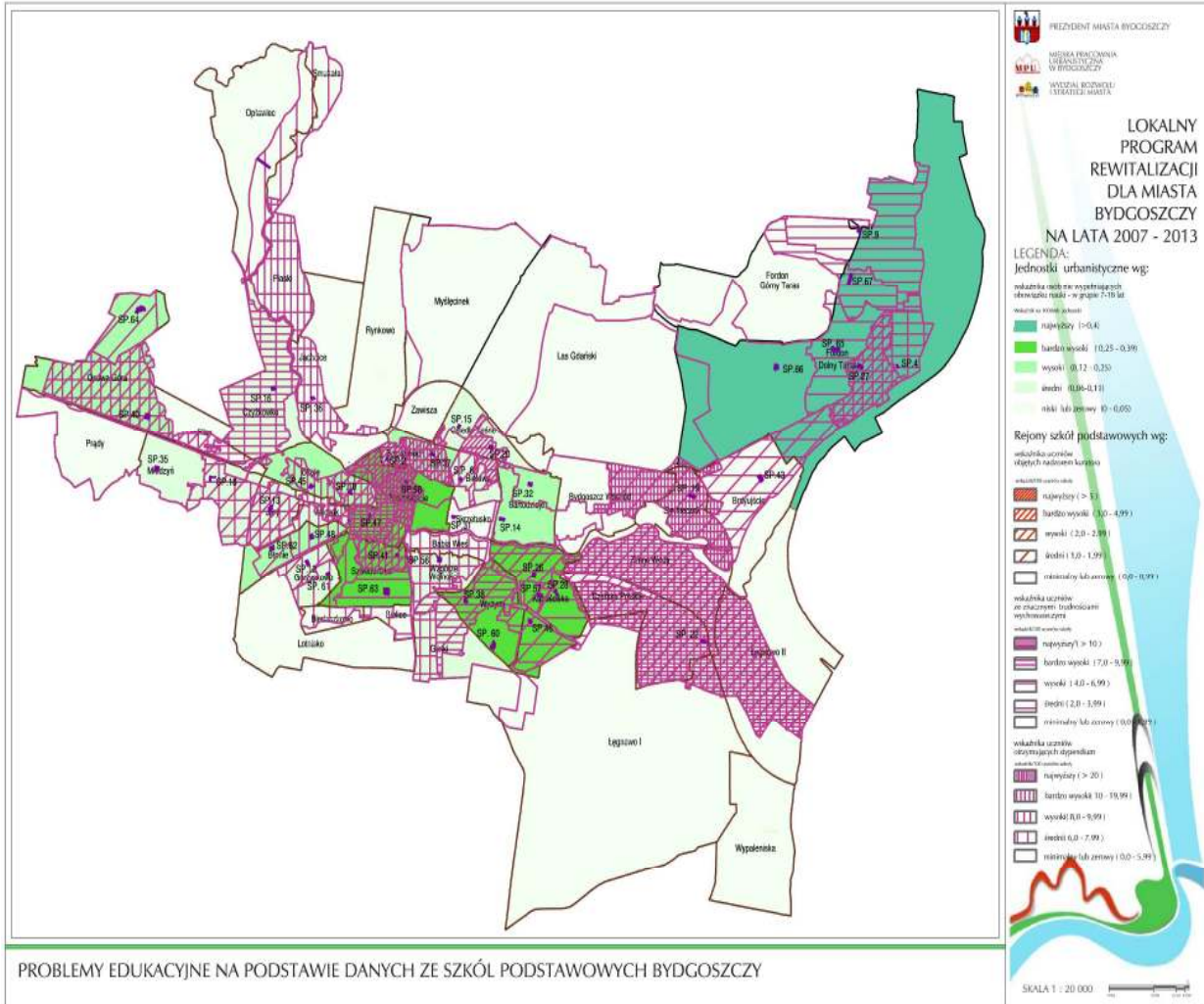
- wskaźnik uczniów objętych nadzorem kuratora,
- wskaźnik uczniów ze znacznymi trudnościami wychowawczymi,
- wskaźnik uczniów otrzymujących stypendium socjalne w poszczególnych rejonach szkół podstawowych oraz
- wskaźnik osób nie wypełniających obowiązku nauki w grupie wiekowej 7-18 w jednostkach urbanistycznych.

Zestawienie wskaźników i ich odniesienie do terenu pozwoliło na określenie obszarów na których występuje koncentracja problemów edukacyjnych. Są to Bocianowo, Śródmieście, Okole, Siernieczek, Czersko Polskie, Zimne Wody, Łęgnowo II. W grupie o wskaźniku powyżej średniej dla miasta mieszczą się Jary, Szwederowo, Fordon, Bielawy, Skrzetusko, pozostałe obszary mają wskaźnik na poziomie średnim dla miasta lub poniżej.



Trudno jednoznacznie stwierdzić że problemy edukacyjne są wprost powiązane z biedą i ubóstwem jednak porównanie wskaźników wskazuje że obszary o wysokim poziomie ubóstwa pokrywają się z obszarami występowania problemów edukacyjnych, i w tym opracowaniu są dodatkowym elementem wspomagającym diagnozę obszarów kryzysowych.

**Mapa. Problemy edukacyjne na podstawie danych z szkół podstawowych**



### 2.1.8. Zagrożenie bezpieczeństwa

Właściwa realizacja zadań z zakresu zapewnienia porządku i bezpieczeństwa publicznego prowadzi do zaspokojenia jednej z podstawowych potrzeb każdego człowieka tj. poczucia bezpieczeństwa. Zapewnienie odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa i porządku publicznego stanowi o komforcie zamieszkania w danej miejscowości, sprzyja pozytywnemu wizerunkowi miasta i jest zachętą dla prowadzenia działalności biznesowej oraz ruchu turystycznego.

W 2007 roku w Bydgoszczy stwierdzono 13,3 tys. przestępstw, tj. o 31,2% mniej niż w 2002 roku, ale tyle samo co w roku 1994. Wśród ogółu przekroczeń prawa największą grupę stanowią przestępstwa kryminalne – 73,3%, chociaż ich udział stopniowo maleje.

**Tabela. Dane dotyczące liczby przestępstw oraz stopnia ich wykrywalności**

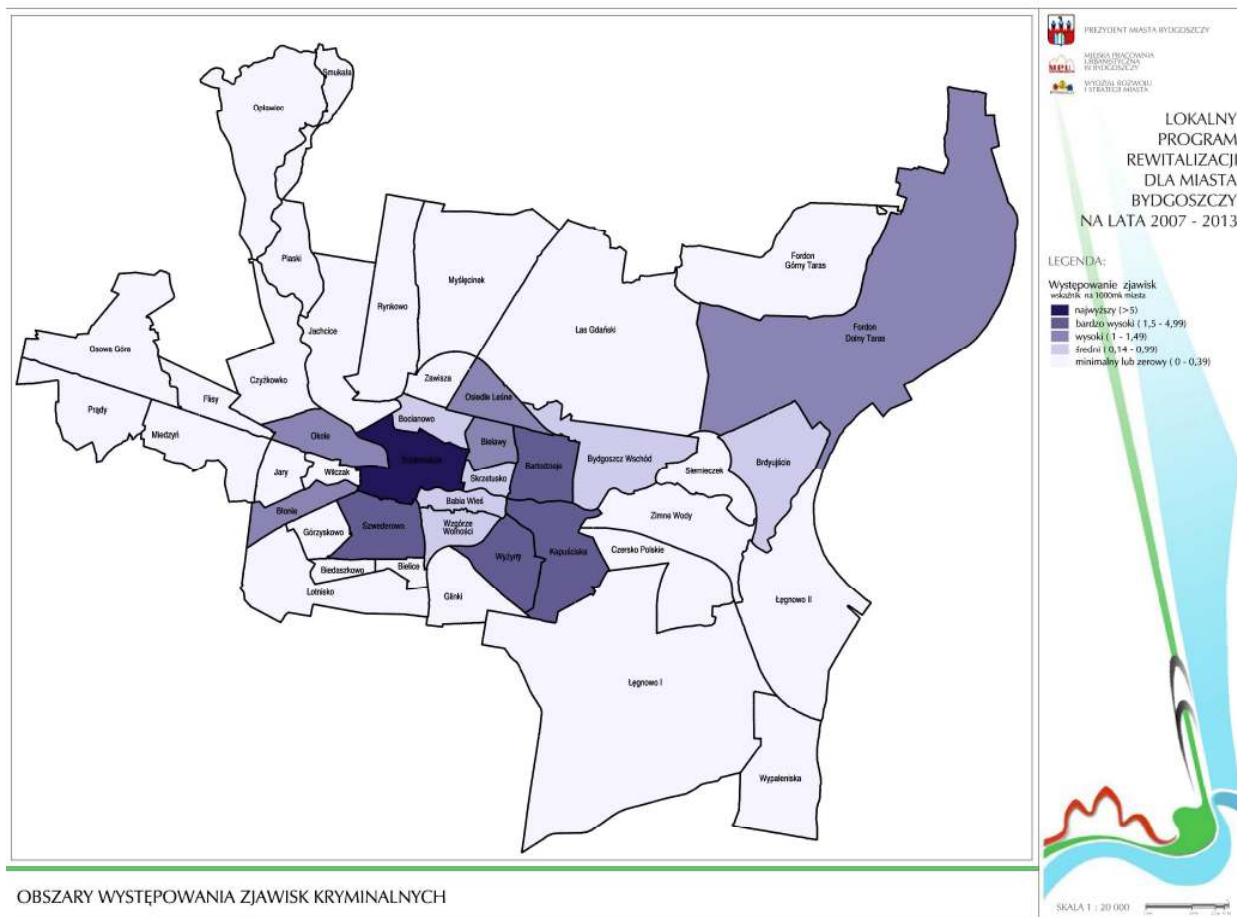
Wyszczególnienie	1994	1998	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ogółem przestępstwa stwierdzone, w tym:	13 392	19 337	19 482	19 091	19 409	20 594	19 751	16 587	15 043	13 347
<i>Kryminalne</i>	11 649	16 817	17 460	15 996	15 767	16 689	15 079	12 318	10 900	9 781
<i>Gospodarcze</i>	1 372	2 004	1 692	1 989	2 233	2 889	3 668	3 184	2 819	2 397
<i>Drogowe</i>	196	210	135	685	733	558	645	797	917	784
<i>inne</i>	175	306	195	421	676	458	359	288	407	385
Wykrywalność przestępstw w %	52,4	52,1	43,5	48,1	48,3	49,5	53,3	55,9	57,7	57,7

Źródło: Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, Komenda Miejska Policji w Bydgoszczy

Pozytywnym sygnałem jest wzrost wskaźnika wykrywalności przestępstw z 43,5% w 2000 r. do 57,7% w 2007 r. Należy jednak zaznaczyć, że najniższą wykrywalnością cechują się przestępstwa kryminalne – w 2007 roku 44,3%.

Poniżej zamieszczono mapę obrazującą nasilenie występowania zjawisk kryminalnych w poszczególnych rejonach miasta. Mapa została sporządzona w oparciu o dane policji dotyczące pierwszych zgłoszeń o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, informacje takie są później weryfikowane w ramach postępowań przygotowawczych, jednak generalnie odzwierciedlają rozkład przestrzenny zdarzeń i ich natężenie. Obszarem o najwyższej ilości zdarzeń jest Śródmieście, w następnej kolejności bardzo wysokim wskaźnikiem wyróżniają się Wyżyny, Kapuściska, Bartodzieje, Szwederowo. W grupie o wartości wskaźnika powyżej średniej dla miasta znajdują się Fordon, Błonie, Bielawy, Okole, Osiedle Leśne, Wzgórze Wolności.

Mapa. Obszary występowania zjawisk kryminalnych



### 2.1.9. Potrzeby imigrantów, mniejszości narodowych i etnicznych oraz uchodźców

Nie jest sprawą prostą ustalenie liczby osób należących do mniejszości narodowych (z powodu np. różnych interpretacji samego terminu lub obawy przed przyznaniem się do swego pochodzenia). Dane liczbowe zatem należy traktować szacunkowo. Zazwyczaj najliczniejszą grupą mniejszościową w danym państwie są osoby pochodzące z państw ościennych (tworzenie się granic terytorialnych w wyniku wojen, podziałów lub scaień). Do grup bodajże najbardziej rozproszonych na całym świecie należą Romowie oraz Żydzi.

Tabela. Struktura narodowościowa ludności Polski w 2002 r. (szacunek)<sup>3</sup>

Mniejszość	Liczebność (tys)	Udział %	Największe skupiska
Niemiecka	152,9	0,41	województwa: opolskie, śląskie, warmińsko-mazurskie, <b>kujawsko-pomorskie</b>
Białoruska	48,7	0,13	województwo podlaskie
Ukraińska	31	0,08	województwa: dolnośląskie, lubelskie, lubuskie, małopolskie, podkarpackie, warmińsko-mazurskie, zachodniopomorskie
Ślązacy	173,2	0,47	województwo śląskie
Romowie	12,9	0,03	województwo małopolskie, większość w rozproszeniu
Rosjanie	6,1	0,02	województwa: podlaskie, warmińsko-mazurskie
Łemkowie	5,9	0,01	Województwa: małopolskie, podkarpackie, dolnośląskie, warmińsko-mazurskie, lubuskie
Litwini	5,8	0,01	województwo podlaskie (powiat sejneński)
Kaszubi	5,1	0,01	województwo pomorskie
Słowacy	2	0	województwo małopolskie (Spisz i Orawa)
Żydzi	1,1	0	w rozproszeniu
Ormianie	1,1	0	Województwa: dolnośląskie, małopolskie
Czesi	0,8	0	województwa: dolnośląskie, lubelskie, łódzkie
Tatarzy	0,5	0	województwo podlaskie
Karaimi	0,05	0	w rozproszeniu
Inna	774,9	2,09	
Ogółem	36 983,7	100	

W Bydgoszczy jak i w całej Polsce nie jest prowadzona bieżąca ewidencja osób należących do mniejszości narodowej, dane te należy traktować jako dane specjalnej wrażliwości.

W Bydgoszczy najliczniejszą grupę stanowi mniejszość niemiecka a nie odnotowano uchodźców (*dane: Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki, Departament Spraw Obywatelskich i Cudzoziemców*).

Miasto Bydgoszcz współpracuje na bieżąco ze stowarzyszeniami skupiającymi przedstawicieli mniejszości. Osoby należące do mniejszości narodowych lub etnicznych mieszkają na terenie całego miasta w rozproszeniu. Diagnoza sporządzona dla programu rewitalizacji nie wykazała występowania problemów imigrantów, mniejszości narodowych i etnicznych, w szczególności na obszarach wsparcia.

## 2.1.10. Społeczeństwo - Identyfikacja problemów

Do najważniejszych problemów i uwarunkowań dot. tej sfery należy zaliczyć:

- spadek liczby mieszkańców,
- zwiększenie obciążenia ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku poprodukcyjnym,
- zwiększenie odsetka osób w wieku poprodukcyjnym w stosunku do osób w wieku przedprodukcyjnym,
- wzrost liczby osób niepełnosprawnych,
- wysoki ok. 18,4% udział mieszkań wybudowanych przed 1945r. o niskim wyposażeniu technicznym wymagających działań remontowych,
- duża ilość eksmisji ok. 950 – 2007r, ze szczególnie wysokimi wskaźnikami dla Śródmieścia, Fordonu, Bocianowa,
- wzrost liczby bezrobotnych bez prawa do zasiłku,
- wzrost liczby długotrwale bezrobotnych,
- wysoki udział w grupie bezrobotnych ludzi młodych poniżej 34 roku życia,
- koncentracja osób korzystających z pomocy społecznej w rejonie Śródmieścia i Fordonu,
- najwyższy w skali miasta wskaźnik występowania zjawisk kryminalnych w centralnym obszarze miasta w Śródmieściu oraz stosunkowo wysoki na terenach zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej.

<sup>3</sup> za: [www.stat.gov.pl](http://www.stat.gov.pl) - por. [www.mswia.gov.pl](http://www.mswia.gov.pl)

## 2.2. Gospodarka

### 2.2.1. Podmioty gospodarki narodowej

Na terenie miasta działają 44.753 podmioty gospodarki narodowej (stan w dniu 31.12.2007 roku). W stosunku do liczby mieszkańców, rozwój przedsiębiorczości ze wskaźnikiem 124 podmioty/1000 mieszkańców sytuuje Bydgoszcz na 13 miejscu wśród największych miast Polski. Istotnym elementem wpływającym na gospodarkę miasta jest obecność firm z udziałem kapitału zagranicznego, których w Bydgoszczy funkcjonuje 501.

**Tabela. Liczba podmiotów z podziałem na poszczególne sekcje**

Lp.	Wyszczególnienie	2000		2007		Dynamika
		Liczba podmiotów	Udział w ogółem (%)	Liczba podmiotów	Udział w ogółem (%)	
1.	<b>Ogółem, w tym:</b>	<b>43 076</b>	100,0	44 753	100,0	103,89
	- sektor publiczny	1 286	3,0	1 118	2,5	86,94
	- sektor prywatny	41 790	97,0	43 635	97,5	104,41
2.	Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo oraz rybołówstwo i rybactwo, w tym:	207	0,5	252	0,6	121,74
	- sektor publiczny	3		1		33,33
	- sektor prywatny	204		251		123,04
3.	Przemysł, w tym:	4 614	10,7	4 427	9,9	95,95
	- sektor publiczny	58		33		56,90
	- sektor prywatny	4 556		4 394		96,44
4.	Budownictwo, w tym:	4 456	10,3	4 327	9,7	97,11
	- sektor publiczny	20		4		20,00
	- sektor prywatny	4 436		4 323		97,45
5.	Handel i naprawy, w tym:	15 108	35,1	13 935	31,1	92,24
	- sektor publiczny	16		7		43,75
	- sektor prywatny	15 092		13 928		92,29
6.	Hotele i restauracje, w tym:	792	1,8	936	2,1	118,18
	- sektor publiczny	7		9		128,57
	- sektor prywatny	785		927		118,09
7.	Transport, gospodarka magazynowa i łączność, w tym:	3 529	8,2	3 317	7,4	93,99
	- sektor publiczny	15		8		53,33
	- sektor prywatny	3 514		3 309		94,17
8.	Pośrednictwo finansowe, w tym:	1 767	4,1	2 076	4,6	117,49
	- sektor publiczny	0		2		x
	- sektor prywatny	1 767		2 074		117,37
9.	Obsługa nieruchomości i firm; nauka, w tym:	7 244	16,8	8 335	18,6	115,06
	- sektor publiczny	774		596		77,00
	- sektor prywatny	6 470		7 739		119,61
10.	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne, w tym:	81	0,2	83	0,2	102,47
	- sektor publiczny	80		75		93,75
	- sektor prywatny	1		8		800,00
11.	Edukacja, w tym:	730	1,7	1 009	2,3	138,22
	- sektor publiczny	178		302		169,66
	- sektor prywatny	552		707		128,08
12.	Ochrona zdrowia i opieka społeczna, w tym:	1 969	4,6	2 855	6,4	145,00
	- sektor publiczny	110		51		46,36
	- sektor prywatny	1 859		2 804		150,83
13.	Pozostała działalność usługowa, komunalna, społeczna i indywidualna, w tym:	2 579	6,0	3 201	7,2	124,12
	- sektor publiczny	25		30		120,00
	- sektor prywatny	2 554		3 171		124,16

Źródło: Urząd Statystyczny w Bydgoszczy

MIEJSKA PRACOWNIA URBANISTYCZNA, WYDZIAŁ ROZWOJU I STRATEGII MIASTA

Zamieszczona poniżej tabela wskazuje rozkład podmiotów gospodarczych na terenie miasta.

Dane pochodzą z Zespołu Obsługi Inwestora i Przedsiębiorczości UM.

Ilość podmiotów nie zawsze odzwierciedla aktywność ludzi zamieszkujących dany teren wskazuje raczej charakter miejsca i jego potencjał gospodarczy.

Obszarami o największej ilości podmiotów gospodarczych oraz o ich największej koncentracji są Śródmieście, Szvederowo, Bartodzieje, Wyżyny, Bocianowo. Największa liczba podmiotów jest zarejestrowana w Fordonie jednak wskaźnik koncentracji jest w granicach średniej dla miasta. Obszary o najmniejszej aktywności gospodarczej to Łęgowo, Las Gdański, Myślęcinek, Czersko Polskie czyli obszary ekstensywnie zagospodarowane, z dużym udziałem terenów otwartych.

Analiza wskaźnika ilości podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców jednostki wskazuje na najwyższych pozycjach jednostki charakteryzujące się małą liczbą mieszkańców, wyjątkiem jest Śródmieście gdzie wysoki wskaźnik - 227 podm. gosp./1000 mk przy średniej dla miasta 124,1, idzie w parze z wysoką liczbą zamieszkujących ten teren.

Tabela Podmioty gospodarcze w jednostkach urbanistycznych

nr jedn	nazwa jednostki urbanistycznej	pow. w km <sup>2</sup>	podmioty	lok.	podm/1000os w jednostce (aktywność ludności)	lok.	podm/1km <sup>2</sup> (potencjał miejsca)	lok.
24	Babia Wieś	0,89	229	26	130,63	17	257,3	19
25	Bartodzieje	2,03	2 619	4	111,8	26	1 290,1	3
34	Biedaszkowo	0,60	72	34	313,0	4	120,0	26
21	Bielawy	1,02	769	16	114,0	22	753,9	11
36	Bielice	0,49	85	32	203,3	7	173,5	23
19	Błonie	1,29	1 094	10	71,7	38	848,1	8
20	Bocianowo	1,17	1 448	9	112,3	24	1 237,6	4
28	Brdujście	3,82	252	24	193,8	8	66,0	31
26	Bydgoszcz Wschód	3,69	647	20	397,2	3	175,3	22
40	Czersko Polskie	3,38	22	40	478,3	2	6,5	37
10	Czyżkowko	3,63	901	14	122,5	19	248,2	20
9	Flisy	1,43	116	29	132,7	16	81,1	30
7	Fordon razem	30,63	6 293	1	93,7	31	205,5	21
39	Glinki	2,21	733	17	133,3	15	331,7	18
33	Górzyskowo	1,10	893	15	119,6	21	811,8	9
11	Jachcice	4,44	484	21	122,3	20	109,0	27
17	Jary	1,38	687	19	112,1	25	497,8	16
37	Kapuściska	3,40	2 074	6	86,8	36	610,0	13
6	Las Gdański	15,54	78	33	184,8	9	5,0	39
35	Lotnisko	4,39						
41	Łęgnowo I	22,63	53	36	26,0	40	2,3	40
30	Łęgnowo II	8,10	55	35	69,9	39	6,8	36
15	Miedzyń	3,11	1 598	8	142,6	14	513,8	15
5	Myślęcinek	7,37	41	39	170,1	11	5,6	38
16	Okole	1,91	1 085	11	91,5	33	568,1	14
1	Oplawiec	6,14	115	30	107,6	27	18,7	34
13	Osiedle Leśne	1,56	1 060	12	89,00	34	679,5	12
8	Osowa Góra	4,80	1 729	7	130,56	18	360,2	17
3	Piaski	2,06	248	25	103,9	28	120,4	25
14	Prądy	2,84	101	31	174,7	10	35,6	32
4	Rynkowo	4,56	50	37	5 555,6	1	11,0	35
27	Siernieczek	1,93	167	27	153,5	12	86,5	29
23	Skrzetusko	0,68	704	18	146,4	13	1 035,3	6
2	Smukała	1,42	48	38	84,1	37	33,8	33

31	Szwederowo	2,36	3 098	3	98,5	30	1 312,7	2
22	Śródmieście	2,83	5 294	2	227,0	5	1 870,7	1
18	Wilczak	0,59	476	22	112,4	23	806,8	10
42	Wypaleniska	4,54						
38	Wyżyny	2,14	2 586	5	88,96	35	1 208,4	5
32	Wzgórze Wolności	1,18	1 058	13	93,1	32	896,6	7
12	Zawisza	1,15	146	28	100,2	29	127,0	24
29	Zimne Wody	4,05	384	23	208,7	6	94,8	28
suma		174,48	39 592		112,8		226,9	

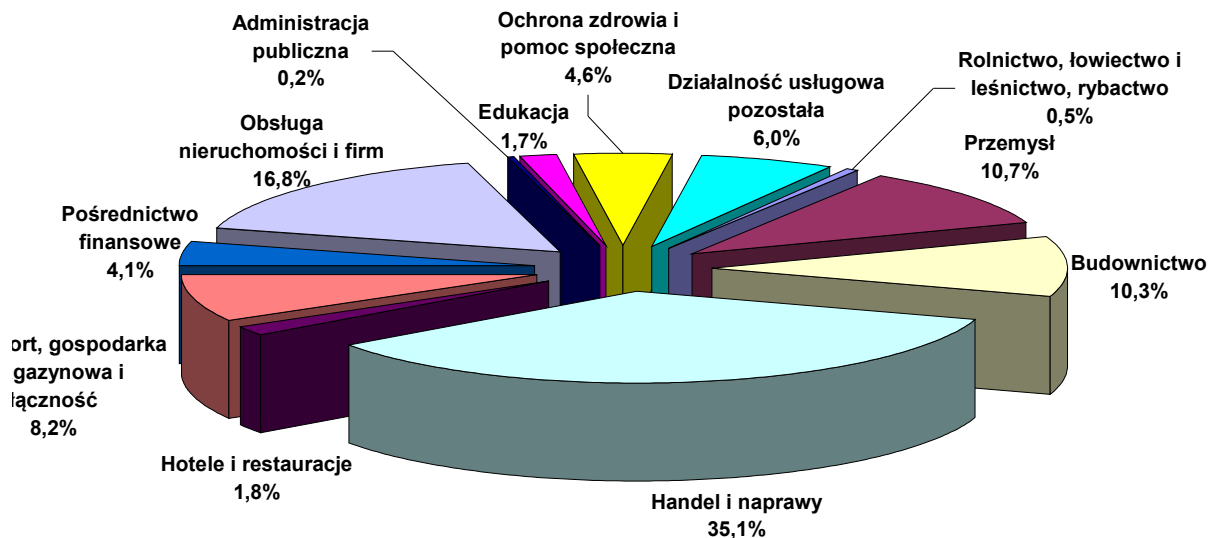
## 2.2.2. Struktura podmiotów gospodarki na terenie miasta

### Struktura podmiotów gospodarki narodowej wg. sekcji

W strukturze gospodarki Bydgoszczy dominują podmioty o charakterze usługowym. Najliczniejszą grupę stanowią podmioty prowadzące działalność handlową i usługi naprawcze. Coraz większą rolę w rozwoju przedsiębiorstw odgrywają instytucje otoczenia biznesu. Prężnie rozwija się rynek usług: finansowych, ubezpieczeniowych, obsługi nieruchomości i firm. Bydgoszcz pełni w regionie rolę głównego ośrodka w zakresie usług wyższego rzędu (ochrona zdrowia, szkolnictwo, administracja, kultura), co wpływa na rozwój tych dziedzin.

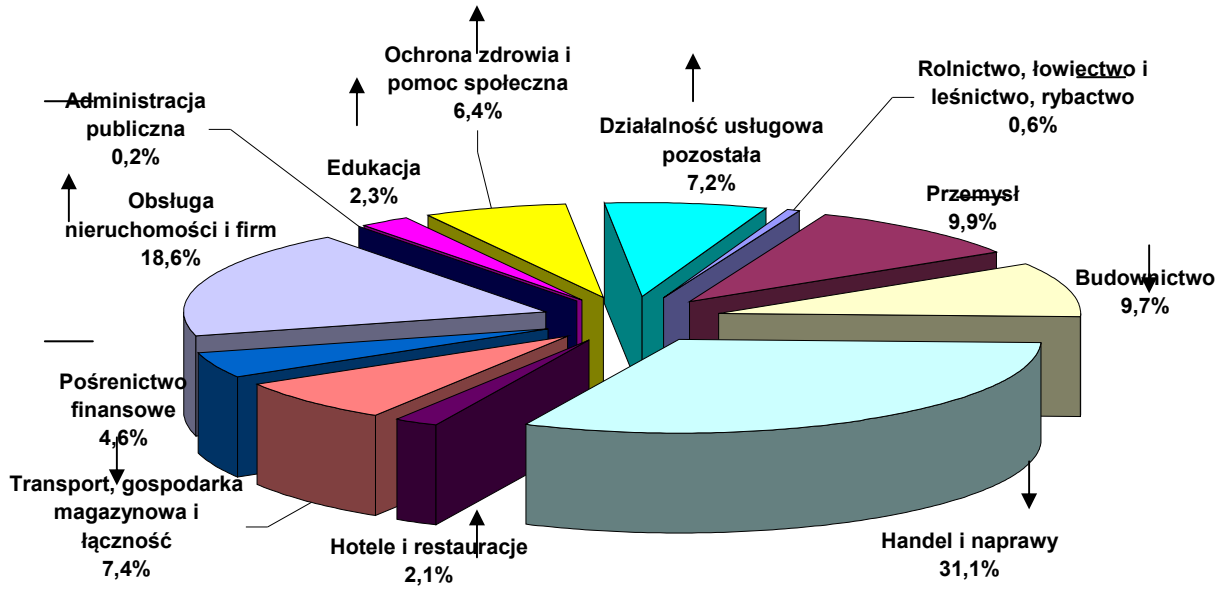
Strukturę tę prezentują poniższe wykresy:

Wykres Struktura podmiotów gospodarki narodowej wg. sekcji, stan w dniu 31.12.2000 r.





Wykres Struktura podmiotów gospodarki narodowej wg. sekcji, stan w dniu 31.12.2007 r.



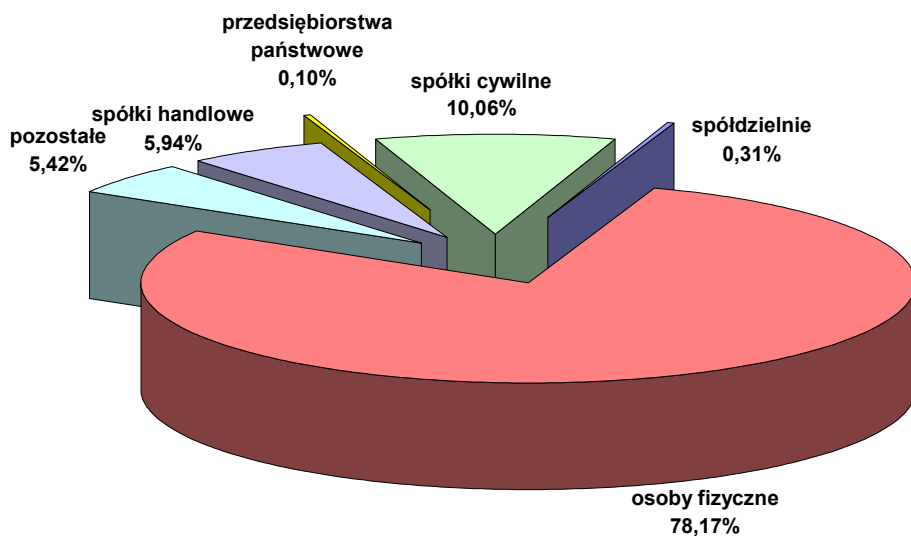
Źródło: Urząd Statystyczny w Bydgoszczy

### Struktura podmiotów gospodarki narodowej wg formy prawnej

Wśród wszystkich podmiotów gospodarki narodowej największy odsetek stanowią zakłady osób fizycznych – prawie 76%.

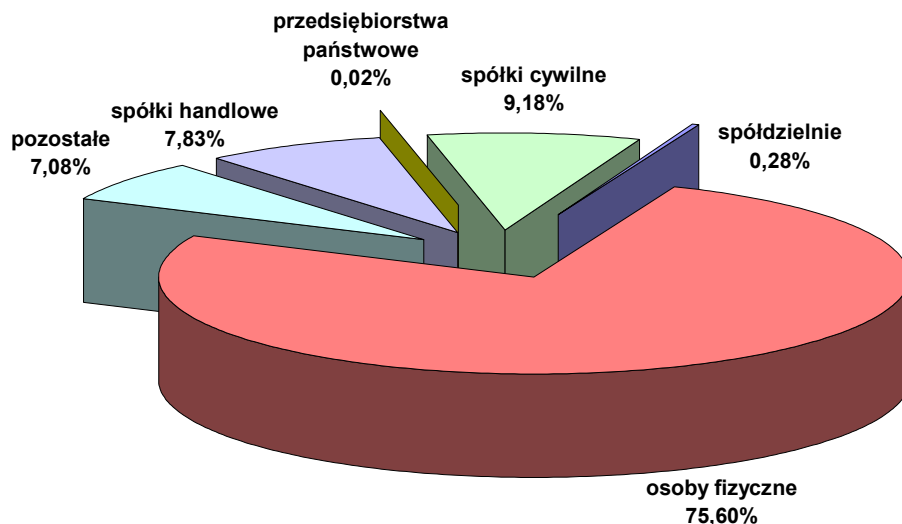
Powstające w ten sposób firmy są na ogół małe, liczące do 9 zatrudnionych.

Wykres Struktura podmiotów gospodarki narodowej wg formy prawnej stan w dniu 31.12.2000 r.





Wykres Struktura podmiotów gospodarki narodowej wg formy prawnej stan w dniu 31.12.2007 r.

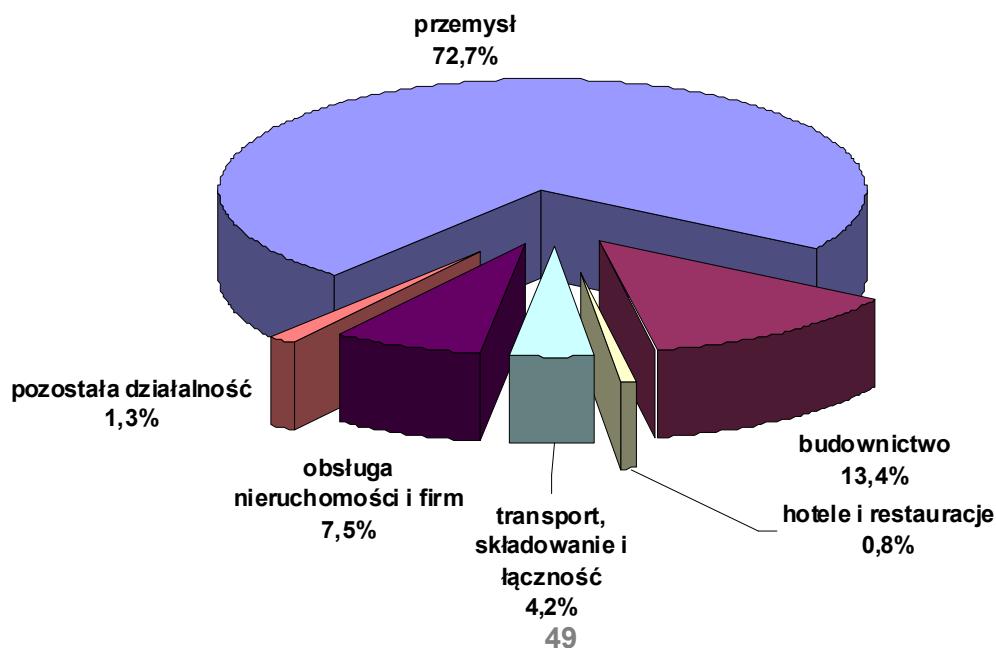


Źródło: Urząd Statystyczny w Bydgoszczy

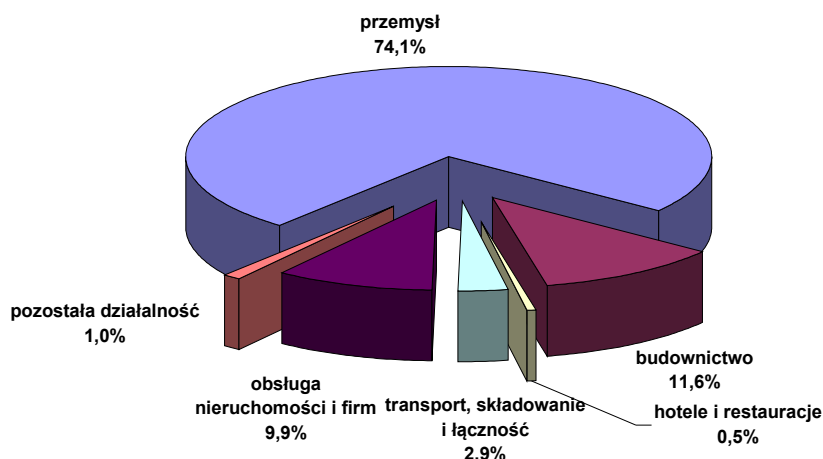
### Struktura produkcji w sektorze przedsiębiorstw w Bydgoszczy

Poniżej na wykresach została przedstawiona struktura produkcji (wg wartości przychodu ze sprzedaży wyrobów i usług) w sektorze przedsiębiorstw wg sekcji PKD:

Wykres Struktura produkcji w sektorze przedsiębiorstw w Bydgoszczy w 2000 roku



Wykres Struktura produkcji w sektorze przedsiębiorstw w Bydgoszczy w 2007 roku



Źródło: Urząd Statystyczny w Bydgoszczy

Najwyższe przychody ze sprzedaży wyrobów i usług generują firmy funkcjonujące w przemyśle. W strukturze produkcji przemysłowej dominowała produkcja wyrobów chemicznych (15,4%), artykułów spożywczych i napojów (15,2%), wyrobów z metali (12,9%) oraz wyrobów gumowych (10,4%). Struktura produkcji przemysłowej, w której udział poszczególnych sekcji jest równomierny, odzwierciedla korzystną tendencję zróżnicowania gospodarki miasta.

Funkcjonujące w Bydgoszczy podmioty gospodarki narodowej tworzą największy w województwie kujawsko-pomorskim rynek pracy. Liczba pracujących w gospodarce narodowej w Bydgoszczy w 2006 r. (brak danych dla 2007 roku) wynosiła ogółem 122,3 tys. osób (liczba ta nie uwzględnia pracujących w jednostkach budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego).

Tabela Liczba pracujących w sektorze przedsiębiorstw

Lp.	Wyszczególnienie	XII 2000		XII 2007		Dynamika
		Liczba pracujących <sup>2</sup>	Udział pracujących w ogółem (%)	Liczba pracujących <sup>1</sup>	Udział pracujących w ogółem (%)	
1.	<b>Ogółem, w tym:</b>	<b>76 409</b>	<b>100,0</b>	<b>60 734</b>	<b>100,0</b>	<b>79,5</b>
	- sektor publiczny	16 390	21,5	8 775	14,4	53,5
	- sektor prywatny	60 019	78,5	51 959	85,6	86,6
2.	Przemysł, w tym:	40 986	53,6	33 860	55,8	82,6
	- sektor publiczny	12 247		5 399		44,1
	- sektor prywatny	28 739		28 461		99,0
3.	Budownictwo	8 053	10,5	3 941	6,5	48,9
4.	Handel i naprawy	10 558	13,8	9 354	15,4	88,6
5.	Hotele i restauracje	1 000	1,3	977	1,6	97,7
6.	Transport, gospodarka magazynowa i łączność, w tym:	3 041	4,0	2 589	4,3	85,1
	- sektor publiczny	2 289		1 451		63,4
	- sektor prywatny	752		1 138		151,3
7.	Obsługa nieruchomości i firm; nauka, w tym:	10 141	13,3	8 279	13,6	81,6
	- sektor publiczny	714		830		116,2
	- sektor prywatny	9 427		7 449		79,0

MIEJSKA PRACOWNIA URBANISTYCZNA, WYDZIAŁ ROZWOJU I STRATEGII MIASTA

8.	Pozostała działalność usługowa, komunalna, społeczna i indywidualna, w tym:	2 630	3,4	1 734	2,9	65,9
	- sektor publiczny	699		1 095		156,7
	- sektor prywatny	1 931		639		33,1

<sup>1</sup> Dane nie obejmują pracujących w rolnictwie indywidualnym oraz w jednostkach budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, a także podmiotów o liczbie zatrudnionych poniżej 9 osób

<sup>2</sup> Dane nie obejmują pracujących w rolnictwie indywidualnym oraz podmiotów o liczbie zatrudnionych poniżej 9 osób

Źródło: Urząd Statystyczny w Bydgoszczy

### 2.2.3. Główni pracodawcy

Tabela Główni pracodawcy zatrudniający powyżej 250 osób

-	- Nazwa firmy	- Branża	- Liczba zatrudnionych
			- rok 2006
-	- Pojazdy Szynowe PESA Bydgoszcz S.A. Holding	- kolejowa	- 2 030
-	- Szpital Uniwersytecki im. dra Jurasza	- ochrona zdrowia	- 2 000
-	- MZK Bydgoszcz Sp. z o.o.	- transport pasażerski	- 1 670
-	- Zakłady Chemiczne „Zachem” S.A. (Grupa Kapitałowa)	- chemiczna	- 1 643
-	- PKP Cargo S.A. – Zakład Taboru w Bydgoszczy	- kolejowa	- 1 410
-	- Bank Pocztowy S.A.	- bankowość	- 1 300 - w całym kraju
-	- Tyco Electronics Polska Sp. z o.o.	- produkcja elektrycznych urządzeń kontrolnych, przyłączeniowych, zabezpieczających, kabli światłowodowych	- 1 295
-	- Przedsiębiorstwo Cukiernicze „Jutrzenka” S.A. (Grupa Kapitałowa)	- cukiernicza	- 1 232
-	- Samodzielny Publiczny ZOZ – Szpital Wojewódzki im. dra Bizuela	- ochrona zdrowia	- 1 200
-	- Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy (do XI.2006 r. Akademia Techniczno-Rolnicza)	- nauka	- 1 200
-	- ENEA Operator Sp. z o.o. Oddział w Bydgoszczy	- energia elektryczna	- 1 000
-	- Międzywojewódzka Spółdzielnia Usługowa Z.P.Ch.	- nadzór, ochrona osób i mienia tresura psów obronnych, ochrona transportu pieniędzy, sprzątanie budynków	- 1 000
-	- Urząd Miasta Bydgoszczy	- administracja	- 920
-	- Bydgoskie Fabryki Mebli S.A.	- produkcja mebli	- 821
-	- Uniwersytet Kazimierza Wielkiego	- nauka	- 750
-	- Wojskowe Zakłady Lotnicze nr 2 S.A.	- przemysł lotniczy	- 700
-	- Centrum Onkologii – Szpital im. prof. Łukaszczyka	- ochrona zdrowia	- 700
-	- Zespół Elektrociepłowni „Bydgoszcz” S.A.	- energetyka	- 695
-	- PROJPRZEM S.A. Bydgoszcz (Grupa Kapitałowa)	- budownictwo przemysłowe, konstrukcje stalowe, instalacje, urządzenia techniczne	- 660
-	- „Helvetia Furniture” Sp. z o.o.	- meblarstwo	- 650
-	- Bydgoskie Zakłady Przemysłu Gumowego „Stomil” S.A.	- chemiczna	- 606
-	- Miejskie Wodociągi i Kanalizacja Sp. z o.o.	- zaopatrzenie w wodę, odprowadzanie ścieków	- 604

MIEJSKA PRACOWNIA URBANISTYCZNA, WYDZIAŁ ROZWOJU I STRATEGII MIASTA

-	- Nazwa firmy	- Branża	- Liczba zatrudnio nych
			- rok 2006
-	- „AJG-2” Systemy Bezpieczeństwa i Teleinformatyczne Sp. z o.o.	- ochrona osób i mienia	- 600
-	- Elda-Eltra Elektrotechnika S.A.	- produkcja elektrycznych urządzeń kontrolnych, przyłączeniowych i zabezpieczających, odbiorników radiowych	- 600
-	- DOMAR-BYDGOSZCZ S.A. Z.P.Chr.	- handel hurtowy, detaliczny artykułami RTV, AGD	- 565
-	- Komunalne Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o.	- energetyka ciepła	- 527
-	- PKP Energetyka – Zakład Kujawski w Bydgoszczy	- energetyczna	- 481
-	- GCB CENTROSTAL BYDGOSZCZ S.A.	- sprzedaż hurtowa i detaliczna wyrobów hutniczych i materiałów budowlanych	- 479
-	- Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej Bydgoszcz Sp. z o.o.	- transport	- 464
-	- Poczta Polska – Centrum Logistyki Oddział Regionalny w Bydgoszczy	- przewożenie samochodami ciężarowymi towarów, mechanika, diagnostyka pojazdowa	- 450
-	- Bydgoskie Zakłady Papiernicze P.P.	- produkcja papieru i tektury falistej, produkcja opakowań z papieru i tektury	- 410
-	- PPHU „Edbol” Sp. z o.o.	- sprzedaż hurtowa żywności i napojów	- 400
-	- Szpital Miejski im. dra Warmińskiego	- ochrona zdrowia	- 400
-	- P.P.U.P. POCZTA POLSKA Centralny Ośrodek Rozliczeniowy	- kompleksowe przetwarzanie danych	- 400
-	- Matras-Bydgoszcz Sp. z o.o.	- księgaria	- 400
-	- Bydgoskie Zakłady Sklejek „SKLEJKA-MULTI” S.A.	- produkcja, przetwarzanie, uszlachetnianie, sprzedaż wyrobów z drewna i sklejek	- 382
-	- Wojewódzki Szpital Dziecięcy	- ochrona zdrowia	- 370
-	- Makrum S.A.	- produkcja maszyn dla górnictwa morskiego	- 360
-	- Piekarnia „KRYŚ-AND”	- spożywcza	- 350
-	- P.P.H. GAŚSIOR Sp. z o.o. (Grupa Kapitałowa)	- opakowania dla przemysłu spożywczego	- 342
-	- Kujawsko-Pomorskie Centrum Pulmunologii	- ochrona zdrowia	- 320
-	- Dr Pokorowski S.A.	- wyroby farmaceutyczne	- 313
-	- Hanplast Sp. z o.o.	- produkcja płyt, arkuszy, rur i kształtowników z tworzyw sztucznych	- 300
-	- ORTIS S.A.	- poligraficzna	- 300
-	- Spółdzielnia Produkcji Spożywczej „TOSTA”	- spożywcza	- 300
-	- OKT Polska Sp. z o.o.	- produkcja płyt, arkuszy, rur i kształtowników	- 300
-	- Zakłady Mięsne Kujawy Sp. z o.o.	- produkcja świeżego, konserwowanego lub mrożonego mięsa, wyrobów z mięsa, mięsa drobiowego i króliczego	- 300
-	- Zakłady Urządzeń Okrętowych „FAMOR” S.A.	- produkcja maszyn i aparatury elektrycznej	- 290
-	- Frosta Sp. z o.o.	- produkcja żywności	- 270
-	- „SZOGUN” Sp. z o.o.	- usługi ochrony mienia i detektywistyczne	- 260

MIEJSKA PRACOWNIA URBANISTYCZNA, WYDZIAŁ ROZWOJU I STRATEGII MIASTA

-	- Nazwa firmy	- Branża	- Liczba zatrudnionych
			- rok 2006
-	- Przedsiębiorstwo Wielobranżowe „Micros”	- sprzątanie budynków, nadzór, ochrona osób i mienia, ochrona transportu pieniędzy	- 260
-	- „Megazec” Sp. z o.o	- budowa linii energetycznych (napowietrznych i podziemnych), budownictwo ogólne i inżynieria lądowa, ogólna inżynieria mechaniczna	- 255
-	- Prasowe Zakłady Graficzne S.A.	- poligraficzna	- 255
-	- Zespół Szkół Elektronicznych – Technikum Elektroniczne, Liceum Profilowane	- szkolnictwo ponadgimnazjalne	- 252
-	- Zakłady Chemiczne „NITRO-Chem” S.A.	- chemiczna	- 250
-	- „MUELLER” Fabryka Świec S.A.	- produkcja świec	- 250
-	- Fabryka Form Metalowych „FORMET” SA	- produkcja form metalowych do tworzyw sztucznych	- 250
-	- Spółdzielnia Inwalidów „WSPÓLPRACA” Z.P.Ch.	- produkcja płaszczy, garniturów, kostiumów, zakietów, swetrów, spódnic, umundurowania	- 250

Źródło: „Złota 100 Pomorza i Kujaw” – najlepsze firmy regionu (ranking Gazety Pomorskiej z 22 V 2007 roku) oraz informacje od firm

Innym kryterium wyboru znaczących podmiotów jest wielkość ich przychodów z całokształtu działalności.

Tabela Wykaz firm o przychodach przekraczających 80 mln zł rocznie

-	- Nazwa podmiotu	- Branża	- Przychody (mln zł)
			- rok 2006
-	- Zakłady Chemiczne „Zachem” S.A. (Grupa Kapitałowa)	- chemiczna	- 826,04
-	- GCB CENTROSTAL BYDGOSZCZ S.A. (Grupa Kapitałowa)	- sprzedaż hurtowa i detaliczna wyrobów hutniczych i materiałów budowlanych	- 656,86
-	- Przedsiębiorstwo Cukiernicze „Jutrzenka” S.A. (Grupa Kapitałowa)	- cukiernicza	- 438,97
-	- Pojazdy Szynowe PESA Bydgoszcz S.A. Holding	- kolejowa	- 355,24
-	- Zespół Elektrociepłowni „Bydgoszcz” S.A.	- energetyka	- 287,25
-	- „Drozapol-Profil” Sp. Jawna	- handel wyrobami hutniczymi, transport	- 245,27
-	- Komunalne Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o.	- energetyka ciepła	- 219,59
-	- Polska Grupa Farmaceutyczna – Bydgoszcz S.A.	- wyroby farmaceutyczne	- 189,37
-	- PROJPRZEM S.A. Bydgoszcz (Grupa Kapitałowa)	- budownictwo przemysłowe, konstrukcje stalowe, instalacje, urządzenia techniczne	- 160,86
-	- HF „Helvetia Furniture” Sp. z o.o.	- meblarstwo	- 148,12
-	- Frosta Sp. z o.o.	- produkcja żywności	- 135,18
-	- Neupack Polska Sp. z o.o.	- produkcja opakowań z papieru i tektury	- 130,51
-	- Centrowet Sp. z o.o.	- sprzedaż hurtowa leków weterynaryjnych	- 129,34
-	- Bydgoskie Fabryki Mebli S.A.	- produkcja mebli	- 117,93
-	- PPHU „Edbol” Sp. z o.o.	- sprzedaż hurtowa żywności i napojów	- 108,48

-	- Nazwa podmiotu	- Branża	- Przychody (mln zł)
			- rok 2006
-	- Producent Styropianu „Genderka”	- produkcja styropianu	- 106,42
-	- IMS „Stalserwis” Sp. z o.o.	- sprzedaż hurtowa metali i rud metali	- 104,52
-	- Moto Budrex Sp. z o.o.	- hurtowa i detaliczna sprzedaż ogumienia	- 104,37
-	- Hanplast Sp. z o.o.	- produkcja płyt, arkuszy, rur i kształtowników z tworzyw sztucznych	- 101,51
-	- MZK Bydgoszcz Sp. z o.o.	- transport pasażerski	- 100,19
-	- Miejskie Wodociągi i Kanalizacja Sp. z o.o.	- zaopatrzenie w wodę, odprowadzanie ścieków	- 99,26
-	- Volex Poland Sp. z o.o.	- produkcja maszyn biurowych	- 97,56
-	- Bazy i Systemy Bankowe Sp. z o.o.	- informatyka	- 96,09
-	- P.P.H. GAŚSIOR Sp. z o.o. (Grupa Kapitałowa)	- opakowania dla przemysłu spożywczego	- 88,07
-	- Glob-Profil S.A.	- produkcja metalowych elementów stolarki budowlanej	- 86,67
-	- WALL – Bydgoska Drukarnia Akcydensowa Sp. z o.o.	- poligraficzna	- 83,02
-	- Abramczyk Sp. z o.o.	- przetwarzanie i konserwowanie ryb	- 80,81

- Źródło: „Złota 100 Pomorza i Kujaw” – najlepsze firmy regionu (ranking Gazety Pomorskiej z 22 V 2007 roku) oraz informacje od firm.

Wśród największych pracodawców znaczącą rolę odgrywają firmy zajmujące się produkcją przemysłową (m.in. przemysł spożywczy – 5,6 tys. osób, produkcja wyrobów metalowych – 4,7 tys., produkcja mebli – 3,3 tys., produkcja sprzętu transportowego – 2,8 tys. i wyrobów gumowych – 2,8 tys., handlem hurtowym – 4,5 tys., budownictwem – 3,9 tys., transportem lądowym – 2,2 tys., informatyką – 1,3 tys. i obsługą nieruchomości – 1,3 tys.

Trudna sytuacja gospodarcza na początku lat 90. spowodowała zmniejszenie produkcji i związanego z tym zatrudnienia oraz restrukturyzację przedsiębiorstw i ich podział na rzecz licznych spółek. Tendencja ta w ostatnich latach uległa wyhamowaniu. Począwszy od 2005 r. liczba pracujących w gospodarce narodowej zaczęła systematycznie rosnąć (ze 108,0 tys. do 116,1 tys. w 2007 roku).

W wyniku wcześniejszej restrukturyzacji lub likwidacji wielu przedsiębiorstw, szereg terenów inwestycyjnych stało się potencjalnymi rezerwami dla lokalizacji nowych funkcji, zgodnie z aktualnymi potrzebami społecznymi. Tereny te przeznaczone są do przekształceń, celem stworzenia preferencyjnych warunków dla lokalizacji różnych form działalności gospodarczo-usługowej oraz usług komercyjnych. Znaczący potencjał zbędnego majątku produkcyjnego i infrastrukturalnego znajduje się w obszarze restrukturyzowanych Zakładów Chemicznych „Zachem”, gdzie na 283 ha stworzony został Bydgoski Park Przemysłowy (BPP). Celem utworzenia Parku jest poprawa warunków startu i rozwoju małych oraz średnich firm zorientowanych na nowoczesne, przyjazne dla środowiska technologie, aktywizacja zawodowa mieszkańców, lepsze wykorzystanie istniejących uczelni i placówek naukowo-badawczych. Pod koniec 2007 roku na terenie BPP funkcjonowało ponad 30 firm zatrudniających ok. 200 osób.

Należy również zaznaczyć, że dużą rolę na rynku pracy pełnią zlokalizowane w Bydgoszczy instytucje o znaczeniu ponadlokalnym – specjalistyczna opieka medyczna (~5 tys. osób), szkolnictwo wyższe i nauka (~3 tys.), administracja (~2 tys.), kultura i media.

Do pozytywnych aspektów lokalnej gospodarki należy:

- rozwój indywidualnej przedsiębiorczości (124,1 podmiotów na 1.000 mieszkańców miasta).

- rosnąca liczba firm z udziałem kapitału zagranicznego (505 podmiotów w III 2008 r.).
- liczne organizacje i instytucje otoczenia biznesu wspierające rozwój przedsiębiorczości.
- stosunkowo dobrze rozwinięty sektor bankowy i rynek usług finansowych, ubezpieczeniowych.
- prężne organizacje targowe, izby przemysłowo-handlowe i stowarzyszenia gospodarcze.
- nowopowstałe Regionalne Centrum Innowacyjności (RCI) przy Uniwersytecie Technologiczno-Przyrodniczym.

#### 2.2.4. Gospodarka - Identyfikacja problemów

Do najważniejszych problemów i uwarunkowań dot. tej sfery należy zaliczyć:

- niezadawalający poziom innowacyjności gospodarki,
- brak nowoczesnego systemu informacji,
- utrwalane w strukturze przestrzennej miasta obszary poprodukcyjne zlokalizowane w strefie śródmiejskiej, które są w sposób chaotyczny zagospodarowywane różnymi podmiotami gospodarczymi (drobna wytwórczość, hurtownie, handel),
- występowanie szeregu skażonych ekologicznie terenów i związane z tym koszty rekultywacji,
- uciążliwa dostępność komunikacyjna.

### 2.3. Środowisko

#### 2.3.1. Powietrze

Stan powietrza atmosferycznego w Bydgoszczy kształtowany jest przez lokalną emisję zanieczyszczeń pyłowo-gazowych, emisję zanieczyszczeń z terenów przyległych, warunki cyrkulacyjne atmosfery, lokalne warunki klimatyczne. Do lokalnych źródeł emisji pyłowo-gazowych należą indywidualne domowe paleniska węglowe, kotłownie domowe rozproszone na terenie miasta, kotłownie lokalne węglowe i pojazdy samochodowe. Procesy spalania w tych źródłach tworzą tzw. niską emisję zanieczyszczeń. Chcąc zachęcić mieszkańców miasta do likwidacji palenisk węglowych w lokalach/budynkach mieszkaniowych a tym samym obniżyć „niską emisję” w mieście, od 2006 roku w Bydgoszczy realizowane są dofinansowania ze środków Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej działań związanych ze zmianą systemu ogrzewania mieszkań z węglowych na ogrzewanie ekologiczne. Do końca 2007 roku dofinansowania udzielono dla ok. 150 lokali mieszkalnych a z uwagi na popularyzację tych działań do urzędu wpływa coraz więcej wniosków.

Z publikacji Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Bydgoszczy pt. „Stan środowiska Bydgoszczy w 2007 r.” wynika, że kontynuowany był monitoring podstawowych zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego. Badania prowadzono na dwóch automatycznych stacjach pomiarowych WIOŚ-u zlokalizowanych przy ul. Warszawskiej oraz przy Placu Poznańskim. Monitorowane zanieczyszczenia na obydwu stacjach to: dwutlenek siarki, tlenki azotu, tlenek węgla, pył zawieszony PM10 i ozon. Ponadto na stacji przy Placu Poznańskim prowadzone są także pomiary automatyczne węglowodorów aromatycznych, benzenu, toluenu, m,p-ksylenu, o-ksylenu i etylobenzenu oraz manualnie ołowiu, kadmu, niklu, arsenu, rtęci i benzo(a)pirenu w pyłe. Substancje te uważane są za priorytetowe wskaźniki stopnia zanieczyszczenia powietrza i odzwierciedlają główne problemy związane z ochroną atmosfery.

Przeprowadzono również pomiary stężeń dwutlenku siarki i dwutlenku azotu metodą pasywną w dzielnicach Śródmieście, Okole, Flisy, Osowa Góra i Jachcie. W dzielnicach tych coraz ważniejszym problemem ekologicznym, ekonomicznym i społecznym są spaliny pochodzące ze źródeł niskiej emisji, a więc z palenisk domowych wykorzystujących przestarzałe kotły węglowe, lokalnych kotłowni, małych warsztatów, hurtowni itp.

Zakłady Chemiczne ZACHEM S.A. w Bydgoszczy, podobnie jak w latach ubiegłych prowadziły na dwóch stacjach pomiarowych zlokalizowanych przy ul. Hutniczej oraz ul. Wojska Polskiego, badania stężeń substancji charakterystycznych. Należą do nich: chlor, chlorowódor,

kwas siarkowy, fosgen i węglowodory niemetalowe (NMHC). Oceny zanieczyszczenia powietrza tymi substancjami można dokonać jedynie przez porównanie do wartości ubiegłorocznych lub do wartości odniesienia zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 5 grudnia 2002 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu.

Na podstawie przeprowadzonych pomiarów automatycznych i uzyskanych wyników z Placu Poznańskiego, nie stwierdzono przekroczeń średniej rocznej dla żadnej z badanych substancji. Nie stwierdzono również przekroczeń wartości jednogodzinnych dla dwutlenku siarki oraz dwutlenku azotu, wartości maksymalne wynosiły odpowiednio 106,7  $\mu\text{g}/\text{m}^3$  i 161,0  $\mu\text{g}/\text{m}^3$ . Przekroczone zostały stężenia średnie dobowe dla pyłu PM10 oraz maksymalna ośmiogodzinna dla ozonu. Wartość dopuszczalna średniodobowa (50  $\mu\text{g}/\text{m}^3$ ) dla pyłu przekroczone została 58 razy, a stężenie maksymalne wynosiło 119,2  $\mu\text{g}/\text{m}^3$ , natomiast wartość maksymalna ośmiogodzinna (120,0  $\mu\text{g}/\text{m}^3$ ) została przekroczone tylko 1 raz i wynosiła ona 121,1  $\mu\text{g}/\text{m}^3$ . Dopuszczalna liczba dni z przekroczeniem wartości średniodobowej dla pyłu wynosi 35 razy w ciągu roku kalendarzowego. W 2007 roku norma ta nie została dotrzymana.

Liczba dni z przekroczeniem maksymalnego poziomu dopuszczalnego ośmiogodzinnego ozonu w roku kalendarzowym, uśredniona w ciągu kolejnych 3 lat nie może być wyższa niż 25 dni, tak więc normatyw ten w 2007 r. uznaje się za dotrzymany. Wyniki ze stacji przy Placu Poznańskim pokazują dominację wiatrów zachodnich.

W najbliższym otoczeniu stacji brak jest znaczących źródeł emisji punktowej. Wpływ na stężenia pyłu mogą mieć tu źródła emisji niezorganizowanej, „emisja niska” ze zwartej zabudowy wielorodzinnej. Na stacji przy Placu Poznańskim wykonywano także pomiary automatyczne benzenu, toluenu, ksylenów oraz etylobenzenu. Wartość średnioroczna dla benzenu wynosiła 3,3  $\mu\text{g}/\text{m}^3$ , nie stwierdzono więc przekroczenia normy – 5  $\mu\text{g}/\text{m}^3$ . W przypadku ksylenów, toluenu i etylobenzenu średnie obliczone dla roku kalendarzowego nie przekroczyły wartości odniesienia odpowiednio dla ksylenów i toluenu – 10  $\mu\text{g}/\text{m}^3$  oraz etylobenzenu - 38  $\mu\text{g}/\text{m}^3$ .

Dodatkowo na stacji Plac Poznański w 2007 roku mierzona była zawartość metali w pyłe PM10 – Pb, Cd, Ni, As, Hg oraz benzo(a)piren. Średnie roczne stężenie ołowiu w pyłe nie zostało przekroczone i wynosiło 0,02  $\mu\text{g}/\text{m}^3$  (przy poziomie dopuszczalnym 0,5  $\mu\text{g}/\text{m}^3$ ). Wartość średnioroczna dla rtęci nie przekroczyła wartości odniesienia 0,04  $\mu\text{g}/\text{m}^3$ . Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2004/107/WE z dnia 15 grudnia 2004 r. w sprawie arsenu, kadmu, niklu i wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych w otaczającym powietrzu, nakłada obowiązek pomiaru składu pyłu. Dyrektywa ta wprowadza kryteria jakości powietrza określone jako poziomy docelowe. W przypadku kadmu wszystkie pomiary wykazały wartości poniżej granicy oznaczalności metody. Wartości średnioroczne dla arsenu i niklu w pyłe były na tym samym poziomie i nie wykazały przekroczenia poziomów docelowych, natomiast poziom docelowy został przekroczone w przypadku benzo(a)pirenu o 2,0  $\text{ng}/\text{m}^3$ .

Pomiary manualne prowadzone przez Wojewódzką Stację Sanitarно-Epidemiologiczną w Bydgoszczy wykazały przekroczenia stężenia średniego rocznego dla benzenu na stacji przy ul. Wojska Polskiego o 84,0%. Ponadto zostały przekroczone wartości odniesienia dla stężeń średnich rocznych formaldehydu na stacji przy ul. Kaliskiego, na ul. Morskiej oraz przy ul. Wincentego Pola. Na stacji zlokalizowanej przy ul. Wincentego Pola zanotowano również przekroczenie poziomów docelowych dla kadmu i benzo(a)pirenu. Wartość średnioroczna dla kadmu wynosiła 7,0  $\text{ng}/\text{m}^3$  (poziom docelowy 5,0  $\text{ng}/\text{m}^3$ ) a dla benzo(a)pirenu 4,6  $\text{ng}/\text{m}^3$  (poziom dopuszczalny 1,0  $\text{ng}/\text{m}^3$ ). Benzo(a)piren został także przekroczone na stacji przy ul. Ujejskiego o 2  $\text{ng}/\text{m}^3$ . Stężenia średnioroczne podstawowych wskaźników zanieczyszczenia powietrza takich jak dwutlenek siarki, dwutlenek azotu i pył zmalały w stosunku do roku ubiegłego.

Pomiary zanieczyszczeń charakterystycznych prowadzone w rejonie Zakładów Chemicznych ZACHEM S. A., wykazały w Łęgnowie przekroczenia stężeń średnich rocznych w stosunku do wartości odniesienia dla chloru o 64,2% oraz chlorowodoru o 10,0%. W stosunku do roku ubiegłego zaobserwowano spadek stężeń dla wszystkich mierzonych zanieczyszczeń, z wyjątkiem dwutlenku azotu dla którego stężenie średnie roczne nieznacznie wzrosło. Na Kapuściskach nie odnotowano przekroczeń stężeń średnich rocznych, wszystkie badane zanieczyszczenia były niższe w porównaniu z 2006 r., a stężenie węglowodorów niemetalowych pozostało na tym samym poziomie.

Na terenie miasta Bydgoszczy w 2007 roku prowadzone były pomiary pasywne w dzielnicach Śródmieście, Okole, Flisy, Osowa Góra i Jachcie. Analiza stężeń NO<sub>2</sub> wykazała, że najniższe średnie stężenie z kampanii pomiarowej rozpatrywane pod kątem dzielnic mieszkaniowych Bydgoszczy, odnotowano dla osiedla Osowa Góra – 10,6  $\mu\text{g}/\text{m}^3$ , Flisy 12,6  $\mu\text{g}/\text{m}^3$ , Jachcie 14,0  $\mu\text{g}/\text{m}^3$ , Okole 19,4



$\mu\text{g}/\text{m}^3$  i Śródmieście  $22,5 \mu\text{g}/\text{m}^3$ . W przypadku  $\text{SO}_2$  najniższe średnie stężenie rozpatrywane pod kątem dzielnic mieszkaniowych Bydgoszczy, odnotowano dla osiedla Jachcie  $5,8 \mu\text{g}/\text{m}^3$ , Osowa Góra  $7,0 \mu\text{g}/\text{m}^3$ , Flisy  $7,1 \mu\text{g}/\text{m}^3$ , Śródmieście  $9,1 \mu\text{g}/\text{m}^3$  i Okole  $10,2 \mu\text{g}/\text{m}^3$ . Maksymalne stężenie miesięczne dla  $\text{NO}_2$  w 2007 roku wynosiło  $59,0 \mu\text{g}/\text{m}^3$  i oznaczono je w dzielnicy Flisy przy ul. Flisackiej koło przejazdu kolejowego w listopadzie. Maksymalne stężenie miesięczne dla  $\text{SO}_2$  w 2007 roku wynosiło  $55,0 \mu\text{g}/\text{m}^3$  i oznaczono je w dzielnicy Okole przy skrzyżowaniu ul. Śląskiej i Jasnej w marcu. W stosunku do roku ubiegłego stężenia dwutlenku siarki i dwutlenku azotu były niższe w Śródmieściu o ok. 3,0% dla  $\text{NO}_2$  i 28,3% dla  $\text{SO}_2$ . Spadek stężeń powiązany jest ze wzrostem w stosunku do 2006 roku temperatury powietrza w sezonie grzewczym.

Podsumowanie:

1. Monitoring zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego nie wykazał przekroczeń stężeń średniorocznych oraz jednogodzinnych w okolicach Placu Poznańskiego.
2. Zarejestrowano przekroczenia wartości średniodobowych dla pyłu  $\text{PM}_{10}$ , maksymalnego ośmiogodzinnego dla ozonu oraz poziomu docelowego średniorocznego dla benzo(a)pirenu na Placu Poznańskim.
3. Pomiary wykonywane przez WSSE wykazały przekroczenia stężenia średniorocznego dla benzenu w okolicy ul. Wojska Polskiego. W trzech stacjach zanotowano przekroczenia wartości odniesienia dla formaldehydu, z wartością maksymalną średnioroczną  $5,8 \mu\text{g}/\text{m}^3$ . Poziom docelowy dla benzo(a)pirenu przekroczony został na dwóch stacjach przy ul. Ujejskiego i Wincentego Pola w Bydgoszczy. Dodatkowo na stacji przy ul. Wincentego pola przekroczony został także poziom dopuszczalny dla kadmu o  $2,0 \text{ ng}/\text{m}^3$ . Stężenia dla pozostałych mierzonych substancji spadły lub pozostały na tym samym poziomie.
4. Pomiary zanieczyszczeń prowadzone w rejonie Zakładów Chemicznych wykazały przekroczenia stężeń średniorocznych w stosunku do wartości odniesienia dla chloru i chlorowodoru.
5. Na Kapuściskach nie odnotowano przekroczeń ustalonych normatywów dla badanych zanieczyszczeń charakterystycznych.
6. Badania stężeń dwutlenku siarki i dwutlenku azotu, wykonane metoda pasywną, wykazały ich najwyższy poziom w dzielnicach Śródmieście i Okole. W stosunku do roku ubiegłego zanotowano spadek stężeń zanieczyszczeń w dzielnicy Śródmieście, co związane jest z wyższymi temperaturami powietrza w okresie grzewczym.
7. Dzielnice Osowa Góra i Flisy wykazują najniższe stężenia dwutlenku siarki ( $7,0 \mu\text{g}/\text{m}^3$  i  $7,1 \mu\text{g}/\text{m}^3$  odpowiednio) i dwutlenku azotu ( $10,6 \mu\text{g}/\text{m}^3$  i  $12,6 \mu\text{g}/\text{m}^3$ , odpowiednio) w kampanii pomiarowej w 2007 roku. W 2007 roku zaobserwowano polepszenie się stanu jakości powietrza atmosferycznego dla miasta Bydgoszczy. W dalszym ciągu występują przekroczenia wartości dobowych dla pyłu. Notuje się również przekroczenia dla ozonu, benzenu, formaldehydu kadmu i benzo(a)pirenu. Pozostałe zanieczyszczenia wykazują tendencję spadku stężeń, co związane jest z wyższymi temperaturami powietrza w sezonie grzewczym.

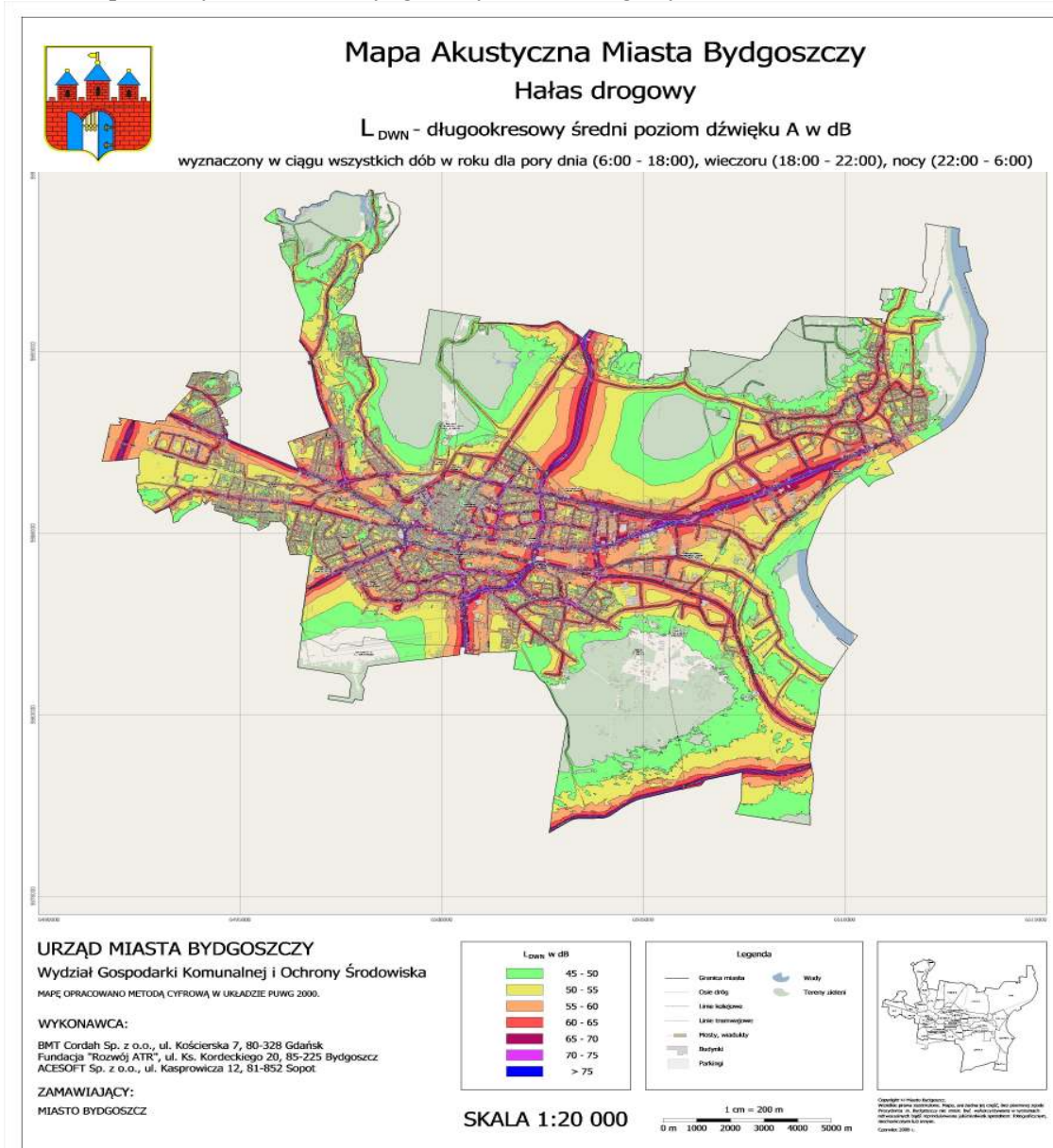
### 2.3.2. Hałas i drgania

Ochrona przed hałasem polega na zapewnieniu jak najlepszego stanu akustycznego środowiska, w szczególności poprzez utrzymanie poziomu hałasu poniżej dopuszczalnego lub, co najmniej na tym poziomie oraz zmniejszenie poziomu hałasu, co najmniej do dopuszczalnego, gdy nie jest on dotrzymany.

**Hałas komunikacyjny** jest podstawowym źródłem uciążliwości w miastach. Główną jego przyczyną jest wzrost ilości samochodów, zwłaszcza osobowych, obserwowany na przestrzeni minionych lat. Do 2007r. wzrost natężenia ruchu zaobserwowano głównie na ulicach: Wojska Polskiego, Fordońskiej, Szubińskiej i Al. Kardynała Stefana Wyszyńskiego oraz w otoczeniu nowopowstałych zakładów przemysłowych i handlowych. Zmniejszenie natężenia ruchu stwierdzono głównie na ul. Rynek Zbożowy, Kujawskiej (między Solskiego i Jana Pawła II), Mickiewicza, Powstańców Wielkopolskich i Koronowskiej. Poziom hałasu uległ również przesunięciu odpowiadającemu zmianom natężenia ruchu. Biorąc pod uwagę fakt, że jeden samochód ciężarowy powoduje hałas porównywalny z ok. 20 samochodami osobowymi, można przyjąć, że stwierdzony w większości przypadków wzrost ilości stosunkowo cichych samochodów osobowych jest równoważony ubytkiem głośniejszych samochodów ciężarowych. W połączeniu z postępowaniem technicznym w dziedzinie redukcji hałasu w pojazdach zarówno osobowych jak i ciężarowych można przyjąć, że w latach 1994 – 2007 nastąpiło tylko stosunkowo

niewielkie zwiększenie (stosunkowo wysokiego już w roku 1994) poziomu hałasu drogowego w otoczeniu badanych odcinków ulic. Zarówno wyniki badań hałasu drogowego, wykonane w 2007r. przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, jak i Mapa Akustyczna Miasta Bydgoszczy wskazują na występowanie na terenie Bydgoszczy obszarów o ponadnormatywnym poziomie dźwięku. Rysunek poniżej mapa akustyczna Miasta Bydgoszczy

Mapa akustyczna Miasta Bydgoszczy - Hałas drogowy



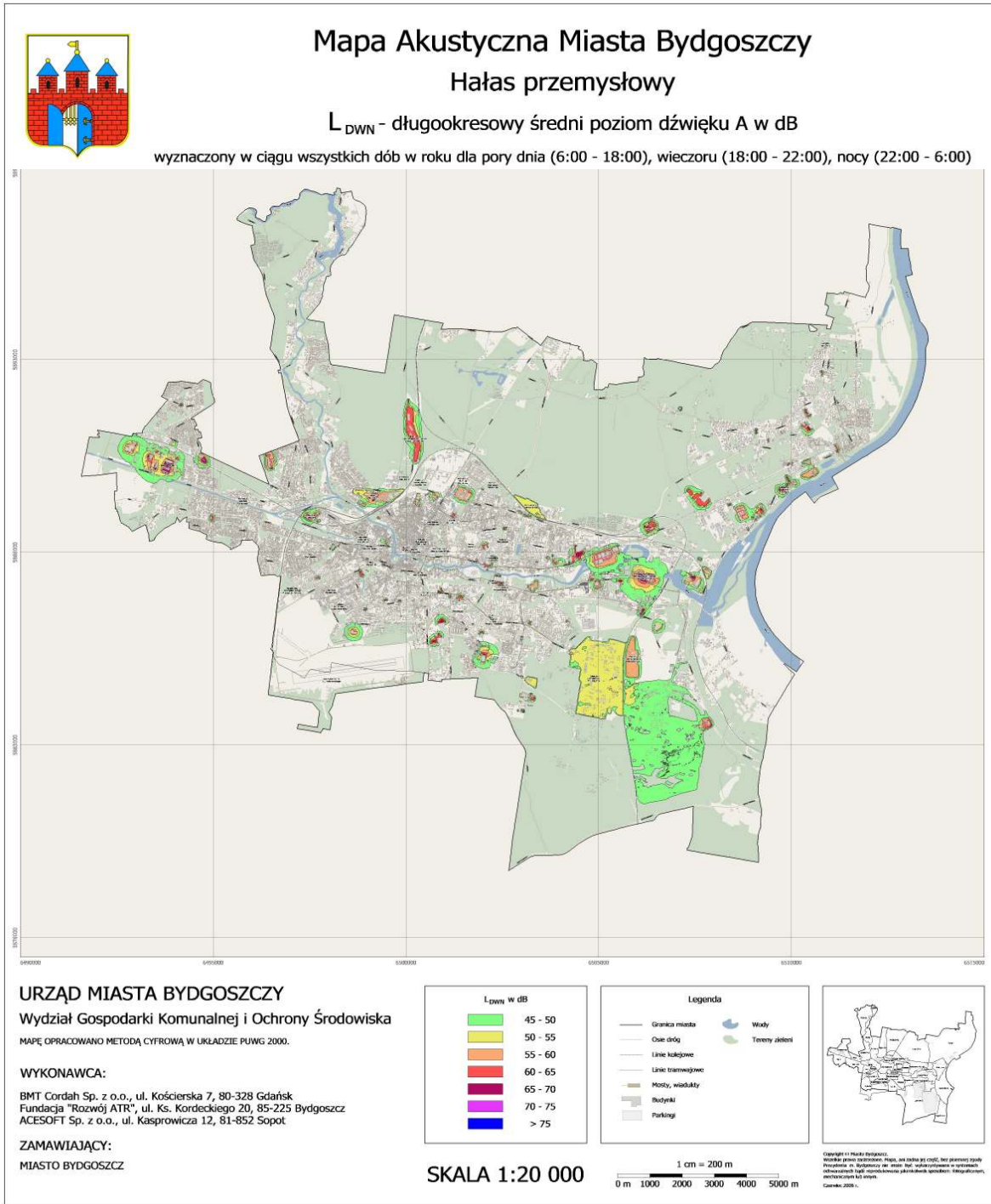
**Hałas komunikacyjny tramwajowy** - emitowany przez tramwaje jest na ogół oceniany łącznie z hałasem samochodowym. Powoduje to fakt, iż torowiska tramwajowe są najczęściej sytuowane wzdłuż jezdni, w środkowej jej części. Podstawowy wpływ na emisję do środowiska hałasu ma jakość taboru oraz rodzaj i stan infrastruktury. Od 1953r. nie zwiększyła się ilość linii tramwajowych na terenie Bydgoszczy. Można więc przyjąć, że hałas tramwajowy w ostatnich latach w skali miasta nie uległ istotnym wahaniom, pomijając zmiany wywołane okresowymi zmianami tras tramwajowych ze względu np. na prowadzone remonty. Rozkład hałasu tramwajowego na terenie Bydgoszczy przedstawia poniższy rysunek.





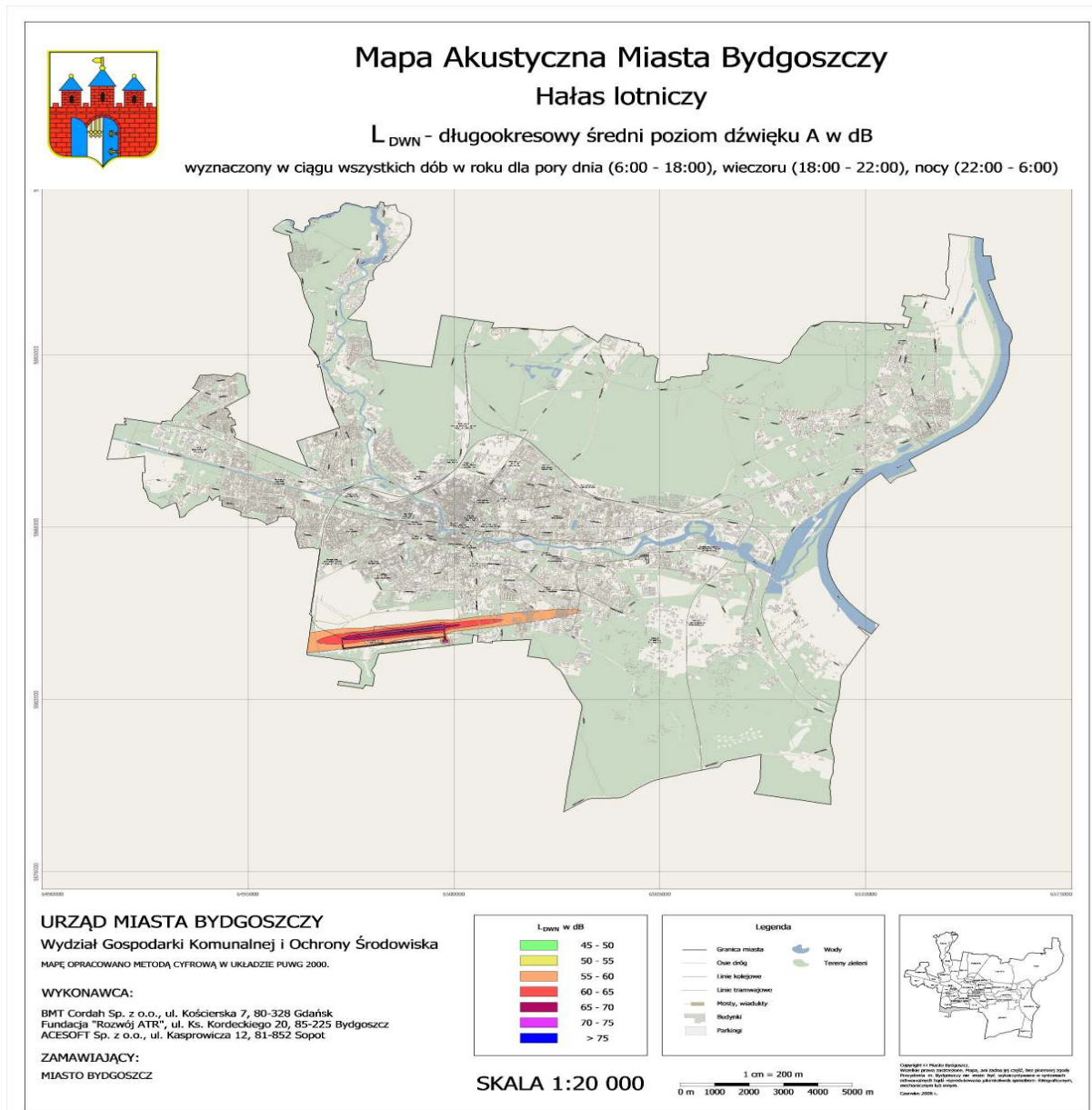


Mapa akustyczna Miasta Bydgoszczy Hałas przemysłowy



**Hałas lotniczy** – cywilny port lotniczy w Bydgoszczy do 2005 roku miał bardzo niewielką ilość operacji lotniczych – średnio 1 operacja startu i lądowania na dobę. Nie prowadziło to do przekroczeń poziomów dopuszczalnych na położonych w pobliżu terenach mieszkaniowych i obiektach szczególnej ochrony, a w szczególności Wielospecjalistycznego Szpitala Miejskiego SPZO, Domu Pomocy Społecznej i Zespołu Szkół nr 26. W 2007r. ilość operacji lotniczych wzrosła 16 – krotnie w stosunku do 2005r. Na lata następne planowany jest dalszy rozwój lotniska i zwiększenie ilości operacji lotniczych. Jak wynika z opracowanej mapy hałasu lotniczego, poziom hałasu w porze nocnej osiąga na terenach ww. obiektów poziomy dopuszczalne, a nawet w niewielkim stopniu je przekracza. Należy przypuszczać, że planowany wzrost operacji lotniczych, szczególnie w porze nocnej, spowoduje istotne przekroczenie wartości dopuszczalnych. Rozkład hałasu lotniczego przedstawia poniższy rysunek.

Mapa akustyczna Miasta Bydgoszczy Hałas lotniczy



2.3.3. Woda

Głównym źródłem emisji zanieczyszczeń do wód powierzchniowych były ścieki. Odbiornikami ścieków z miasta są rzeki Brda i Wisła oraz Kanał Bydgoski.

W 2007 roku monitoringiem objęto rzeki: Wisłę na 2 stanowiskach, Brdę na 5 oraz Kanał Bydgoski w jednym profilu.

Jakość wód badana była zgodnie z rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 lutego 2004 roku, które wprowadza 5 klas jakości wód powierzchniowych.

- I klasa; wody o bardzo dobrej jakości,
- II klasa; wody dobrej jakości,
- III klasa; wody zadowalającej jakości,
- IV klasa; wody niezadowalającej jakości,
- V klasa; wody złej jakości.

Monitoring jakości wód był prowadzony przez cały rok z częstotliwością raz w miesiącu. Zakres badań obejmował wskaźniki: fizyczne, biogenne, zasolenia, zakwaszenia, bakteriologiczne. Dodatkowo w 3 profilach: na Wiśle – Łęgowo i na Brdzie – Czyżkówko, ujęcie wody oraz ujęcie do Wisły wody tych rzek poddano badaniom na obecność metali oraz zanieczyszczeń przemysłowych.

### Wisła

Badania jakości wód Wisły na terenie miasta Bydgoszczy były prowadzone nadal w dwóch profilach: Łęgowo 769,1 km biegu rzeki oraz Fordon 774,9 km. Analizie podano szeroki zakres obejmujący 46 wskaźników.

Badania przeprowadzone w 2007 roku wykazały, że wody Wisły na obu stanowiskach kontrolnych odpowiadały III klasie jakości.

Tabela Jakość wód Wisły na terenie miasta Bydgoszczy w 2007 roku.

Nazwa ciek	Lokalizacja stanowiska	km rzeki	Wskaźniki decydujące o klasie	Klasa jakości wody
Wisła	Łęgowo	769,1	BZT <sub>5</sub> , ChZT-Mn, N-Kjeld, PO <sub>4</sub> , substancje rozpuszczone, Ca, indeks saprobowości fitoplanktonu	III
	Fordon	774,9	BZT <sub>5</sub> , ChZT-Mn, ChZT-Cr, N-Kjeld, PO <sub>4</sub> , substancje rozpuszczone, chlorofil "a"	III

O trzeciej klasie jakości wody zdecydowały podobnie jak przed rokiem wskaźniki: tlenowe - BZT<sub>5</sub>, ChZT-Mn, biogenne – azot Kjeldahla, fosforany oraz fenole lotne i indeks saprobowości fitoplanktonu.

Trzeba jednak zauważyć, że 34 badanych parametrów odpowiadało I i II klasie jakości wód, co stanowi 74% wszystkich badanych wskaźników. Stężenia metali i zanieczyszczeń przemysłowych w wodach Wisły mieściły się w I klasie.

Stan sanitarny rzeki Wisły w granicach miasta odpowiadał najgorszej V klasie. Wpływ na zły stan sanitarny w profilu w Łęgnowie miały zanieczyszczenia sanitarnie niesione przez wody Wisły. Na stanowisku w Fordonie zauważalny jest wzrost liczby bakterii coli, spowodowany dopływem wód Brdy i oczyszczonych ścieków z oczyszczalni „Kapuściska”. Aż 75 % wyników ww. wskaźnika odpowiadało V najgorszej klasie. Pozostałe 25% odpowiadało jedynie IV klasie.

Porównując wyniki wartości średniorocznych wód Wisły z badaniami z 2006 roku odnotowano nieznaczny spadek stężeń niektórych wskaźników biogenych z III klasy do II klasy jakości wód. W zakresie mikrobiologicznym notowano nadal znaczny poziom zanieczyszczenia.

### Brda

Monitoring jakości wód Brdy prowadzony był na terenie miasta na pięciu stałych stanowiskach kontrolno-pomiarowych: Trzyczyn - 25,7 km biegu rzeki, Smukała - 20,1 km, Czyżkówko - 15,6 km, Most Pomorski - 9,3 km oraz ujęcie do Wisły - Jaz Czersko Polskie 2,0 km.

Tabela . Jakość wód rzeki Brdy na terenie miasta Bydgoszczy w 2007 roku

Nazwa ciek	Lokalizacja stanowiska	km rzeki	Wskaźniki decydujące o klasie	Klasa jakości wody
Brda	Poniżej ujścia Kotomierzycy	25,7	BZT <sub>5</sub> , ChZT-Mn, PO <sub>4</sub> , zasadowość ogólna, Ca, fenole lotne, Liczba bakterii coli typu kałowego	II
	Poniżej Zbiornika Smukała	20,1	ChZT-Mn, N-Kjeld, OWO, PO <sub>4</sub> , Ca, zasadowość ogólna, fenole lotne, Liczba bakterii coli typu kałowego, Ogólna liczba bakterii coli	II

Ujęcie wody „Czyżkówko”	15,6	O <sub>2</sub> , ChZT-Mn, ChZT-Cr, OWO, PO <sub>4</sub> , zasadowość ogólna, N-Kjeld	II
Most Pomorski	9,3	Barwa, ChZT-Cr, ChZT-Mn, N-Kjeld	III
Ujście do Wisły – Jaz Czersko Polskie	2,0	Barwa, ChZT-Cr, N-Kjeld, PO <sub>4</sub>	III

Badania prowadzone na stanowisku w Tryszczyńnie wykazały, że do granic Bydgoszczy, Brda prowadziła wody w II klasie. Są to wody o dobrej jakości. O takiej klasyfikacji zdecydowały wskaźniki: BZT<sub>5</sub>, ChZT-Mn, azot Kjeldahla, fosforany, zasadowość ogólna, wapń, fenole lotne oraz liczba bakterii coli typu kałowego. Ww. parametry najwyższe stężenia osiągnęły w lipcu i sierpniu w 2007 roku przy najniższych stanach wody. Pozostałe 37 wskaźników co stanowiło 92% mieściło się w I i II klasie jakości wód.

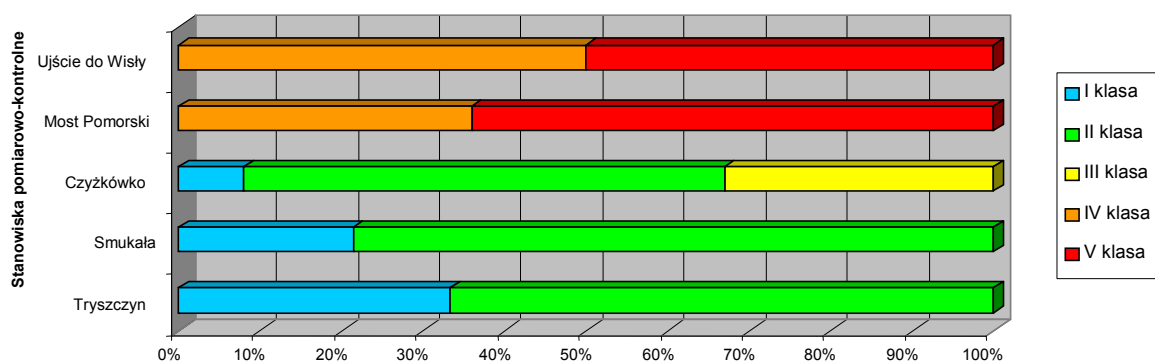
W przekrojach pomiarowych: poniżej zalewu w Smukała i na ujęciu wody „Czyżkówko” - Brda utrzymała II klasę. Na ww. stanowiskach parametrami obniżającymi jakość wód z I do II klasy były między innymi wskaźniki: tlenowe – tlen rozpuszczony, ChZT-Mn, ChZT-Cr, biogenne, węgiel organiczny, biogenne - azot Kjeldahla, fosforany oraz zasadowość ogólna. Ponad 90 % badanych wskaźników w tych przekrojach odpowiadało I i II klasie jakości wód. Wskaźniki zanieczyszczeń przemysłowych nie wykazywały na wpływ antropopresji.

Na stanowisku kontrolnym zlokalizowanym przy Moście Pomorskim, jakość wód Brdy uległa obniżeniu do III klasy. Parametrami obniżającymi klasę wód rzeki były wskaźniki tlenowe oraz biogenne.

Ostatni profil kontrolno-pomiarowy na rzece Brdzie zlokalizowano na ujściu rzeki do Wisły. Tu również Brda prowadziła wody w III klasie. W tym profilu aż 39, co stanowiło 85% na 46 badanych wskaźników odpowiadało I i II klasie jakości wody.

W wyniku procesów biochemicznych zachodzących w wodzie obserwujemy w tym profilu w miesiącach letnich obniżenie zawartości tlenu z 12,0 mg O<sub>2</sub>/l w lutym do 3,2 mg O<sub>2</sub>/l w sierpniu, co powoduje czasowe niedobory tlenowe, które to wpływają negatywnie na faunę wodną.

Wykres. Procentowy udział wyników wskaźnika mikrobiologicznego – liczby bakterii coli typu kałowego w klasach czystości w 2007 roku na rzece Brdzie.



Najbardziej niekorzystną klasyfikację przedstawiał wskaźnik bakteriologiczny. Na stanowiskach: Tryszczyń, Smukała kształtował się na poziomie II klasy, następnie wzrósł do III klasy (Czyżkówko), a poniżej śluzy miejskiej uległ dalszemu pogorszeniu do poziomu V klasy (Most Pomorski, ujście do Wisły).

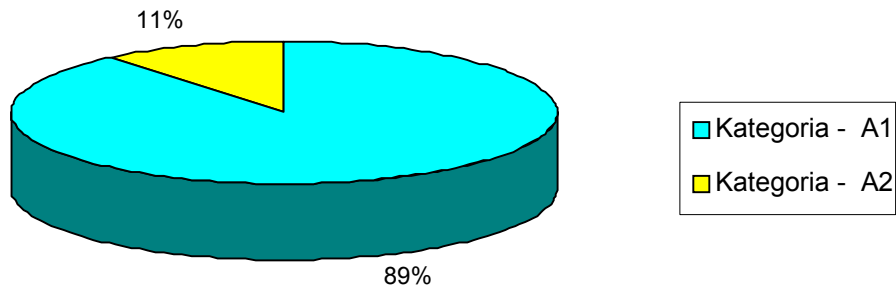
Gwałtowny wzrost liczby bakterii coli typu kałowego zaobserwowano w wodach Brdy na odcinku od śluzy miejskiej, aż ujścia do Wisły. Przez cały rok na tym odcinku rzeki obserwowano liczbę bakterii coli typu kałowego na poziomie IV i V klasy, co świadczy o intensywnym stałym dopływie zanieczyszczeń komunalnych do wód Brdy.



W 2007 roku, WIOŚ w Bydgoszczy kontynuował badania jakości wód Brdy na stanowisku: ujęcie wody „Czyżkówko” – 15,6 km, pod kątem przydatności do zaopatrzenia ludności w wodę.

Zakres badanych wskaźników uwzględniał parametry zawarte w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 27 listopada 2002 roku w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać wody powierzchniowe wykorzystywane do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia (Dz. U. 02 Nr 204, poz. 1728).

Wykres. Procentowy udział kategorii jakości wody w profilu ujęcie wody „Czyżkówko” – 15,6 km biegu rzeki w 2007 roku.



Analizie poddano 37 parametrów fizyko-chemicznych i biologicznych. Na stanowisku tym stwierdzono kategorię jakości wody A2. Aż 89% badanych wskaźników mieściło się w kategorii A1. Jedynie tlen rozpuszczony, węgiel organiczny, azot amonowy i WWA odpowiadały kategorii A2.

W porównaniu z badaniami z 2006 roku nastąpiła pozytywna zmiana jakości wody na stanowiskach: Trzyczyn, Smukała i Czyżkówko z III do II klasy. W profilach Most Pomorski i ujęcie do Wisły - Jaz Czerny z IV do III klasy. Stan sanitarny wód Brdy poniżej śluzy miejskiej nadal jest niezadowolający.

### Kanał Bydgoski

W 2007 roku badania wód Kanału na terenie miasta Bydgoszczy prowadzono na stanowisku zlokalizowanym w odległości 0,6 km od połączenia z wodami Brdy.

Przyczyny zanieczyszczeń wód Kanału są stałe. Pierwsze z nich to wieloletnie nagromadzenie osadów dennych, następnie wpływ zasolonych wód Kanału Górnonoteckiego oraz odprowadzanie oczyszczonych ścieków pochodzących z oczyszczalni ścieków Osowa Góra w Bydgoszczy.

Badania przeprowadzone w 2007 roku wykazały, że na 20 badanych parametrów - 6 (tj. 30%) odpowiadało V klasie jakości wody. Ponad normatywne stężenia osiągały przede wszystkim wskaźniki tlenowe, biogenne i zasolenia wód. Stan sanitarny mierzony liczbą bakterii coli wskazywał na złą klasę jakości wód.

W wyniku procesów biochemicznych zachodzących w wodzie oraz w osadach dennych obserwujemy w wodach Kanału Bydgoskiego w miesiącach letnich obniżenie zawartości tlenu z 14,2 mg O<sub>2</sub>/l w marcu do 2,3 mg O<sub>2</sub>/l w sierpniu, co powoduje czasowe niedobory tlenowe.

Na podstawie przeprowadzonej oceny, wody Kanału Bydgoskiego podobnie jak przed rokiem sklasyfikowano jako wody odpowiadające V klasie. Są to wody złej jakości.

Porównanie wyników badań wód Kanału z badaniami z wcześniejszych lat na podstawie wartości średniorocznych nie stwierdzono znaczących zmian.

### Podsumowanie:

Badania przeprowadzone w 2007 roku potwierdziły bardzo zróżnicowany stan czystości wód powierzchniowych na terenie Bydgoszczy.

- Na stanowiskach kontrolnych w Łęgnowie i Fordonie, stan czystości wód Wisły sklasyfikowano w III klasie jakości wód. Wskaźnik mikrobiologiczny odpowiadał V klasie jakości wód.
- Brda wpływając na teren miasta prowadziła wody mieszczące się w II klasie jakości wód. Poniżej śluzy miejskiej jakość wód rzeki uległa pogorszeniu do III klasy.

- Pod kątem przydatności do zaopatrzenia ludności w wodę na stanowisku w Czyżkówku, Brda prowadziła wody w kategorii A2.
- Według oceny ogólnej klasyfikowany fragment wód Kanału nie odpowiadał normom. O pozaklasowym charakterze wód Kanału zadecydowało kryterium fizykochemiczne oraz mikrobiologiczne.

### 2.3.4. Promieniowanie

Zgodnie z treścią prawa ochrony środowiska są dwie grupy istotnych źródeł promieniowania elektromagnetycznego:

- Linie i stacje elektroenergetyczne o napięciu znamionowym 110kV lub wyższym.
- Instalacje radiokomunikacyjne, radionawigacyjne i radiolokacyjne.

Jak wynika z dotychczasowych badań Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego, na terenie Bydgoszczy nie ma obszarów ograniczonego przebywania ludzi wokół obiektów będących źródłami pól elektromagnetycznych w odniesieniu do obowiązujących norm.

### 2.3.5. Miejski system przyrodniczy

Miasto ze swoimi strefami zurbanizowanymi (zabudowanymi) i terenami otwartymi stanowi specyficzny ekosystem będący środowiskiem życia jego mieszkańców.

Znaczącą rolę w tym ekosystemie odgrywa środowisko przyrodnicze, z tych względów traktując miasto jako jeden organizm, szczególną uwagę należy zwrócić na wyznaczenie i nadanie odpowiedniej rangi terenom predysponowanym do zachowania i rozwoju środowiska przyrodniczego poprzez kształtowanie **Miejskiego Systemu Przyrodniczego (MSP)**. Najważniejszą cechą MSP jest zachowanie ciągłości jego funkcji w czasie i przestrzeni oraz nawiązanie do obszarów biologicznie czynnych strefy zamieszkiej.

Do najważniejszych elementów tworzących MSP na terenie Bydgoszczy należy zaliczyć:

**rzeźbę terenu** – system rozległych, równinnych poziomów tarasowych i wysokich obszarów wysoczyznowych oraz szczególnie eksponowane w krajobrazie Bydgoszczy - strefy krawędziowe pradoliny i dolin rzecznych - w szczególności: Skarpa Północna (krawędź Wysoczyzny Świeckiej), Skarpa Południowa (krawędź terasu rzeczno), układ doliny rzeki Brdy wraz z Kanałem Bydgoskim oraz dolina rzeki Wisły. Urozmaicona rzeźba terenu stanowi trudny do przekraczania próg rozwojowy dla miasta, ale jest jednocześnie źródłem olbrzymiego potencjału identyfikacji krajobrazowej. Potencjał ten rośnie, gdy walory krajobrazowe są prawidłowo wykorzystane, chronione i kształtowane w strukturze miasta.

**wody powierzchniowe i podziemne** - podstawową sieć wodną na terenie Bydgoszczy i w jej otoczeniu tworzą: rzeka Wisła i jej dorzecze z rzeką Brdą, a w zachodniej części miasta Kanał Bydgoski z Notecią - dorzecze Odry. Unikalny układ sieci wodnej w Bydgoszczy wpływa na podniesienie potencjału środowiska przyrodniczego zwłaszcza w zakresie jego odporności i samoregulacji, postrzegania krajobrazu oraz rozwoju funkcji rekreacyjno – turystycznej. Podstawowy układ hydrograficzny jest wzbogacony szeregiem mniejszych cieków wodnych, wysięków wodnych wypływających ze skarp oraz licznymi zbiornikami wodnymi. Najlepiej w mieście funkcjonują te zbiorniki, które są elementem programowym zieleni parkowej (np. Park Kazimierza Wielkiego, Park Doliny Pięciu Stawów, „Balaton” na Bartodziejach itp.). Inne z uwagi na obniżające się lustro wody gruntowej, kanalizowanie obszarów zabudowanych i brak pielęgnacji bardzo często ulegają zarastaniu lub likwidacji.

**tereny zieleni** - do najważniejszych zalicza się parki miejskie i zieleńce, tereny zieleni z urządzeniami sportu i rozrywki, tereny sportu, zieleń ochronną i krajobrazową, ogrody działkowe, cmentarze oraz zieleń towarzysząca terenom zainwestowanym. Tereny zieleni ogólnodostępnej Bydgoszczy to parki spacerowo-wypoczynkowe (w tym parki śródmiejskie) obejmujące powierzchnię, skwery, zieleń towarzysząca zabudowie osiedlowej i indywidualnej - spełnia głównie funkcję wypoczynkową, izolacyjną i plastyczną a

w zabudowie indywidualnej również produkcyjno-gospodarczą oraz zielen uliczna (towarzysząca komunikacji) –pełniąc funkcje ekologiczną i ochronną.

Największy z parków, Leśny Park Kultury i Wypoczynku (LPKiW) w Myślęcinku zlokalizowany jest w północnej części miasta ( 830 ha ) z Ogrodem Fauny Polskiej (jednym z pięciu ogrodów zoologicznych na świecie o podobnym profilu), Ogrodem Botanicznym, Centrum Edukacji Ekologicznej, Ośrodkiem Rekreacji Konnej, Parkiem Rozrywki, terenami sportowo-rekreacyjnymi (trasy rowerowe, konne, narciarskie), terenami "ciszy leśnej", terenami handlowo-wystawowymi i parkingami.

Do obszarów, w stopniu ograniczonym wspomagających MSP na terenach zurbanizowanych, zaliczyć można wydzielone tereny usług z wysokim udziałem zieleni towarzyszącej (np. szpitale, obiekty kultury, nauki itp.), tereny zieleni wewnątrzsiedlowej (np. przedszkola, żłobki, zielen międzyblokowa, ogrody przydomowe), które przenikają tkankę miejską na poziomie podstawowym. Charakteryzują się one różnym stopniem dostępności terenu i aktywności biologicznej, jednak podstawowym wyznacznikiem w ich kształtowaniu jest utrzymanie przede wszystkim ciągłości przyrodniczej.

**las**y - tereny leśne to ogółem 5324 ha (w tym lasy -5194 ha). Są to lasy zarówno Skarbu Państwa jak też stanowiące własność osób fizycznych i Gminy Bydgoszcz ( są zarządzane przez dwa nadleśnictwa – od północy zarząd sprawuje Nadleśnictwo Żołędowo, a od południa Nadleśnictwo Bydgoszcz. Naturalną granicą wyznaczającą zasięg działania tych nadleśnictw jest rzeka Brda). Lasy stanowiące własność osób fizycznych i Gminy Bydgoszcz zlokalizowane są głównie na obrzeżach miasta. W południowo wschodniej części miasta znajduje się kompleks lasów ( 229 ha) własności Skarbu Państwa, który jest zarządzany przez Zakłady Chemiczne „Zachem” oraz Zakłady Chemiczne „Nitrochem”. Szczególną rolę spełniają także lasy glebochronne (skarpy, wydmy) i wodochronne, które stanowią naturalny filtr istotny dla obszarów wodonośnych, z których miasto czerpie wodę dla potrzeb komunalnych.

Miejski System Przyrodniczy pełni także rolę systemu nawietrzania i regeneracji powietrza. Tereny zieleni stanowią naturalny kontrast termiczny dla obszarów silnie zurbanizowanych, przyczyniając się do wzmocnienia ruchów pionowych i poziomych, co z kolei ułatwia napływ mas czystego powietrza do miasta.

**Lasy i tereny zieleni** okalające miasto Bydgoszcz, charakteryzują się brakiem spójności z systemem zieleni miejskiej, która w części zabudowanej wyróżnia się silnym rozdrobnieniem. Obszarem o niewykorzystanych walorach krajobrazu naturalnego są również m.in. strefy przybrzeżne Brdy i Wyspa Młyńska stanowiące atrakcyjne tereny rekreacji i wypoczynku dla mieszkańców Bydgoszczy.

Specyficzne uwarunkowania geograficzne Bydgoszczy predysponują Skarpy, poprzez ekspozycję ich krawędzi, do realizacji ciekawych ciągów spacerowych z punktami widokowymi. Cieki i zbiorniki wodne oraz inne tereny biologicznie czynne także stanowią istotny element szkieletu kompozycyjnego systemu przyrodniczego miasta. Wprowadzając układ terenów zielonych lub ekstensywnej niskiej zabudowy oraz siatki ulic (w układzie prostopadłym do skarp i Brdy), tworzymy spójny system terenów biologicznie czynnych i zapewniamy korzystną meliorację klimatyczną miasta. Poprzez wprowadzenie cieków wodnych spływających ze skarp w granice osiedli mieszkaniowych istotnie wzbogacamy ich środowisko przyrodnicze. Obsadzone specjalnie komponowanymi roślinami wraz z elementami małej architektury i iluminacją, są źródłem stałych przeżyć estetycznych.

Zielen urządzona, pielęgnowana przez UMB stanowi ok. 10 % wszystkich terenów zieleni w mieście. Na obszar ten składają się:

- parki (31 sztuk)
- skwery (92 sztuki)
- LPKiW i lasy gminne (łącznie 239 ha)
- zielen przyuliczna (179 ulic – 257 ha)
- lasy miejskie (157 ha)
- cmentarze (74 ha)

zajmujące razem 991 ha.

W zamieszczonej poniżej tabeli przedstawiono zestawienie w układzie jednostek urbanistycznych powierzchni zieleni przypadającej na mieszkańca jednostki urbanistycznej. W rubryce 2 – zamieszczono dane obejmujące tereny bz (tereny rekreacyjno-wypoczynkowe) + lasy gminne + inne tereny leśne, w rubryce 4 dane obejmujące tereny utrzymywane przez UM + lasy gminne + inne tereny leśne.

MIEJSKA PRACOWNIA URBANISTYCZNA, WYDZIAŁ ROZWOJU I STRATEGII MIASTA

Tabela pochodzi z opracowania ekofizjograficznego do zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Bydgoszczy. „Roślinność miasta Bydgoszczy” Hanna Bukowska, Maciej Korczyński. 2008, jest sporządzona na podstawie danych geodezyjnych i danych Wydziału Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska powierzchniami będącymi w utrzymaniu Urzędu Miasta.

Tabela Powierzchnia zieleni przypadająca na mieszkańca jednostki urbanistycznej

jednostka	powierzchnia obliczona w oparciu o „bz” m <sup>2</sup> /os	lokata	powierzchnia obliczona w oparciu o tereny utrzymywane przez UM m <sup>2</sup> /os	lokata
1	2	3	4	5
Babia Wieś	151,63	4.	99,65	12
Bartodzieje	5,87	32.	4,07	33
Biedaszkowo	50,94	10.	0,00	40
Bielawy	14,06	20.	0,45	36
Bielice	4,43	35.	0,00	41
Błonie	5,39	33.	10,40	25
Bocianowo	1,83	38.	0,24	39
Brdyujście	107,57	6.	191,98	9
Bydgoszcz Wschód	87,47	7.	20,06	18
Czersko Polskie	0	40.	2324,71	4
Czyżkowko	5,18	34.	7,87	26
Flisy	55,21	9.	93,74	13
Fordon razem	12,56	22.	19,95	19
Glinki	6,28	31.	6,95	28
Górzyskowo	14,5	18.	0,26	38
Jachcice	6,48	29.	3,83	34
Jary	26,15	12.	27,49	17
Kapuściska	6,34	30.	7,45	27
Las Gdański	0	41.	315,84	7
Lotnisko	1	39.	0,00	42
Łęgowo I	12,98	21.	2924,78	3
Łęgowo II	0	42.	202,76	8
Miedzyń	16,91	17.	10,98	24
Myślęcinek	6008,18	1.	6960,51	2
Okole	10,57	25.	12,35	23
Opławiec	24,06	13.	69,41	14
Osiedle Leśne	20,83	14.	18,08	20
Osowa Góra	17,34	16.	5,19	30
Piaski	18,8	15.	40,75	16
Prądy	60,62	8.	378,24	6
Rynkowo	972,01	2.	2211,11	5
Siemieczek	8,93	26.	181,90	10
Skrzetusko	3,43	36.	5,35	29
Smukała	14,32	19.	118,43	11
Szwederowo	2,8	37.	4,41	32
Śródmieście	12,12	23.	13,61	22
Wilczak	11,38	24.	17,04	21
Wypaleniska	196,99	3.	51007,98	1

Wyżyny	7,07	27.	1,59	35
Wzgórze Wolności	6,69	28.	0,45	37
Zawisza	140,33	5.	4,83	31
Zimne Wody	31,8	11.	54,35	15

Z powyższych danych wynika, że:

- 1) dokuczliwy brak zieleni i terenów rekreacji – konieczne poważne inwestycje w tym zakresie – w jednostkach: Bielice, Biedaszkowo, Bocianowo, Górzyskovo, Wzgórze Wolności, Bielawy, Wyżyny, Jachcice, Bartodziejce, Szwederowo, Zawisza oraz Skrzetusko, Kapuściska, Czyżkowko, Błonie. Wydaje się, że ze względu na bliskość terenów leśnych (Lasów Państwowych) i obecność zieleni krajobrazowej, w grupie tej stosunkowo dobra sytuacja panuje w jednostkach Jachcice, Zawisza, Kapuściska, Czyżkowko, Błonie.
- 2) niewystarczająca powierzchnia zieleni i terenów rekreacji – wskazane inwestycje w tym zakresie w jednostkach: Jary, Bydgoszcz Wschód, Fordon, Osiedle Leśne, Wilczak, Okole, Miedzyń, Glinki, Skrzetusko, Osowa Góra. Spośród wyżej wymienionych, stosunkowo dobra sytuacja panuje na Miedzyniu, Glinkach i Osowej Górze ze względu na bliskość lasów.
- 3) potrzeby w zakresie zieleni i terenów rekreacji są w pełni zaspokojone w jednostkach: Prądy, Brdujście, Sierniezek, Smukała, Babia Wieś, Flisy, Opławiec, Zimne Wody, Piaski.

Z analizy wyłączono Śródmieście, ze względu na specyficzny charakter dzielnicy oraz niektóre inne jednostki, ze względu na bardzo niewielką gęstość zaludnienia:

Czersko Polskie	- 13,61 os/km <sup>2</sup>
Las Gdański	- 27,16 os/km <sup>2</sup>
Lotnisko	- 0,00 os/km <sup>2</sup>
Łęnowo I	- 89,92 os/km <sup>2</sup>
Łęnowo II	- 97,16 os/km <sup>2</sup>
Rynkowo	- 1,97 os/km <sup>2</sup>
Wypaleniska	- 2,86 os/km <sup>2</sup> .

Przyrodnicza rewitalizacja miast w warunkach zrównoważonego rozwoju stanowi istotny element kompleksowej rewitalizacji struktur miejskich. Poprawa stanu środowiska przyrodniczego wymaga sprzężonych działań w wymiarze urbanistycznym, architektonicznym, technicznym, społecznym, kulturowym, estetycznym i przyrodniczym (ekologicznym). Tego typu podejście jest zgodne z ekosystemową koncepcją miasta i uwzględnia wzajemną zależność działań technicznych i ekologicznych. Istotą tej zintegrowanej rewaloryzacji miast jest dążenie do zmniejszenia oddziaływania struktur zurbanizowanych na środowisko przyrodnicze, a jej nadrzędnym celem - poprawa ekologicznych warunków życia ludzi.

### 2.3.6. Środowisko - Identyfikacja problemów

Do najważniejszych problemów i uwarunkowań dot. tej sfery należy zaliczyć:

- niską jakość wód Kanału Bydgoskiego odpowiadająca V klasie jakości wód,
- niezadowalający stan sanitarny wód Brdy poniżej śluzy miejskiej - zanieczyszczenie wód Brdy bakteriami coli na poziomie IV i V klasy na odcinku od śluzy miejskiej do ujścia do Wisły.
- ponadnormatywny hałas w rejonie głównych tras komunikacyjnych,
- rozdrobnienie i brak ciągłości terenów zieleni w mieście,
- brak urządzonych terenów rekreacji i wypoczynku w części śródmiejskiej oraz w większości obszarów zabudowy mieszkaniowej

## 2.4. Infrastruktura

### 2.4.1. Infrastruktura techniczna

#### 2.4.1.1. Zaopatrzenie w wodę

System wodociągowy Bydgoszczy oparty jest o zasilanie z dwóch podstawowych źródeł wody:

- ujęcia wód podziemnych wraz ze stacją uzdatniania wody "Las Gdański" (SW -1)
- ujęcia wody powierzchniowej na rzece Brdzie wraz ze stacją uzdatniania wody "Czyżkówko" (SW-4).

Obecnie miasto zasilane jest w ok. 50% w wodę podziemną ze studni głębinowych, z warstwy wodonośnej kredowej i czwartorzędowej, a pozostałe 50% z ujęcia Czyżkówko.

Łączna wydajność obu stacji wodociągowych wynosi 140 tyś.m<sup>3</sup>/db.

Na terenie Bydgoszczy, MWiK posiada 22 ujęcia głębinowe o łącznej wydajności ok. 1317,2 m<sup>3</sup>/h. Studnie te stanowią ujęcia awaryjne i mogą być włączone tylko w przypadkach kryzysowych.

Sieć wodociągowa Bydgoszczy pracuje w układzie dwóch stref ciśnienia. Pierwsza strefa ciśnienia obejmuje dzielnice położone w dolinie rzeki Brdy, natomiast obszary położone na południowych i północnych tarasach obsługiwane są przez sieć wodociągową drugiej strefy ciśnienia.

Dla zaopatrzenia w wodę obszarów położonych w drugiej strefie ciśnienia, a jest to ok. 80 tys. mieszkańców, pracuje pięć pompowni strefowych: pompownia "Filarecka" i „Myślęcinek” oraz hydrofarmy "Osowa Góra", „Piaski” i „Hutnicza”.

Dla wyrównania wahań rozbioru wody, system wodociągowy posiada zbiorniki retencyjne:

- początkowe na ujęciach wody "Las Gdański" i "Czyżkówko"
- zbiorniki retencyjne sieciowe "Fordon" oraz „Myślęcinek”.

Na pewność dostawy wody ma wpływ również wielostronność zasilania, które zapewnia rozbudowany układ sieci magistralnych.

Obecnie w zarządzie przedsiębiorstwa MWiK (stan grudzień 2007r.) znajduje się :

sieć wodociągowa o ogólnej długości – 948,4 km, w tym:

- sieć magistralna i rozdzielcza – 682,9 km,
- przyłącza wodociągowe – 265,5 km.

Do sieci wodociągowej podłączonych jest 18,7 tys. budynków mieszkalnych.

W zakresie zaopatrzenia w wodę z miejskiej sieci wodociągowej dla gospodarstw domowych korzysta z niej 98,05% ogólnej liczby mieszkańców, natomiast użytkowników instytucjonalnych ok. 97%. Pozostałe 3% użytkowników instytucjonalnych pozyskuje wodę z własnych zakładowych ujęć wód podziemnych na podstawie ważnych pozwoleń wodno - prawnych.

Bydgoszcz posiada wystarczające zasoby wodne dla zaopatrzenia w wodę odbiorców w granicach administracyjnych miasta Bydgoszczy i gmin ościennych.

W mieście dużym problemem pozostaje istnienie starych sieci wodociągowych. Sieci te wymagają gruntownych remontów, renowacji, czyszczenia i wymiany. W dalszym ciągu około 2% mieszkańców miasta nie może korzystać z centralnego miejskiego systemu wodociągowego.

Analizując rodzaj materiałów, z których zbudowana jest sieć wodociągowa, to 7,6% sieci wykonanych jest jeszcze ze stali i 17,2% z azbestocementu, co powoduje dużą jej awaryjność, która wynosi 43 awarie na 100 km sieci wodociągowej.

Do najważniejszych zadań w zakresie systemu wodociągowego należy:

- modernizacja stacji wodociągowej "Czyżkówko",
- renowacja istniejących magistral wodociągowych,
- renowacja i czyszczenie rozdzielczej sieci wodociągowej,
- wymiana sieci wodociągowych z rur azbestowo – cementowych,
- zapewnienie wszystkim mieszkańcom miasta dostępu do centralnego zaopatrzenia w wodę poprzez budowę rozdzielczej sieci wodociągowej,
- monitorowanie systemu wodociągowego,

Szczegółowy wykaz zadań wodociągowych i kanalizacyjnych zawarty jest w opracowaniu MWiK „Bydgoski Program Renowacji i Rekułtywacji Istniejącego Systemu Wodno – Kanalizacyjnego”. Program

ten został opracowany w celu zapewnienia przestrzegania standardów i norm nałożonych przez dyrektywy Unii Europejskiej w zakresie gospodarki wodno – ściekowej.

BPRiR został zatwierdzony przez Ministra Środowiska do dofinansowania z Funduszu Spójności, oraz przyjęty przez Radę Miasta Bydgoszczy.

### 2.4.1.2. Odprowadzenie i oczyszczenie ścieków sanitarnych

Zorganizowany system kanalizacyjny miasta Bydgoszczy pochodzi z początku XX wieku i był przystosowany do przyjęcia ścieków z 80-tysięcznego miasta w ilości 18 tys. m<sup>3</sup>/dobę. Oczyszczalnią ścieków były pola irygacyjne Kapuściska i Czersko Polskie.

Obecny system kanalizacyjny Bydgoszczy funkcjonuje w systemie rozdzielczym, jako układ kanalizacji sanitarnej grawitacyjno – pompowy, pracujący w oparciu o dwie oczyszczalnie:

- oczyszczalnię ścieków „Fordon” (I etap 27 tys. m<sup>3</sup>/d, II etap 41 tys. m<sup>3</sup>/d),
- oczyszczalnię ścieków Kapuściska ( 70 tys. m<sup>3</sup>/d, w tym 30m<sup>3</sup>/d tys. ścieków przemysłowych), oraz układ przesyłowy ścieków na oczyszczalnię „Fordon” i „Kapuściska”.

Obecnie jeszcze eksploatowane są systemy kanalizacyjne w zachodniej i północnej części miasta, oparte na oczyszczalni Osowa Góra i oczyszczalni Piaski. Jednak z uwagi na konieczność modernizacji tych oczyszczalni, duże nakłady finansowe oraz brak uzasadnienia ekonomicznej opłacalności ich modernizacji, przewiduje się docelowo ich likwidację i przerzut ścieków do kolektorów „A” .

Generalnym założeniem uporządkowania gospodarki ściekowej w Bydgoszczy jest wyłączenie Brdy i Kanału Bydgoskiego z odbioru ścieków (również oczyszczonych) i odprowadzenie ścieków do Wisły po oczyszczeniu w oczyszczalniach „Fordon” i „Kapuściska”.

Docelowy układ przesyłowy ścieków na oczyszczalnię „Fordon” i „Kapuściska” pracować będzie w oparciu o 13 przepompowni sieciowych (5 istniejących, 8 projektowanych) oraz ok. 48 przepompowni lokalnych (8 istniejących, 40 projektowanych).

Obecnie 89,8% mieszkańców Bydgoszczy korzysta z systemu odprowadzania ścieków.

(stan grudzień 2007r);

Ogólna długość kanalizacji sanitarnej systemu rozdzielczego – 871,63 km, w tym:

- Kanały sanitarne – 489,35 km,
- Przyłącza kanalizacyjne – 157,49 km,
- Kanały deszczowe systemu piętrowego – 224,79 km

Specyfiką bydgoskiej kanalizacji jest tzw. układ piętrowy, który na skutek wieloletnich zaniedbań spowodowanych nieprawidłową eksploatacją, korozją betonowych elementów kanałów oraz uszkodzeń włązów międzykanałowych, w konsekwencji doprowadził do tego, że na dużych obszarach funkcjonuje jako system ogólnospławny.

Zły stan kanałów deszczowych i sanitarnych w układzie piętrowym powoduje:

- zanieczyszczenie gleby i wód gruntowych,
- erozję dróg będącą skutkiem eksfiltracji wód,
- przedostawanie się ścieków deszczowych do kanalizacji sanitarnej, czego efektem jest zaburzenie procesu technologicznego na oczyszczalniach,
- przedostawanie się ścieków sanitarnych poprzez kanały deszczowe do wód powierzchniowych.

Renowacja tego systemu polegać będzie na wyłożeniu wnętrza przewodów wykładzinami z tworzyw sztucznych oraz na wymianie włązów międzykanałowych na włązy nowego typu. Zadanie to obejmie ok. 151.4 km przewodów kanalizacyjnych o średnicy dn 200 do dn 2200 (do tej pory wykonano renowację ok. 98 km kanałów w tym w roku 2007 wykonano 38,8 km kanałów sanitarnych i 5,9 kanałów deszczowych).

Awaryjność systemu kanalizacji w Bydgoszczy w roku 2007 wyniosła 37 awarii na 100km sieci kanalizacyjnej. Odnotowano znaczny spadek awaryjności sieci, który związany jest z trwającymi pracami modernizacyjnymi.

W mieście są jeszcze obszary, szczególnie na osiedlach domów jednorodzinnych, gdzie brak jest kanalizacji sanitarnej. Jest to bardzo ważne zadanie na najbliższe lata, szczególnie dla zabudowy jednorodzinnej ze szczególnym uwzględnieniem terenów stref ochronnych ujęć wody Czyżkówko i Las Gdański. Zadanie to przewiduje budowę ok. 54,8km sanitarnych kanałów grawitacyjnych i 27 lokalnych przepompowni ścieków wraz z przewodami tłocznymi o łącznej długości ok. 14,9km.

Pozwoli to na przyłączenie do sieci ok. 16 tys. nowych odbiorców oraz likwidację istniejących zbiorników bezodpływowych.

Główne zadania inwestycyjne w zakresie gospodarki ściekowej realizowane przez MWiK w ramach Programu Bydgoski System Wodny i Kanalizacyjny II to:

- bagrowanie obiektu oczyszczania ścieków – osadnika ścieków Łoskoń - wyłączonego z eksploatacji po oddaniu do użytku oczyszczalni Fordon,
- likwidacja i rekultywacja obiektów oczyszczania ścieków – pola irygacyjne Kapuściska i Czersko Polskie – wyłączonych z eksploatacji po oddaniu do użytku oczyszczalni Kapuściska,
- renowacja kanalizacji piętrowej,
- rozbudowa oczyszczalni Fordon wraz z budową suszarni i spalarni osadów ściekowych,
- budowa nowych kanalizacji sanitarnych,
- likwidacja oczyszczalni ścieków Osowa Góra i przerzut ścieków do kolektora „A”,
- monitoring systemu kanalizacyjnego.

Szczegółowy wykaz zadań wodociągowych i kanalizacyjnych zawarty jest w opracowaniu MWiK „Bydgoski System Wodny i Kanalizacyjny II” z podziałem na poszczególne zadania inwestycyjne oraz sposobem ich finansowania.

### 2.4.1.3. Odprowadzenie i oczyszczenie ścieków deszczowych

Odbiornikami wód deszczowych z istniejącego systemu kanalizacji deszczowej są:

- rzeki : Brda i Wisła,
- kanały: Stary Kanał Bydgoski, Kanał Bydgoski,
- strugi : Flis Północny, Flis Południowy, Potok Prądy.

Zorganizowany system kanalizacji powstał na przełomie wieku w 1900 r. i był rozbudowywany do 1940 r. w sposób racjonalny. Był to system kanalizacji piętrowej sanitarno - deszczowej. Obejmował on centrum miasta z wylotami kolektorów deszczowych do Brdy. Dalsza budowa systemu w kierunku wschodnim w dół rzeki była konsekwentną kontynuacją założonego systemu, polegającą na odprowadzeniu wód opadowych najkrótszą drogą do rzeki.

Działania polegające na rozbudowie istniejącego systemu w kierunku południowym i północnym doprowadziły do przepełnienia kolektorów i kanałów deszczowych szczególnie w odcinkach ujściowych do rzeki. Rozbudowa miasta w kierunku wschodnim i zachodnim spowodowała włączenie do systemu kanalizacji deszczowej jako odbiorników rzeki Wisły oraz Starego i Nowego Kanału Bydgoskiego.

Na terenie miasta mamy dwa systemy sieci kanalizacji deszczowej:

- stara sieć kanalizacji deszczowej pracująca w układzie piętrowym z kanalizacją sanitarną, długości ok. 224,79 km, zarządzana przez MWiK (grudzień 2007r.)
- sieć kanalizacji deszczowej zrealizowana w ostatnim 20 – leciu, w układzie pojedynczym, zarządzana przez ZDMiPK.

System kanalizacji deszczowej zarządzany przez ZDMiPK– 297 km sieci kanalizacji deszczowej, 5 przepompowniami wód deszczowych oraz 15 urządzeniami podczyszczającymi separatorami produktów ropopochodnych.

Najważniejsze problemy w mieście z zakresu gospodarki deszczowej:

- zagadnienie oczyszczania ścieków deszczowych

Zgodnie z wcześniejszymi opracowaniami z zakresu gospodarki deszczowej, na terenie Bydgoszczy przyjmuje się, że ścieki opadowe spływające z terenów budownictwa mieszkaniowego usług i rekreacji spoza centrum miasta nie wymagają oczyszczenia scentralizowanego, a jedynie wychwycenie osadów we wpustach ulicznych.

Odrębnego wydzielenia wymagają zlewnie kolektorów i kanałów obejmujące centrum miasta, tereny przemysłowo-składowe, bazy transportowe.



Dla kanałów z rejonu centrum miasta bezwzględnie przed wylotem do odbiornika wymagane jest oczyszczanie ścieków deszczowych poprzez osadniki i separatory substancji ropopochodnych.

- uporządkowanie gospodarki deszczowej

Generalnie należy mieć na uwadze, że uporządkowanie gospodarki ściekami deszczowymi na terenie miasta będzie możliwe po wyeliminowaniu mieszania ścieków deszczowych ze ściekami bytowo-gospodarczymi lub przemysłowymi i to zarówno w systemie kanalizacji piętrowej jak i kanalizacji rozdzielczej.

Podobnie jak dla kanalizacji sanitarnej, przewiduje się renowację kanalizacji piętrowej również w zakresie kanałów deszczowych. Jest to zadanie wpisane do BSWiK II i obejmować będzie renowację ok. 32,3km kanałów deszczowych pracujących w układzie piętrowym. W rezultacie realizacji przedmiotowego zadania inwestycyjnego nastąpi wyeliminowanie mieszania się ścieków sanitarnych i deszczowych, a przez to przedostawanie się nieoczyszczonych ścieków sanitarnych do odbiorników (rzeki Brdy, Kanały Bydgoskiego).

- przeciążenie systemu kanalizacji deszczowej

Z uwagi na rozbudowę zlewni istniejących kanałów i postępujące uszczelnienie zlewni, zrealizowany na początku XX wieku system kanalizacji piętrowej sanitarno – deszczowej, szczególnie w dzielnicach centralnych jest przeciążony.

Brakuje też sieci kanalizacji deszczowej w zachodniej części miasta w zlewni Brdy i Kanału Bydgoskiego oraz w południowej i wschodniej części miasta (Biedaszkowo, Glinki, południowa część osiedla Kapuściska i dzielnicy Zimne Wody).

- niedostatecznie rozwinięta sieć kanalizacji deszczowej w mieście

Bardzo dużym problemem w Bydgoszczy, podobnie jak i w wielu miastach Polski, jest niedostatecznie rozwinięty system kanałów deszczowych. Dotyczy to terenów osiedli mieszkaniowych, usługowych, stref ochrony sanitarnej ujęć wody oraz związanych z trasami komunikacyjnymi.

W Bydgoskim Systemie Wodnym i Kanalizacyjnym II ujęto budowę sieci kanalizacji deszczowej dla terenów stref ochrony sanitarnej ujęć wody oraz budowę urządzeń do ich oczyszczania. Realizacja tego zadania pozwoli na ujęcie ścieków deszczowych w kontrolowany system kanalizacyjny, oczyszczenia ich i odprowadzenie do odbiorników poza granice stref ochronnych. Łączny zakres inwestycji obejmuje budowę 76km kanałów deszczowych o średnicy 0.20 – 1.80m, 8 zbiorników retencyjnych, 62 oczyszczalni składających się z osadników i separatorów substancji ropopochodnych oraz 4 pompowni.

Warunkiem podstawowym dla poprawy stanu sanitarnego miasta i utrzymania Brdy w (II ÷ III) klasie czystości na odcinku miejskim jest:

- budowa zbiorników retencyjnych na dopływach kanalizacji deszczowej z miasta i gmin ościennych,
- budowa urządzeń podczyszczających ścieki deszczowe (separatory, piaskowniki) oraz właściwa eksploatacja wpustów ulicznych, które stanowią pierwszy stopień oczyszczenia ścieków deszczowych,
- realizacja kanalizacji deszczowej i deszczowo – drenażowej w północnych dzielnicach miasta oraz na obszarach stref ochronnych ujęć wody,
- umożliwienie przeprowadzenia kolektorów deszczowych ze zlewni obszarów intensywnej urbanizacji poza granicami miasta, dotyczy to w szczególności obszarów stref ochrony ujęć wody,
- budowa kolektorów i kanałów deszczowych w ramach rozbudowy układu komunikacyjnego,
- przestrzeganie przyjętych w opracowaniach branżowych zasad doboru wartości współczynników spływu oraz niedopuszczanie do nadmiernego uszczelniania zlewni. Nie przestrzeganie tych warunków wymusza stosowanie retencji.

#### 2.4.1.4. Elektroenergetyka

Energia elektryczna zużywana w Bydgoszczy pochodzi z Krajowego Systemu Energetycznego oraz źródeł miejscowych. Udział energii elektrycznej ze źródeł miejscowych, mierzonej w czasie szczytowego obciążenia, wynosi ok. 140 MW, a ze źródeł zewnętrznych ok. 100 MW.

Decydujące znaczenie dla miejscowej produkcji energii elektrycznej ma elektrociepłownia EC II, aktualnie o mocy szczytowej 134 MW. Miejscowymi źródłami wspomagającymi są ponadto elektrownie wodne - EW Smukała, EW Trzyszczyń oraz MEW - o łącznej mocy szczytowej w okresie zimowym ok. 6 MW.

Dla dostawy energii do Bydgoszczy ze źródeł zewnętrznych przyłączonych do KSE decydujące znaczenie ma sieć przesyłowa o napięciu 220 kV, należąca do PSE S.A. Obiektami tej sieci są dwie stacje NN/WN - stacja Jasiniec oraz Bydgoszcz Zachód. W obszarze Bydgoszczy znajdują się końcowe odcinki 5 linii 220 kV: Pątnów - Jasiniec tor I, Pątnów - Jasiniec tor II, Jasiniec - Gdańsk, Jasiniec - Grudziądz, oraz linia przygotowana do pracy na napięcie 400 kV Jasiniec - Bydgoszcz Zachód.

Sieć dystrybucyjną linii 110 kV tworzy 13 Głównych Punktów Zasilania (GPZ) w tym dwa zakładowe i rozprowadzone między stacjami napowietrzne linie 110 kV. Do sieci tej zalicza się również tranzytowe linie 110 kV, wyprowadzające z Bydgoszczy energię dla terenów sąsiednich.

Linie 110 kV są prawie w całości napowietrzne, zbudowane z reguły na słupach kratowych, nieliczne odcinki linii są dwutorowe, a żadna nie jest zagrożona przeciążeniem.

W granicach Bydgoszczy funkcjonują 804 stacje transformatorowe SN/nn, o łącznej zainstalowanej mocy 249 MVA. Nadwyżka mocy zainstalowanej w stosunku do potrzeb jest większa niż przyjmowana w kraju 24% minimalna wartość potrzebna dla bezpieczeństwa energetycznego miasta.

Istniejąca infrastruktura elektroenergetyczna w obszarze miasta Bydgoszczy pozwala pokrywać występujące zapotrzebowanie na energię elektryczną w normalnych warunkach. W zakresie źródeł energii elektrycznej niezbędne są w pierwszej kolejności inwestycje modernizacyjne, zwiększające lub utrwalające ich zdolności produkcyjne. Natomiast inwestycje w zakresie elektroenergetycznej sieci przesyłowej oraz miejskiej sieci dystrybucyjnej muszą przebiegać zarówno w sferze modernizacji istniejących obiektów jak i budowy nowych obiektów. W pierwszym rzędzie wymieniłem należy wprowadzenie w obszar miasta Bydgoszczy obiektów o napięciu 400 kV. Służyć ma to nie tylko miastu ale także potrzebom z terenu województwa usprawniając krajowy układ tej sieci. Do najpilniejszych modernizacji obiektów stacyjnych składających się na miejską sieć dystrybucyjną należą: rozbudowa GPZ B. Południe, rozbudowa o rozdzielnię 110 kV obecnego punktu zasilającego PZ UTP w Fordonie, budowa nowych obiektów stacyjnych GPZ Czyżkówko, GPZ Piękna a w dalszej kolejności GPZ Glinki. Powinny to być nowoczesne stacje kompaktowe, estetyczne i zajmujące mały obszar miejskiego terenu.

Najpilniejsze nowoprojektowane linie WN na terenie miasta, to przede wszystkim napowietrzna linia 110 kV z rejonu Osowej Góry poprzez GPZ Czyżkówko, a następnie przez las Rynkowo do Niemcza oraz dwutorowa linia napowietrzna 110 kV z GPZ Fordon, biegnąca w przedłużeniu obecnej linii dwutorowej trasą podskarpową z Fordonu w kierunku Świecia.

Przewiduje się w nowych napowietrznych liniach 110 kV stosowanie, na eksponowanych odcinkach tych linii, słupów rurowych. Budowa kablowych linii 110 kV przewidziana jest w wyjątkowych okolicznościach i dotyczy krótkich odcinków.

#### 2.4.1.5. Zaopatrzenie w gaz

Bydgoszcz zaopatrywana jest w gaz ziemny wysokometanowy z ogólnopolskiego systemu gazociągów z magistrali DN400 PN 6,3 MPa Włocławek – Gdańsk.

Do miasta gaz dosyłany jest z trzech kierunków odgałęzieniami od głównej magistrali:

- zasilanie od południa: gazociągiem DN 250, pr = 5.5 MPa relacji Turzno – Gniewkowo – Bydgoszcz do stacji gazowej wysokiego ciśnienia w Otorowie, o przepustowości  $Q = 15000 \text{ m}^3/\text{h}$ .
- zasilanie od północy: gazociągiem DN 200, pr = 2,5 Mpa relacji Grudziądz — Bydgoszcz do stacji gazowych wysokiego ciśnienia przy ul. Suczyńskiej ( $Q = 6000 \text{ m}^3/\text{h}$ ) i Przemysłowej ( $Q = 15000 \text{ m}^3/\text{h}$ ).

- zasilanie od zachodu: gazociągiem DN 150 pr = 5,5 MPa relacji Szubin (Nowy Świat) – Kruszyn Krajeński (gmina Białe Błota) do stacji gazowej wysokiego ciśnienia przy ulicy Olszynowej w Kruszynie Krajeńskim ( $Q = 8000 \text{ m}^3/\text{h}$ ).

Aktualnie poza zasięgiem gazyfikacji przewodowej znajduje się 9 jednostek urbanistycznych: Opławiec, Smukała, Rynkowo, Myślicinek Las Gdański, Łęgnowo II, Lotnisko, Czersko Polskie, Wypaleniska.

Gazyfikacja tych jednostek możliwa będzie w przypadku zaistnienia warunków technicznych i ekonomicznych przyłączenia do sieci gazowej zgodnie z wymogami ustawy „Prawo energetyczne”.

Średni stopień gazyfikacji mieszkań wynosi 93%.

Charakterystyka dystrybucyjnej sieci gazowej w Bydgoszczy ( stan na grudzień 2007 r.):

Ogólna długość czynnej sieci rozdzielczej (bez przyłączy) ogółem 578,72 km w tym:

sieć niskiego ciśnienia (do 10 kPa) - 413,85 km,

sieć średniego ciśnienia (10 kPa do 0,5 MPa) 164,87 km,

przyłącza gazem ogółem 16298 szt.

Stan techniczny sieci i stacji gazowych w Bydgoszczy przedstawia się następująco:

- sieć niskiego ciśnienia

Długości sieci niskiego ciśnienia wynosi 413,85 km. W sieci niskiego ciśnienia przeważają gazociągi stalowe i stanowią 85 %, tj. 352 km. Gazociągi z polietylenu stanowią 15% długości sieci gazowej niskiego ciśnienia, tj. 62 km.

- sieć średniego ciśnienia

W sieci średniego ciśnienia jest 67,7% gazociągów stalowych. Udział starych gazociągów stalowych (powyżej 30 lat) w grupie średnic powyżej DN 80 wynosi tylko 42 m. Sieć gazowa niskiego i średniego ciśnienia wymieniana jest sukcesywnie stosownie do środków finansowych jakimi dysponujemy.

Przewiduje się zmniejszenie zużycia gazu na cele bytowe głównie w wyniku większego udziału przyborów elektrycznych ( kuchnie mikrofalowe, piekarniki elektryczne) u odbiorców istniejących. Istotny wpływ na zapotrzebowanie gazu, ma zmiana modelu zasilania nowych budynków wielorodzinnych, w którym realizowane jest zasilanie w ciepłą wodę i ogrzewanie z zewnętrznej kotłowni gazowej lub z sieci ciepłej, a do przygotowania posiłków stosowane są kuchnie elektryczne. Przewiduje się wzrost zużycia gazu na cele grzewcze.

Gazyfikacja obszarów uzależniona jest od:

- istnienia warunków technicznych i ekonomicznych przyłączenia do sieci gazowej zgodnie z wymogami „Prawo energetyczne”,
- zainteresowania właściciela lub właścicieli obiektów wykorzystaniem paliwa gazowego.

Budowa sieci gazowej w dzielnicach Opławiec i Smukała została odroczone z powodu zmiany terminu przyłączenia potencjalnego odbiorcy (Miejskie Wodociągi i Kanalizacja) zlokalizowanego przy ulicy Koronowskiej.

Budowa gazociągu średniego ciśnienia na terenie Zakładów Chemicznych „Zachem” do Zakładu Syntezy została zrealizowana w 2005 roku.

Dalsza rozbudowa sieci gazowej uzależniona jest od zainteresowania gazyfikacją właścicieli obiektów oraz możliwości technicznych.

W zakresie inwestycji remontowych zakłada się wymianę sieci gazowej zgodnie z obowiązującymi w POSD „Wytocznymi kwalifikowania sieci gazowej do remontu lub modernizacji”.

Do głównych kryteriów kwalifikowania sieci gazowej do remontu lub modernizacji należą:

- Kryterium bezpieczeństwa
- Kryterium wieku
- Kryterium ekonomiczne
- Kryterium organizacyjne (czynniki mające wpływ na wcześniejsze wprowadzenie gazociągu do planu remontu lub modernizacji)

Niezależne od argumentów technicznych przed wprowadzeniem do planów remontów lub modernizacji sieci gazowych dokonywana jest weryfikacja okresu ekonomicznej użyteczności.

Okresy ekonomicznej użyteczności składników majątkowych są weryfikowane w każdym kolejnym roku obrotowym przez służby merytoryczne, przy czym każdorazowo pod uwagę brana jest indywidualna wiedza użytkownika o danym składniku majątkowym

Na dzień dzisiejszy wszystkie remonty i modernizacje przeprowadzane są ze środków własnych POSD Oddziału Dystrybucji Gazu w Bydgoszczy.

Najistotniejszy w sieci dystrybucyjnej gazociągu średniego ciśnienia DN 500/250 ( na odcinku SRP ul. Przemysłowa – ul. Kmicica) został zmodernizowany poprzez poddanie go czynnej ochronie przeciwkorozyjnej, co stanowi istotne zabezpieczenie pozwalające na znaczne przedłużenie okresu jego eksploatacji.

Uwzględniając aktualny stan techniczny sieci gazowej oraz ograniczone środki finansowe w pierwszej kolejności remontowane są gazociągi, na których wystąpiły awarie i nieszczelności.

#### 2.4.1.6. Zaopatrzenie w ciepło

Miejski system ciepłowniczy (MSC) powstał na przełomie lat sześćdziesiątych po przebudowie w 1962 r. elektrowni Jachcice na elektrociepłownię (EC-1), budowie sieci ciepłych w centrum miasta oraz sieci parowej dla ZNTK i Papierni.

W 1970 r. uruchomiono drugie źródło MSC, elektrociepłownię EC-2 we wschodnim rejonie miasta.

Obecnie ogólna moc cieplna źródeł ciepła będących w gestii ZEC Bydgoszcz S.A. wynosi 866 MW, moc elektryczna 191 MW, w tym udział poszczególnych elektrociepłowni wynosi:

EC-1 – moc cieplna 194 MW; moc elektryczna 4 MW
EC-2 – moc cieplna 627 MW; moc elektryczna 183 MW
EC-3 – moc cieplna 45 MW; moc elektryczna 4 MW

Odbiorcami produkcji ciepła są:

Komunalne Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej	66,2 %
Zakłady Chemiczne Zachem	32,5 %
Pozostali	1,3 %

Odbiorcami energii elektrycznej są:

Zakład Energetyczny ENEA Bydgoszcz	99,9 %
Pozostali	0,1 %

Komunalne źródła ciepła to:

Ciepłownia Błonie o mocy	34,89 MW
Ciepłownia Białe Błota o mocy	36,76 MW
Ciepłownia Osowa Góra o mocy	22,315 MW (poza zasięgiem MSC.)

Aktualne potrzeby cieplne miasta mieszczą się w zbilansowanych mocach ciepłych źródeł ciepła. Stwierdza się nawet pewne nadwyżki, głównie w rejonach zasilania EC-1, EC-2 oraz ciepłowni Białe Błota.

System ciepłowniczy Bydgoszczy tworzy duży i rozległy układ pierścieniowo – promieniowy, magistralnej i rozdzielczej sieci ciepłowniczej, który jest bardzo zróżnicowanym w wieku i technologii wykonania.

Długość sieci ciepłowniczej miasta Bydgoszcz wynosi (stan na grudzień 2007r.):

Ogólna długość sieci - 373,137 km, w tym:

Sieć magistralna – 76,72 km,
Sieć rozdzielcza – 141,521 km,
Przyłącza – 154,896 km.

Procentowy udział sieci z uwagi na czas eksploatacji przedstawia się następująco:

do 15 lat	15,3 %
od 15 do 25 lat	40,3 %
powyżej 25 lat	44,4 %

Większość stanowią sieci w tradycyjnej obudowie kanałowej.

Podstawowym źródłem zasilania miasta w ciepło jest system ciepłowniczy pokrywający ok. 65% potrzeb i jego rola powinna być utrzymana. Zasięg systemu ciepłowniczego obejmuje centralne rejony miasta z zabudową wielorodzinną oraz usługową i przemysłową.

Cechy charakterystyczne obecnego miejskiego systemu ciepłowniczego miasta to:

- zbilansowane moce ciepłe źródeł ciepła, pokrywają potrzeby ciepłe miasta,
- istniejąca sieć ciepłownicza jest przestarzała, wykonana głównie w tradycyjnej obudowie kanałowej,
- duże straty ciepła w sieci spowodowane izolacją cieplną przewodów o zaniżonych, w stosunku do dzisiejszych norm, grubościach otulin.
- jeszcze ok. 8 km sieci ciepłowniczej wykonanej w izolacji z pianobetonu, powodującej duże kłopoty eksploatacyjne.

Charakterystyka systemu i standardy zaopatrzenia w ciepło Bydgoszczy.

Generalnie zakłada się, że trendy oszczędnościowe energii cieplnej utrzymają się. Zakłada się również, że w szerszym zakresie uzupełniany będzie system ciepłowniczy miasta w oparciu o inne rodzaje ekologicznej energii (gaz ziemny, olej opałowy, propan itp.).

W świetle powyższych założeń przyjmuje się następujący system i standardy zaopatrzenia w ciepło miasta:

- 1) system ciepłowniczy miasta oparty o trzy podstawowe źródła ciepła tj. EC – 1, EC – 2 i EC – 3 oraz o istniejące i projektowane ciepłownie szczytowe,
- 2) podstawowe źródła ciepła oraz ciepłownie szczytowe należy połączyć siecią ciepłociągów (uzupełnić), tworząc w ten sposób jednolity system ciepłowniczy miasta. System ten należy w pełni opomiarować i zautomatyzować, wprowadzając monitoring oraz możliwość płynnej regulacji obszarów zasilania z poszczególnych źródeł,
- 3) polityka inwestycyjna w zakresie rozwoju źródeł ciepła powinna zmierzać w kierunku modernizacji istniejących urządzeń, przede wszystkim dla spełnienia wymogów ochrony środowiska,
- 4) należy dążyć do likwidacji przestarzałych kotłowni lokalnych, podłączając obiekty do miejskiej sieci ciepłowniczej lub też modernizować je przechodząc na inne, mniej uciążliwe dla środowiska paliwa,
- 5) należy sukcesywnie wdrażać program restrukturyzacji gospodarki cieplnej miasta, szczególnie dzielnic śródmiejskich - likwidacja indywidualnego ogrzewania piecami węglowymi,
- 6) miejski system ciepłowniczy należy uzupełnić o wprowadzenie lokalnych kotłowni opalanych olejem opałowym, gazem ziemnym, propanem lub też wykorzystując inne, niekonwencjonalne ekologiczne źródła energii. Dotyczy to szczególnie obszarów nie objętych zasilaniem z miejskiej sieci ciepłowniczej i obszarów z zabudową rozproszoną,
- 7) zakłada się, że miejski system ciepłowniczy zabezpieczy pełne potrzeby ciepłe tj. ogrzanie, wentylację, technologię i przygotowanie ciepłej wody użytkowej wszystkich obiektów znajdujących się w odległościach uzasadnionych ekonomicznie od magistral ciepłowniczych.

Przyjęto zasadę, że na obszarze zasilania z miejskiego systemu ciepłowniczego, przy podłączaniu odbiorców istniejących i projektowanych, szczególnie w obiektach publicznych, powinno być preferowane zasilanie z tego systemu, za wyjątkiem odbiorców, do których byłoby trudno doprowadzić sieć cieplną, a łatwiejsze byłoby zasilanie gazem, energią elektryczną lub innym ekologicznym paliwem.

W rejonach peryferyjnych o zabudowie jednorodzinnej, rozproszonej, głównym źródłem zasilania powinien być gaz, a w mniejszym stopniu energia elektryczna lub inne paliwa ekologiczne.

#### **2.4.1.7. Infrastruktura techniczna - Identyfikacja problemów**

Do najważniejszych problemów i uwarunkowań dot. tej sfery należy zaliczyć:

Zły stan techniczny istniejącej sieci wodno – kanalizacyjnej:

- sieć wodociągowa wykonana z rur azbestowo – cementowych oraz stare przewody wodociągowe wykonane z rur stalowych. Są to tereny starej zabudowy mieszkaniowej, głównie Czyżkówko, Miedzyń, Jary, Szwederowo, Górzyskowo, Śródmieście, Zimne Wody. Problem ten również pojawia się w zabudowie z lat 1960 - 1970 tych - Bartodzieje, Kapuściska, Wzgórze Wolności, Wyżyny, Fordon.
- kanalizacja sanitarna wykonana w układzie piętrowym oraz odcinki starych kanałów wymagające renowacji i czyszczenia. Do tej grupy zaliczają się obszary gdzie kanalizacja została wykonana w początkach XX wieku oraz tereny z kanalizacją wykonaną w latach 1960

- 1970. Obszary objęte renowacją: Bocianowo, Śródmieście, Osiedle Leśne, Bielawy, Skrzetusko, Bartodzieje, Bydgoszcz Wschód, Błonie, Szwederowo, Wzgórze Wolności, Wyżyny, Kapuściska, Fordon.
- Obszary pozbawione pełnego uzbrojenia wodno – kanalizacyjnego:
  - w zakresie sieci wodociągowej  
Główne obszary - Opławiec, częściowo Smukała, Dolne Piaski, Glinki, Łęgowo, Brdyujście, tereny Zamczyska, a także obszary rozwojowe - Jachcice Poligon, Fordon Górny Taras, Fordon – Eskulapa.
  - w zakresie kanalizacji sanitarnej  
Do tej grupy zaliczamy tereny zlokalizowane w strefach ochrony sanitarnej ujęć wody - Opławiec, Smukała, Piaski Dolny Taras, Czyżkówko, Jachcice, tereny Zamczyska, Podkowy.
  - Pełnego systemu kanalizacji sanitarnej brakuje na terenach zabudowy jednorodzinnej, rozproszonej – Prądy, Miedzyń, Biedaszkowo, Glinki, Zimne Wody, Siernieczek.
  - Brak kanalizacji sanitarnej występuje na terenach rozwojowych – Jachcice Poligon, Fordon Górny Taras, Fordon – Eskulapa.
  -
- W zakresie kanalizacji deszczowej – wymagana jest budowa sieci deszczowej w istniejących i projektowanych ciągach komunikacyjnych. Dużym problemem jest również brak kanalizacji deszczowej na terenach zlokalizowanych w strefach ochrony sanitarnej ujęć wody – Opławiec, Smukała, Czyżkówko, Piaski, Jachcice, Zamczysko.
- Wymagane remonty przestarzałej infrastruktury energetycznej, ciepłowniczej, gazowniczej do najbardziej zaniedbanych obszarów miasta należą: Śródmieście, Bocianowo, Bielawy, Skrzetusko, Wilczak, Babia Wieś.
- Wymagana likwidacja przestarzałych kotłowni lokalnych jak i indywidualnego ogrzewania piecami węglowymi. Dotyczy to głównie dzielnic śródmiejskich: Bocianowo, Śródmieście, Okole, Wilczak, Babia Wieś, Skrzetusko.

## 2.4.2. Infrastruktura transportowa

### 2.4.2.1. Sieć drogowa

Bydgoszcz jest specyficznym miastem pod względem układu drogowego. Zagospodarowanie przestrzeni miejskiej i układ sieci drogowej mają charakter pasmowo–koncentryczny. Charakteryzuje się ono znacznym rozciągnięciem na kierunku wschód-zachód i stosunkowo niewielką odległością pomiędzy północnym i południowym krańcem miasta. Bydgoszcz to ważny węzeł dróg krajowych leżący na przecięciu korytarzy dróg ekspresowych nr 5 i 10. Obecnie przez Bydgoszcz, ulicami układu podstawowego przebiegają drogi krajowe nr 5, 10, 25 i 80 oraz drogi wojewódzkie i powiatowe. Wiele odcinków dróg krajowych przebiegających przez miasto nie spełnia właściwych dla tej rangi dróg parametrów technicznych. Ranga miasta jak i lokalizacja na skrzyżowaniu szlaków drogowych skutkuje stosunkowo dużym udziałem pojazdów ciężkich w strukturze ruchu. Ruch tranzytowy przez miasto stanowi na głównych ciągach 10 do 13 % ruchu ogólnego i nie odbiega od normy krajowej. Problem ruchu tranzytowego dotyczy głównie kierunku północ – południe (droga nr 5). Tranzyt na kierunku wschód – zachód został przejęty przez południową obwodnicę miasta (droga krajowa nr 10).

Istniejący układ ulic miejskich tworzą wg kategorii administracyjnych drogi krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne.

Długość ulic w poszczególnych kategoriach wg stanu na 2008 rok przedstawia się następująco:

- |               |           |
|---------------|-----------|
| • krajowe     | 36,8 km   |
| • wojewódzkie | 8,15 km   |
| • powiatowe   | 121,9 km  |
| • gminne      | 488,00 km |

Razem 654,85 km

MIEJSKA PRACOWNIA URBANISTYCZNA, WYDZIAŁ ROZWOJU I STRATEGII MIASTA

Sieć dróg publicznych uzupełniają drogi wewnętrzne, stanowiące zwłaszcza drogi wewnątrzosiedlowe, np. w jednostce Fordon.

Szczegółowe dane przedstawia poniższa tabela:

Tabela Drogi wewnątrz osiedlowe

L.p.	Wyszczególnienie	Jednostka miary	ROK 2008
1.	Długość ulic ogółem	km.	<b>654,85</b>
	w tym o nawierzchni ulepszonej	km.	450,45
2.	Drogi krajowe	km.	36,80
	w tym o nawierzchni ulepszonej	km.	36,80
3.	Drogi wojewódzkie	km.	8,15
	w tym o nawierzchni ulepszonej	km.	8,15
4.	Drogi powiatowe	km.	121,9
	w tym o nawierzchni ulepszonej	km.	116,5
5.	Drogi gminne	km.	488,0
	w tym o nawierzchni ulepszonej	km.	289,0
6	Odsetek długości dróg o nawierzchni ulepszonej		<b>68,79 %</b>
7	Długość ulic przypadająca na km <sup>2</sup> obszaru miasta	km/km <sup>2</sup>	3,75
8	Skrzyżowania układu drogowego	szt.	brak danych
	w tym z sygnalizacją świetlną	szt.	62

Wg klasyfikacji technicznej ulice na terenie miasta to:

- ulice układu podstawowego;
- ulice główne ruchu przyspieszonego;
- ulice główne,
- ulice zbiorcze,
- ulice układu obsługującego:
  - ulice lokalne,
  - ulice dojazdowe.

Ulic o złym stanie nawierzchni wymagających pilnego remontu jest ok. 13 %, natomiast ulic zakwalifikowanych do odcinków o nawierzchni stanu ostrzegawczego jest ok. 26 %. Analiza powyższa wykazuje, że ogółem ponad 40% ulic utwardzonych tj. ok. 180 km wymaga pilnego bieżącego remontu. Dróg o nawierzchni bardzo dobrej jest tylko ok. 14%. Najbardziej zniszczone nawierzchnie występują w strefie centralnej i śródmiejskiej, gdzie występują największe natężenia ruchu. Złe nawierzchnie drogowe w zbiegu z dużym natężeniem ruchu oraz gęstością skrzyżowań powodujących częste zatrzymania i ruszania wpływają na degradację stanu środowiska, tj. podwyższony poziom hałasu, zanieczyszczenie atmosfery i wód gruntowych oraz drgania.

Sieć ulic miejskich to także drogi gruntowe, które stanowią ponad 30 % wszystkich dróg publicznych. Łączna długość sieci ulic gruntowych to ok. 201 km.

W ramach Planu Rozwoju Bydgoszczy na lata 2009 - 2014 ujęto także zadania, które można uznać za inwestycje w zdegradowanych obszarach miejskich i przemysłowych. Do najważniejszych należą:

- budowa ul. Ogińskiego od ul. Powstańców Wlkp. do ul. Wojska Polskiego wraz z obiektem mostowym oraz dojazdami (lata 2008-2013, koszt planowany 175,0 mln zł),
- połączenie linią tramwajową dworca kolejowego Bydgoszcz Główna z centrum miasta (lata 2008-2013, koszt planowany 80,0 mln zł),
- budowa linii tramwajowej to Fordonu wraz z zakupem taboru (lata 2008-2013, koszt planowany 420,0 mln zł),

- przebudowa ul. Spornej od ul. Fordońskiej do ul. Toruńskiej wraz z budową nowego obiektu mostowego (lata 2009-2010, koszt planowany 30,0 mln zł),
- budowa zintegrowanego węzła transportowego-Węzeł Wschodni (lata 2013-2018, koszt planowany 383,0 mln zł),
- rewitalizacja Starego Rynku wraz z ulicami przyległymi oraz ul. Mostową wraz z ciągiem komunikacyjnym Mostu Sulimy-Kamińskiego (lata 2009-2011, koszt planowany 17,8 mln zł)

Inne ważniejsze zadania nie ujęte w Planie Rozwoju Bydgoszczy, lecz istotne w ogólnej problematyce to budowa i przebudowa infrastruktury drogowej na terenach Bydgoskiego Parku Przemysłowego (Zachem).

W ramach Planu Rozwoju Bydgoszczy planowana jest budowa sieci dróg osiedlowych, zwłaszcza w tych obszarach, gdzie udział dróg gruntowych w ogólnej sieci jest największy. Preferowanymi pod tym względem obszarami są: Miedzyń, Czyżkówko, Flisy, Oplawiec, Smukała, Piaski, Stary Fordon, Fordon (os. Wyzwolenie, os. Pałcz, os. Łoskoń), Zimne Wody, Czersko Polskie, Brdujście, Siernieczek, Glinki, Zamczysko.

Główne ciągi komunikacyjne, nie odpowiadają wymaganym standardom europejskim w zakresie nośności nawierzchni. Rehabilitacji, w wyniku której należałoby uzyskać nośność 115 KN, powinien być poddany cały przebieg w granicach administracyjnych miasta. Warunek taki warunek spełnia jedynie europejski korytarz transportowy TEN-t tj. droga krajowa nr 5 na odcinku od Ronda Fordońskiego do granic miasta Bydgoszczy (ul. Wyszyńskiego i Armii Krajowej).

Jednym z kryteriów oceny warunków ruchu na sieci drogowej jest poziom bezpieczeństwa. Ocena stanu bezpieczeństwa z roku 2007 wykazuje, że najbardziej niebezpiecznymi skrzyżowaniami są: Rondo Grunwaldzkie, Rondo Kujawskie, Rondo Jagiellonów, Rondo Toruńskie skrzyżowanie ul. Jana Pawła II - Glinki.

Najbardziej niedocenianym środkiem transportowym jest rower.

Na terenie Bydgoszczy wyznaczonych jest i oznakowanych około 44 km dróg dla rowerów.

Rozbudowa układu dróg rowerowych w Bydgoszczy odbywa się w dwóch kierunkach. Z jednej strony realizowane są nowe trasy, które skoordynowane są z budową lub przebudową fragmentów sieci ulicznej. Mają one za zadanie zwiększyć osiągalność takich celów podróży jak: szkoły, miejsca zamieszkania, zakłady pracy, miejsca handlu, administracji i usług. Przykładem są ścieżki wykonane w ostatnich latach wzdłuż następujących ulic: Kamienna, Artyleryjska, Zygmunta Augusta, Toruńska, Rekinowa, Nad Torem, Ludwikowo, Lewińskiego i Fabryczna. Z drugiej strony wykonuje się odcinki wymagające nakładów jedynie na oznakowanie poziome i pionowe oraz adaptację nawierzchni, które służą rekreacji i prowadzą przez ciekawe krajobrazowo tereny. Przykładem są ścieżki rowerowe w Myślęcinku, Nad Starym Kanalem Bydgoskim czy Bulwarem nad Brdą.

Przewidywany docelowy układ dróg rowerowych w Bydgoszczy obejmuje zwiększenie liczby i długości ścieżek, stworzenie spójnego układu obejmującego całe miasto. Układ taki stworzy dostęp do wielu najbardziej atrakcyjnych celów podróży w mieście, takich jak: parki, bulwary nadrzeczne, ogródki działkowe itd.

Zarząd Dróg Miejskich i Komunikacji Publicznej planuje ubiegać się o środki zewnętrzne (UE) na rozwój dróg rowerowych z *Regionalnego Programu Operacyjnego* w ramach *Osi Priorytetowej 6 Wsparcie Rozwoju Turystyki*. Zadanie będzie obejmowało połączenie Fordonu z Leśnym Parkiem Kultury i Wypoczynku. Całkowita długość trasy, to ok. 10 km.

#### 2.4.2.2. Obiekty inżynierskie

Miasto utrzymuje 68 obiektów inżynierskich, tj.:

- 26 mostów,
- 23 wiadukty,
- 15 kładek dla pieszych,
- 2 przejścia podziemne,



- 2 tunele dla pieszych.

Jako obiekty o najgorszym stanie technicznym na koniec maja 2009 roku uznane zostały:

- 2 Mosty „Solidarności” strona północna – ul. Marszałka Focha,
- 2 Mosty „Solidarności” tramwajowe – ul. Marszałka Focha,
- 2 Wiadukty w ciągu ul. Wojska Polskiego,
- most przez rzekę Brdę w ciągu ul. Spornej,
- kładka dla pieszych przez rz. Brdę w Smukale,
- Mostek przy torze regatowym w ciągu ul. Toruńskiej,
- Most przez rzekę Brdę (Smukała – Oplawiec) ul. Biwakowa,

Obiekty w stanie dostatecznym (wg stanu na koniec 2004r) to:

- Most – ul. Mińska,
- most – ul. Wrocławska,
- most- przez stary Kanał Bydgoski w ciągu ul. Bronikowskiego,
- most - ul. Mostowa,
- most – ul. Witebska,
- kładka dla pieszych nad torami PKP – Bielawy,
- kładka dla pieszych nad torami PKP os. Błonie,
- kładka przez rz. Brdę w okolicy Hali Łucniczka,
- kładka dla pieszych ul. Janowiecka,
- kładka dla pieszych z wiaduktem kolejowym nad ul. Grunwaldzką,
- kładka dla pieszych w ciągu ul. Jeździeckiej nad torami PKP,
- wiadukt – ul. Armii Krajowej nad PKP,
- 2 wiadukty – ul. Armii Krajowej,
- wiadukt – ul. Fordońska nad dawnym torowiskiem kolejki wąskotorowej do cegielni,
- przejście podziemne Rondo Kujawskie.

W najlepszym stanie są obiekty zrealizowane w ostatnich latach:

- most – ul. Grunwaldzka nad Kanałem Bydgoskim (Św. Antoniego z Padwy),
- most – ul. Ludwiko nad Brdą ( W. Hyszera),
- Most Kazimierza Wielkiego ( Łęczycka),
- wiadukt – ul. Fordońska nad torami PKP Chełmża,
- 2 wiadukty nad ul. Prowadzącą do Auchan w ciągu ul. Fordońskiej,
- wiadukt w ciągu ul. Żeglarskiej,
- wiadukt w ciągu trasy W-Z,
- wiadukt nad torami PKP w ciągu ul. Gdańskiej,
- wiadukt w ciągu ul. Szubińskiej (po remoncie),
- wiadukt w ciągu ul. Nowotoruńskiej nad torami PKP (po remoncie),
- wiadukt tramwajowy w ciągu ul. Wojska Polskiego (po remoncie).

Zgodnie z założeniami „Raportu o Stanie Bydgoskich Obiektów Mostowych”, aby nie dopuścić do pogarszania się stanu obiektów mostowych należałoby utrzymać tempo robót remontowych na poziomie 2 obiekty rocznie. Brak realizacji takiego założenia może doprowadzić do sytuacji konieczności ograniczania nośności obiektów bądź wyłączenia ich z ruchu a nawet awarii. Przeciąganie okresów niezrealizowania remontów koniecznych ze względu na przeciążenia obiektów niedostosowanych do poruszającego się obecnie taboru (40t) na drogach publicznych oraz utrzymywanie przecieków przez izolacje prowadzi do znacznego wzrostu zakresów robót remontowych na poszczególnych obiektach, a co za tym idzie do znacznego wzrostu kosztów robót remontowych, a w skrajnych przypadkach do konieczności rozbierania obiektów i ich odbudowy.

### 2.4.2.3. Transport publiczny

Zadania przewozowe transportu publicznego wykonywane są przy wykorzystaniu transportu autobusowego, tramwajowego oraz w ograniczonym zakresie mikrobusami przez prywatnych przewoźników. Przewozy w ramach komunikacji tramwajowej realizowane były przez Miejskie Zakłady Komunikacyjne Spółka z o.o., natomiast komunikacją autobusową przez trzech przewoźników:

MIEJSKA PRACOWNIA URBANISTYCZNA, WYDZIAŁ ROZWOJU I STRATEGII MIASTA

- MZK Spółka z o.o. - 30 linii , w tym 5 nocnych i 1 sezonowa
- Mobilis Spółka z o.o. - 3 linie
- PKS Spółka z o.o. - 5 linii

Według stanu na dzień 31.12.2007 roku usługi łącznie realizowano w ramach 8 linii tramwajowych i 34 linii autobusowych (dziennych) o łącznej długości 417,8 km, w tym:

- linii tramwajowych o długości - 72,2 km
- linii autobusowych o długości - 345,6 km

Długość obsługiwanych tras tramwajowych na dzień 31.12.2007 r. wynosiła 29,2 km, natomiast autobusowych 162,0 km.

Do obsługi pasażerskiej w godzinach szczytowego nasilenia ruchu w powszednie dni robocze dysponowano średnio dziennie 48 pociągów tramwajowych i 200 autobusów.

W 2007 roku dysponowanym do ruchu taborem wykonano pracę przewozową 22,4 mln wozokilometrów; odpowiednio w trakcjach tramwajowej i autobusowej: 6,1 mln wozokm i 16,3 mln wozokm przewożąc ok. 103,0 mln pasażerów.

Zaplecze transportu publicznego stanowią obecnie:

- zajezdnia tramwajowa ul. Toruńska
- zajezdnia autobusowa ul. Inwrocławska.
- zajezdnia autobusowa ul. Toruńska

Ogólne dane dot. transportu publicznego przedstawia poniższa tabela.

Tabela Transport publiczny

<b>Komunikacja miejska</b>											
Lp.	Wyszczególnienie	Jednostki miary	Wykonanie							Wskaźniki (zmiany)	
			1994	1998	2000	2001	2002	2003	2007	2007:1994	2007:1998
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	Stan taboru ogółem	szt.	401	365	369	368	344	337	336	0,84	0,92
	w tym: wozy tramwajowe	szt.	135	135	132	132	118	115	117	0,86	0,86
	wozy autobusowe	szt.	266	230	237	236	226	222	219	0,83	0,97
2.	Stan taboru ogółem głównego przewoźnika - MZK (średni)	szt.	401	342	348	347	324	317	316	0,79	0,92
	w tym: wozy tramwajowe	szt.	135	135	132	132	118	115	117	0,86	0,86
	wozu autobusowe	szt.	266	207	216	215	206	202	199	0,75	0,96
3.	Zakup taboru przez MZK ogółem	szt.	20	28	31	12	2	2	20	1,00	0,71
	w tym: wozy tramwajowe	szt.	0	0	0	0	0	2	0	0	0
	wozy autobusowe	szt.	20	28	31	12	2	0	20	1,00	0,71
4.	Likwidacja taboru przez MZK ogółem	szt.	33	34	27	14	3	6	20	0,61	0,59
	w tym: wozy tramwajowe	szt.	8	0	1	2	0	3	0	0	0
	wozy autobusowe	szt.	25	34	26	12	3	3	20	0,80	0,59
5.	Długość linii tramwajowych	km	72,18	72,18	72,18	72,18	72,18	72,18	72,18	1,00	1,00
	w tym: trasy czynne	km	29,15	29,15	29,15	29,15	29,15	29,15	29,15	1,00	1,00
6.	Liczba linii tramwajowych	szt.	8	8	8	8	8	8	8	1,00	1,00
7.	Długość linii autobusowych	km	291,10	320,20	346,45	353,35	372,06	366,13	345,60	1,08	1,00
	w tym: trasy czynne	km	146,55	155,86	156,39	156,39	159,24	159,24	162,00	1,11	1,04
8.	Długość linii autobusowych obsługiwanych przez MZK		291,10	269,94	265,80	265,80	284,24	287,39	266,40	0,92	0,99
	w tym: trasy czynne		146,55								
9.	Liczba linii autobusowych ogółem	szt.	31	34	35	36	36	35	34	1,10	1,00
				+2(noc)	+5(noc)	+5(noc)	+5(noc)	+5(noc)	+5(noc)		
	w tym obsługiwanych przez MZK	szt.	31	27	27	27	27	27	26	0,84	0,96
				+2(noc)	+5(noc)	+5(noc)	+5(noc)	+5(noc)	+5(noc)		
10.	Liczba prywatnych przewoźników	liczba podm.				3	3	3	2		
11.	Przewozy pasażerów ogółem	mln osób	118,6	131,5	124,7	119,1	113,9	112,0	102,0	0,86	0,78
	z czego wozami tramwajowymi	mln osób	41,5	43,4	37,9	36,2	34,6	34,0	31,0	0,75	0,71

MIEJSKA PRACOWNIA URBANISTYCZNA, WYDZIAŁ ROZWOJU I STRATEGII MIASTA

	wozami autobusowymi	mln osób	77,1	88,1	86,8	82,9	79,3	78,0	71,0	0,92	0,81
12.	Liczba przewozów przypadająca na 1 mieszkańca rocznie	szt.	308	340	325	311	306	302	333	1,08	0,98

### Sieć tramwajowa

Sporządzone przez Zarząd Dróg Miejskich i Komunikacji Publicznej w Bydgoszczy:

- Raport o stanie torowisk tramwajowych – stan na 26.06.2008r.
- Raport o stanie technicznym sieci trakcyjnej – stan na 06.2008r.
- Raport o stanie technicznym podstacji trakcyjnych – stan na 06.2008r.
- Struktura wiekowa taboru tramwajowego MZK – stan na 06.2008r.

dają pełny obraz stanu technicznego transportu tramwajowego.

Wg oceny stanu technicznego torowisk tramwajowych stan bardzo dobry osiąga ok. 9,9 km torowisk, co stanowi 15,6% ogólnej długości torów tramwajowych na terenie miasta. Stan określany jako zły, wymagający przeprowadzenia natychmiastowych remontów, bądź przebudów to ponad 15 km, co stanowi 23,4% długości torowisk. Uwzględniając torowiska, których stan techniczny jest określono na dostateczny (ostrzegawczy) – 20,3 km (32% długości), ogólna ocena stanu torowisk jest bardzo zła, aczkolwiek zauważalna jest ciągła tendencja wzrostowa w kierunku polepszania stanu technicznego torowisk począwszy od roku 2004, gdzie stan bardzo dobry stanowiło 2,2% całkowitej długości torów.

Dane dot. obecnego stanu torowisk przedstawia poniższa tabela.

L.p.	Ocena stanu	Długość torów podlegających tej samej ocenie (m)	Udział (%)
1.	5 stan bardzo dobry	9 889,52	15,59
2.	4 stan średni	18 406,05	29,01
3.	3 stan ostrzegawczy	20 285,00	31,98
4.	2 stan zły	14 858,75	23,42
	razem	63 439,32	100,00

Oceniając stan torowisk przyjęto następujące kryteria:

- 5 – stan bardzo dobry
- 4 – zużycie eksploatacyjne w normie
- 3 – odcinki o znacznym zużyciu – remont kapitalny w II kolejności
- 2 – odcinki wymagające natychmiastowego remontu kapitalnego w I kolejności.

Do odcinków będących w najgorszym stanie technicznym należą:

- w ciągu linii „Nakielska”:
  - mosty w ulicy Focha dł. 280,0 m
  - odcinek Rondo Grunwaldzkie – ul. Wrocławska dł. 370,0 m
- w ciągu linii „Gdańska”:
  - odcinek od ul. Śniadeckich do ul. Chodkiewicza dł. 1 350,0 m
- w ciągu linii „Chodkiewicza”:
  - odcinek od ul. Sułkowskiego do pętli na ul. Wybickiego dł. 1 630,0 m
- w ciągu linii „Wyżyny”:
  - pętla ul. Magnuszewska dł. 461,0 m
  - pętla Magnuszewska wiadukt nad Jana Pawła dł. 1 329,0 m
  - odcinek od ulicy Chorwackiej do pętli ul. Karpackiej
- w ciągu linii „Glinki”:
  - węzeł przystankowy Szarych Szeregów wraz przejazdem przez Wojska Polskiego dł. 656,8 m
- w ciągu linii „Kapuściska”:
  - odcinek od ul. Baczyńskiego do pętli Zachem dł. 610,0 m

- pętla tramwajowa Zachem dł. 365,0 m
- tor odstawczy dł. 164,0 m
- w ciągu linii „Brda”:
  - odcinek od Zbożowego Rynku do pętli Babia Wieś dł. 1 240,0 m
  - odcinek od Filmowej do Kazimierza Wielkiego dł. 1 228,0 m
  - odcinek od węzła wjazdowego do zajezdni – do bramy zajezdni dł. 331,0 m
  - odcinek od pętli Stomil do pętli Łęgnowo dł. 1 489,0 m

Odcinkiem, który najdłużej funkcjonuje bez kapitalnego remontu to odcinek linii „Stomil” do pętli tramwajowej „Łęgnowo” – rok remontu 1974. Torowisko w ciągu ul. Focha zostało wykonane w nowej technologii, gdzie zostały zastosowane maty wibroizolacyjne mające wpłynąć na tłumienie drgań powodowanych eksploatacją infrastruktury tramwajowej. Uzupełniając należy dodać, że większość torów w terenie ścisłej zabudowy miejskiej nie posiada takich wyciszeń.

Pilnych remontów wymaga także sieć trakcyjna zasilająca sieć tramwajową.

Tabela Stan sieci trakcyjnej

L.p.	Ocena stanu	Długość sieci trakcyjnej podlegających tej samej ocenie (m)	Udział (%)
1.	5 stan bardzo dobry	11 036	16,97
2.	4 stan średni	28 410	43,67
3.	3 stan ostrzegawczy	13 554	20,84
4.	2 stan zły	12 050	18,52
	razem	65 050	100,00

Do najgorszych odcinków sieci trakcyjnej należą:

- w ciągu linii „Nakielska”:
  - ul. Marsz. Focha – od pl. Teatralnego do ul. Grunwaldzkiej – dł. 1 706,0 mb
- w ciągu linii „Fordońska”:
  - ul. Fordońska – od ul. Bałtyckiej do ul. Łęczyckiej – dł. 626,0 mb
- w ciągu linii „Brda”:
  - ul. Toruńska – od Zbożowego Rynku do pętli Babia Wieś – dł. 1 020,0 mb
  - pętla Babia Wieś – dł. 990 mb
  - od pętli Babia Wieś do PZW – dł. 800mb
  - ul. Toruńska od Zajezdni tramwajowej do ul. Kieleckiej – dł. 2 848 mb
  - Zbożowy Rynek – dł. 248,0 mb
  - ul. Bernardyńska – dł. 642,0 mb
- w ciągu linii „Wyżyny”:
  - ul. ul. Wojska polskiego do ul. Chorwackiej do ul. Magnuszewskiej – dł. 3 170 mb

Z powyższego jednoznacznie wynika, że prawie 39,4% (stan zły i ostrzegawczy) trakcji tramwajowej wymaga pilnego remontu kapitalnego.

Elementem infrastruktury tramwajowej są również podstacje trakcyjne. Na ogólną liczbę 8 podstacji, tylko jedna – zlokalizowana przy ul. Redłowskiej oceniona była jako pozostająca w złym stanie technicznym, wymagającym pilnej przebudowy. Jej niski stan techniczny wynikał z użytkowania wyeksploatowanych, przestarzałych urządzeń pochodzących z końca lat 60-tych. Obecnie podstacja ta została przebudowana. Średnia ocena wszystkich obiektów elektroenergetycznych to 3,7. Po zakończeniu realizacji, przebudowy, o której mowa powyżej, ocena obiektów ulegnie dalszej poprawie. Należy jednak pamiętać, iż postęp techniczny w tej dziedzinie jest bardzo szybki. W dobrym stanie technicznym są: wyremontowana w 1999 r. podstacja Floriana oraz podstacja ul. Toruńska 180a remontowana w 1997 r.

Obraz sieci tramwajowej dopełnia struktura taboru tramwajowego. Średni wiek taboru określa się na 23,5 roku. Najstarszy eksploatowany tramwaj pochodzi z 1977 r. tzn., że ma 31 lat. Ostatni

zakup dwóch jednostek miał miejsce w 2008 r. Poprzednie zakupy w liczbie 2 wagonów zrealizowano w 2003 r. Tabor tramwajowy obsługuje jedyna zajezdnia tramwajowa zlokalizowana przy ul. Toruńskiej.

### Sieć autobusowa

Większość zadań przewozowych transportu publicznego realizuje transport autobusowy.

Tabela Długość linii autobusowych

Długość linii autobusowych	km	345,6
w tym trasy czynne	km	162,0
Długość linii autobusowych obsługiwanych przez MZK	km	282,52
Liczba linii autobusowych ogółem	szt.	34
		+5(noc)
w tym obsługiwanych przez MZK	szt.	26
		+5(noc)

Ogółem autobusami przewożonych jest ok. 78 mln pasażerów rocznie. Na 35 liniach eksploatowanych jest 198 wozów. Średni wiek taboru autobusowego to 8 lat. Najwięcej jest autobusów marki Volvo B 10 BLE niskopodłogowych – 41 szt. W latach 1999 – 2004 łącznie kupiono 62 autobusy.

Tabela Stan taboru autobusowego

Stan na 31.12.2007 r.

### Struktura wiekowa taboru autobusowego MZK

Marka, Typ	Rodzaj	Podłoga	Rok produkcji													razem				
			1990	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2005	2006	2007	wysoka podłoga	niska podłoga	ogółem		
Jelcz LO 90 M	midi	średnia							5									5	0	5
Volvo B 10 BLE	krótki (12 m)	niska					31	4			6							0	41	41
Volvo B10 L	krótki (12 m)	niska							7									0	7	7
Man NL 223	krótki (12 m)	niska								7								0	7	7
Mercedes-Benz 628 O 530 Citaro	krótki (12 m)	niska														2		0	2	2
Volvo B 10 BLE 6x2	3-osiovy (15 m)	niska							3	8								0	11	11
Ikarus 208	przegubowy (16,5 m)	średnia	1															1	0	1
Ikarus 208.70B	przegubowy (16,5 m)	średnia		16														16	0	16
Ikarus 208.70E	przegubowy (16,5 m)	średnia			10													10	0	10
Volvo B 10 MA	przegubowy (16,5 m)	średnia					9	6										15	0	15
Mercedes-Benz 671 O 345 Conecto G	przegubowy (16,5 m)	średnia												10	13	9		32	0	32
Jelcz M 181 MB	przegubowy (16,5 m)	niska				7												0	7	7
Jelcz M 181 M/1	przegubowy (16,5 m)	niska							8									0	8	8
Volvo B 10 LA	przegubowy (16,5 m)	niska						13	2									0	15	15
Volvo 7000 A	przegubowy (16,5 m)	niska									4							0	4	4
Man NG 313	przegubowy (16,5 m)	niska								5	2	2						0	9	9
Mercedes-Benz 628 O 530 G Citaro	przegubowy (16,5 m)	niska														9		0	9	9
razem:			1	16	10	7	40	30	18	20	12	2	10	13	20		79	120	199	

W celu zabezpieczenia właściwego poziomu technicznego taboru autobusowego rocznie należy remontować ok. 10 autobusów, a zakupy powinny kształtować się na poziomie ok. 2-4 szt.

Analiza stanu transportu publicznego – systemu drogowego i przewozów pasażerskich – wykazuje, że na terenie miasta występują obszary, które kwalifikują się do uznania za obszary kryzysowe.

W zakresie transportu drogowego z jednej strony są obszary w których sieć dróg

o nawierzchni utwardzonej stanowi minimalny udział w całej sieci. Takimi pod tym względem obszarami są: Miedzyń, Czyżkówko, Flisy, Opławiec, Smukała, Piaski, Stary Fordon, Fordon (os. Wyzwolenie, os. Pałcz, os. Łoskoń), Zimne Wody, Czersko Polskie, Brdyujście, Siernieczek, Glinki, Zamczysko.

Drugą grupą dróg w sieci drogowej, którą należy objąć rewitalizacją to drogi o złym stanie technicznym dodatkowo obciążone znacznym ruchem samochodowym oraz ciągi ulic z obiektami inżynierskimi wymagającymi pilnego remontu. Do tej grupy należy zaliczyć zwłaszcza sieć dróg w obszarze Starego Miasta oraz w całej strefie centralnej.

#### **2.4.2.4. Infrastruktura transportowa - Identyfikacja problemów**

Do najważniejszych problemów i uwarunkowań dot. tej sfery należy zaliczyć:

- wiele odcinków dróg krajowych przebiegających przez miasto nie spełnia właściwych dla tej rangi dróg parametrów technicznych.
- złe nawierzchnie drogowe w zbiegu z dużym natężeniem ruchu oraz gęstością skrzyżowań powodujących częste zatrzymania i ruszania wpływają na degradację stanu środowiska, tj. podwyższony poziom hałasu, zanieczyszczenie atmosfery i wód gruntowych oraz drgania.
- mała ilość dróg rowerowych, brak spójności układu dróg rowerowych miasta.
- konieczność utwardzenia dróg osiedlowych szczególnie w obszarach Miedzyń, Czyżkówko, Flisy, Opławiec, Smukała, Piaski, Stary Fordon, Fordon (os. Wyzwolenie, os. Pałcz, os. Łoskoń), Zimne Wody, Czersko Polskie, Brdyujście, Siernieczek, Glinki, Zamczysko.
- zły stan techniczny, obciążenie znacznym ruchem samochodowym oraz obiekty inżynierskie wymagające pilnego remontu w obszarze Starego Miasta oraz w całej strefie centralnej.
- za szczególnie zdegradowany należy uznać system transportu publicznego w zakresie wypełniania zadań przewozowych - sieć tramwajowa. System tramwajowy, ze złą infrastrukturą techniczną, złym zapleczem technicznym oraz starym wyeksploatowanym taborem wymaga pilnych działań inwestycyjnych.
- degradujący się ciągle stan dróg wodnych Kanału Bydgoskiego, Brdy i Wisły.

## **2.5. Uwarunkowania przestrzenne**

### **2.5.1. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego**

W Bydgoszczy obowiązuje 108 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a 47 znajduje się w trakcie opracowania co przedstawia poniższy wykres i tabela

Wykres Rejestr obowiązujących mpzp stan na sierpień 2008

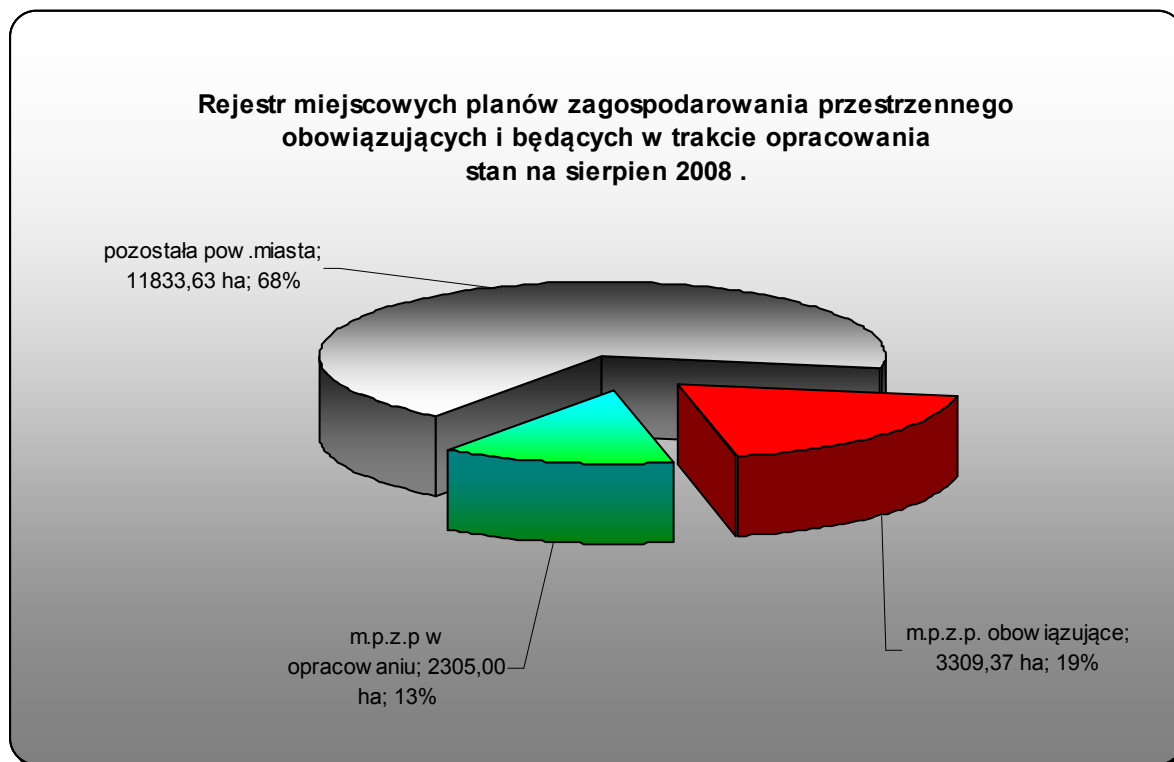


Tabela Udział mpzp w powierzchni miasta

	ilość	powierzchnia (w ha)	% powierzchni miasta
plany obowiązujące	108	3 309,37	18,97
plany w opracowaniu	45	2 305,00	13,21
razem	153	5 614,37	32,18
pozostała pow. miasta		11 833,63	67,82

Obszary o powierzchni 3 309,37 ha objęte są obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, co stanowi 18,97% powierzchni całego miasta oraz 2 305,00 ha będących w trakcie opracowania co stanowi 13,21%.

W stosunku do obszarów, które powinny być objęte miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego ze względu na wymogi ustawowe oraz wynikające z bieżących lub perspektywicznych potrzeb, w tym w celu zabezpieczenia terenów na cele publiczne, tj. 6 615 ha, wskaźniki te, oddające realne wielkości w stosunku do potrzeb, przedstawiają się następująco: 49,5 % powierzchni tych obszarów objętych jest planami obowiązującymi, a dla 33,7% powierzchni plany są aktualnie sporządzane. Wskaźniki te lokują Bydgoszcz w czołówce dużych miast.

Analiza powierzchni sporządzonych i sporządzanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego wskazuje na prawidłową tendencję obejmowania planami większych, jednorodnych funkcjonalnie obszarów. Średnia powierzchnia planu obowiązującego wynosi w chwili obecnej 30,64 ha; natomiast planu będącego w trakcie opracowania wynosi 51,22 ha. Dla porównania w wg stanu na dzień 1 stycznia 2003 r. średnia powierzchnia planu obowiązującego wynosiła 18,47 ha.

Wśród sporządzanych obecnie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego należy szczególnie wyróżnić plany mające chronić wartości przyrodnicze i krajobrazowe jak np. plany Lasu Gdańskiego, Smukały, Oplawca, Piasków, plany mające chronić wartości kulturowe i kształtujące wizerunek miasta, jak np. plany w obszarze Śródmieścia i wzdłuż Kanału Bydgoskiego oraz Brdy, plany

MIEJSKA PRACOWNIA URBANISTYCZNA, WYDZIAŁ ROZWOJU I STRATEGII MIASTA

mające zadanie uporządkować istniejącą zabudowę i wskazać rezerwy, możliwości przebudowy i intensyfikacji istniejącej zabudowy jak np. Szwederowo, Górzyskowo, Miedzyń oraz plany nowych obszarów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową jak, np. plan Jachcic.

Tabela Rytm sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego od 1995 r.

**ZESTAWIENIE OBOWIĄZUJĄCYCH W BYDGOSZCZY  
MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOPSODAROWANIA PRZESTRZENNEGO**

l.p.	rok	ilość sporządzonych m.p.z.p.(szt.)			powierzchnia sporządzonych m.p.z.p. (ha)			% pow. miasta objętej m.p.z.p.		uwagi
		w roku	planów korygujących *	narastająco	w roku	planów korygujących *	narastająco	w roku	narastająco	
1	1996	3	-	3	18,57		18,57	0,1064	0,1064	
2	1997	9	-	12	137,50		156,07	0,788	0,8945	
3	1998	8	-	20	118,83		274,90	0,6810	1,5755	
4	1999	33	2	53-2=51	472,12 - 1,00= 471,12	-1 (1,00)	746,02	2,7001	4,2757	plany 002 i 003 tracą moc (razem 1 ha)
5	2000	12	-	63	221,34		967,36	1,2686	5,5442	
6	2001	3	2	66	18,14 - 7,98= 10,16	2 (7,98)	977,52	0,0582	5,6024	plany 067 i 068 zastępują część planu 030
7	2002	11		77	444,35		1421,87	2,5467	8,1492	
8	2003	0	-	77	0,00		1421,87	0,0000	8,1492	
9	2004	7		84	380,35		1802,22	2,1799	10,329	
10	2005	8	1	92-1=91	1157,27-11,74=1145,53	-1 (11,74)	2947,75	6,5654	16,89	plan 080 stracił ważność, w jego miejscu obowiązuje plan 092
11	2006	11	8	102-4=98	314,77-19,378=295,392	-4 (3,718) 5 (135,66)	3243,1420	1,8040	18,58	plany 010, 040, 042 i 047 tracą moc - zostają zastąpione planem 112; plan 022 zostaje w części zastąpiony planami 141 i 143; plan 034 zostaje w części zastąpiony planem 147; plan 065 w części zostaje zastąpiony planem 146



MIEJSKA PRACOWNIA URBANISTYCZNA, WYDZIAŁ ROZWOJU I STRATEGII MIASTA

12	2007	6	3	104	71,85	3 (10,3)	3304,69	0,4118	18,94	plan 022 zostaje w części zastąpiony planem 142; plan 019 zostaje w części zastąpiony planem 148; plan 078 w części zastąpiony planem 151
13	2008 (do 31VII 2008r.)	6	6	110- 2= <del>10</del> 8	19,87- 15,19= <del>4,68</del>	6 (15,19)	3309,37	0,0268	18,97	plan 022 zostaje w części zastąpiony planem 139 i 140; plan 045 zostaje w części zastąpiony planem 149; plan 096 zostaje w części zastąpiony planem 155 plan 014 stracił ważność i został zastąpiony planem 152; plan 076 stracił ważność i został zastąpiony planem 156 i w części planem 152

\* - plany zastępujące lub zastępowane (w części lub w całości) przez inny nowy plan na tym samym terenie

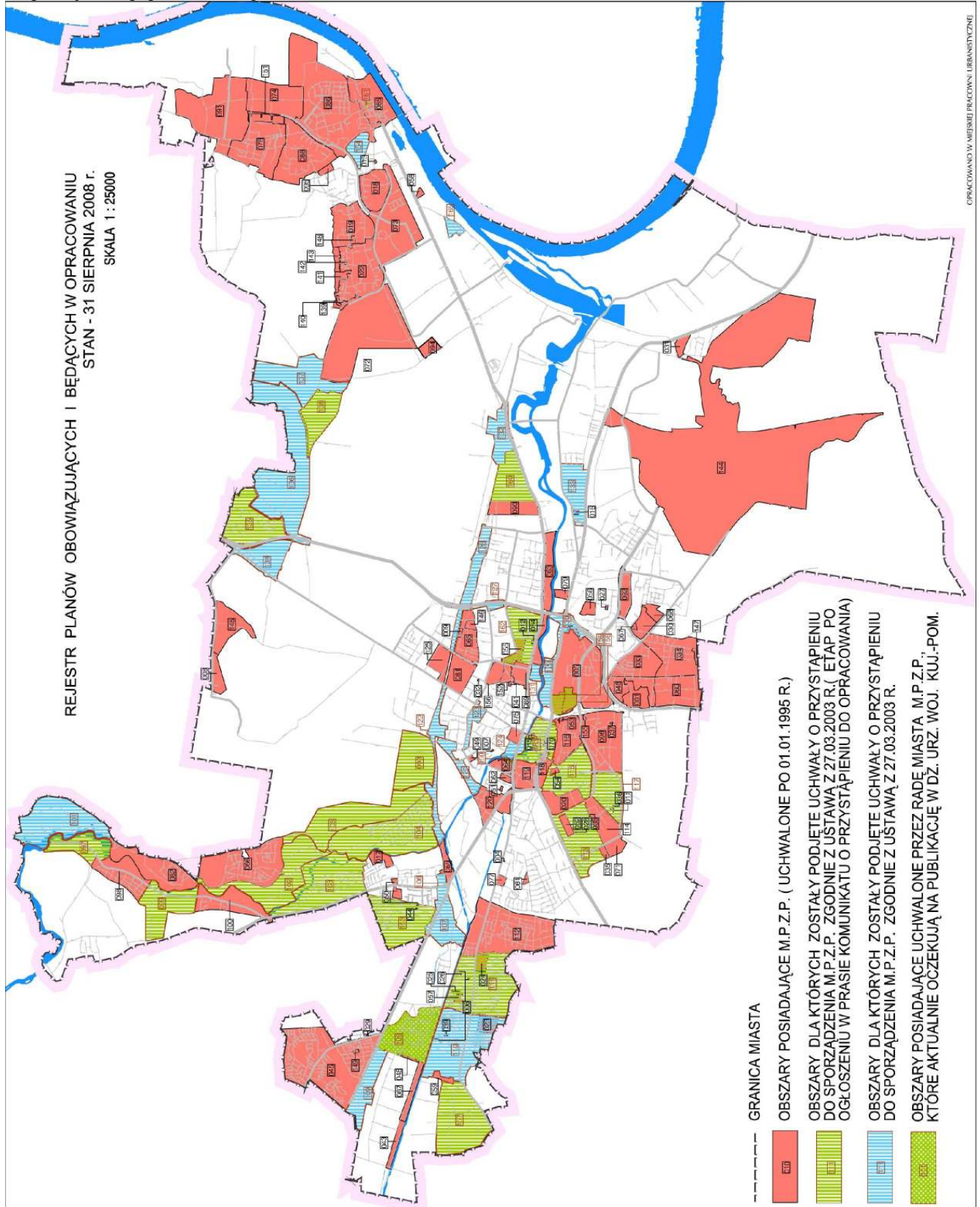
- za plan sporządzony obowiązujący uważa się plan zatwierdzony przez RM, opublikowany w Dz. Urz. Woj. Kuj.-Pom.

Przyrost planów w ostatnich latach występuje na obszarach (o dominujących funkcjach mieszkalnictwa, usług i aktywności gospodarczej) wymagających wykonania w pierwszej kolejności działań umożliwiających realizację nowej zabudowy, jest wyraźnie wyższy, niż na obszarach śródmiejskich, gdzie inwestycje można realizować w oparciu o decyzje o warunkach zabudowy, bądź decyzje o lokalizacji inwestycji celu publicznego.

Najwyższy przyrost powierzchni planów liczony w latach 2003-2007 występuje na obszarach aktywności gospodarczej usługowo-produkcyjnej.

Obecnie miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego posiada 39,7% terenów przeznaczonych w Studium pod funkcje tworzące nowe miejsca pracy oraz 40,2% obszarów mieszkalnictwa.

Mapa Rejestr mpzp stan na sierpień 2008



## 2.5.2. Stan prawny - własności

Analiza struktury własności gruntów w Bydgoszczy w latach 2001-2007 wskazuje tendencje zmian w dotychczasowym władaniu gruntami:

- wyraźnie spada ilość i udział gruntów Skarbu Państwa, w tym szczególnie gruntów występujących w zbiegu z użytkownikiem wieczystym (w użytkowaniu wieczystym),
- minimalnie rośnie ilość i udział gruntów komunalnych,
- wyraźnie spadła ilość gruntów gminnych będących w zbiegu z użytkownikiem wieczystym (użytkowaniu wieczystym) systematycznie i wyraźnie rośnie ilość i udział gruntów prywatnych,
- wyraźnie wzrasta ilość gruntów będących własnością spółdzielni, zwłaszcza w 2007 r.,
- na stałym poziomie utrzymuje się ilość gruntów będących własnością Kościołów i Związków Wyznaniowych.

Reasumując powyższe wnioski zauważyć można stopniowe zmniejszanie się nieruchomości oddanych w użytkowanie wieczyste oraz systematyczny wzrost własności prywatnej na terenie miasta Bydgoszczy. Jest to efekt przyjęcia przez Radę Miasta Bydgoszczy uchwały Nr IX/176/03 z dnia 28 maja 2003 r. w sprawie zasad sprzedaży na rzecz użytkowników wieczystych prawa własności nieruchomości gruntowych, stanowiących własność Miasta Bydgoszczy, wykorzystywanych na cele budownictwa mieszkaniowego i udzielania bonifikaty od ceny sprzedaży, oraz wejścia w życie ustawy z dnia 23 lipca 2005 r. o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego w prawo własności. Dzięki temu szerokie grono użytkowników wieczystych – osób fizycznych, spółek i spółdzielni mieszkaniowych wykupuje grunty i nieruchomości na własność.

Tabela. Struktura własności gruntów w Bydgoszczy w latach 2001-2007

	31.12.2001r.		31.12.2003 r.		31.12. 2005r.		31.12.2007 r.	
	pow. w ha	%	pow. w ha	%	pow. w ha	%	pow. w ha	%
własność Skarbu Państwa (nie obciążone użytkowaniem wieczystym)	6 456	37,0	6 470	37,1	6 816	39,1	6 600	37,8
własność Skarbu Państwa (oddane w użytkowanie wieczyste)	2 361	13,5	2 366	13,6	2 163	12,4	1 884	10,8
własność Gmin i związków międzygminnych i jednoosobowych spółek samorządu terytorialnego (innych osób prywatnych, których założycielem są organy gmin) nie obciążone użytkowaniem wieczystym	3 689	21,1	3 653	20,9	3 494	20,0	3 892	22,3
własność Gmin i związków międzygminnych (oddana w użytkowanie wieczyste)	1 084	6,2	1 125	6,4	1 133	6,5	906	5,2
grunty osób fizycznych	3 202	18,4	3 213	18,4	3 229	18,5	3 257	18,7
grunty spółdzielni	85	0,49	84	0,48	82	0,47	239	1,37
grunty kościołów i związków wyznaniowych	93	0,53	96	0,55	96	0,55	94	0,54

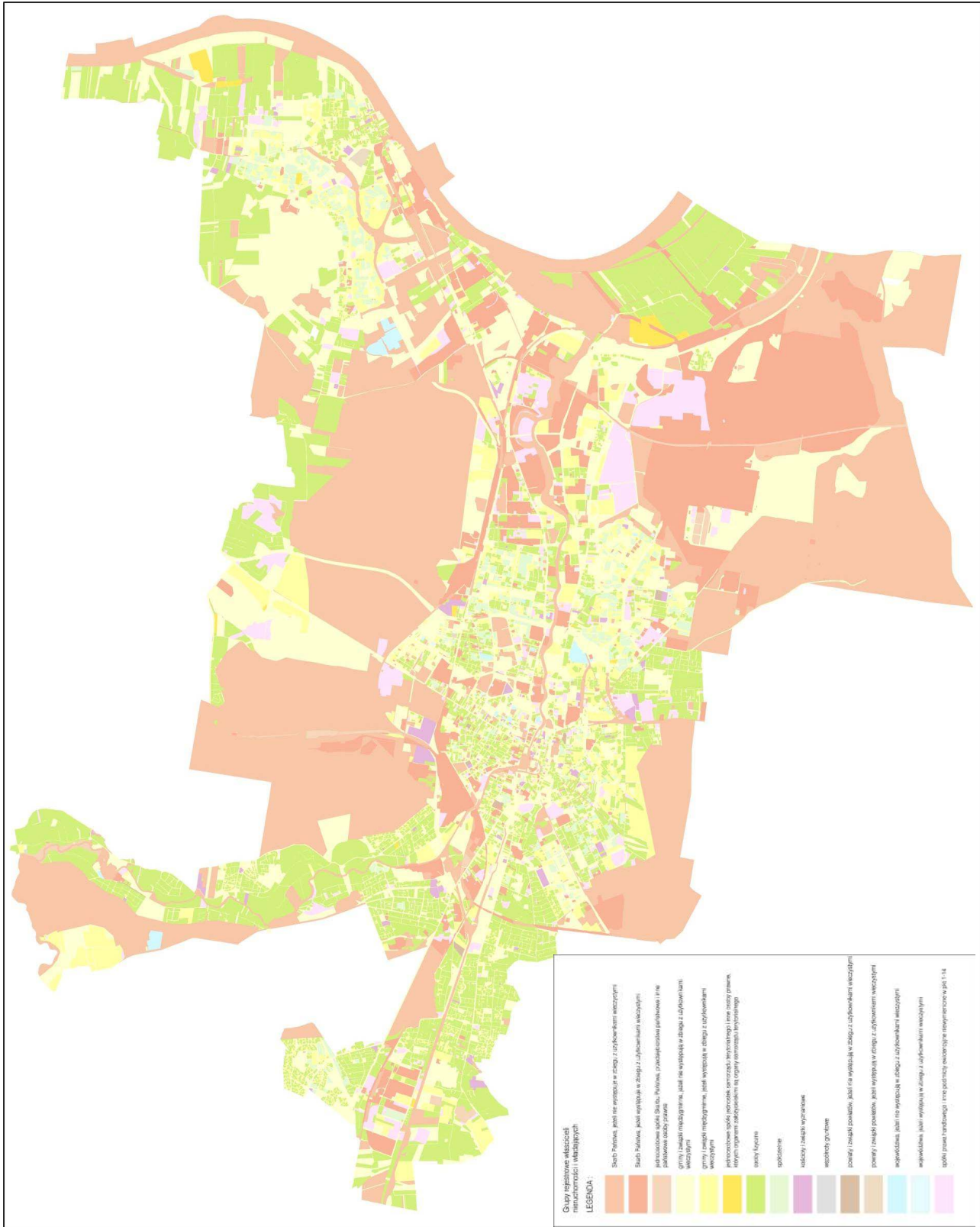
MIEJSKA PRACOWNIA URBANISTYCZNA, WYDZIAŁ ROZWOJU I STRATEGII MIASTA

inne: grunty powiatów i województwa, wspólnot gruntowych oraz innych nie wymienionych podmiotów (nie obciążone i oddane w użytkowanie wieczyste)	478	2,7	441	2,5	441	2,5	584	3,3
powierzchnia ogólna miasta (powierzchnia ewidencyjna)	17 448	100	17 448	100	17 454	100	17 456	100

Struktura własności pod względem przestrzennym jest wyjątkowo zróżnicowana, w zależności od miejsca i sposobu użytkowania.

Najbardziej jednorodne pod względem wielkości i własności są tereny zlokalizowane na obrzeżach miasta i dotyczą takich form użytkowania jak lasy, grunty rolne, zespoły zabudowy mieszkaniowej i działalności gospodarczej. Zróżnicowanie (rozdrobienie) zwiększa się w miarę zbliżania się do obszaru Śródmieścia i Centrum.

Mapa Własność terenu





Trudno wytypować obszary kryzysowe w odniesieniu do własności gruntów ale jako zjawiska sprzyjające występowaniu sytuacji kryzysowych postrzega się brak gminnej puli gruntów zamiennych oraz strategicznych rezerw terenowych dla inwestycji priorytetowych dla miasta.

Za korzystne kierunki dalszych działań uważa się:

- zwiększanie zasobów gruntów komunalnych poprzez dalsze przejmowanie ich od Skarbu Państwa, zakup i wywłaszczenie niezbędnych gruntów, wzajemnie korzystną wymianę gruntów, stosowanie celowych pierwokupów na obszarach strategicznych dla miasta i w sytuacjach, gdy są ekonomicznie uzasadnione,
- komasację gruntów i tworzenie zwartych kompleksów terenów rozwojowych,
- utrzymanie i zwiększanie ilości gruntów przynoszących bezpośredni duży dochód z opłat za użytkowanie wieczyste, dzierżawy, zarząd i użytkowanie,
- zmniejszenie do możliwych i zasadnych wielkości gruntów stanowiących dla gminy obciążenie finansowe,
- zmianę użytkowania zabudowanych terenów mieszkaniowych z użytkowania wieczystego na własność,
- racjonalizację ilości gruntów gminy będących w gestii gminnych jednostek organizacyjnych,
- sprawne naliczanie i pełną ściągalność należnych opłat za korzystanie z gruntów gminy,
- pełną ściągalność należności gminy w postaci jednorazowej opłaty naliczanej od wzrostu wartości nieruchomości w związku z uchwaleniem miejscowego planu zagospodarowania,

Właściwa polityka gospodarowania gruntami powinna:

- pozwalać na pełną realizację zadań statutowych gminy,
- stanowić podstawę planowanych działań inwestycyjnych, ofertowych,
- dążyć do obniżenia kosztów utrzymania mienia gminnego,
- przynosić jak największe dochody bezpośrednie i pośrednie,
- inspirować korzystne tendencje i eliminować działania spekulacyjne w obrocie nieruchomościami,
- pobudzać procesy inwestycyjne,
- doprowadzać do powstawania strategicznych rezerw terenów budowlanych i pod inwestycje infrastrukturalne, oraz zapewniać niezbędną rezerwę możliwą do sprzedaży w celu pokrycia nieprzewidywalnych niezbędnych wydatków.

### 2.5.3. Strefy ochrony konserwatorskiej

W Rejestrze Zabytków Województwa Kujawsko-Pomorskiego, prowadzonym przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, z terenu Bydgoszczy wpisane są 203 zespoły i budynki o największej wartości kulturowej oraz cały obszar historycznego miasta lokacyjnego wraz z jego przedmieściami. Zabytki rejestrowe koncentrują się w obrębie Starego Miasta i historycznych dzielnicach Śródmieścia.

Poza zabytkami wpisanymi do rejestru na terenie Bydgoszczy znajduje się wiele obiektów posiadających znaczne wartości kulturowe. Obiekty o takim statusie zostały wpisane do gminnej ewidencji zabytków. W chwili obecnej w spisach ewidencyjnych znajduje się ok. 2900 obiektów. Są one chronione z mocy zapisów w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Ponadto na terenie miasta celem możliwie szerokiej ochrony zasobów kulturowych wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej. Prawne funkcjonowanie tych stref jest mocowane ustaleniami obowiązujących dokumentów planistycznych takich jak studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz ustaleniami planów miejscowych. Są to:

- „A” – strefa pełnej ochrony konserwatorskiej;
- „B” – strefa ochrony konserwatorskiej;
- „K” – strefa ochrony krajobrazu;
- „W” – strefa ochrony archeologicznej;
- „E” – strefa ochrony ekspozycji;

„AW” - strefa ścisłej ochrony archeologicznej;

„OW” - strefa obserwacji archeologicznej.

Strefy te wyznaczono w zależności od stopnia zachowania istniejącej historycznej substancji oraz historycznej kompozycji urbanistycznej. W strefach tych obowiązują odpowiednie ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków, szczegółowo określone ustaleniami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Rewitalizacja zasobów kulturowych podniesie atrakcyjność krajobrazu miejskiego, pozwoli na akcentowanie różnorodności przestrzeni miejskiej oraz ciągłości historycznej. Ponadto rewitalizacja obszarów o wartościach historycznych sprzyja atrakcyjności turystycznej miasta.

Uzasadnieniem wyboru obszarów miejskich przeznaczonych do rewitalizacji, ze stanowiska konserwatorskiego, jest wartość zabytkowa i historyczna obiektów tożsamyh przestrzennie oraz stan ich dekapitalizacji, jak również potencjalna wartość określana w kategoriach produktu turystycznego. We wszystkich niżej wymienionych obszarach stan zabudowy i związanej z nią infrastruktury jest zły lub zaledwie dostateczny, co przy spełnieniu powyższych założeń, kwalifikuje obszary do objęcia programem rewitalizacyjnym. Do obszarów tych należy:

### **Stare Miasto**

Teren przewidziany do rewitalizacji znajduje się na obszarze wpisanym do rejestru zabytków decyzją z 1955 r. Zapisy wpisu chronią średniowieczny układ urbanistyczny miasta lokacyjnego (wraz z przedmieściami: poznańskim, kujawskim, gdańskim) z zespołami zabytkowych budynków kościelnych i świeckich. Siatka urbanistyczna wypełniona jest przede wszystkim zabudową XIX-wieczną. Najstarsze partie obiektów są czytelne w piwnicach i przyziemiach budynków. Na obszarze występuje duże nasycenie obiektami wpisanymi do rejestru zabytków. Stan obiektów zabytkowych jest zróżnicowany. W najlepszym stanie znajdują się kościoły (szczególnie katedra), ratusz, biblioteka, spichrze. Kościół jezuicki wymaga interwencji inżynierskich spowodowanych stanem gruntu, na którym posadowiony jest obiekt – prace w trakcie.

Stan zabytkowych budynków mieszkalnych jest zróżnicowany, jednak przeważają budynki o złym stanie technicznym, lub wręcz katastrofalnym.

Zagrożeniem istnienia zabytkowego zespołu zabudowy staromiejskiej jest w pierwszym rzędzie brak remontów. Powoduje to zagrożenie również dla sąsiednich budynków. W trakcie rewitalizacji istnieje możliwość restytucji zabudowy na obszarach jej pozbawionej: zachodnia pierzeja Starego Rynku, Plac Teatralny, Rybi Rynek, ul. Mostowa, ul. Podwale, ul. Przyrzecze, ul. Pod Blankami, ul. Poznańska. Istnieje konieczność uporządkowania i wykorzystania zapleczy kamienic: oficyn, podwórek.

### **Wenecja Bydgoska**

(ul. Długa, Zbożowy Rynek, ul. Poznańska, ul. Św. Trójcy, ul. Czartoryskiego)

Obszar stanowi integralną część Starego Miasta, jednak ekspozycyjnie połączony jest z Wyspą Młyńską, obszarem wpisanym do rejestru zabytków, i dla celów rewitalizacyjnych należy traktować Wenecję, jako obszar o specyficznych, odrębnych wartościach krajobrazowo-historycznych. Obszar posiada ogromny potencjał jako zagospodarowany produkt turystyczny.

Na terenie Wenecji Bydgoskiej znajdują się zabytkowe obiekty ewidencyjne. Stan budynków jest zły lub katastrofalny. Dekapitalizacji uległy przede wszystkim oficyny budynków frontowych. Właśnie oficyny decydują o unikatowej ekspozycji krajobrazu kulturowego tej części miasta.

Zagrożeniem istnienia zabytkowego zespołu zabudowy jest brak remontów większości budynków. Istnieje możliwość, w celu uzupełnienia historycznej siatki urbanistycznej, odtworzenia zabudowy.

### **Londynek**

Teren dawnych koszar wojskowych oraz zabudowy sąsiedniej między ul. Chocimską, Pomorską i ul. Artyleryjską. Budynki zbudowane w konstrukcji ryglowej. Stan zabudowy zły. Wymagane remonty konserwatorskie.

### **Okole**

Obszar między ul.: Grottgera, Focha, Grunwaldzką, Czarną Drogą i Brdą. Zabudowa przeważnie

mieszkalna z przełomu XIX i XX w., pozostała w przeważającej mierze bez zmian architektoniczno-urbanistycznych. Ulice (Królowej Jadwigi, Łokietka, Śląska, Jackowskiego) o zwartej zabudowie wielopiętrowej, wypełnionej wartościową architekturą. Nad nowym kanałem relikty stoczni rzecznej.

Stan obiektów ewidencyjnych jest zróżnicowany, jednak przeważają budynki w stanie złym. Zagrożeniem istnienia zabytkowego zespołu zabudowy jest w pierwszym rzędzie brak remontów zabytkowych budynków mieszkalnych i przemysłowych, co powoduje ich przyspieszoną dewastację.

### **Szwederowo**

Rejon ulic: Podgórna, Filarecka, Orla, Stroma, Skorupki, Leszczyńskiego, Mariacka, Ugory. Zabudowa historyczna z końca XIX i początków XX w., uzupełniona współczesnymi obiektami. Zachowana historyczna zieleń: Wzgórze Dąbrowskiego, Dolina Pięciu Stawów. Zachowany kompleks łaźni miejskich.

Stan obiektów ewidencyjnych i wpisanych do rejestru zabytków zróżnicowany. Tereny zielone w większości wymagają rekultywacji.

### **Stary Fordon**

Obszar dawnego miasteczka podbydgoskiego, o typowej dla tego typu miast, zabudowie. Bardzo interesujący historyczny krajobraz kulturowy, z materialnymi śladami po trzech kulturach: kościół katolicki, kościół protestancki, synagoga. W zespole przeważa niska zabudowa mieszkaniowa o charakterystycznej architekturze. Historyczna pierzeja Rynku zniszczona przez bezstylową adaptację budynku na funkcje administracji więziennej.

Stan techniczny budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej zły. Historyczne nawierzchnie ulic, poprzez chaotyczne prace naprawcze, zdewastowane. Stan techniczny zabytku rejestrowego – synagogi – katastrofalny. Dawne, nadwiślańskie trakty spacerowe zdewastowane przez składowanie wiślanego piasku.

Zdewastowane tereny zielone – kirkut i cmentarz ewangelicki.

### **Śródmieście**

Obszar między ulicami: Gdańską, Dworcową, Fredry, Hetmańską, Świętojańską. Tereny urbanizowane w II poł. XIX i na początku XX w. Centralny obszar miasta, który wyróżnia się jakością historycznej zabudowy i w miarę jednorodnym charakterem wielkomiejskich zespołów zabudowy. Liczne obiekty wpisane do rejestru zabytków i gminnej ewidencji zabytków.

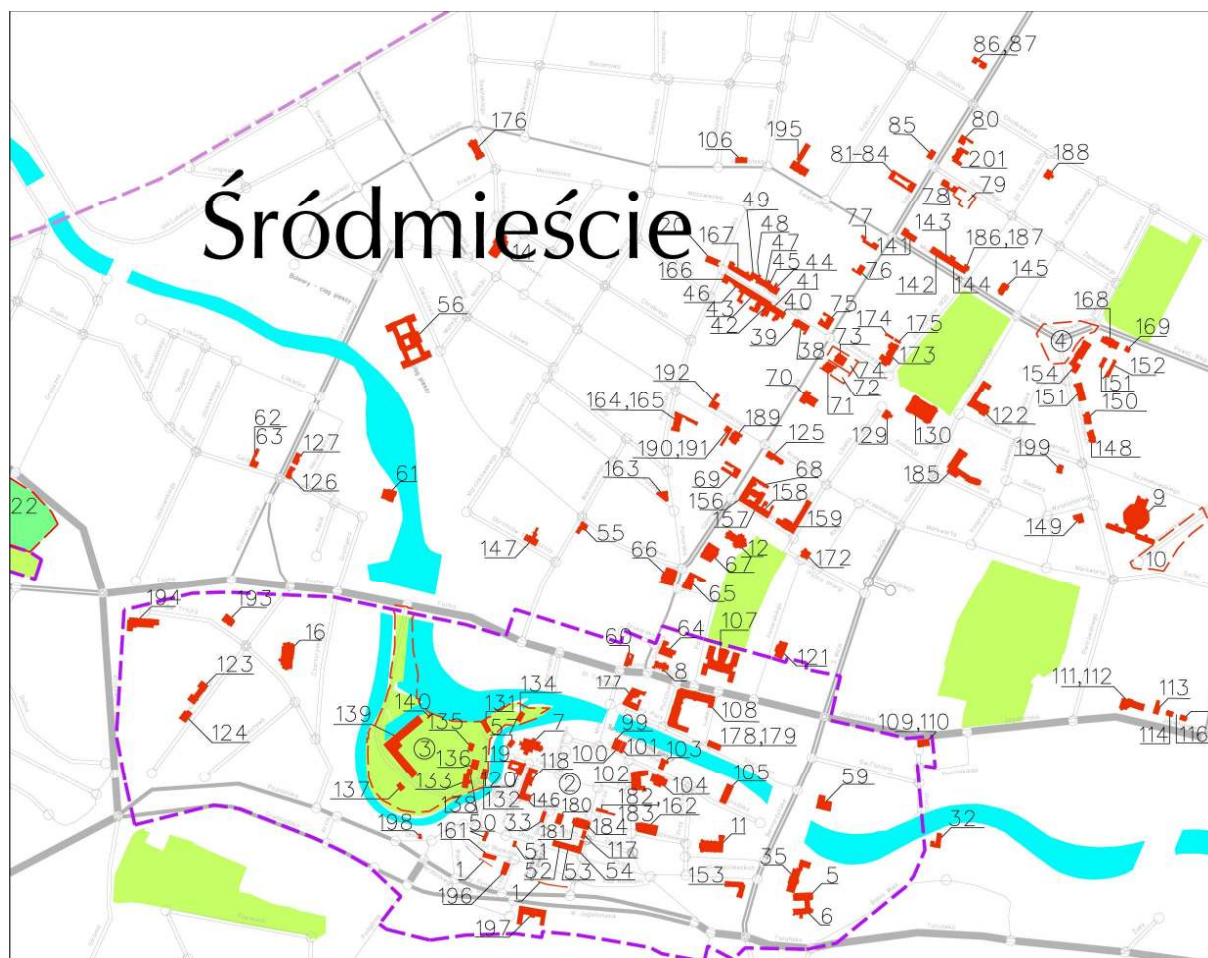
Stan obiektów wpisanych do rejestru i ewidencji jest zróżnicowany. Stan ewidencyjnych budynków mieszkalnych jest w przeważającej mierze zły.

Zagrożeniem istnienia zabytkowego zespołu jest w pierwszym rzędzie brak remontów historycznych budynków.





Mapa Uwarunkowania konserwatorskie - Śródmieście



### 2.5.4. Struktura funkcjonalno-przestrzenna

Bydgoszcz obejmuje obszar 17 456 ha. Strukturę użytkowania gruntów w latach 2001-2007, przedstawia poniższa tabela.

Tabela Struktura użytkowania gruntów

Użytkowanie	31.12.2005 r.		31.12.2007 r.	
	pow. w ha	%	pow. w ha	%
użytkowanie rolne	3 501	20,06	3 348	19,18
grunty leśne	5 406	30,97	5 433	31,12
tereny mieszkaniowe	1 862	10,67	1 877	10,75
tereny przemysłowe	1 126	6,45	1 152	6,60
inne tereny zabudowane	945	5,41	963	5,52
tereny niezabudowane	417	2,39	477	2,73
tereny-rekreacyjno wypoczynkowe	600	3,44	590	3,38
użytki kopalne	15	0,09	20	0,11
tereny komunikacyjne	1 848	10,59	1 869	10,71
tereny różne	901	5,16	882	5,05
nieużytki	116	0,66	112	0,64
Wody	719	4,12	733	4,20
<b>RAZEM</b>	<b>17 456</b>	<b>100,0</b>	<b>17 456</b>	<b>100,0</b>

Przedstawione w tabeli wielkości to dane ewidencyjne z Wydziału Mienia i Geodezji Urzędu Miasta Bydgoszczy.

Analiza danych wskazuje że:

- maleje udział terenów nie zabudowanych,
- zwiększa się udział powierzchni terenów przemysłowych,
- zwiększa się powierzchnia terenów komunikacyjnych,
- zwiększa się powierzchnia terenów zabudowanych,
- zwiększa się powierzchnia terenów rekreacyjno - wypoczynkowych,
- minimalnie zmniejsza się powierzchnia użytków rolnych, które w części - z uwagi na niską bonitację, stanowią rezerwy terenów budowlanych,
- utrzymuje się areal gruntów leśnych i zadrzewionych.

Nieco inaczej przedstawiają się dane pochodzące z inwentaryzacji urbanistycznej sporządzonej na potrzeby studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Bydgoszczy. Z uwagi na skalę opracowania dostosowaną do problematyki studium, dane zagregowano do funkcji wiodącej danego obszaru, np. z włączeniem ulic o charakterze wewnętrznym, itp.

W takim ujęciu – funkcjonalnym bilans miasta przedstawia się następująco:

▪ tereny zabudowy mieszkaniowej	12,7%
w tym: zabudowa jednorodzinna	7,3%
zabudowa wielorodzinna	5,1%
zabudowa śródmiejska mieszkaniowo-usługowa	0,3%
▪ zabudowa usługowa	6,0 %
▪ zabudowa techniczno-produkcyjna	10,1 %
▪ tereny infrastruktury technicznej	2,2 %
▪ tereny komunikacji	8,7 %
▪ tereny zieleni i wód powierzchniowych	46,6 %
w tym: lasy	27,2 %
zieleń urządzona i cmentarze	1,5 %
wody powierzchniowe	3,7 %
zieleń nieurzadzona	14,2 %
▪ tereny rolne	9,4 %
▪ inne	4,3 %

Bydgoszcz charakteryzuje się dużym udziałem terenów otwartych, stanowią one ok. 56 % powierzchni miasta. Tereny leśne (ok. 27,2% ) zlokalizowane są w północnej i południowo-wschodniej części miasta (Opławiec, Las Gdański, Rynkowo, Myślęcinek, Łęgowo I).

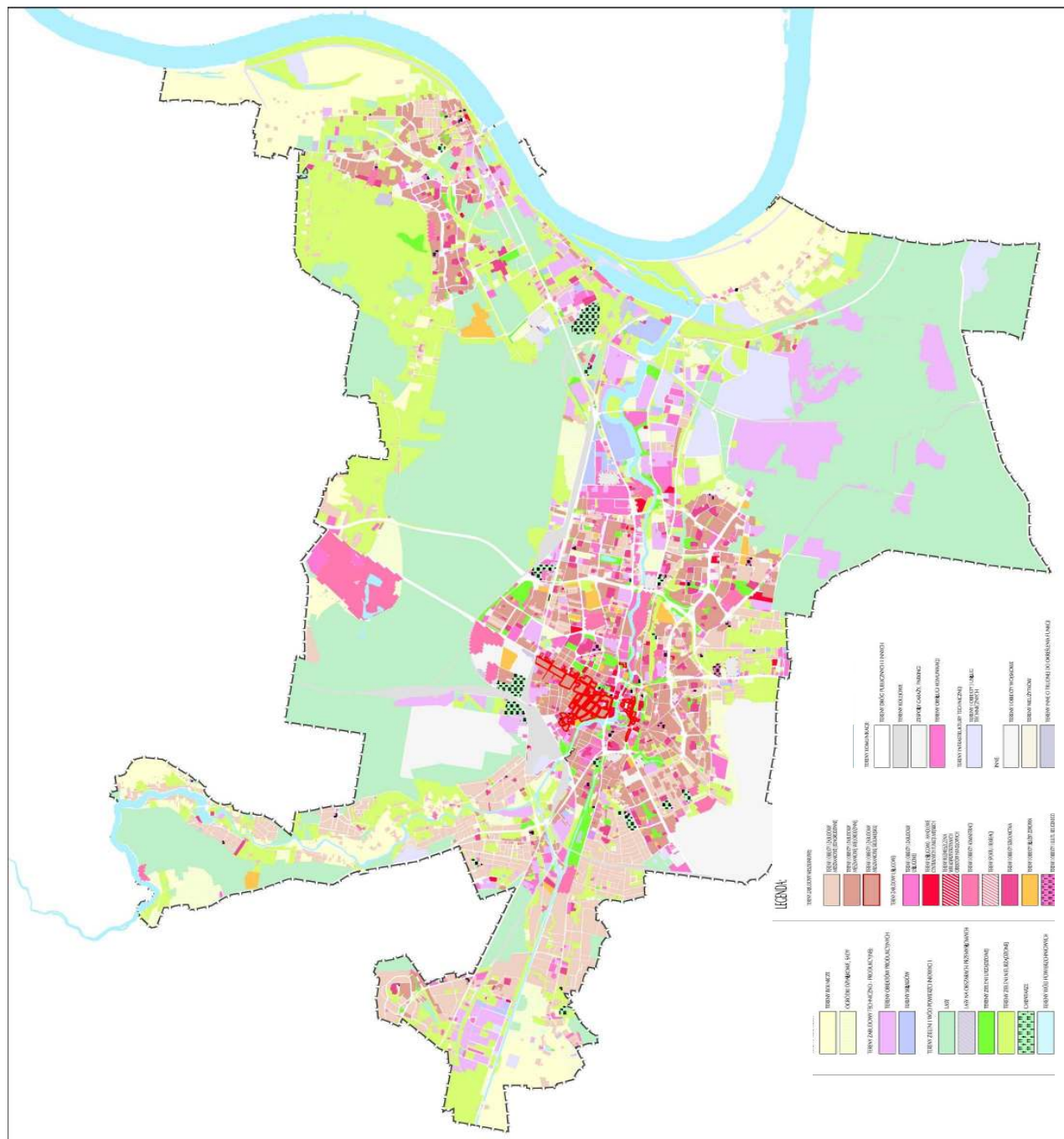
Tereny rolne to krańce: zachodni, oraz północno i południowo-wschodni (Prądy, Osowa Góra, Łęgowo II, część Fordonu). Tereny zieleni urządzonej, poza kompleksem Leśnego Parku Kultury i Wypoczynku zlokalizowanym w Myślęcinku, rozmieszczone są w układzie rozproszonym na terenie całego miasta, w strefie centralnej oraz w obszarach zabudowy mieszkaniowej.

Tereny zabudowane stanowią ok. 44 % powierzchni miasta. Strefa centralna to przewaga zabudowy mieszkaniowo-usługowej oraz usługowej, obejmująca Śródmieście i Bocianowo. Obszary o przeważającej zabudowie mieszkaniowej jednorodzinnej to część zachodnia miasta obejmująca tereny Miedzynia, Jarów, Flisów, Osowej Góry, Czyżkówka, Jachcic. Obszary o przewadze zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej to południowa część miasta czyli Błonie, Szwederowo, Wzgórze Wolności, Kapuściska, część środkowa: Bartodzieje, Osiedle Leśne, oraz północno-wschodni kraniec miasta – Fordon.

Obszary aktywności gospodarczej czyli przemysł, drobna wytwórczość, różnego rodzaju usługi, zajmują głównie południowo-wschodnią część miasta ( Zimne Wody, Czersko Polskie, Bydgoszcz Wschód, Brdujście, Łęgowo) oraz w części zachodniej dolny taras Osowej Góry.



Mapa Szczegółowy rozkład przestrzenny poszczególnych form zagospodarowania



Całkowita ocena jakości zagospodarowania przestrzeni miejskiej jest zadaniem wielowątkowym i powinna obejmować szereg aspektów, w niniejszej części uwzględniać będzie:

- funkcje terenu (sprzeczność z funkcjami terenów sąsiednich, lub z funkcjami terenu założonymi w obowiązujących dokumentach planistycznych),
- układ przestrzenny i formy zabudowy (w tym brano pod uwagę niską jakość zagospodarowania terenu, nieharmonijność układu i formy zabudowy),
- jakość zabudowy (w tym technologia budowy – wielka płyta, np. barakowa zabudowa socjalna, obiekty z wielkiej płyty, wiek budynku – zużycie wynikające z wieku i/lub braku należytej konserwacji, potrzebę podniesienia walorów architektonicznych obiektów),
- potrzebę poprawy oraz kształtowania wizerunku miasta w strefach krawędziowych tj. na obszarach eksponowanych w krajobrazie miasta takich jak skarpy, brzegi rzek i Kanału

Bydgoskiego, strefy wjazdów do miasta oraz główne szlaki komunikacyjne wraz ze skrzyżowaniami, główne place miejskie.

Analiza powyższych uwarunkowań wskazuje na potrzebę rewaloryzacji następujących terenów:

*Tereny zabudowy śródmiejskiej* w zakresie rewitalizacji istniejącej zabudowy usługowo- mieszkaniowej, polegającej na remontowaniu, konserwacji i restauracji wartościowej zabudowy historycznej znajdującej się w złym stanie technicznym, likwidacji istniejących substandardów architektonicznych i zagospodarowanie kwartałów zielenią na potrzeby rekreacji i wypoczynku, poprawy jakości zagospodarowania głównych ciągów handlowo-komunikacyjnych i placów miejskich (w tym modernizację nawierzchni, wprowadzenie elementów małej architektury, stylowego oświetlenia, zieleni), urządzenia terenów zieleni, wymiana przestarzałych niesprawnych elementów infrastruktury technicznej ze szczególnym uwzględnieniem wymiany systemów grzewczych tradycyjnych – paleniska węglowe na ekologiczne formy ogrzewania w tym możliwość wykorzystania miejskiej sieci ciepłowniczej, Rewitalizacja wartościowych pod względem historycznym i architektonicznym zespołów zabudowy przemysłowej.

*Tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej* w zakresie poprawy standardów cieplnych, wymiany instalacji infrastruktury technicznej, poprawy estetyki budynków, zagospodarowania i wyposażenia osiedlowych terenów wypoczynku i sportu, przywrócenia równowagi przyrodniczej poprzez budowę miejskiego systemu przyrodniczego z wykorzystaniem istniejących zasobów oraz tworzenie nowych terenów zieleni (w tym odzyskanie cieków wodnych wprowadzonych do kanalizacji, wykorzystanie istniejących oczek wodnych, grup roślinnych, tymczasowe zagospodarowanie obszarów rezerw terenowych na potrzeby zieleni i wypoczynku).

*Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej* w zakresie wyposażenia terenu w ekologiczne źródła ciepła, poprawy standardów istniejącej lub budowę nowej infrastruktury technicznej i komunikacyjnej, poprawy wyposażenia i zagospodarowania osiedlowych terenów rekreacji i wypoczynku,

*Tereny usług* z zakresu oświaty, nauki, szkolnictwa wyższego, kultury zdrowia w zakresie zagospodarowania terenu, renowacji i remontów budynków i budowy nowych obiektów.

*Tereny sportu i rekreacji* w zakresie w budowy nowych obiektów oraz poprawy standardu zagospodarowania istniejących obiektów oraz zagospodarowania terenu.

Jak wyżej wspomniano, obszary zabudowy mieszkaniowej stanowią ok. 12,7% powierzchni miasta. O jakości zamieszkania w poszczególnych dzielnicach m. in. stanowi rodzaj zabudowy jedno- i wielorodzinnej, jakość i stan techniczny zabudowy, wyposażenie w infrastrukturę techniczną, komunikacyjną, usługową, ilość i jakość terenów wypoczynkowych, stan bezpieczeństwa. Poniżej zebrano i przedstawiono w sposób syntetyczny problemy występujące w poszczególnych obszarach zabudowy mieszkaniowej.

Oszacowano takie elementy jak: zły stan techniczny zabudowy, technologia budowy (wielka płyta), potrzeba zastosowania zabezpieczeń termo-izolacyjnych, eliminacja substandardów architektonicznych, uporządkowanie i uzupełnienie zabudowy, potrzeba budowy uzupełnienia terenów zieleni, rekreacji i wypoczynku i zagospodarowanie terenu, budowa, poprawa jakości i standardu dróg osiedlowych, poprawa jakości i standardu – w zakresie sieci wodno-kanalizacyjnej, energetycznej, gazowej oraz potrzeba poprawy wizerunku.

Do oceny poszczególnych elementów zastosowano poniższą skalę:

- 0 – nie dotyczy,
- 1 – oznacza brak problemu lub jego nieistotne w skali miasta znaczenie,
- 2 – oznacza występowanie problemu,
- 3 – oznacza nasilenie problemu,
- 4 – oznacza szczególne nasilenie problemu

Końcową wartość będącą sumą wskaźników pozycjonowano w skali miasta z zastosowaniem

poniżej skali.

Stopień natężenia zjawiska/wysokość wskaźników w skali miasta:

4	najwyższe
3	bardzo wysokie
2	wysokie
1	średnie
0	poniżej średniej (małe lub zerowe)

Tabela Techniczno-funkcjonalne wskazania terenów mieszkaniowych do rewitalizacji  
wskaźnik - zbiorcza ocena w zakresie wskazań techniczno-funkcjonalnych

nazwa jednostki urbanistycznej	powierzchnia w km <sup>2</sup>	liczba ludności	I. Porównywalnie niższy poziom wartości zasobu mieszkaniowego															
			zły stan techniczny	technologia budowy (wielka płyta)	zabezpieczenia termo-izolacyjne	eliminacja substandardów architektonicznych	uporządkowanie i uzupełnienie zabudowy	wartości konserwatorskie	bud., uzupełn. ter. zieleni, rekreacji i wypoczynku i zagospodarowanie terenu	budowa, poprawa jakości i standardu dróg osiedlowych	poprawa jakości i standardu – sieć	wodno-kanalizacyjna	poprawa jakości i standardu – sieć energetyczna	poprawa jakości i standardu – sieć gazowa	poprawa wizerunku	zbiorcza ocena w zakresie wskazań techniczno-funkcjonalnych - waga	wskaźnik	stopień
			4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17		
Babia Wieś	0,89	1753	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	3	0		
Bartodzieje	2,03	23426	1	2	2	1	1	1	3	1	3	2	2	2	18	3		
Biedaszkowo	0,60	230	1	0	2	1	2	1	2	2	2	1	1	2	16	1		
Bielawy	1,02	6743	1	1	2	1	1	1	3	1	2	3	2	1	17	2		
Bielice	0,49	418	1	0	2	1	2	1	2	2	2	1	1	2	16	1		
Błonie	1,29	15255	1	2	2	1	1	1	3	1	2	2	2	2	17	2		
Bocianowo	1,17	12897	3	0	3	2	3	2	4	1	3	3	2	4	27	4		
Brdujście	3,82	1300	1	0	2	2	2	1	2	2	3	2	2	3	21	3		
Bydgoszcz Wschód	3,69	1629	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2	0	4	0		
Czersko Polskie	3,38	46	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	2	0	5	0		
Czyżkowko	3,63	7353	1	0	2	0	1	1	2	3	2	1	2	1	15	1		
Flisy	1,43	874	1	0	2	0	1	1	2	3	2	2	2	1	16	1		
Fordon	30,63	67184	2	3	2	2	3	3	4	2	2	2	1	3	24	4		
Glinki	2,21	5499	1	0	2	1	2	1	2	3	1	2	2	2	18	2		
Górzyskovo	1,10	7465	1	0	2	2	2	1	3	2	2	3	3	2	22	3		
Jachcice	4,44	3957	1	0	2	0	1	2	2	3	2	2	2	1	17	2		
Jary	1,38	6129	1	0	2	0	1	1	2	2	1	1	1	1	12	1		
Kapuściska	3,40	23899	1	2	2	2	1	1	3	1	1	2	2	2	17	2		
Las Gdański	15,54	422	1	0	2	0	2	1	0	2	2	2	2	1	14	1		
Lotnisko	4,39	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0		
Łęgowo I	22,63	2035	1	0	1	0	1	1	0	1	2	3	2	1	12	1		
Łęgowo II	8,10	787	1	0	1	0	1	1	0	1	3	2	3	1	13	1		

MIEJSKA PRACOWNIA URBANISTYCZNA, WYDZIAŁ ROZWOJU I STRATEGII MIASTA

Miedzyń	3,11	11208	1	1	2	0	1	1	3	3	1	2	2	2	17	2
Mysłęcinek	7,37	241	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	2	0	5	0
Okole	1,91	11860	3	1	2	2	2	2	3	1	2	2	2	3	21	3
Oplawiec	6,14	1069	1	1	2	0	2	1	0	3	2	2	2	1	15	1
Osiedle Leśne	1,56	11910	1	1	2	0	0	1	2	1	1	2	2	1	12	1
Osowa Góra	4,80	13243	1	2	2	0	1	3	2	3	2	2	3	3	21	3
Piaski	2,06	2386	1	1	2	0	2	1	2	3	3	3	2	1	19	3
Prądy	2,84	578	1	1	2	0	2	1	2	3	3	2	3	1	19	3
Rynkowo	4,56	9	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	2	0	5	0
Siemieczek	1,93	1088	0	0	0	0	0	0	0	0	3	1	2	0	6	0
Skrzetusko	0,68	4809	1	1	2	0	1	1	2	1	1	3	2	1	14	1
Smukała	1,42	571	1	1	2	0	2	1	2	3	3	2	4	1	20	3
Szwederowo	2,36	31438	2	2	2	2	2	2	3	2	3	2	2	2	22	3
Śródmieście	2,83	23326	4	1	2	3	3	4	3	3	3	4	3	4	32	4
Wilczak	0,59	4233	2	1	2	2	2	2	2	2	2	3	2	2	21	3
Wypaleniska	4,54	13	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	3	0	6	0
Wyżyny	2,14	29070	1	2	2	0	1	1	3	1	1	2	2	2	15	2
Wzgórze Wolności	1,18	11370	1	2	2	0	1	1	3	1	4	2	2	2	18	3
Zawisza	1,15	1457	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	3	0
Zimne Wody	4,05	1840	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	3	0	7	0
suma/średnia	174,48	351020													16	

Z uwagi na przestrzenno-społeczny wymiar rewitalizacji ocenie poddano jakość oraz potrzebę kształtowania przestrzeni publicznych o znaczeniu ogólnomiejskim, pełniących funkcje integracji społecznej na terenie miasta. Przestrzenie takie są wyrazem istoty miasta jako obszaru życia wspólnoty, wzajemnych relacji międzyludzkich, oddziaływania między człowiekiem a architekturą oraz kształtowania wizerunku miasta w świadomości mieszkańców i przyjezdnych.

W ramach oceny określono wagę danego terenu w strukturze przestrzennej miasta.

Wskaźnik ten odzwierciedla znaczenie danego terenu w przestrzeni miejskiej z uwzględnieniem funkcji mieszkaniowej i przydatności dla kreowania przestrzeni publicznych ogólnomiejskich o znaczeniu integracji społecznej, jednocześnie waga jest wyrazem potrzeby kształtowania takich przestrzeni w danym miejscu. Niezależnie od istniejących obiektów przestrzeni publicznych i ich jakości, waga pozycjonuje dany teren w układzie funkcjonalnym miasta.

Ocenił poddano takie elementy jak przestrzenie otwarte, place, ulice itp., oraz jako podstawowe elementy miejskiego systemu przyrodniczego, będące jednocześnie szkieletem miejskiego systemu terenów wypoczynkowych – urządzone bulwary, nabrzeża, ciągi spacerowe na skarpie południowej lub północnej.

Ocena poszczególnych elementów przestrzeni dotyczyła oceny potrzeb oraz oceny jakości istniejących obiektów, lub ich braku.

W tabeli zastosowano poniższe skale ocen:

Waga w strukturze przestrzennej miasta:

- 4 – tereny zabudowy centralnej i śródmiejskiej,
- 3 – tereny zabudowy wielorodzinnej, oraz tereny o funkcjach ponadlokalnych,
- 2 – tereny zabudowy mieszkaniowej mieszanej jedno i wielorodzinnej,
- 1 – tereny zabudowy jednorodzinnej,
- 0 – tereny o funkcjach innych nie mieszkaniowych.

Ocena potrzeb:

MIEJSKA PRACOWNIA URBANISTYCZNA, WYDZIAŁ ROZWOJU I STRATEGII MIASTA

- 0 - brak potrzeb  
 1 – wymagane  
 2 – wymagane w standardzie wysokim

Ocena jakości:

- 0 – nie dotyczy  
 1 – dobra  
 2 – niezadowolająca  
 3 – brak

Kończącą wartość będącą sumą wskaźników pomnożoną przez wagę pozycjonowano w skali miasta z zastosowaniem poniższej skali.

Stopień natężenia zjawiska/wysokość wskaźników w skali miasta:

4	najwyższe
3	bardzo wysokie
2	wysokie
1	średnie
0	poniżej średniej (małe lub zerowe)

Tabela Syntetyczna ocena jakości przestrzeni publicznych o znaczeniu ogólnomiejskim, pełniących funkcje integracji społecznej na terenie miasta.

Wskaźnik – obszary zdegradowanej struktury miejskiej

nr. jednostki urbanistycznej	nazwa jednostki urbanistycznej	pow. w km <sup>2</sup>	liczba ludności	waga w strukturze przestrzennej miasta - mnożnik	przestrzenie otwarte, place, ulice, itp.	urządzone bulwary, nabrzeża	ciągi spacerowe na skarpie południowej lub północnej	przestrzenie otwarte, place, ulice, itp.	urządzone bulwary, nabrzeża	ciągi spacerowe na skarpie południowej lub północnej	wartość końcowa wskaźnika	zbiorcza ocena w zakresie przestrzeni publicznych	
												(suma poz. 6+11)	wskaźnik (poz.5x poz.12)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
30	Babia Wieś	0,89	1 753	4	2	2	1	2	2	2	11	44	4
18	Bartodzieje	2,03	23 426	3	0	1	0	0	3	0	4	12	2
10	Biedaszkowo	0,60	230	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	Bielawy	1,02	6 743	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1	Bielice	0,49	418	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
8	Błonie	1,29	15 255	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0
28	Bocianowo	1,17	12 897	4	1	0	0	2	0	0	3	12	2
15	Brdujście	3,82	1 300	3	2	2	0	2	2	0	8	24	3
40	Bydgoszcz Wschód	3,69	1 629	1	0	1	0	0	3	0	4	4	1
34	Czersko Polskie	3,38	46	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
11	Czyżkowko	3,63	7 353	1	0	1	0	0	3	0	4	4	1
3	Flisy	1,43	874	1	0	1	0	0	1	0	2	2	1
5	Fordon	30,63	67 184	3	2	2	2	3	3	3	15	45	4
38	Glinki	2,21	5 499	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
16	Górzyskowo	1,10	7 465	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
32	Jachcice	4,44	3 957	1	0	1	1	0	3	3	8	8	1
42	Jary	1,38	6 129	1	0	2	1	0	2	3	8	8	1
26	Kapuściska	3,40	23 899	3	0	1	1	0	3	2	7	21	3
23	Las Gdański	15,54	422	1	0	0	1	0	0	3	4	4	1
21	Lotnisko	4,39	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0



MIEJSKA PRACOWNIA URBANISTYCZNA, WYDZIAŁ ROZWOJU I STRATEGII MIASTA

14	Łęgowo I	22,63	2 035	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
27	Łęgowo II	8,10	787	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
17	Miedzyń	3,11	11 208	1	0	1	1	0	1	3	6	6	2
41	Myślęcinek	7,37	241	3	2	0	2	2	0	1	7	21	3
31	Okole	1,91	11 860	4	0	2	0	0	3	0	5	20	3
	Opławiec	6,14	1 069	1	0	1	0	0	3	0	4	4	1
13	Osiedle Leśne	1,56	11 910	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0
29	Osowa Góra	4,80	13 243	2	0	1	0	0	2	0	3	6	2
2	Piaski	2,06	2 386	1	0	1	1	0	3	2	7	7	2
12	Prądy	2,84	578	1	0	1	0	0	3	0	4	4	1
36	Rynkowo	4,56	9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
39	Sierniczek	1,93	1 088	1	0	1	0	0	3	0	4	4	1
4	Skrzetusko	0,68	4 809	1	0	2	0	0	2	0	4	4	1
25	Smukała	1,42	571	2	0	1	0	0	3	0	4	8	2
24	Szwederowo	2,36	31 438	3	0	0	2	0	0	2	4	12	2
7	Śródmieście	2,83	23 326	4	2	2	2	2	2	2	12	48	4
37	Wilczak	0,59	4 233	2	0	2	2	0	2	2	8	16	3
19	Wypaleniska	4,54	13	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
9	Wyżyny	2,14	29 070	3	0	0	1	0	0	2	3	9	2
20	Wzgórze Wolności	1,18	11 370	3	0	0	2	0	0	2	4	12	2
35	Zawisza	1,15	1 457	3	2	0	0	1	0	0	3	9	2
33	Zimne Wody	4,05	1 840	1	0	1	0	0	3	0	4	4	1
22	suma/średnia	174,48	351 020									18,19	

W świetle powyższej oceny obszarami wymagającymi interwencji w zakresie kształtowania przestrzeni publicznych w pierwszej kolejności są Śródmieście, Fordon, Babia Wieś, następnie Brdujście, Myślęcinek, Kapuściska, Okole, Wilczak. Kolejna grupa obszarów to Bartodzieje, Bocianowo, Szwederowo, Wzgórze Wolności, czyli obszary intensywnej zabudowy mieszkaniowej.

Dosyć wysoka pozycja jednostek w których funkcja mieszkaniowa nie jest dominującą (Babia Wieś, Myślęcinek, Brdujście) wynika z obecności ważnych w przestrzeni miasta obiektów lub obszarów o funkcji publicznej, ponadlokalnej.

### 2.5.5. Termoizolacja budynków

Szczególnym problemem dotyczącym wskazań techniczno-funkcjonalnych terenów mieszkaniowych jest brak właściwego zabezpieczenia budynków pod względem termoizolacyjnym. Szacunkowo ponad 95% budynków mieszkalnych na terenie miasta nie posiada zabezpieczeń termoizolacyjnych zgodnych z obowiązującą normą, co w sposób szczególny pogarsza ich standard techniczno-użytkowy oraz ekonomiczny a poprzez nadmierne zużycie energii standard środowiska.

### 2.5.6. Zagospodarowanie przestrzenne - Identyfikacja problemów

Do najważniejszych problemów i uwarunkowań dot. tej sfery należy zaliczyć:

- brak planów zagospodarowania przestrzennego na części terenów śródmiejskich,
- rozdrobnienie własności skutkujące trudnościami w pertraktacjach przy ewentualnych zmianach i przekształceniach w zagospodarowaniu terenów,
- brak banku gruntów zamiennych, lub stosownych funduszy na wykupy gruntów,
- zły stan techniczny substancji zabytkowej,
- brak świadectwa charakterystyki energetycznej budynków,
- niski stopień termoizolacji budynków, w tym na obszarach wsparcia dla mieszkalnictwa,
- niedobór oraz niska jakość przestrzeni publicznych zwłaszcza o funkcjach integracji społecznej,

- brak silnie wykształconego centrum..

### 3. Analiza zjawisk kryzysowych

Analizie poddano 42 obszary tzw. jednostki urbanistyczne. Są to uwarunkowane historycznie części miasta wyznaczone dla celów programowych i przestrzennych, mające określony charakter z dominującą funkcją.

**Dla każdej jednostki określono wskaźniki zgodnie z wytycznymi Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego dotyczącymi przygotowania Lokalnego Programu Rewitalizacji, oraz wskaźniki dodatkowe, wspomagające, w następujących problematykach:** poziom ubóstwa, poziom bezrobocia trwałego, niestabilne trendy demograficzne, niski poziom edukacji, wysoki poziom przestępczości i naruszeń prawa, oraz szczególnie zniszczone otoczenie.

Wskaźniki właściwe dla danej problematyki kwalifikowano w 5 stopniach i przypisano im odpowiednie wartości od 0 do 4:

- 0 – oznacza występowanie danego zjawiska w stopniu zerowym lub minimalnym nie istotnym w skali miasta,
- 1 – oznacza występowanie danego zjawiska w stopniu średnim – przeciętnym dla miasta,
- 2 – oznacza występowanie danego zjawiska w stopniu wysokim,
- 3 – oznacza występowanie danego zjawiska w stopniu bardzo wysokim,
- 4 – oznacza występowanie danego zjawiska w stopniu najwyższym.

Takie wartościowanie pozwala na wyselekcjonowanie obszarów koncentracji zjawisk negatywnych, predestynujących dany teren do rewitalizacji.

Otrzymane dla każdej jednostki wskaźniki umieszczono w problemowej tabeli zbiorczej. Suma wartości różnicuje obszary poddane analizie pod względem zasadności podjęcia działań rewitalizacyjnych, od obszarów z bezwzględnym wskazaniem do rewitalizacji (obszary z największą ilością punktów), poprzez obszary wymagające działań selektywnych do obszarów nie wymagających działań. Wyodrębniono 5 grup:

- 0 – oznacza obszary nie wymagające rewitalizacji o minimalnym lub zerowym natężeniu analizowanych zjawisk,
- 1 – oznacza obszary nie wymagające rewitalizacji o przeciętnym natężeniu analizowanych zjawisk,
- 2 – obszary rewitalizacji selektywnej nakierowanej na określoną problematykę,
- 3 – obszary rewitalizacji niezbędnej,
- 4 – obszary rewitalizacji priorytetowej.

#### 3.1. Wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia

W ramach kryterium „wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia” posłużono się dwoma wskaźnikami wynikającymi z wytycznych do projektowania LPR są to:

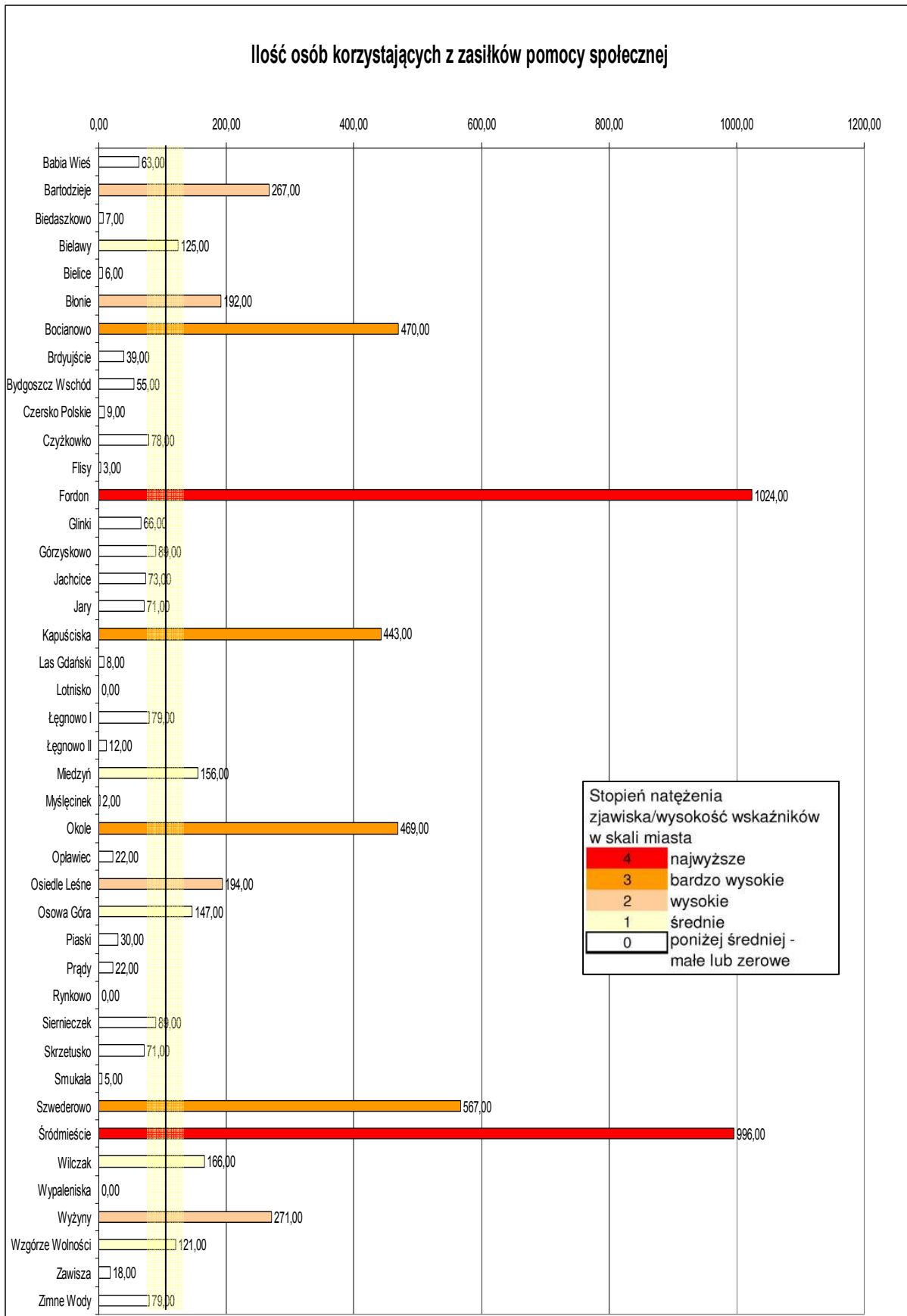
- **ilość osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej** – biorąc pod uwagę ilość osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej największa ich liczba zamieszkuje Fordon i Śródmieście, znaczną liczbą osób jw. w przedziale od 400 do 600 charakteryzują się Szwederowo, Bocianowo, Okole, Kapuściska, następną grupą jednostek w której ilość osób korzystających ze świadczeń jest powyżej średniej dla miasta to Wyżyny, Bartodzieje, Osiedle Leśne, Błonie.
- **ilość wyroków eksmisyjnych** – obszary o największej liczbie wydanych wyroków eksmisyjnych to Śródmieście, Fordon, Bocianowo, w następnej grupie znajdują się Okole i Szwederowo, pozostałe obszary o wskaźniku powyżej średniej to Osiedle Leśne, Kapuściska, Bartodzieje.

Dodatkowo analizy wzbogacono o wskaźniki takie jak:

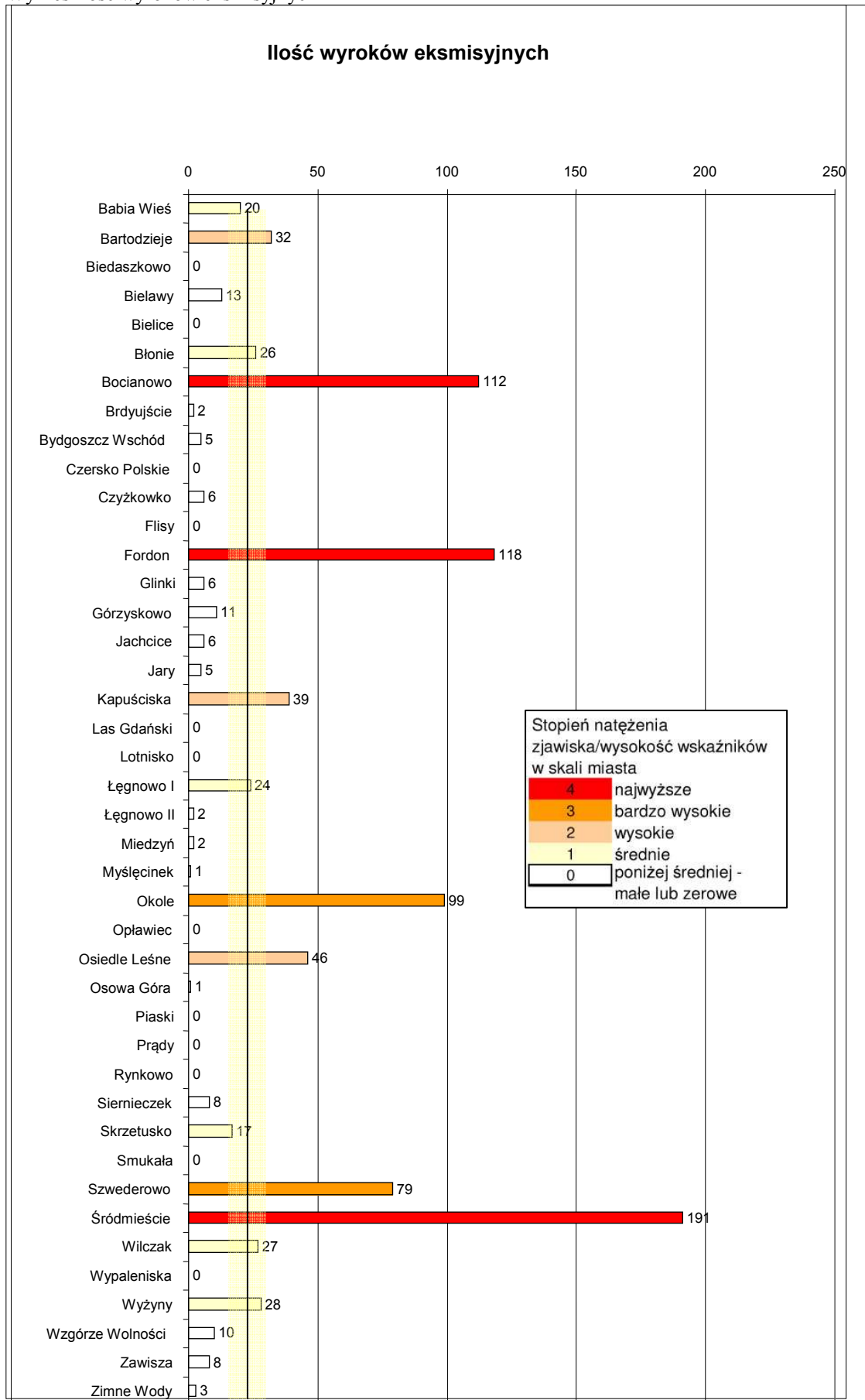
- **świadczenia pomocy społecznej na 1000 mieszkańców jednostki** – wskaźnik ten diagnozuje natężenie problemu w odniesieniu do ilości osób zamieszkujących dany teren. Na pierwszą pozycję biorąc natężenie zjawiska wysuwają się jednostki Czersko Polskie i Siernieczek gdzie ilość mieszkańców jest znikoma (Czersko 46) i niewielka (Siernieczek 1088) ale zgodnie ze wskaźnikiem ludzie pobierający świadczenia pomocy społecznej stanowią znaczną część danej społeczności. W następnej grupie o wskaźniku bardzo wysokim w skali miasta znalazły się tereny o podobnym charakterze - o małej liczbie mieszkańców ale ze znacznym wskaźnikiem osób pobierających zasiłek ( Zimne Wody, Łęgowo I, Babia Wieś, Prądy) ale również intensywnie zamieszkane Fordon, Śródmieście, Okole, Wilczak, Bocianowo. W grupie trzeciej o wartościach wskaźnika powyżej średniej znalazły się takie jednostki jak Bydgoszcz Wschód, Biedaszkowo, Brdyujście. Pozostałe analizowane tereny mieszczą się w granicach średniej dla miasta oraz poniżej.
- **świadczenia MOPS (Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej) na km<sup>2</sup> powierzchni jednostki** – wskaźnik ten pokazuje obszary koncentracji zjawiska pod względem przestrzennym w nawiązaniu do gęstości zaludnienia. W takim ujęciu jako obszar o najwyższym natężeniu zjawiska jawi się Bocianowo, następnie Śródmieście i Wilczak. Do grupy następnej należą Okole, Szwederowo, Błonie, Bartodzieje, Kapuściska, Wyżyny, Widać że potrzeba świadczeń socjalnych dotyczy głównie terenów zabudowy śródmiejskiej i zabudowy wielorodzinnej.
- **wyroki eksmisyjne na 1000 mieszkańców jednostki** – jest to dodatkowy wskaźnik oddający skalę zjawiska na danym obszarze. Zestawienie wskaźników pozwala na wyodrębnienie takich terenów jak Łęgnowo i Babia Wieś w następnej kolejności znajduje się grupa terenów śródmiejskich w tym: Bocianowo, Okole, Śródmieście, Wilczak, oraz obszar na którym funkcja mieszkaniowa jest funkcją uzupełniającą - Siernieczek. Do grupy terenów o wskaźniku powyżej średniej dla miasta należą: Zawisza, Myślęcinek, Osiedle Leśne.

Poniżej zamieszczono wykresy z wyżej wymienionymi wskaźnikami w podziale na jednostki urbanistyczne, w podziale na grupy określające natężenie zjawiska w skali miasta, z określeniem średniej wartości wskaźnika dla miasta.

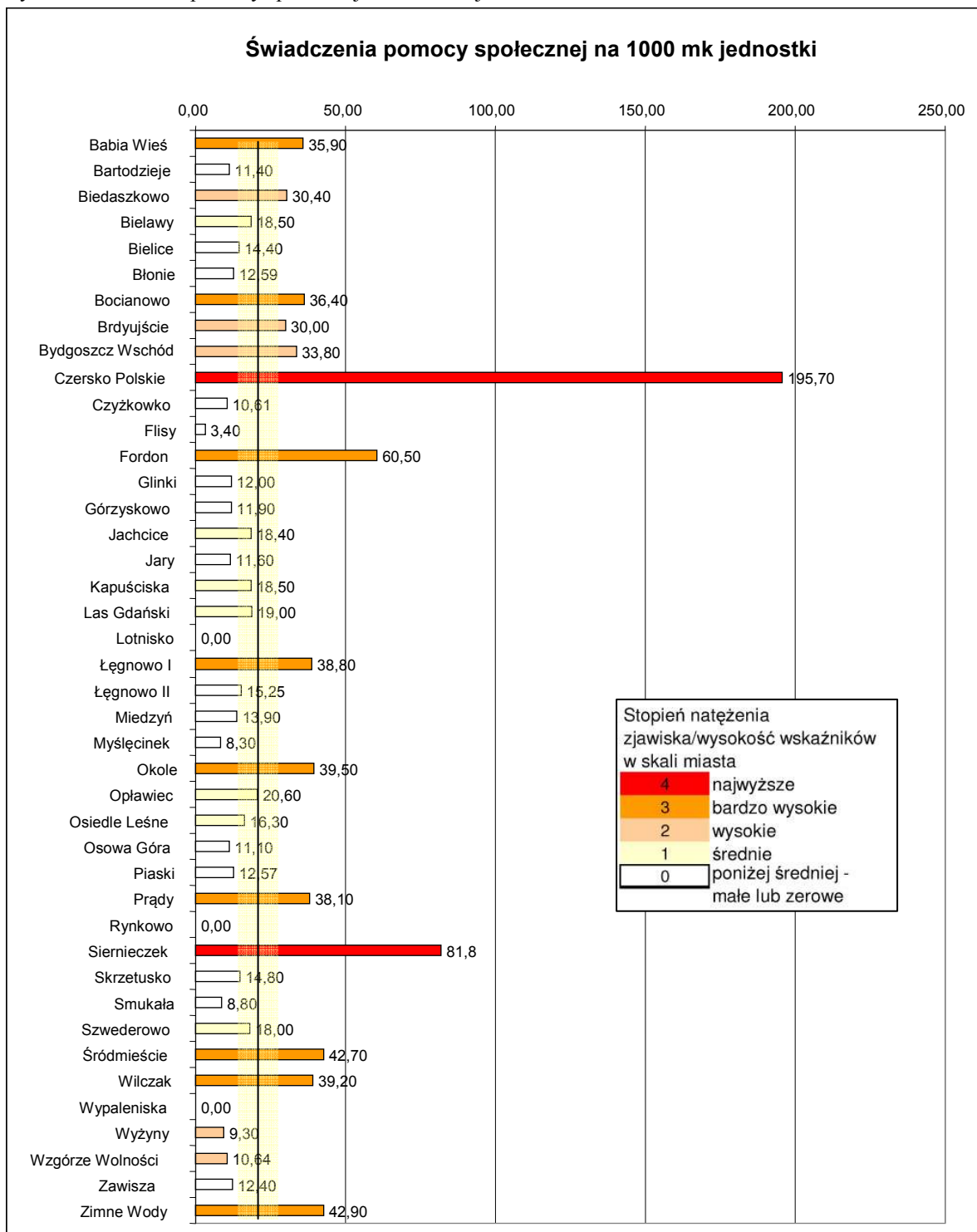
Wykres Ilość osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej



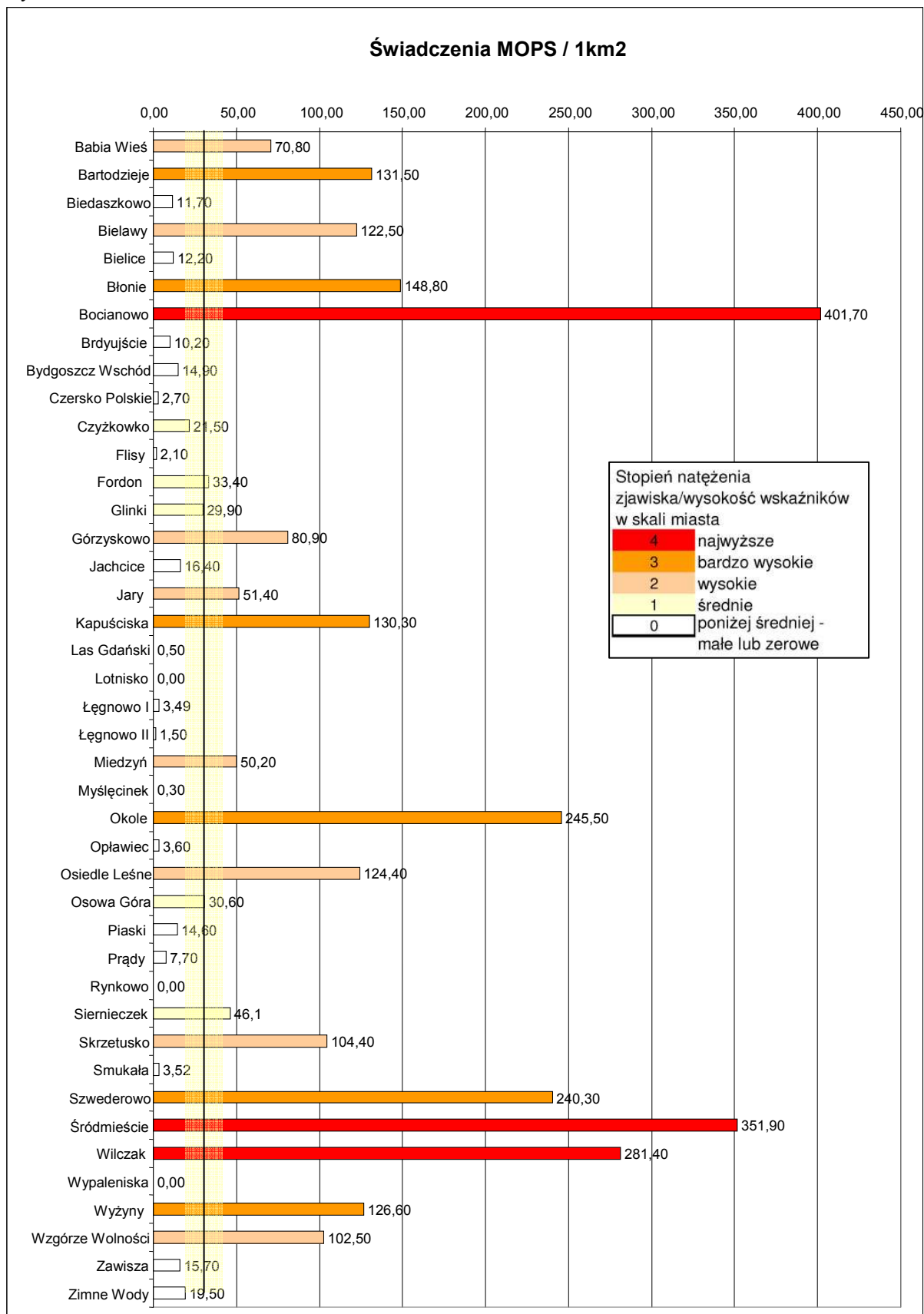
Wykres Ilość wyroków eksmisyjnych



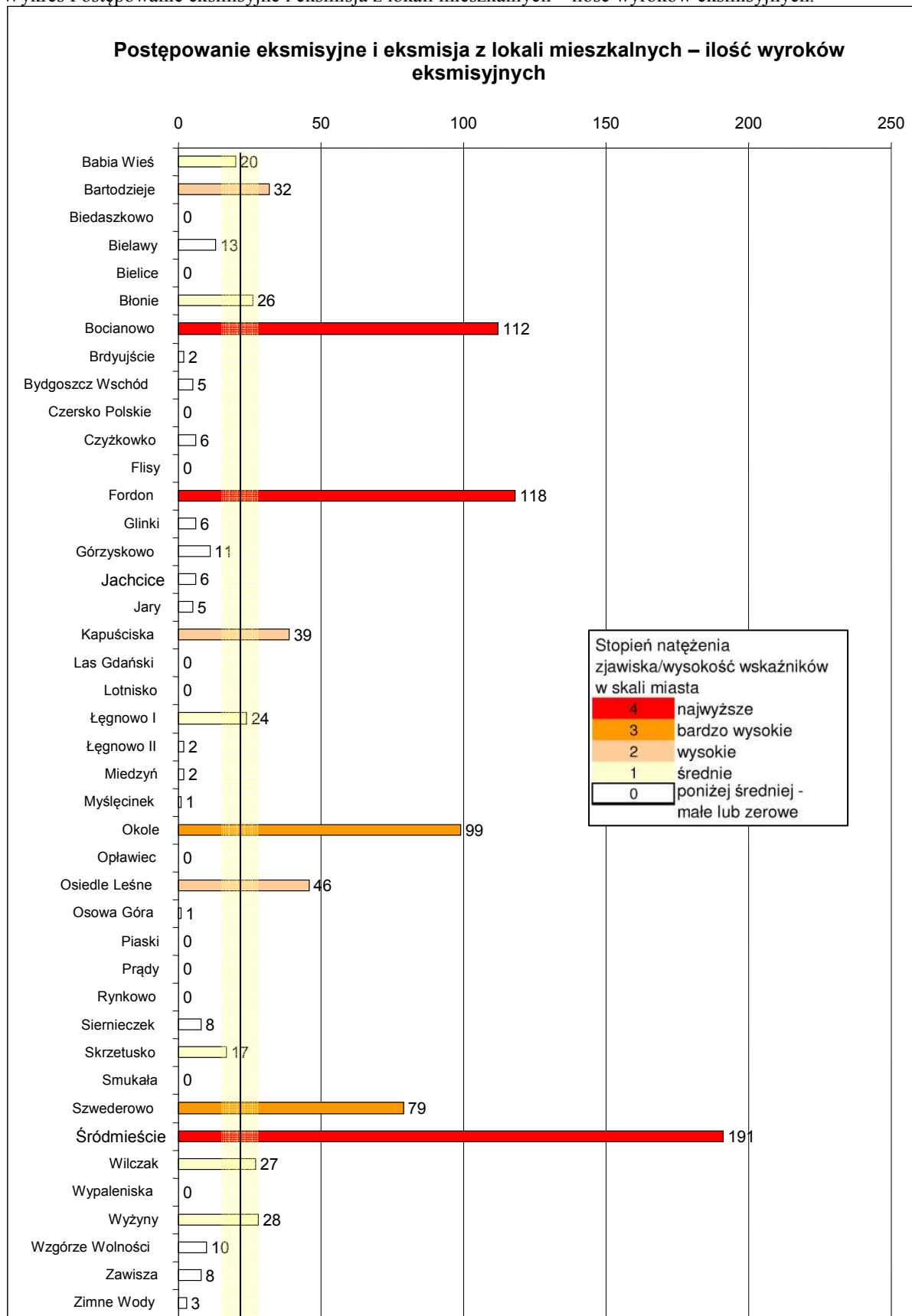
Wykres Świadczenia pomocy społecznej na 1000 mk jednostki



Wykres Świadczenia MOPS / 1km2

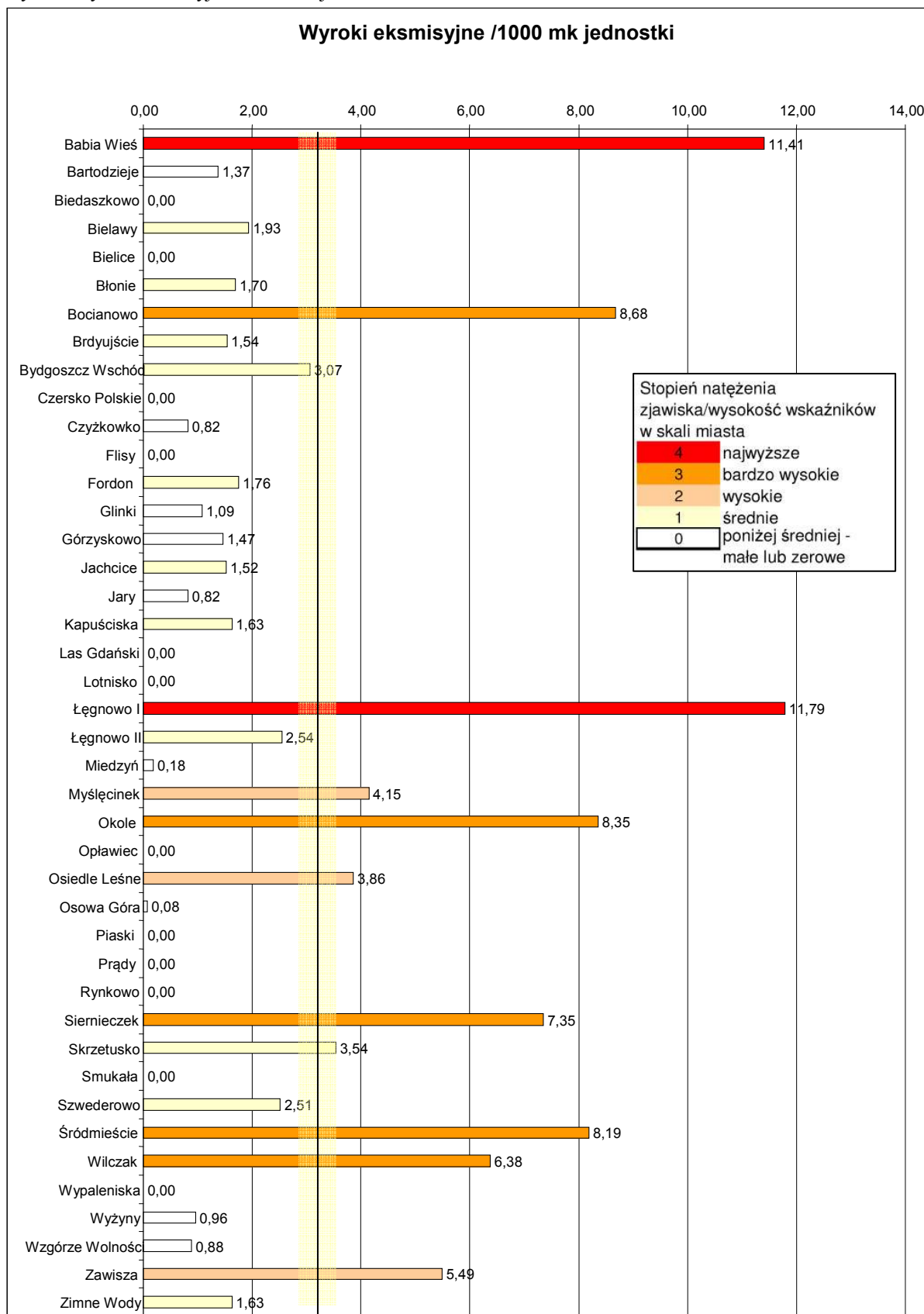


Wykres Postępowanie eksmisyjne i eksmisja z lokali mieszkalnych – ilość wyroków eksmisyjnych.





Wykres Wyroki eksmisyjne /1000 mk jednostki



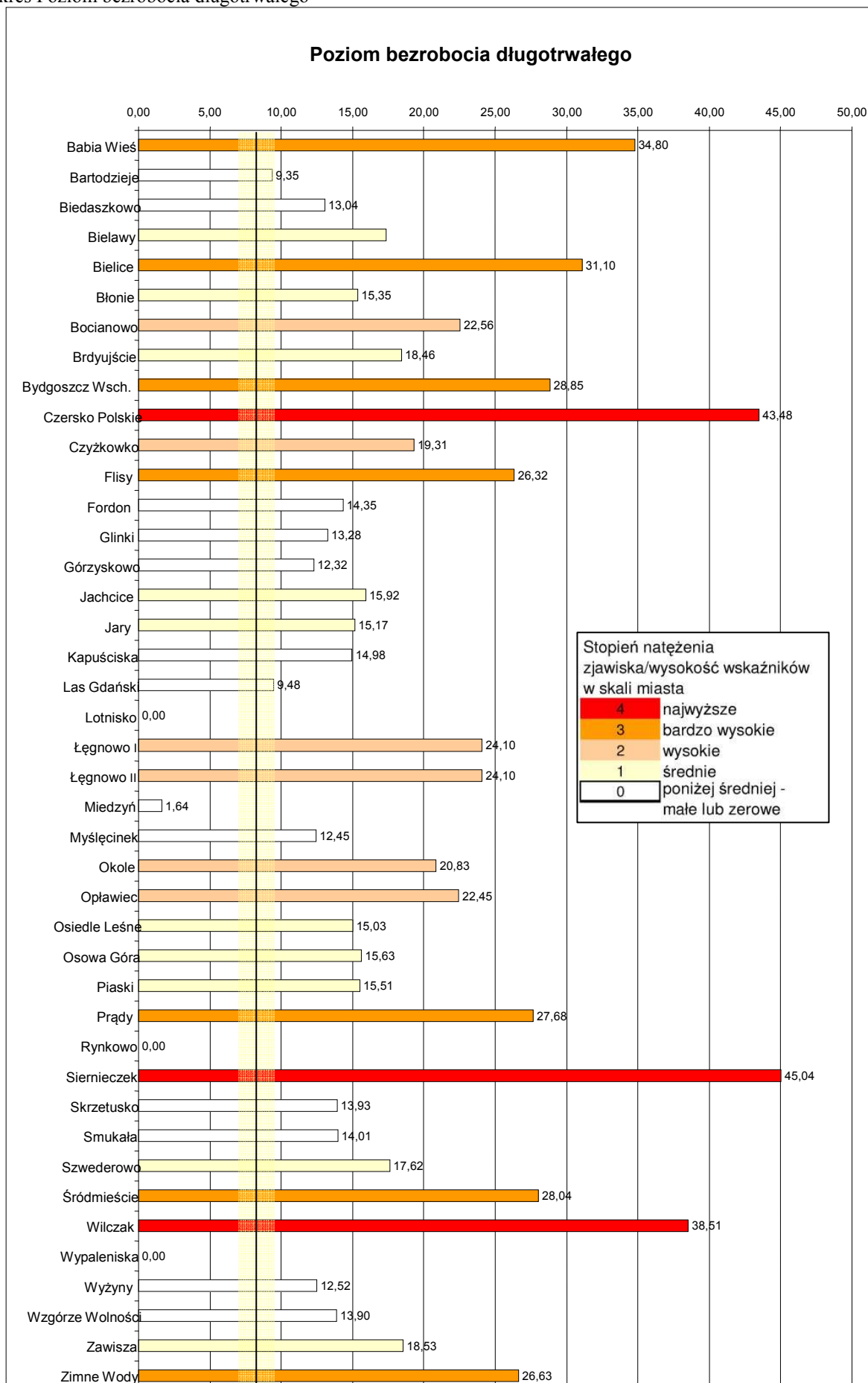
### 3.2. Wysoki poziom długotrwałego bezrobocia

Dla diagnozowania poziomu bezrobocia na poszczególnych terenach określono zgodnie z wytycznymi do projektowania LPR wskaźnik bezrobocia długotrwałego, oraz jako pomocniczy zastosowano wskaźnik własny - poziom bezrobocia ogółem.

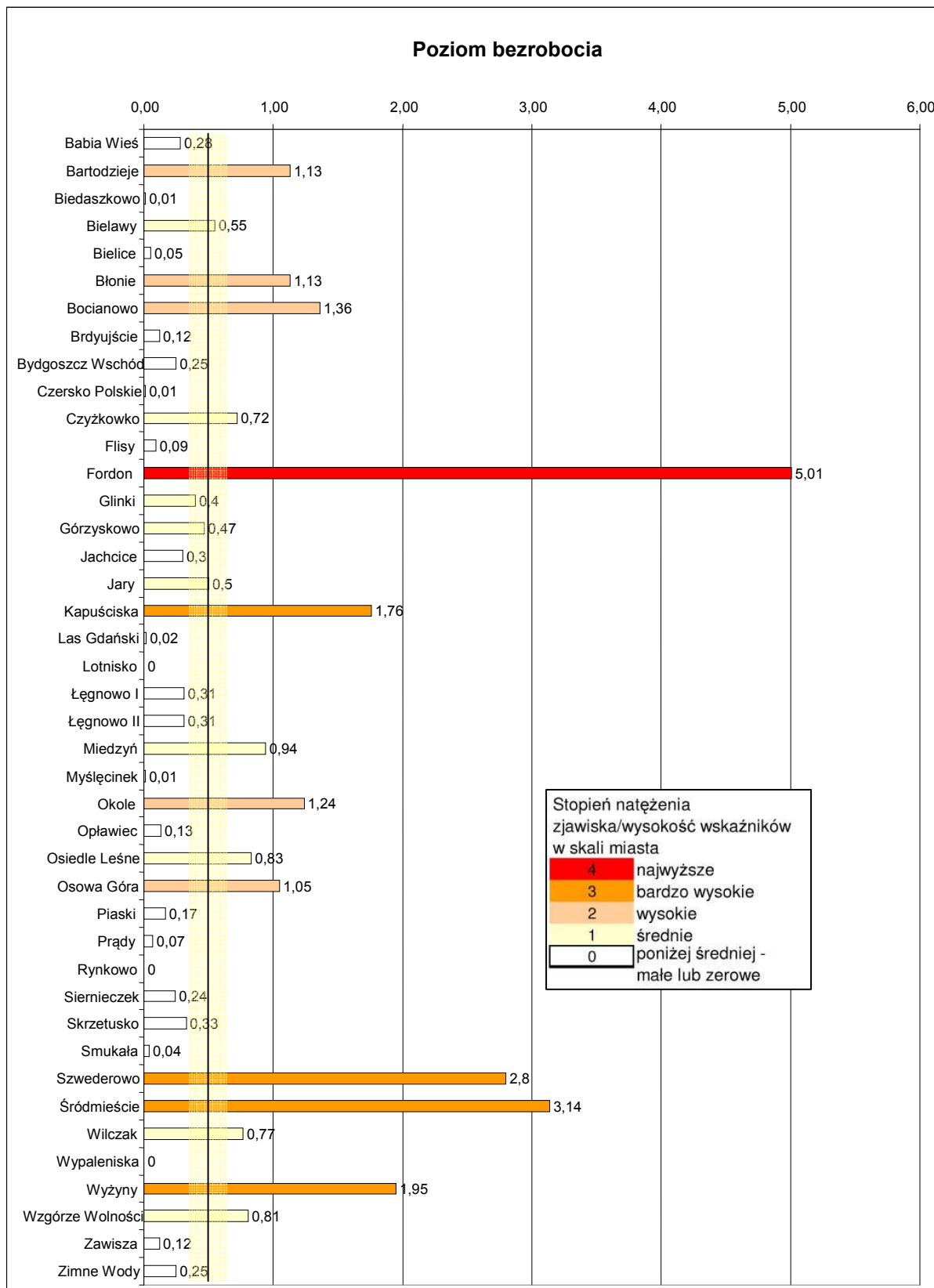
- **poziom bezrobocia długotrwałego** - bezrobocie długotrwałe trwa dłużej niż 12 miesięcy, często zwane jest bezrobociem chronicznym. Spowodowane jest podobnymi przyczynami, co bezrobocie długookresowe. Wywołuje pauperyzację jednostki lub całej rodziny, często izolację społeczną. Przyczynia się do zagrożenia patologią społeczną, zmniejszenia szans na znalezienie nowej pracy i tym samym ograniczenia możliwości jednostki oraz jej rodziny w zakresie wydostania się z ich materialnego i społecznego położenia. Długotrwałe bezrobotni często stają się klientami opieki społecznej. Najwyższy wskaźnik bezrobocia długotrwałego wystąpił w następujących jednostkach urbanistycznych: Czerny Pole, Siemiechów i Wilczak. W następnej grupie znajdują się: Babia Wieś, Bielice, Flisy, Bydgoszcz Wschód, Prądy, Śródmieście i Zimne Wody. Obszary o wskaźniku powyżej średniej to: Bocianowo, Czyżkówko, Łęgowo I, Łęgowo II, Okole i Opławiec.
- **poziom bezrobocia** - określany ilością osób bezrobotnych na 1000 mieszkańców miasta. Wskaźnik ten wprowadzono dla określenia obszarów gdzie grupa osób bezrobotnych jest największa. Według tak przedstawionego wskaźnika pod względem natężenia zjawiska na pierwszym miejscu plasuje się Fordon. W następnej grupie o wskaźniku bardzo wysokim w skali miasta znalazły się tereny: Kapuścisk, Szwedkowa, Śródmieście, Wyżyn. Obszary o wskaźniku powyżej średniej to: Bartodzieje, Błonie, Bocianowo, Okole i Osowa Góra.

Poniżej zamieszczono wykresy w wyżej wymienionymi wskaźnikami w podziale na jednostki urbanistyczne, w podziale na grupy określające natężenie zjawiska w skali miasta, z określeniem średniej wartości wskaźnika dla miasta.

Wykres Poziom bezrobocia długotrwałego



Wykres Poziom bezrobocia



### 3.3. Niekorzystne trendy demograficzne

W ramach kryterium „niekorzystne trendy demograficzne” posłużono się trzema wskaźnikami, są to wynikające z wytycznych do projektowania LPR :

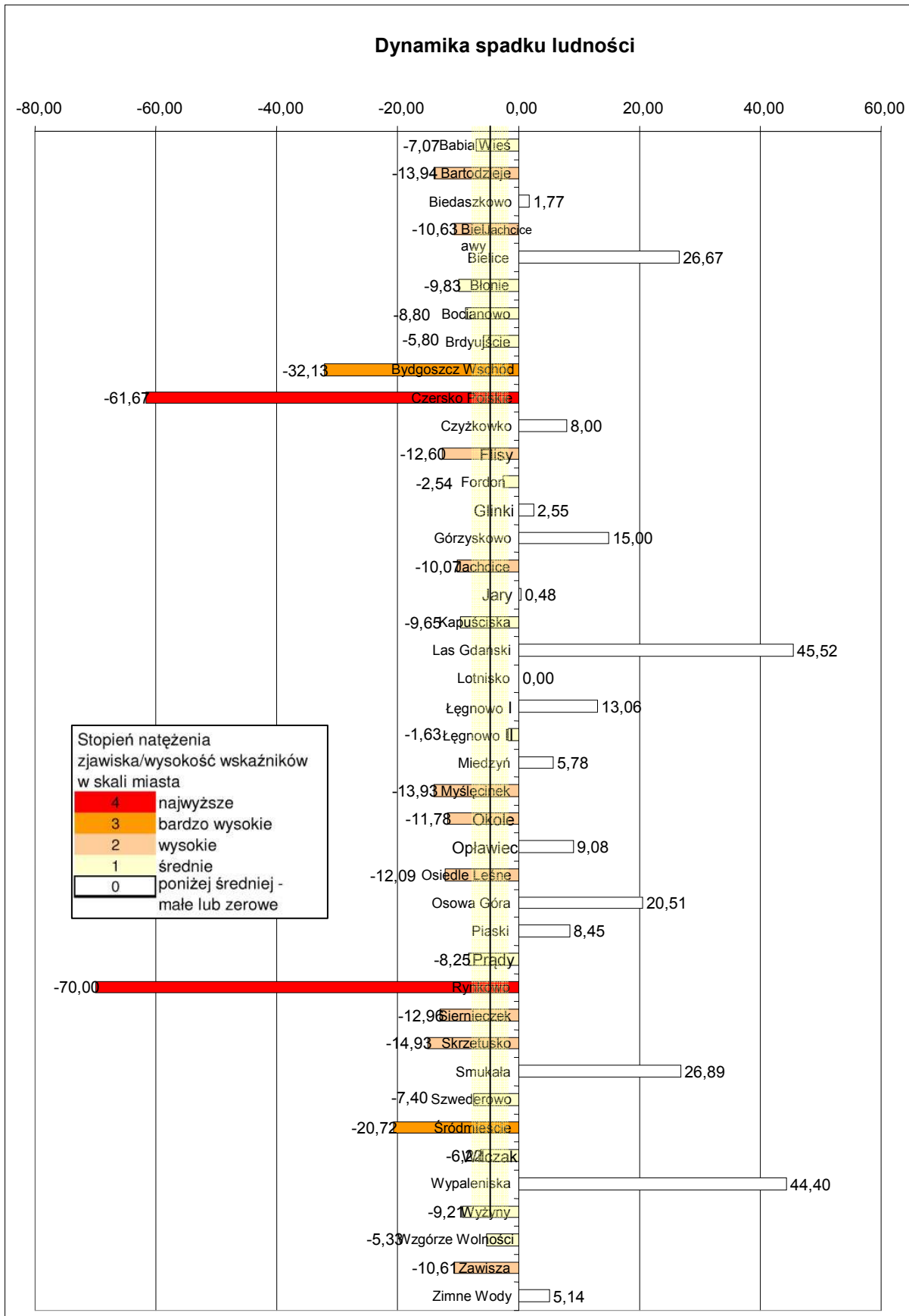
- **dynamika spadku ludności** – wskaźnik ten przedstawia wielkość spadku liczby ludności w wyniku odpływu i zgonów. Dynamika spadku ludności odzwierciedla skalę zmian w obrębie jednostek urbanistycznych, i nie oddaje rzeczywistego spadku liczby mieszkańców. Wskaźnik ten jest szczególnie mylący w przypadku jednostek o małej liczbie mieszkańców, gdzie niewielki ubytek ludności może dawać wysoki wskaźnik dynamiki zmian. Przykładem są jednostki takie jak: Rynkowo (-70) i Czersko Polskie (-61,67), posiadające najwyższą dynamikę spadku w mieście, przy bardzo małej liczbie mieszkańców. Bardzo wysokie wskaźniki zostały odnotowane w dzielnicach Bydgoszcz Wschód i Śródmieście. W przypadku Śródmieścia wskaźnik ten rzeczywiście oddaje znaczny ubytek liczby ludności ok. 6300 na przestrzeni lat 1998-2007. Do grupy terenów o wskaźniku powyżej średniej należą Bartodzieje, Bielawy, Flisy, Jachcice, Myślęcinek, Okole, Osiedle Leśne, Siemieczek, Skrzetusko i Zawisza.
- **odsetek osób w wieku poprodukcyjnym** - wskaźnik ten pokazuje obszary koncentracji zjawiska na badanym obszarze w nawiązaniu do gęstości zaludnienia. W takim ujęciu jako obszar o najwyższym odsetku ludności w wieku poprodukcyjnym jawi się Błonie i Osiedle Leśne. W następnej grupie o wskaźniku bardzo wysokim znalazły się takie jednostki jak Skrzetusko, Bielawy i Bartodzieje. Tereny o wskaźniku powyżej średniej to: Bielice, Flisy, Kapuściska i Wyżyny.

oraz wskaźnik własny:

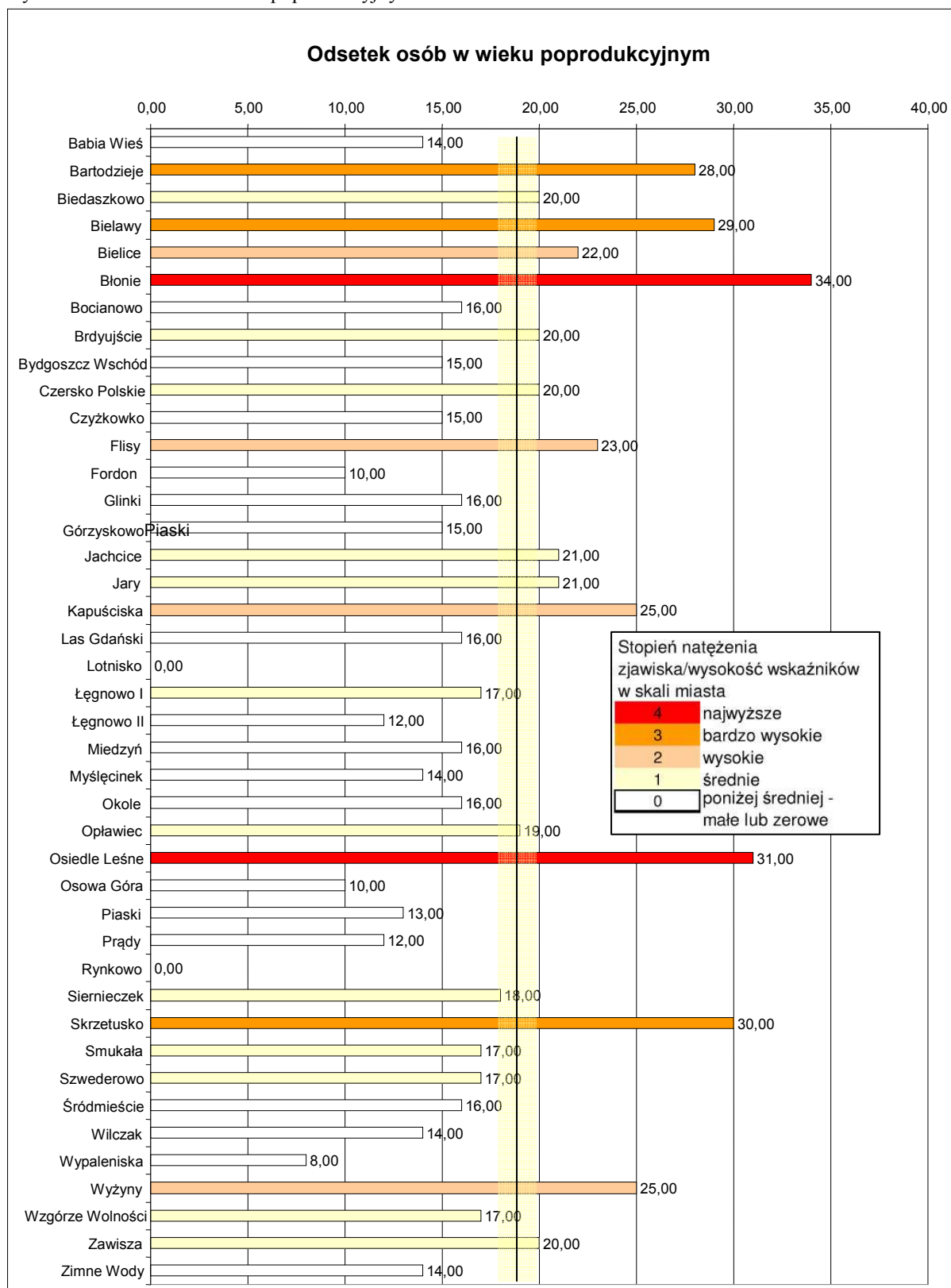
- **spadek / wzrost liczby mieszkańców** - wskaźnik ten rzeczywistą liczbę spadku lub wzrostu ilości mieszkańców w danej jednostce w okresie 1998-2007. Według tego wskaźnika szczególne nasilenie zjawiska występuje w Śródmieściu. W następnej grupie o wskaźniku bardzo wysokim w skali miasta znalazły się tereny takie jak: Szwederowo, Kapuściska, Bartodzieje, Wyżyny. Wymienione obszary należą do stref o wysokim stopniu zaludnienia w stosunku do pozostałych dzielnic miasta, co w dość dużym stopniu ma wpływ na znaczne wahania demograficzne. Pozostałe obszary o wskaźniku powyżej średniej to: Osiedle Leśne, Błonie, Okole i Bocianowo.

Poniżej zamieszczono wykresy w wyżej wymienionymi wskaźnikami w podziale na jednostki urbanistyczne, w podziale na grupy określające natężenie zjawiska w skali miasta, z określeniem średniej wartości wskaźnika dla miasta.

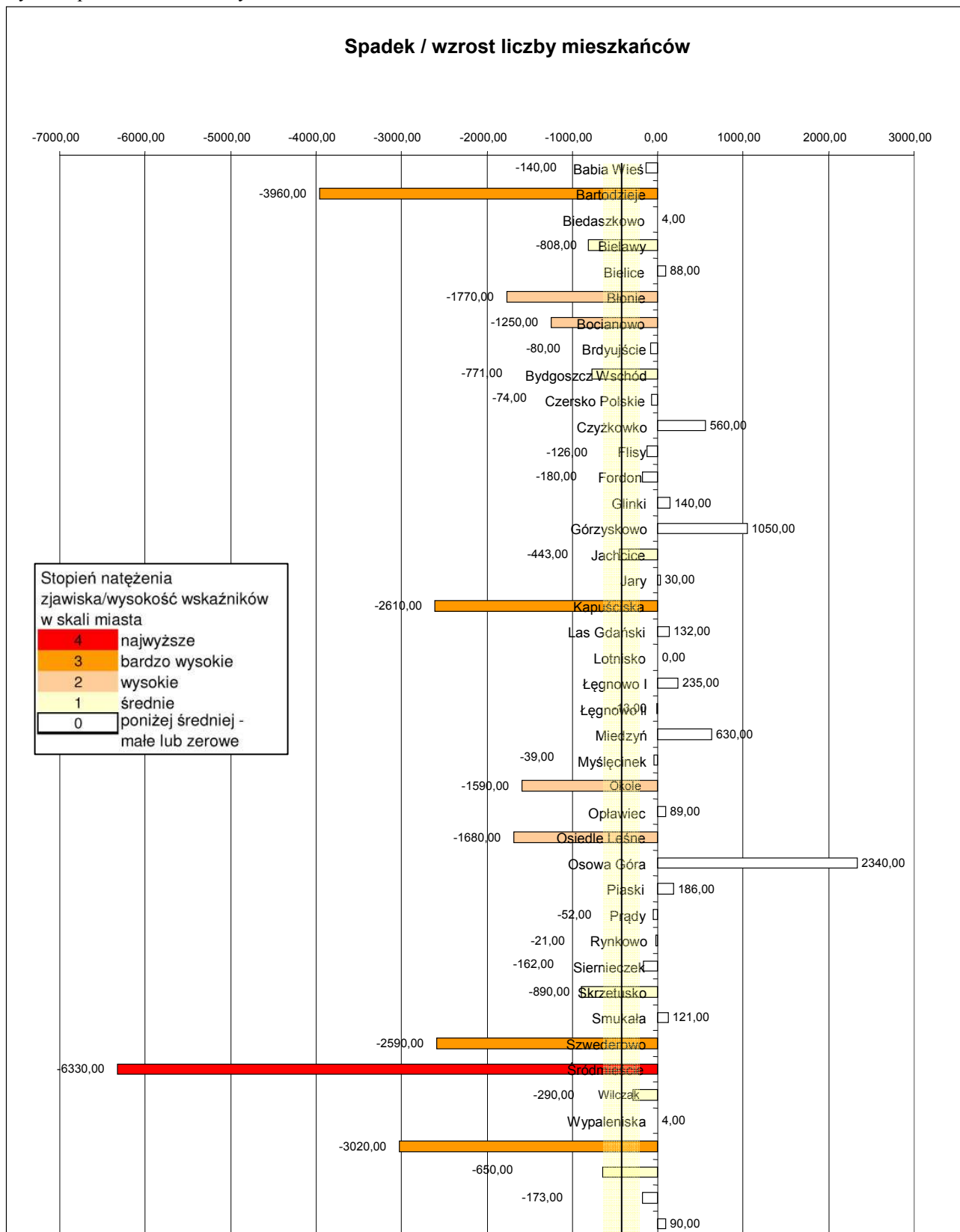
Wykres Dynamika spadku ludności



Wykres Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym



Wykres Spadek / wzrost liczby mieszkańców





### 3.4. Niski poziom edukacji, znaczące braki w umiejętnościach i wysoki odsetek osób porzucających szkołę

W ramach kryterium niski poziom edukacji, znaczące braki i wysoki odsetek porzucających szkołę posłużono się wskaźnikami wynikającymi z wytycznych do projektowania LPR:

- **Udział osób nie wypełniających obowiązku nauki w grupie wieku 7-18 lat przypadających na 1000 mieszkańców miasta** – diagnozuje natężenie problemu w odniesieniu do ilości osób zamieszkujących dany teren. Na pierwszą pozycję biorąc nasilenie zjawiska wysuwa się Śródmieście. W następnej grupie o wskaźniku bardzo wysokim w skali miasta znalazły się tereny: Fordonu, Kapuścisk, Szwederowa i Wyżyn. Pozostałe obszary o wskaźniku powyżej średniej to: Bartodzieje, Błonie, Bocianowo, Okole i Osiedle Leśne.
- **Struktura wykształcenia osób bezrobotnych - udział osób z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej, w grupie bezrobotnych, przypadający na 1000 mieszkańców** - najwyższy został odnotowany na Czersku Polskim i Siernieczku. Do następnej grupy należą: Babia Wieś, Bydgoszcz Wschód, Śródmieście, Wilczak i Zimne Wody. Inne obszary o wskaźniku powyżej średniej to: Biedaszkowo, Bocianowo, Czyżkówko, Łęgnowo I, Łęgnowo II, Okole.

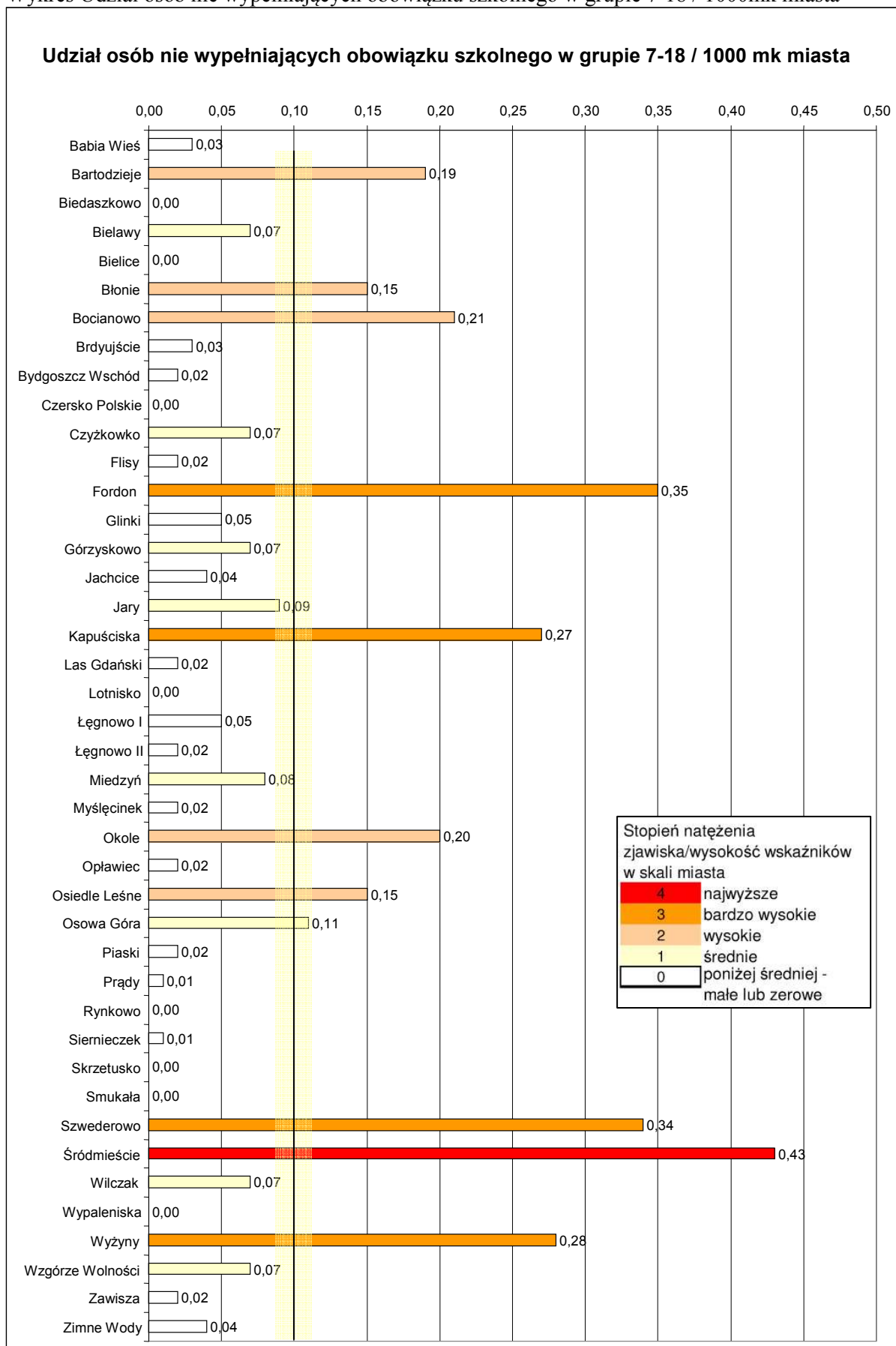
Dodatkowo poszukując nowych wskaźników dla wyznaczenia obszarów kryzysowych analizie poddano dane dotyczące uczniów szkół podstawowych, patrz rozdział 3.2.3. Problemy edukacyjne.

Otrzymana zbiorcza ocena problemów edukacyjnych wskazuje na stopień nasilenia i nawarstwianie się problemów w poszczególnych rejonach.

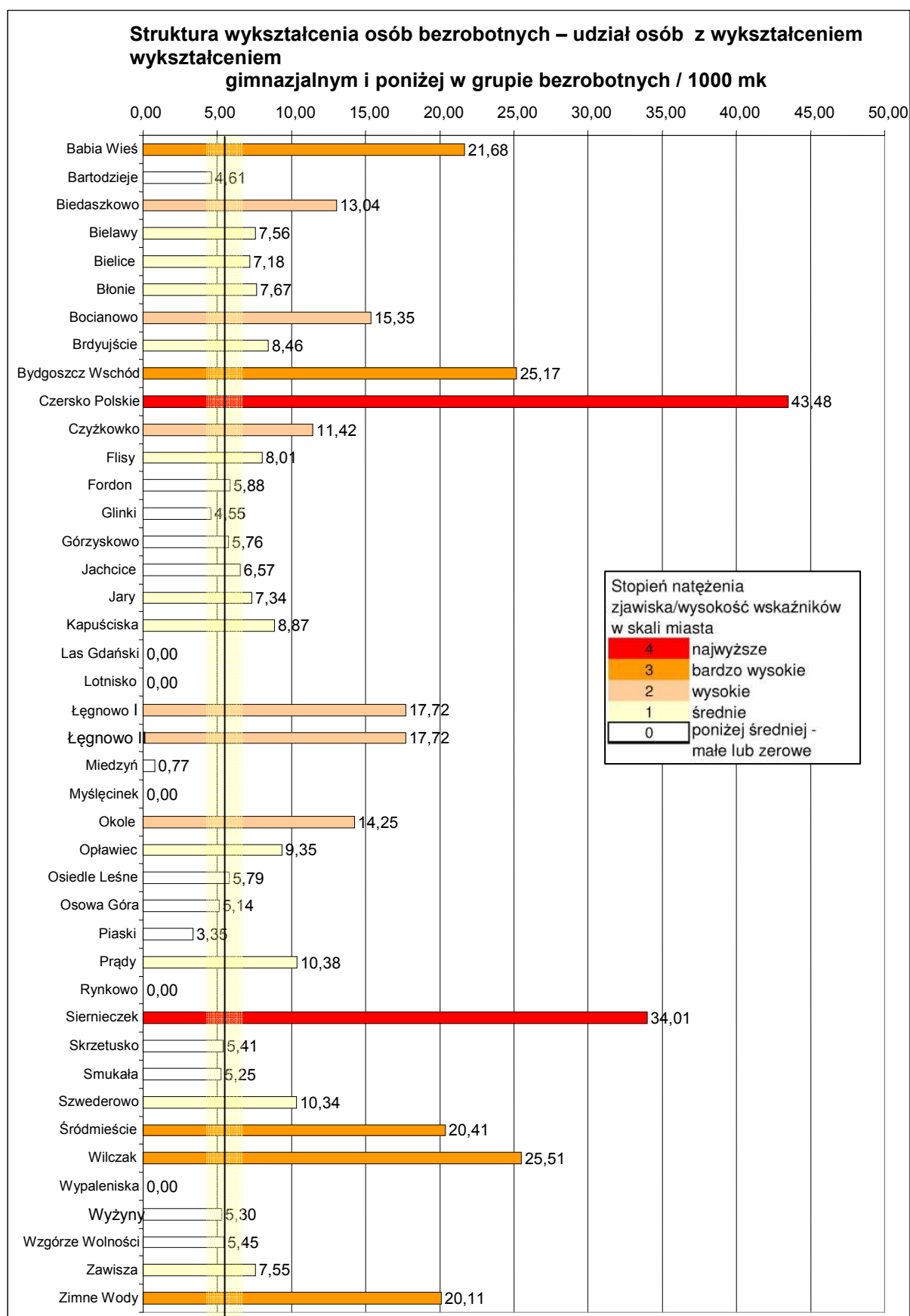
- **zbiorcza ocena problemów edukacyjnych** - do obszarów o wyraźnym nawarstwieniu się problemów edukacyjnych należą Bocianowo, Śródmieście, Okole, Siernieczek, Czersko Polskie, Zimne Wody, Łęgnowo II. W grupie o wskaźniku powyżej średniej dla miasta mieszczą się Jary, Szwederowo, Fordon, Bielawy, Skrzetusko, pozostałe obszary mają wskaźnik na poziomie średnim dla miasta lub poniżej.

Poniżej zamieszczono wykresy w wyżej wymienionymi wskaźnikami w podziale na jednostki urbanistyczne, w podziale na grupy określające natężenie zjawiska w skali miasta, z określeniem średniej wartości wskaźnika dla miasta.

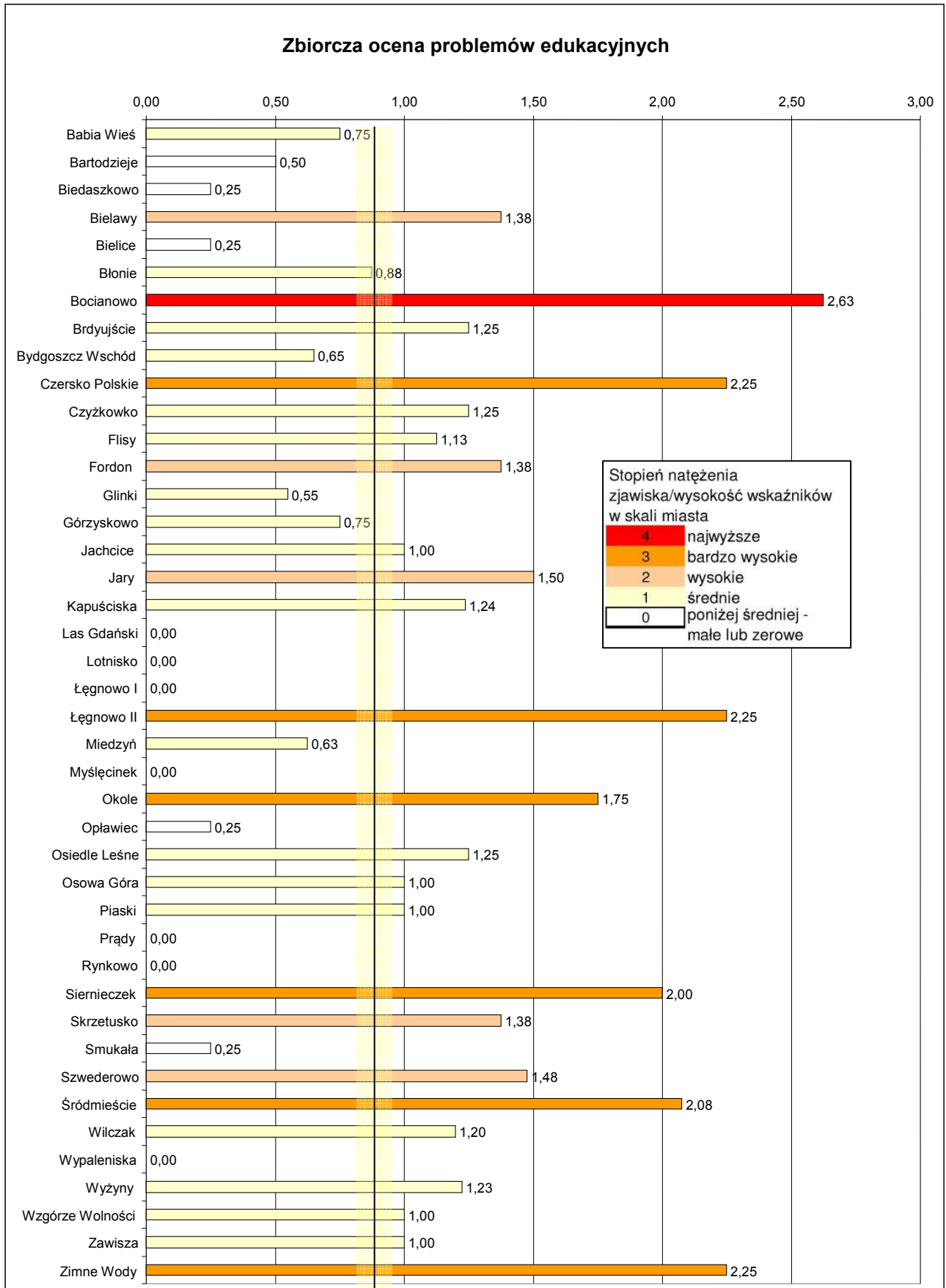
Wykres Udział osób nie wypełniających obowiązku szkolnego w grupie 7-18 / 1000mk miasta



Wykres Struktura wykształcenia osób bezrobotnych – udział osób z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej w grupie bezrobotnych / 1000 mk



Wykres Zbiorcza ocena problemów edukacyjnych



### 3.5. Wysoki poziom przestępczości i naruszeń prawa

W ramach kryterium przestępczość posłużono się jednym wskaźnikiem wynikającym z wytycznych do projektowania LPR jest to:

- **przestępstwa i wykroczenia stwierdzone, poza zdarzeniami drogowymi i przestępstwami gospodarczymi dane za 2006 rok**

- Przez pojęcie przestępczość rozumie się zbiór czynów zabronionych ustawowo pod groźbą kary a popełnionych na obszarze danej jednostki terytorialnej. Przestępczość jest zjawiskiem społecznym. Stanowi zagrożenie dla obowiązującego porządku prawnego, wyraża się we wzroście liczby osób, które popełniły przestępstwa w stosunku do ogółu ludności.

- Na pierwszą pozycję biorąc natężenie badanego zjawiska wysuwa się Śródmieście . W następnej grupie o wskaźniku bardzo wysokim w skali miasta znalazły się tereny Bartodziei, Kapuścisk, Fordonu, Szwedkowa, Wyżyn. W grupie trzeciej o wartościach wskaźnika powyżej średniej znalazły się takie jednostki jak: Bielawy, Błonie, Okole, Osiedle Leśne. Dzielnice te charakteryzują się wysoką gęstością zaludnienia i intensywną zabudową. Są to obszary zabudowy śródmiejskiej oraz obszary zabudowy wielorodzinnej.

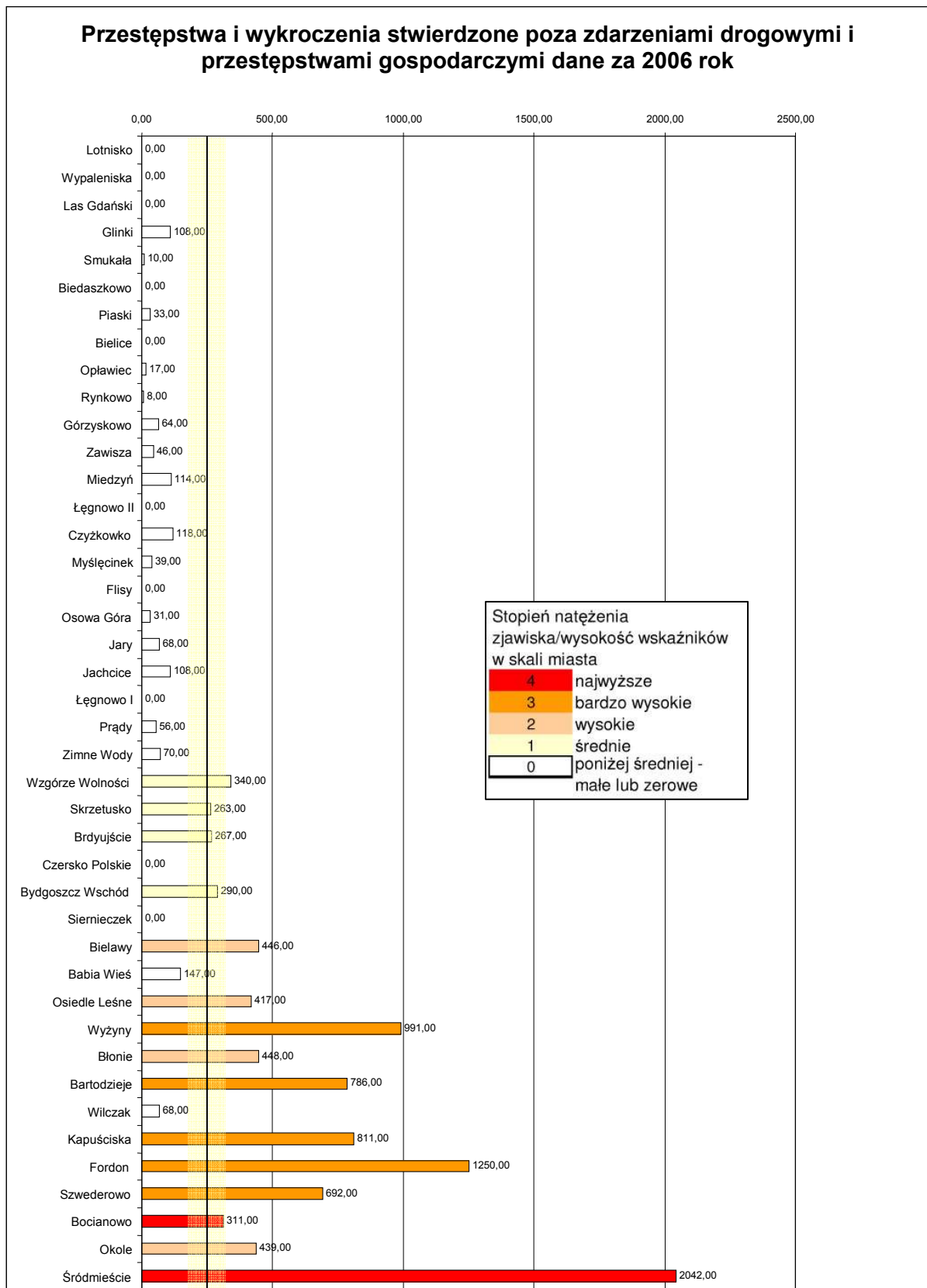
- **przestępstwa i wykroczenia stwierdzone, poza zdarzeniami drogowymi i przestępstwami gospodarczymi wsk/1000 mk jednostki dane z rejestrów przestępstw**

Na pierwszą pozycję biorąc natężenie badanego zjawiska wysuwa się Rynkowo. W kolejnej grupie występuje: Myślęcinek, Brdyujście i Bydgoszcz Wschód. W grupie trzeciej o wartościach wskaźnika powyżej średniej znalazły się takie jednostki jak: Śródmieście, Babia Wieś i Prądy.

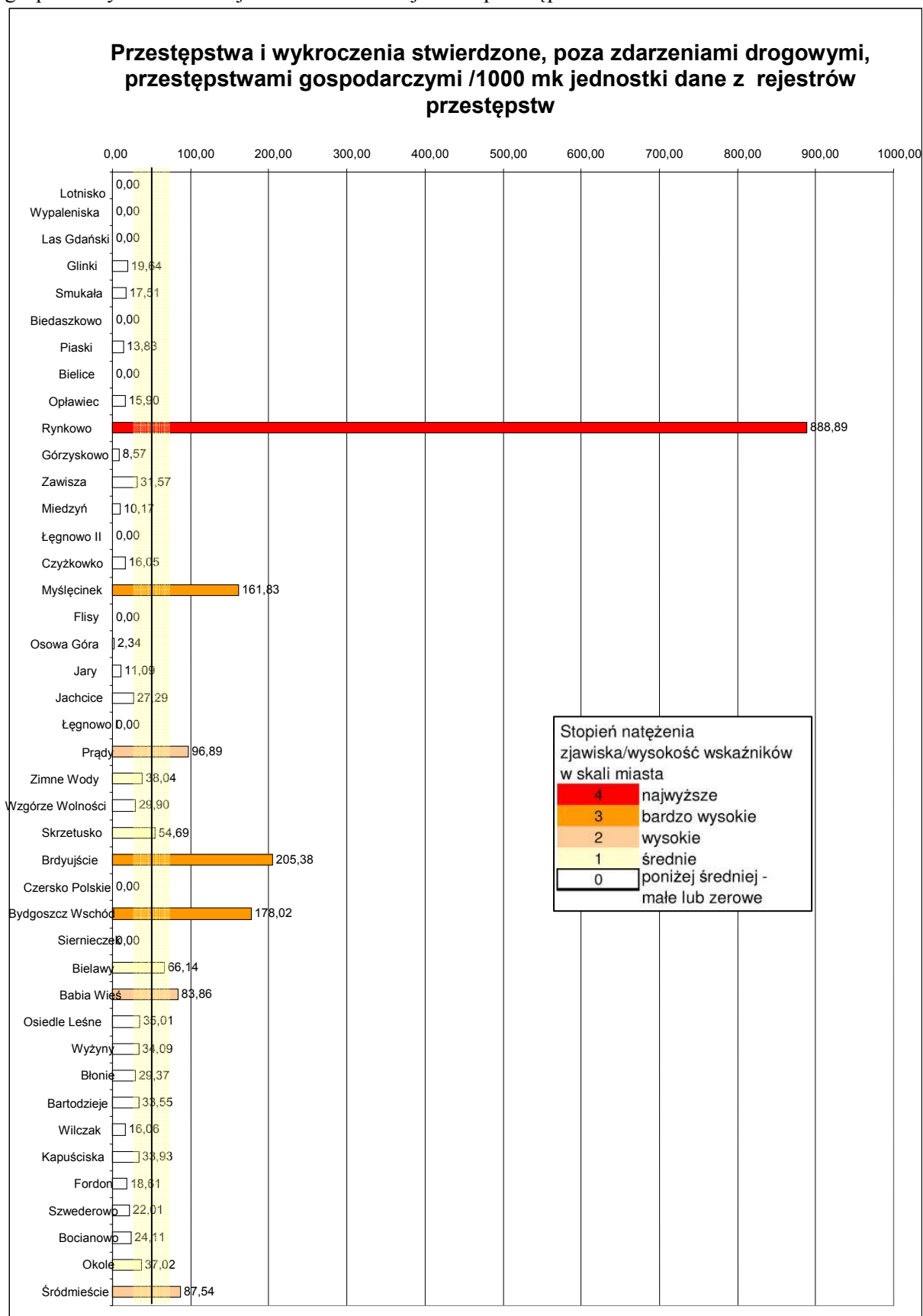
- **liczba przestępstw na km<sup>2</sup> jednostki**

Na pierwszą pozycję biorąc natężenie badanego zjawiska wysuwa się: Śródmieście. W kolejnej grupie występuje: Skrzetusko, Bielawy, Wyżyny, Błonie, Bartodzieje W grupie trzeciej o wartościach wskaźnika powyżej średniej znalazły się takie jednostki jak: Wzgórze Wolności, Osiedle Leśne, Kapuściska, Szwedkowo i Bocianowo

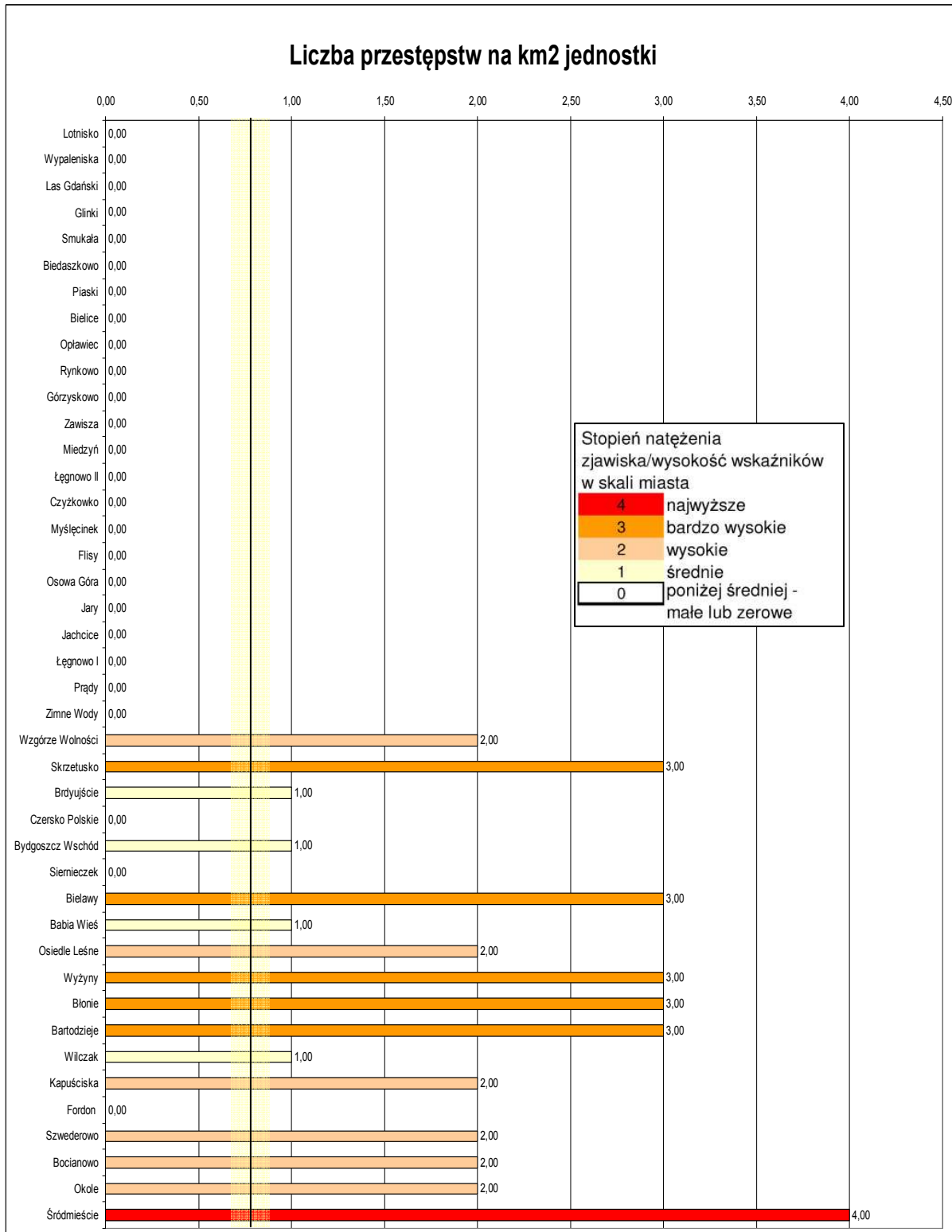
Wykres Przepięstwa i wykroczenia stwierdzone poza zdarzeniami drogowymi i przestępstwami gospodarczymi dane za 2006 rok



Wykres Przepięstwa i wykroczenia stwierdzone, poza zdarzeniami drogowymi, przepięstwami gospodarczymi /1000 mk jednostki dane z rejestrów przepięstw.



Wykres Liczba przestępstw na km2 jednostki



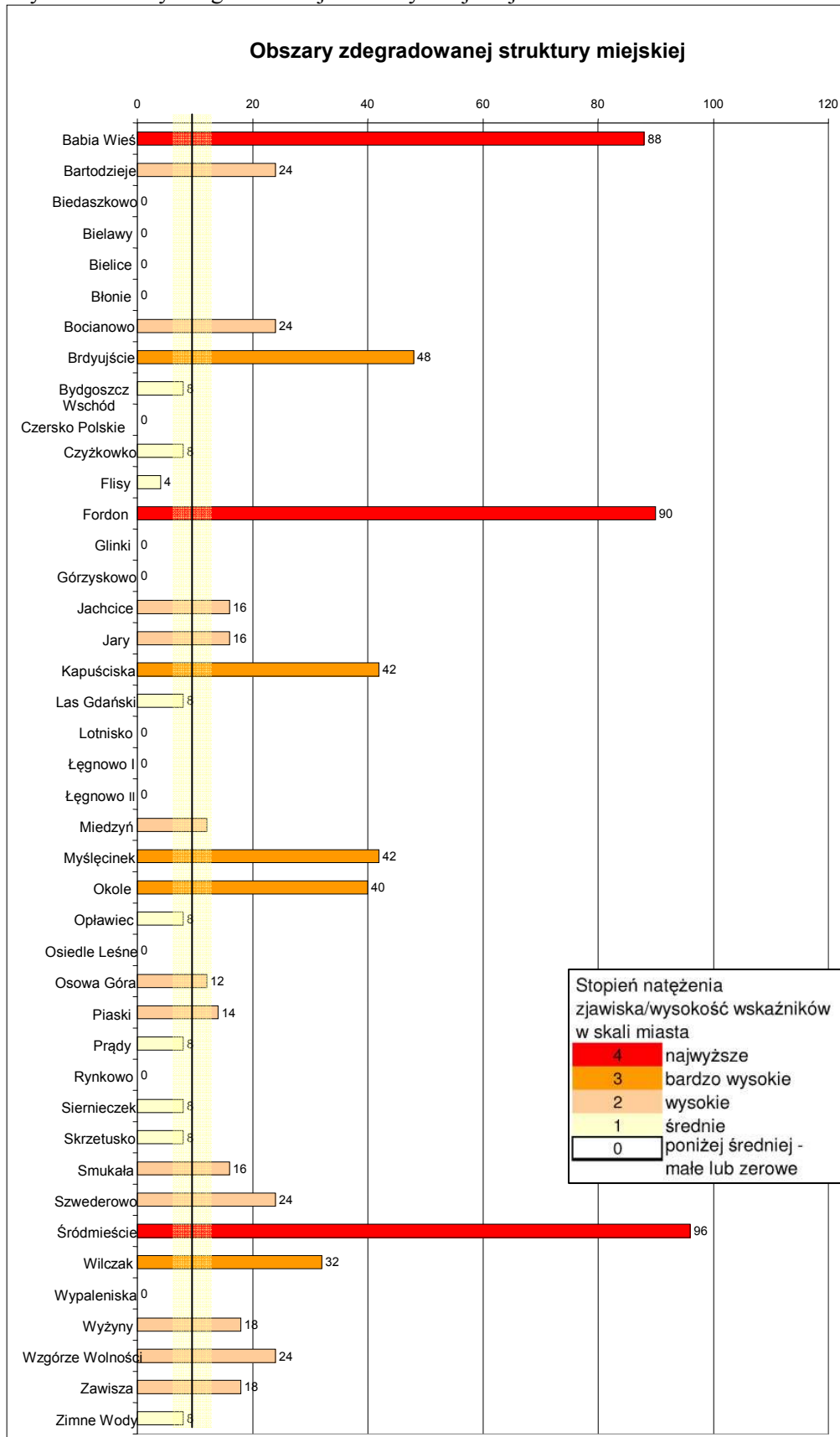


### 3.6. Szczególnie zniszczone otoczenie

Wytyczne do sporządzania LPR w kryterium szczególnie zniszczone otoczenie wskazują miernik oparty na danych trudnych do pozyskania, odnoszący się do powierzchni działek nie użytkowanych oraz ilości budynków o złym stanie technicznym. Dla celów oszacowania jakości przestrzeni zastosowano wskaźnik:

- Obszary zdegradowanej struktury miejskiej** -zbiorcza ocena w zakresie przestrzeni publicznych. Składowe tego wskaźnika są opisane w Rozdziale 1.5.4 Struktura funkcjonalno-przestrzenna. Wskaźnik ten wprowadzono z uwagi na wagę przestrzeni publicznych dla prawidłowego funkcjonowania i postrzegania miasta jako całości oraz ich społeczno-estetycznego wymiaru w tkance miejskiej. Ocenie poddano jakość oraz potrzebę kształtowania przestrzeni publicznych o znaczeniu ogólnomiejskim, pełniących funkcje integracji społecznej w skali miasta. Wskaźnik ten ma za zadanie określić braki i oszacować potrzeby w zakresie kształtowania tego typu obszarów w odniesieniu do stanu istniejącego oraz funkcji danego terenu w strukturze miasta. Wskaźnik opiera się na badaniach własnych, jest trudny do opisanie w wymiernych wartościach a jednak bardzo istotny dla oceny jakości przestrzeni. Otrzymana ocena zbiorcza wskazuje że aktualnie największe potrzeby w zakresie kształtowania przestrzeni publicznych o znaczeniu ogólnomiejskim, pełniących funkcje integracji społecznej występują na Śródmieściu, w Fordonie i na Babiej Wsi. Następne w kolejności są Brdyujście, Myślęcinek, Kapuściska, Okole, Wilczak. Kolejna grupa obszarów to obszary intensywnej zabudowy mieszkaniowej, czyli Bartodzieje, Bocianowo, Szwederowo, Wzgórze Wolności. Dostyc wysoka pozycja jednostek w których funkcja mieszkaniowa nie jest dominującą (Babia Wieś, Myślęcinek, Brdyujście) wynika z obecności ważnych w przestrzeni miasta obiektów lub obszarów o funkcji publicznej, ponadlokalnej.

Wykres Obszary zdegradowanej struktury miejskiej



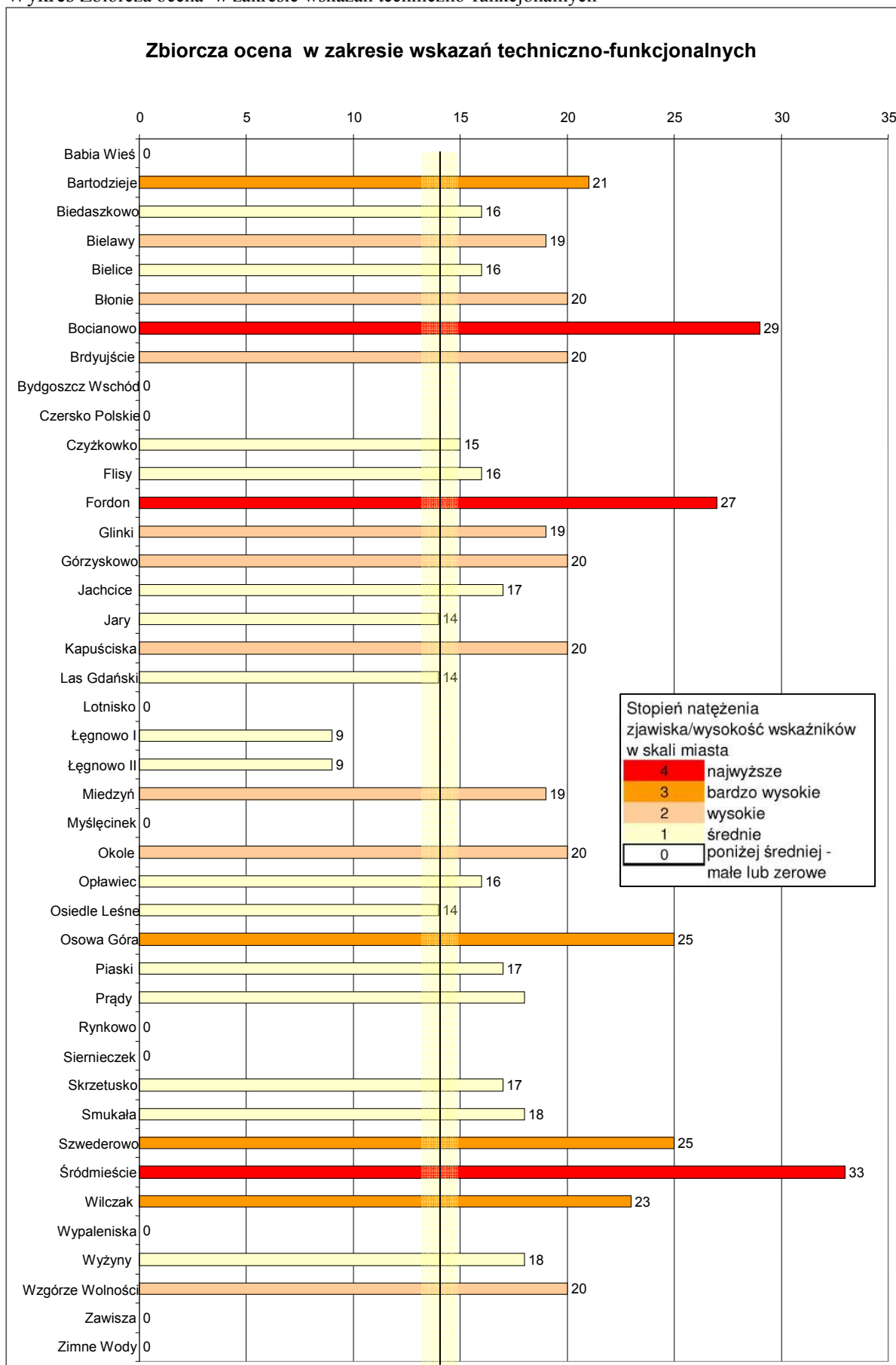
### **3.7. Porównywalnie niższy poziom wartości zasobu mieszkaniowego**

Zgodnie z wytycznymi w kryterium „porównywalnie niższy poziom wartości zasobu mieszkaniowego” należy stosować wskaźnik Liczby lokali bez instalacji techniczno-sanitarnej, jedyne dostępne dane pochodzą z NSP 2002r, nie są aktualne i nie można ich rozpisac obszarowo i przypisać do poszczególnych jednostek urbanistycznych co oznacza, że nie ma możliwości ich zastosowania do wyliczenia wskaźników

- **zbiorcza ocena w zakresie wskazań techniczno-funkcyjnych terenów mieszkaniowych.**

Składowe tego wskaźnika są opisane w Rozdziale 1.5.4 Struktura funkcjonalno-przestrzenne. Wskaźnik ten jest próbą oszacowania stanu technicznego poszczególnych rejonów, w zakresie zabudowy

Wykres Zbiorcza ocena w zakresie wskazań techniczno-funkcjonalnych



### 3.8. Obszar kryzysowy

Wyznaczenie obszarów kryzysowych jest całościową oceną terenu miasta pod kątem problemów rewitalizacyjnych.

Zamieszczona poniżej tabela zbiorcza zawiera wartości posortowane wg, sumy wskaźników, gdzie tereny o najwyższych wartościach znajdują się na dole tabeli. Takie ustawienie pozwala zauważyć koncentrację zjawisk negatywnych na danym obszarze, predestynujących zaliczenie diagnozowanej jednostki urbanistycznej do obszaru kryzysowego. Dostyc łatwo jest też wyodrębnić nasilenie problemów w poszczególnych jednostkach oraz zdiagnozować kierunki niezbędnych działań.

W części wynikowej zestawiono wyniki liczone dwojako.

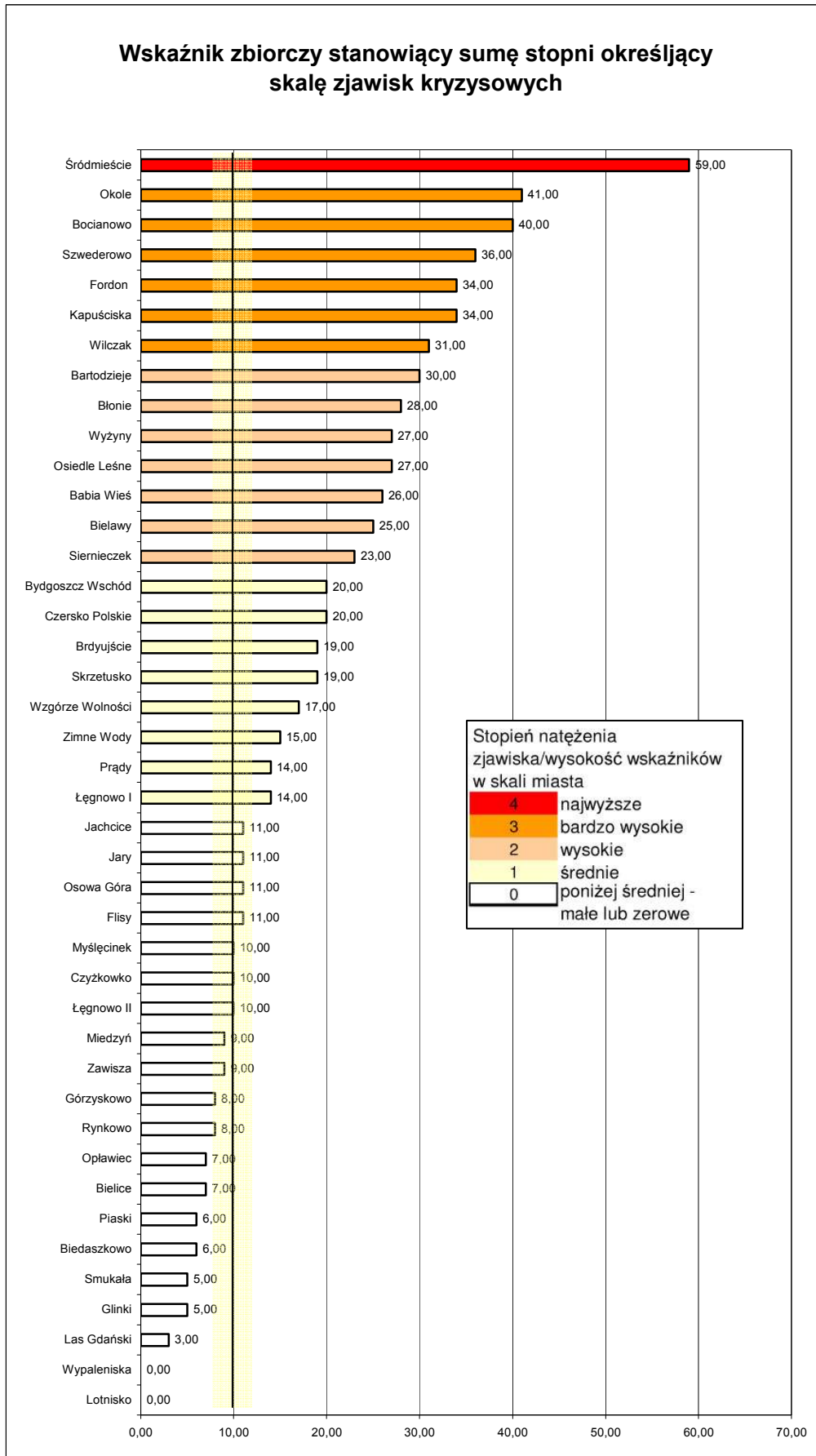
Kolumny 37 i 38 są sumą wszystkich wskaźników użytych do analizy – analiza poszerzona.

Kolumny 39 i 40 sumują tylko wskaźniki wyodrębnione w wytycznych do przygotowania LPR. Poszerzenie analizy o dodatkowe wskaźniki pozwalają na głębszą i bardziej wszechstronną diagnozę.

Jednak efekt końcowy jest podobny. W obu przypadkach obszarem **kryzysowym „nr 1” jest obszar Śródmieścia**. W następnej grupie obszarów kryzysowych niezależnie od sposobu liczenia wskaźnika mieszczą się Okole, Bocianowo, Szwederowo, Fordon, Kapuściska. W przypadku liczenia wskaźnika poszerzonego do grupy tej przynależy dodatkowo Wilczak. W grupie obszarów kryzysowych o mniejszym natężeniu problemów, lub o problematyce zawężonej znalazły się w analizie poszerzonej Bartodzieje, Osiedle Leśne, Błonie, Wyżyny, Siernieczek, Babia Wieś, Bielawy, i Bydgoszcz Wschód.

W przypadku analizy wg wskaźników z wytycznych grupa ta mieści: Wilczak, Błonie, Wyżyny, Osiedle Leśne, Babia Wieś, Bielawy, Siernieczek, Bydgoszcz Wschód.

Wykres Wskaźnik zbiorczy stanowiący sumę stopni określający skalę zjawisk kryzysowych





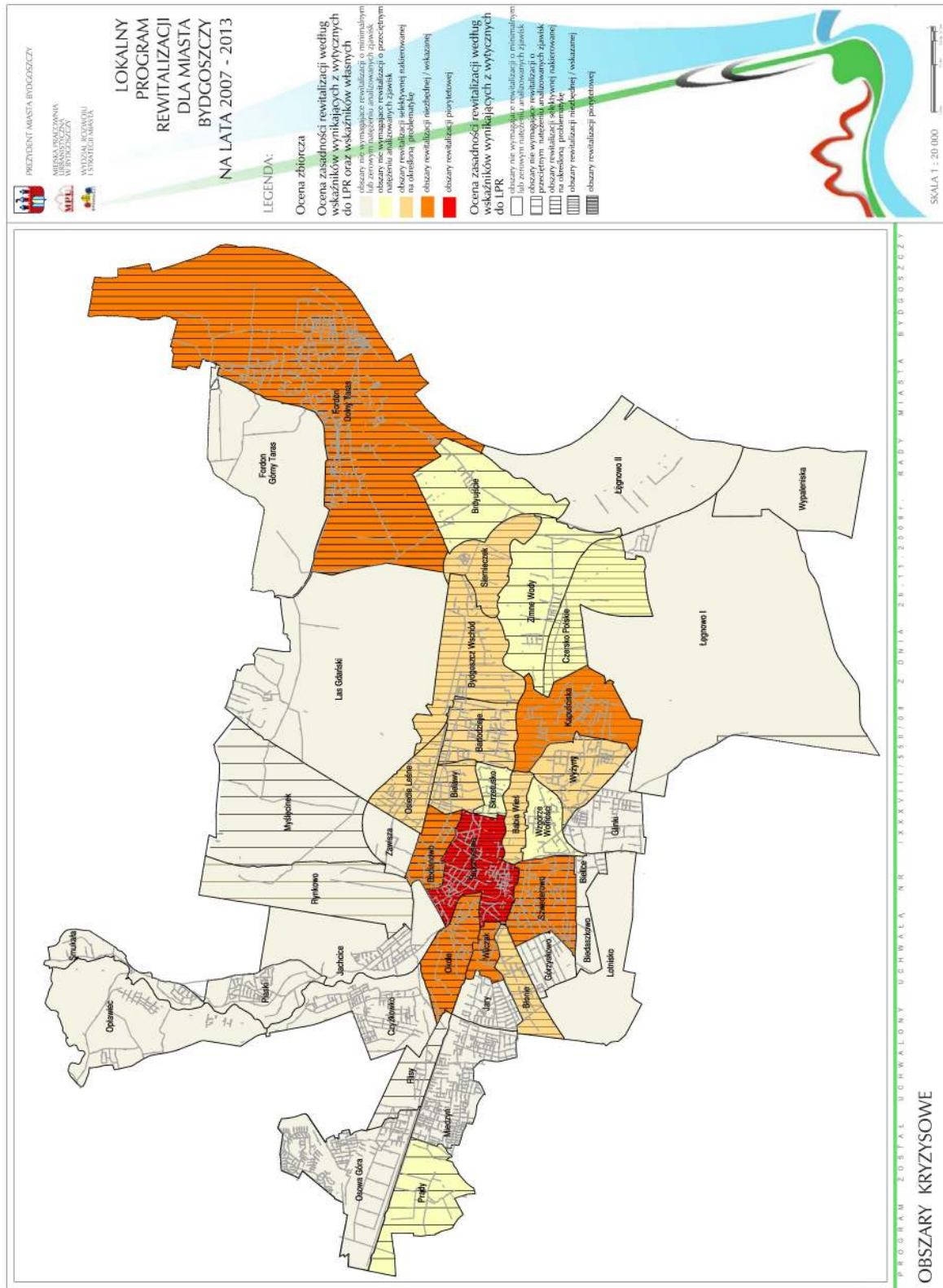








Mapa Obszary kryzysowe





## 4. Delimitacja obszaru objętego Lokalnym Programem Rewitalizacji Bydgoszczy

Delimitacji obszaru objętego Programem Rewitalizacji (zadań w sferze użyteczności publicznej), w celu wyeliminowania ewentualnych błędów statystycznych wynikających z nie reprezentatywności poszczególnych zjawisk w małych zbiorowościach, poddano 21 obszarów tzw. jednostek urbanistycznych, które zamieszkuje więcej niż 1% mieszkańców zameldowanych na stałe to jest powyżej 3510 mieszkańców. Jednostki urbanistyczne to uwarunkowane historycznie części miasta wyznaczone dla celów programowych i przestrzennych, mające określony charakter z dominującą funkcją.

Dla każdej jednostki określono wskaźniki zgodnie z wytycznymi Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego dotyczącymi przygotowania Lokalnego Programu Rewitalizacji, które obrazuje poniższa tabela.

Tabela Kryteria i wskaźniki

KRYTERIA	WSKAŹNIKI
Wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia	Ilość osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej
	Postępowania eksmisyjne i eksmisja z lokali mieszkalnych – Ilość wyroków eksmisyjnych
Wysoki poziom długotrwałego bezrobocia	Poziom bezrobocia długotrwałego
Niestabilne (niekorzystne) trendy demograficzne	Dynamika spadku ludności
	Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym
Niski poziom edukacji, znaczące braki w umiejętnościach i wysoki odsetek osób porzucających szkołę	Udział osób nie wypełniających obowiązku szkolnego w grupie 7-18 lat wsk/1000 mk miasta
	Struktura wykształcenia osób bezrobotnych – udział osób z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej w grupie bezrobotnych – wsk/1000 mk miasta
Wysoki poziom przestępczości i naruszeń prawa	Przestępstwa i wykroczenia stwierdzone, poza zdarzeniami drogowymi, przestępstwami gospodarczymi wsk/1000 mk miasta
Szczególnie zniszczone otoczenie	Obszary zdegradowanej struktury miejskiej
Niski poziom aktywności gospodarczej	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej na 1000 mk/miasta

Wskaźniki właściwe dla danej problematyki skwalifikowano w 5 stopniach i przypisano im odpowiednie wartości od 0 do 4:

0 – oznacza występowanie danego zjawiska w stopniu zerowym lub minimalnym nie istotnym w skali miasta,

1 – oznacza występowanie danego zjawiska w stopniu średnim – przeciętnym dla miasta,

2 – oznacza występowanie danego zjawiska w stopniu wysokim,

3 – oznacza występowanie danego zjawiska w stopniu bardzo wysokim,

4 – oznacza występowanie danego zjawiska w stopniu najwyższym.

Takie wartościowanie pozwala na wyselekcjonowanie obszarów koncentracji zjawisk negatywnych, predestynujących dany teren do rewitalizacji.

Otrzymane dla każdej jednostki wskaźniki umieszczono w problemowej tabeli zbiorczej.

Suma wartości różnicuje obszary poddane analizie pod względem zasadności podjęcia działań rewitalizacyjnych, od obszarów z bezwzględnym wskazaniem do rewitalizacji (obszary z największą

ilością punktów), poprzez obszary wymagające działań selektywnych do obszarów nie wymagających działań. Wyodrębniono 5 grup:

- 0 – oznacza obszary nie wymagające rewitalizacji o minimalnym lub zerowym natężeniu analizowanych zjawisk,
- 1 – oznacza obszary nie wymagające rewitalizacji o przeciętnym natężeniu analizowanych zjawisk,
- 2 – obszary rewitalizacji selektywnej nakierowanej na określoną problematykę,
- 3 – obszary rewitalizacji niezbędnej,
- 4 – obszary rewitalizacji priorytetowej.

#### 4.1. Wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia

W ramach kryterium „wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia” posłużono się dwoma wskaźnikami wynikającymi z wytycznych do projektowania LPR są to:

- **ilość osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej** – biorąc pod uwagę ilość osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej największa ich liczba:
  - Jednostki urbanistyczne o najwyższym natężeniu zjawiska to: Fordon i Śródmieście,
  - Jednostki urbanistyczne o bardzo wysokim natężeniu zjawiska to: Szwederowo.
  - Jednostki urbanistyczne o wysokim natężeniu zjawiska to: Okole, Bocianowo i Kapuściska.

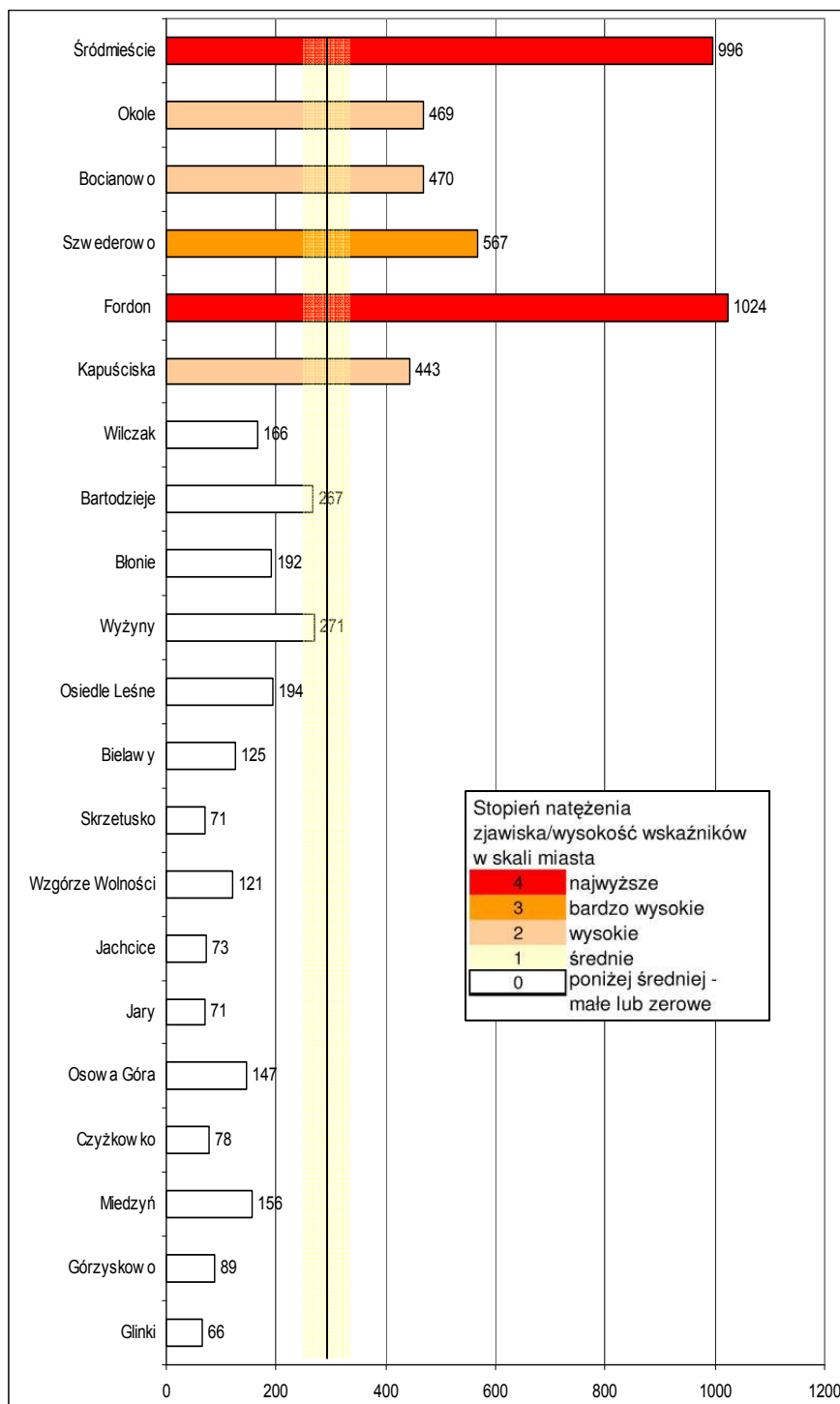
Pozostałe jednostki posiadają wskaźniki poniżej średniej.

- **postępowania eksmisyjne i eksmisja z lokali mieszkalnych – ilość wyroków**
  - Jednostki urbanistyczne o najwyższym natężeniu zjawiska to: Śródmieście, Fordon, Bocianowo i Okole
  - Jednostki urbanistyczne o bardzo wysokim natężeniu zjawiska to: Szwederowo,
  - Jednostki urbanistyczne o wysokim natężeniu zjawiska to Osiedle Leśne.

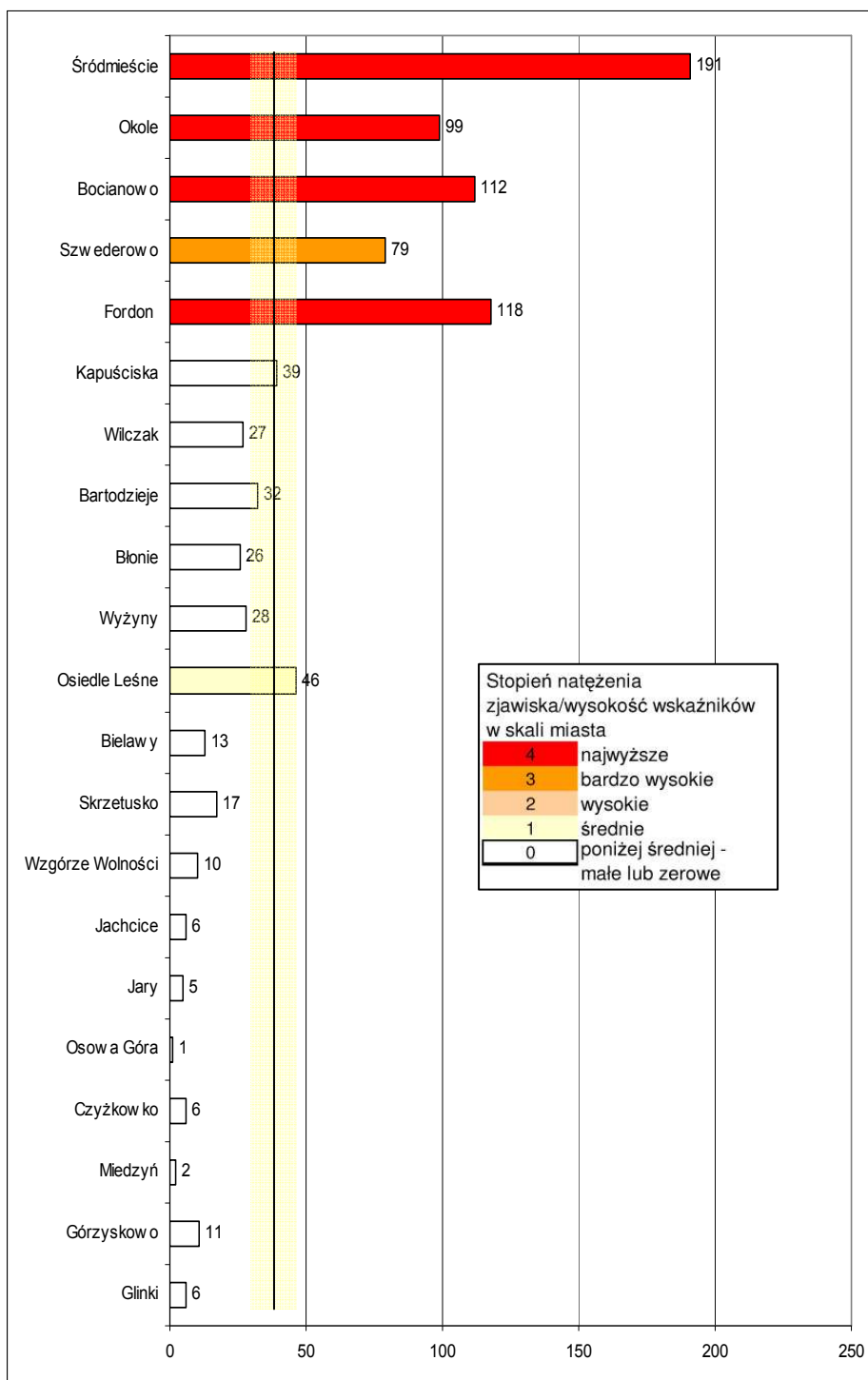
Pozostałe jednostki posiadają wskaźniki poniżej średniej.

Poniżej zamieszczono wykresy z wyżej wymienionymi wskaźnikami w podziale na jednostki urbanistyczne, w podziale na grupy określające natężenie zjawiska w skali miasta, z określeniem średniej wartości wskaźnika dla miasta.

Wykres Ilość osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej



Wykres Postępowania eksmisyjne i eksmisja z lokali mieszkalnych – ilość wyroków eksmisyjnych



## 4.2. Wysoki poziom długotrwałego bezrobocia

Dla diagnozowania poziomu bezrobocia na poszczególnych terenach określono zgodnie z wytycznymi do projektowania LPR wskaźnik bezrobocia długotrwałego.

- **poziom bezrobocia długotrwałego** – bezrobocie długotrwałe trwa dłużej niż 12 miesięcy, często zwane jest bezrobociem chronicznym. Spowodowane jest podobnymi przyczynami, co bezrobocie długookresowe. Wywołuje pauperyzację jednostki lub całej rodziny, często izolację społeczną. Przyczynia się do zagrożenia patologią społeczną, zmniejszenia szans na znalezienie nowej pracy i tym samym ograniczenia możliwości jednostki oraz jej rodziny w zakresie wydobycia się z ich materialnego i społecznego położenia.

Długotrwałe bezrobotni często stają się klientami opieki społecznej.

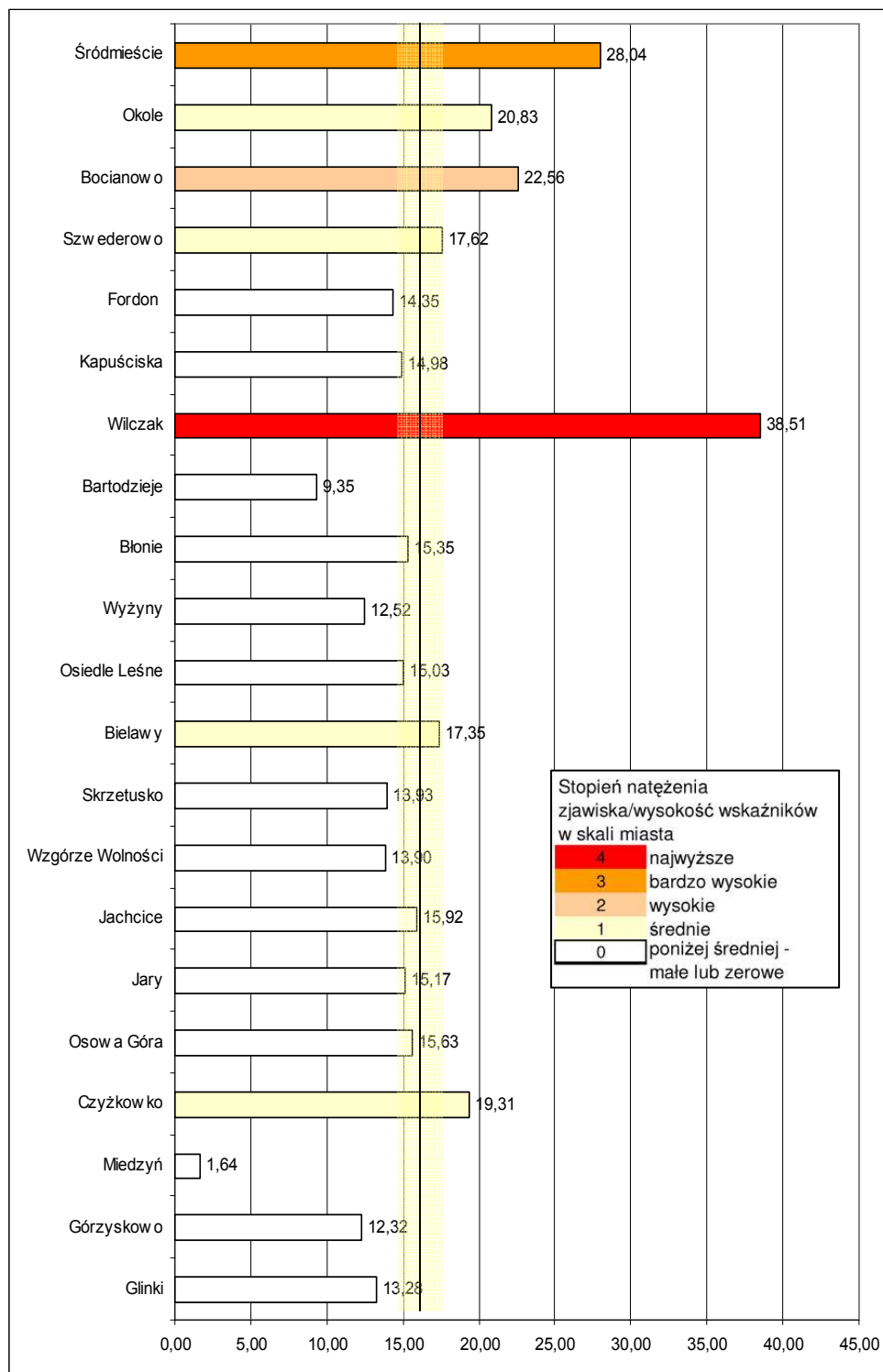
- Jednostki urbanistyczne o najwyższym natężeniu zjawiska to: Wilczak.
- Jednostki urbanistyczne o bardzo wysokim natężeniu zjawiska to: Śródmieście
- Jednostki urbanistyczne o wysokim natężeniu zjawiska to: Bocianowo,
- Jednostki urbanistyczne o natężeniu średnim zjawiska to: Okole, Szwederowo, Bielawy i Czyżkówko

Pozostałe jednostki posiadają wskaźnik niższy od średniej.

Poniżej zamieszczono wykres w wyżej wymienionym wskaźniku w podziale na jednostki urbanistyczne, i w podziale na grupy określające natężenie zjawiska z określeniem średniej wartości wskaźnika dla miasta.



Wykres Poziom bezrobocia długotrwałego



### 4.3. Niekorzystne trendy demograficzne

W ramach kryterium „niekorzystne trendy demograficzne” posłużono się dwoma wskaźnikami którymi są:

- **dynamika spadku ludności** – wskaźnik ten przedstawia wielkość spadku liczby ludności w wyniku odpływu i zgonów. Dynamika spadku ludności odzwierciedla skalę zmian w obrębie jednostek urbanistycznych.

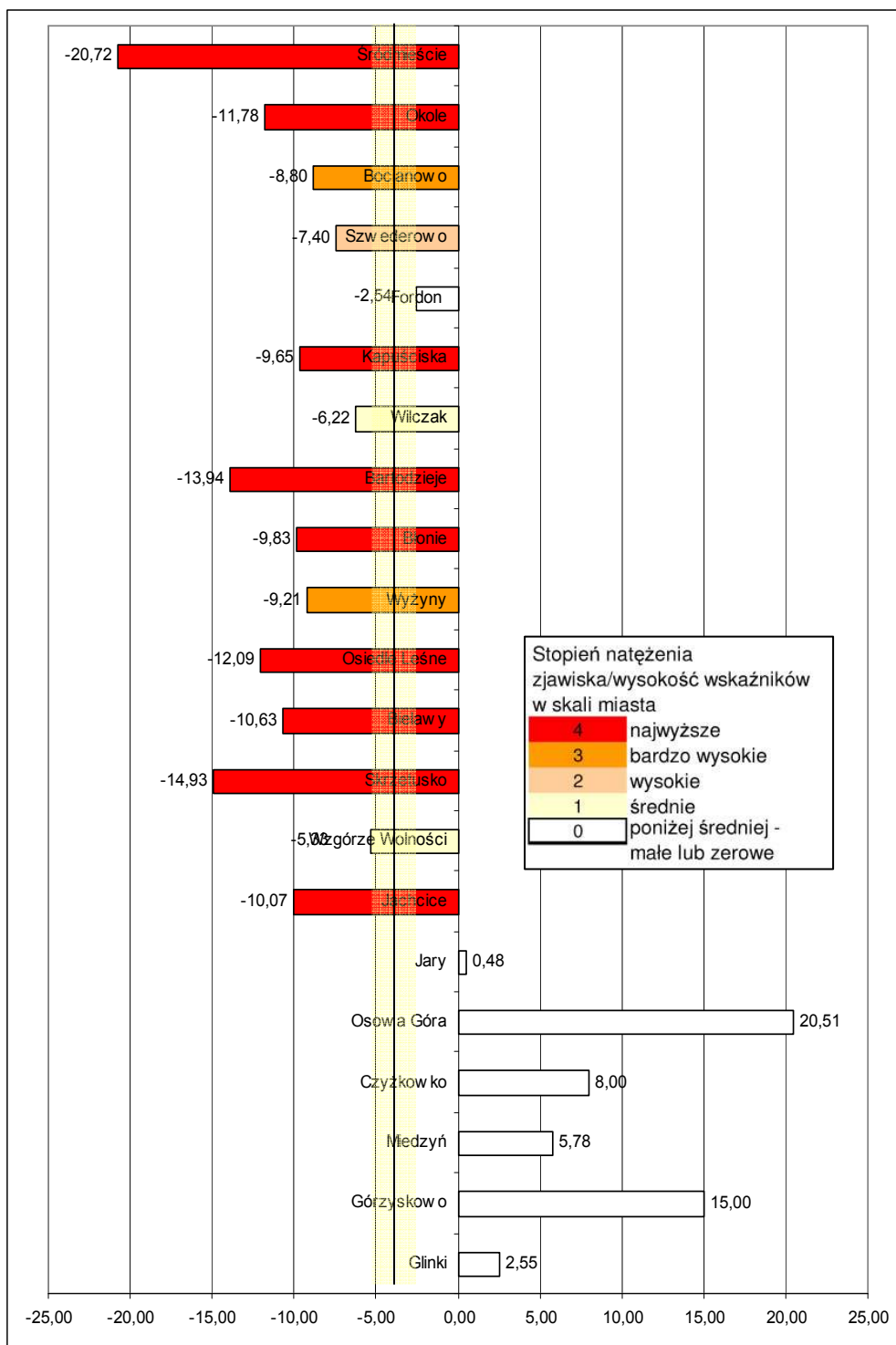
- Jednostki urbanistyczne o najwyższym natężeniu zjawiska to: Śródmieście, Skrzetuski, Bartodzieje, Okole, Osiedle Leśne, Jachcice, Błonie, Bielawy, Kapuściska
  - Jednostki urbanistyczne o bardzo wysokim natężeniu zjawiska to: Bocianowo, Wyżyny
  - Jednostki urbanistyczne o natężeniu średnim zjawiska to: Wilczak i Wzgórze Wolności
- Pozostałe jednostki posiadają niższą od średniej dynamikę spadku ludności lub jej przyrost

- **odsetek osób w wieku poprodukcyjnym** - wskaźnik ten pokazuje obszary koncentracji zjawiska na badanym obszarze w nawiązaniu do gęstości zaludnienia.

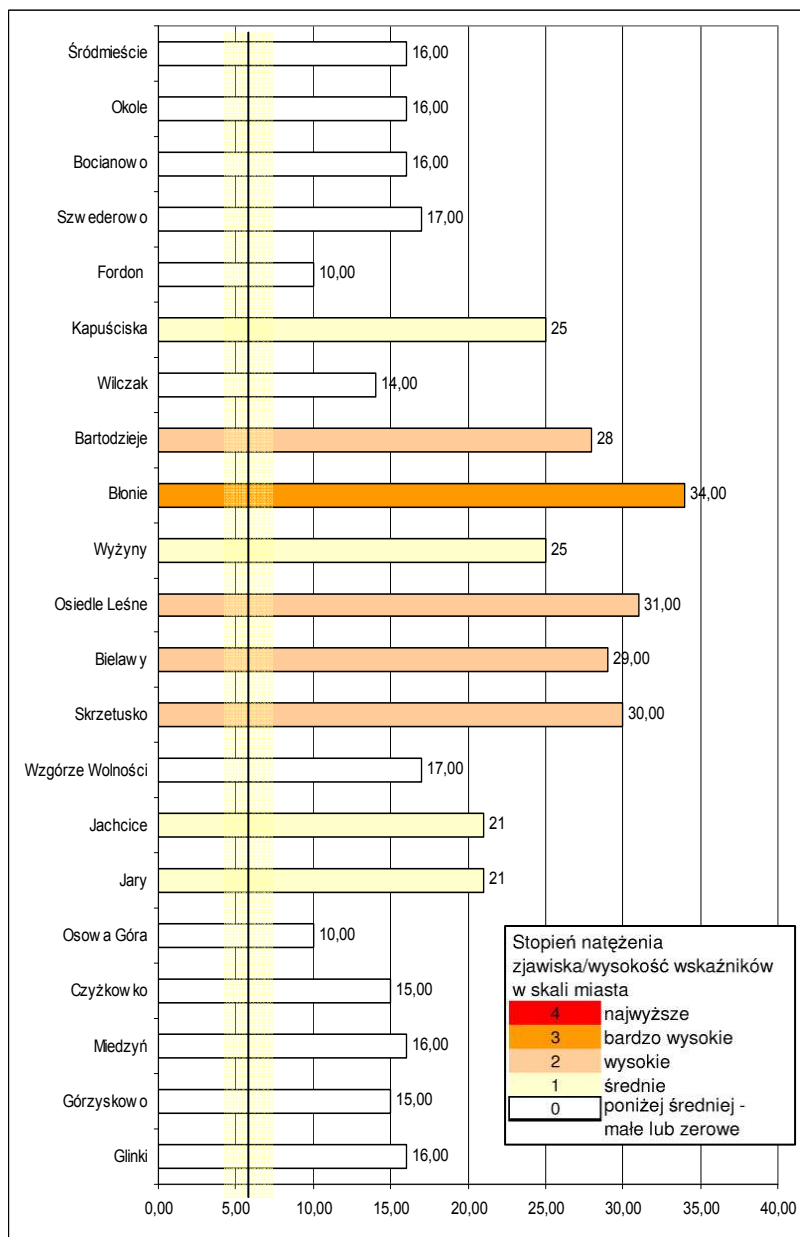
- Jednostki urbanistyczne o najwyższym natężeniu zjawiska to: Śródmieście, Fordon i Szwederowo
  - Jednostki urbanistyczne o bardzo wysokim natężeniu zjawiska to: Wyżyny i Kapuściska
  - Jednostki urbanistyczne o natężeniu średnim zjawiska to: Okole, Bocianowo i Bartodzieje
- Pozostałe jednostki posiadają wskaźnik niższy od średniej.

Poniżej zamieszczono wykres w wyżej wymienionym wskaźnikiem w podziale na jednostki urbanistyczne, i w podziale na grupy określające natężenie zjawiska z określeniem średniej wartości wskaźnika dla miasta.

Wykres Dynamika spadku ludności



Wykres Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym



#### 4.4. Niski poziom edukacji, znaczące braki w umiejętnościach i wysoki odsetek osób porzucających szkołę

W ramach kryterium niski poziom edukacji, znaczące braki i wysoki odsetek porzucających szkołę posłużono się wskaźnikami wynikającymi z wytycznych do projektowania LPR:

- **udział osób nie wypełniających obowiązku szkolnego w grupie wieku 7-18 lat przypadających na 1000 mieszkańców poszczególnych jednostek urbanistycznych** – diagnoza natężenia problemu w odniesieniu do ilości osób zamieszkujących daną jednostkę urbanistyczną, przedstawia się następująco:

- Jednostki urbanistyczne o najwyższym natężeniu zjawiska to: Śródmieście, Fordon i Szwederowo
- Jednostki urbanistyczne o bardzo wysokim natężeniu zjawiska to: Wyżyny i Kapuściska
- Jednostki urbanistyczne o średnim natężeniu zjawiska to: Bocianowo, Okole i Bartodzieje

Pozostałe jednostki posiadają wskaźnik niższy od średniej

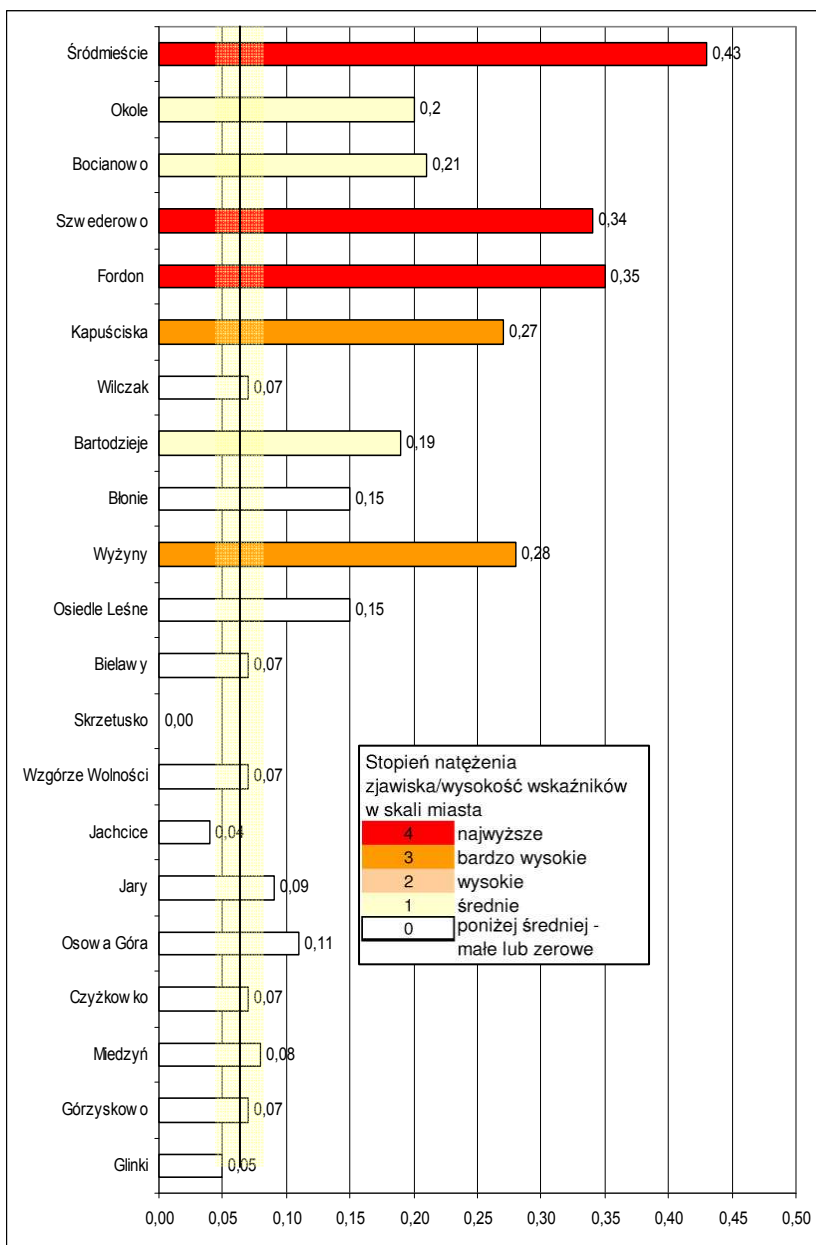
- **udział osób z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej, w grupie bezrobotnych, przypadający na 1000 mieszkańców jednostek urbanistycznych** -

- Jednostki urbanistyczne o najwyższym natężeniu zjawiska to: Wilczak i Śródmieście
- Jednostki urbanistyczne o bardzo wysokim natężeniu zjawiska to: Bocianowo
- Jednostki urbanistyczne o wysokim natężeniu zjawiska to: Okole
- Jednostki urbanistyczne o średnim natężeniu zjawiska to: Czyżkówko, Szwederowo i Kapuściska

Pozostałe jednostki posiadają wskaźnik niższy od średniej

Poniżej zamieszczono wykres w wyżej wymienionym wskaźnikiem w podziale na jednostki urbanistyczne, i w podziale na grupy określające natężenie zjawiska z określeniem średniej wartości wskaźnika dla miasta.

Wykres Udział osób z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej, w grupie bezrobotnych, przypadający na 1000 mieszkańców jednostek urbanistycznych



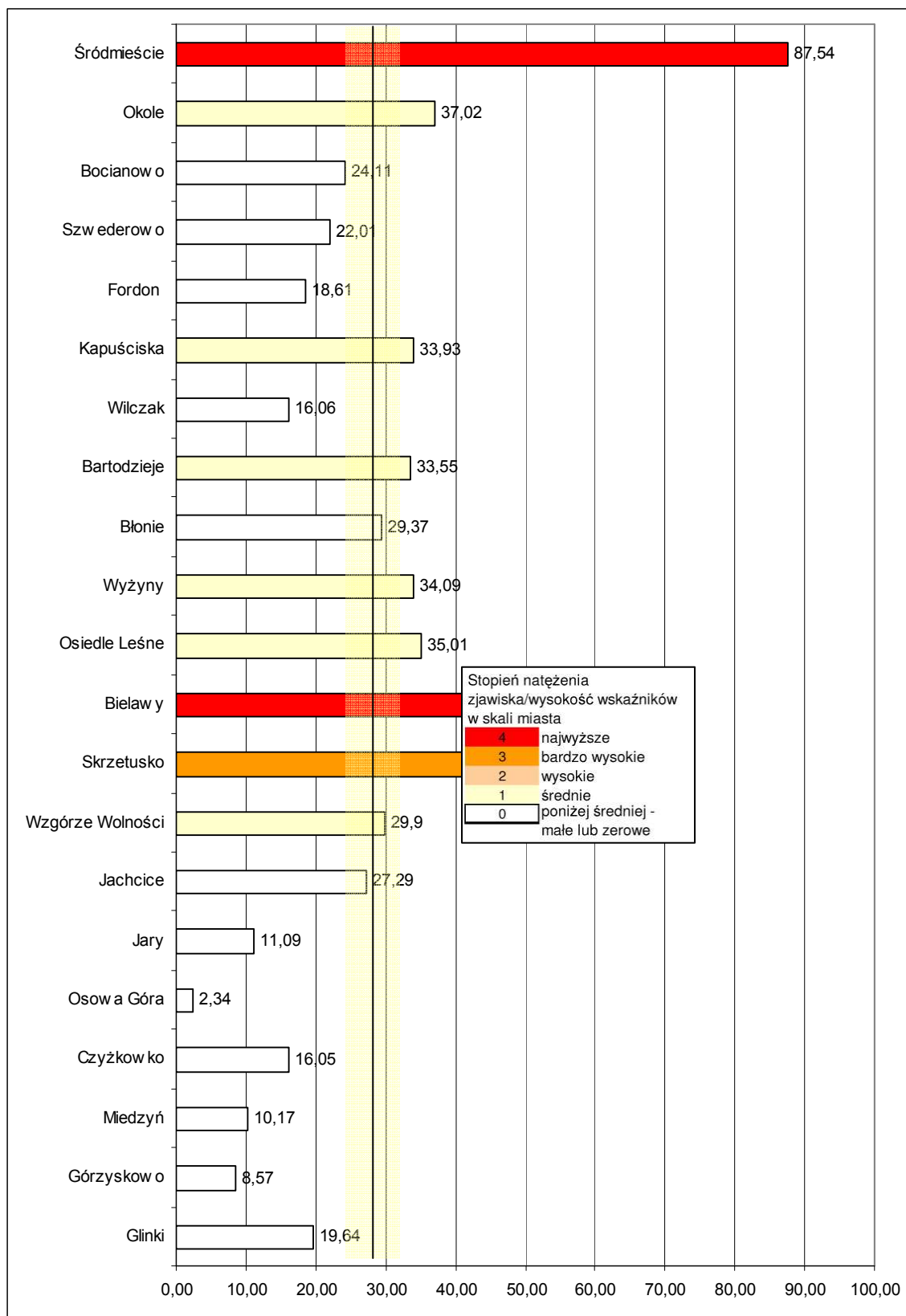
## 4.5. Wysoki poziom przestępczości i naruszeń prawa

W ramach kryterium przestępczość posłużono się jednym wskaźnikiem wynikającym z wytycznych do projektowania LPR jest to:

- **liczba przestępstw i wykroczeń stwierdzonych (poza zdarzeniami drogowymi i przestępstwami gospodarczymi) przypadający na 1000 mieszkańców miasta** - przez pojęcie przestępczość rozumie się zbiór czynów zabronionych ustawowo pod groźbą kary a popełnionych na obszarze danej jednostki terytorialnej. Przestępczość jest zjawiskiem społecznym. Stanowi zagrożenie dla obowiązującego porządku prawnego, wyraża się we wzroście liczby osób, które popełniły przestępstwa w stosunku do ogółu ludności przedstawia się następująco:
  - Jednostki urbanistyczne o najwyższym natężeniu zjawiska to: Śródmieście i Bielawy
  - Jednostki urbanistyczne o wysokim natężeniu zjawiska to: Skrzetusko
  - Jednostki urbanistyczne o średnim natężeniu zjawiska to: Okole, Osiedle Leśne, Kapuściska, Bartodzieje, Wyżyny i Wzgórze WolnościPozostałe jednostki posiadają wskaźnik niższy od średniej.

Poniżej zamieszczono wykres w wyżej wymienionym wskaźnikiem w podziale na jednostki urbanistyczne, i w podziale na grupy określające natężenie zjawiska z określeniem średniej wartości wskaźnika dla miasta.

Wykres Liczba przestępstw i wykroczeń stwierdzonych (poza zdarzeniami drogowymi i przestępstwami gospodarczymi) przypadający na 1000 mieszkańców miasta





## 4.6. Szczególnie zniszczone otoczenie

Wytyczne do sporządzania LPR w kryterium szczególnie zniszczone otoczenie wskazują miernik oparty na danych trudnych do pozyskania, odnoszący się do powierzchni działek nie użytkowanych oraz ilości budynków o złym stanie technicznym. Dla celów oszacowania jakości przestrzeni zastosowano wskaźnik:

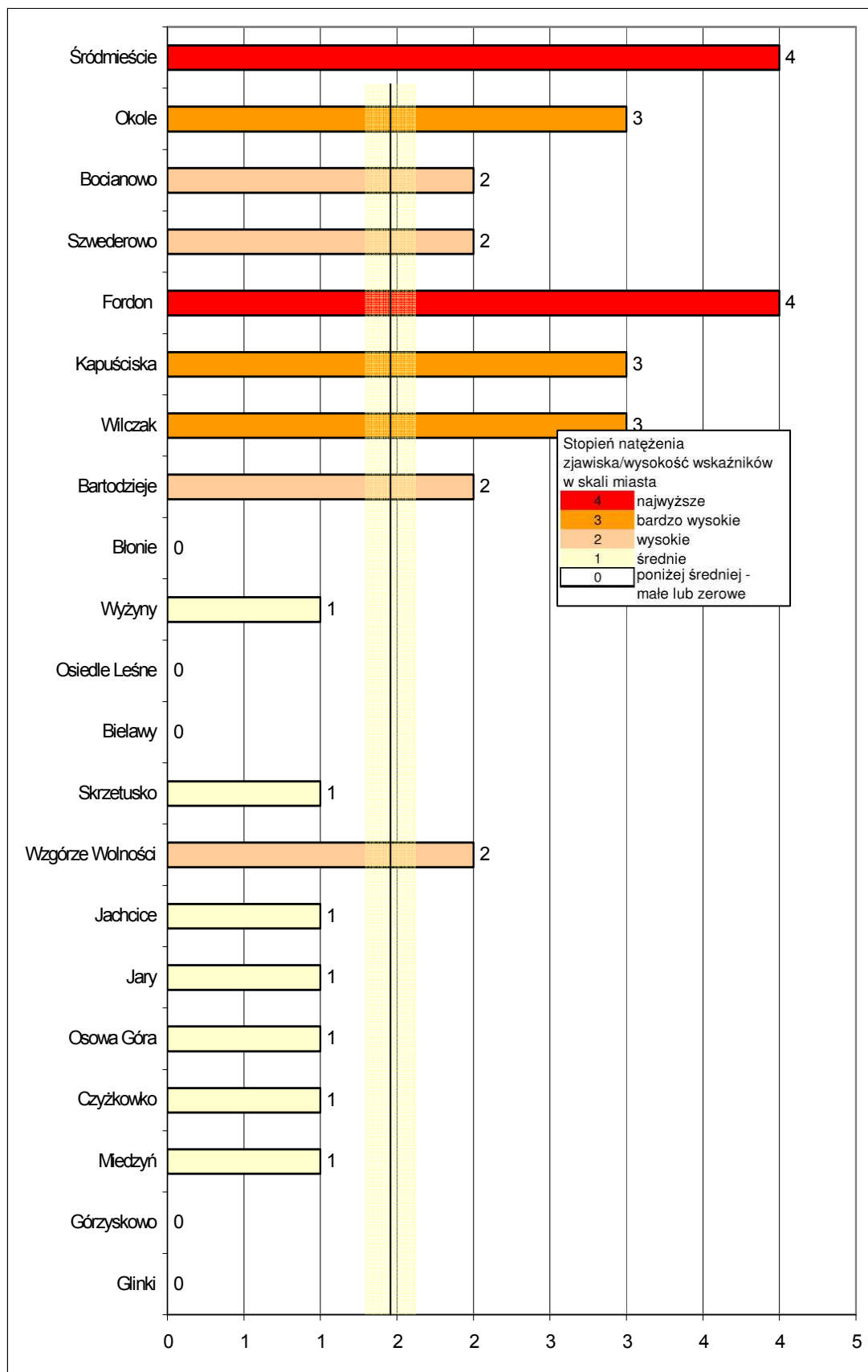
- **obszary zdegradowanej struktury miejskiej** -zbiorcza ocena w zakresie przestrzeni publicznych. Składowe tego wskaźnika są opisane w Rozdziale 1.5.4 Struktura funkcjonalno-przestrzenna. Wskaźnik ten wprowadzono z uwagi na wagę przestrzeni publicznych dla prawidłowego funkcjonowania i postrzegania miasta jako całości oraz ich społeczno-estetycznego wymiaru w tkance miejskiej. Ocenie poddano jakość oraz potrzebę kształtowania przestrzeni publicznych o znaczeniu ogólnomiejskim, pełniących funkcje integracji społecznej w skali miasta. Wskaźnik ten ma za zadanie określić braki i oszacować potrzeby w zakresie kształtowania tego typu obszarów w odniesieniu do stanu istniejącego oraz funkcji danego terenu w strukturze miasta. Wskaźnik opiera się na badaniach własnych, jest trudny do opisanie w wymiernych wartościach a jednak bardzo istotny dla oceny jakości przestrzeni. Uzyskana ocena zbiorcza wskazuje że:

- Jednostki urbanistyczne o najwyższym stopniu zdegradowanej struktury miejskiej to: Śródmieście i Fordon
- Jednostki urbanistyczne o bardzo wysokim stopniu zdegradowanej struktury miejskiej to: Okole, Kapuściska i Wilcze
- Jednostki urbanistyczne o wysokim stopniu zdegradowanej struktury miejskiej to: Bocianowo, Szwederowo, Bartodzieje i Wzgórze Wolności
- Jednostki urbanistyczne o średnim stopniu zdegradowanej struktury miejskiej to: Wyżyny, Skrzetuski, Jachece, Jary, Osowa Góra, Czyżkówko i Miedzyń

### **Pozostałe jednostki posiadają wskaźnik niższy od średniej**

Poniżej zamieszczono wykres w wyżej wymienionym wskaźnikiem w podziale na jednostki urbanistyczne, i w podziale na grupy określające natężenie zjawiska z określeniem średniej wartości wskaźnika dla miasta.

Wykres Obszary zdegradowanej struktury miejskiej



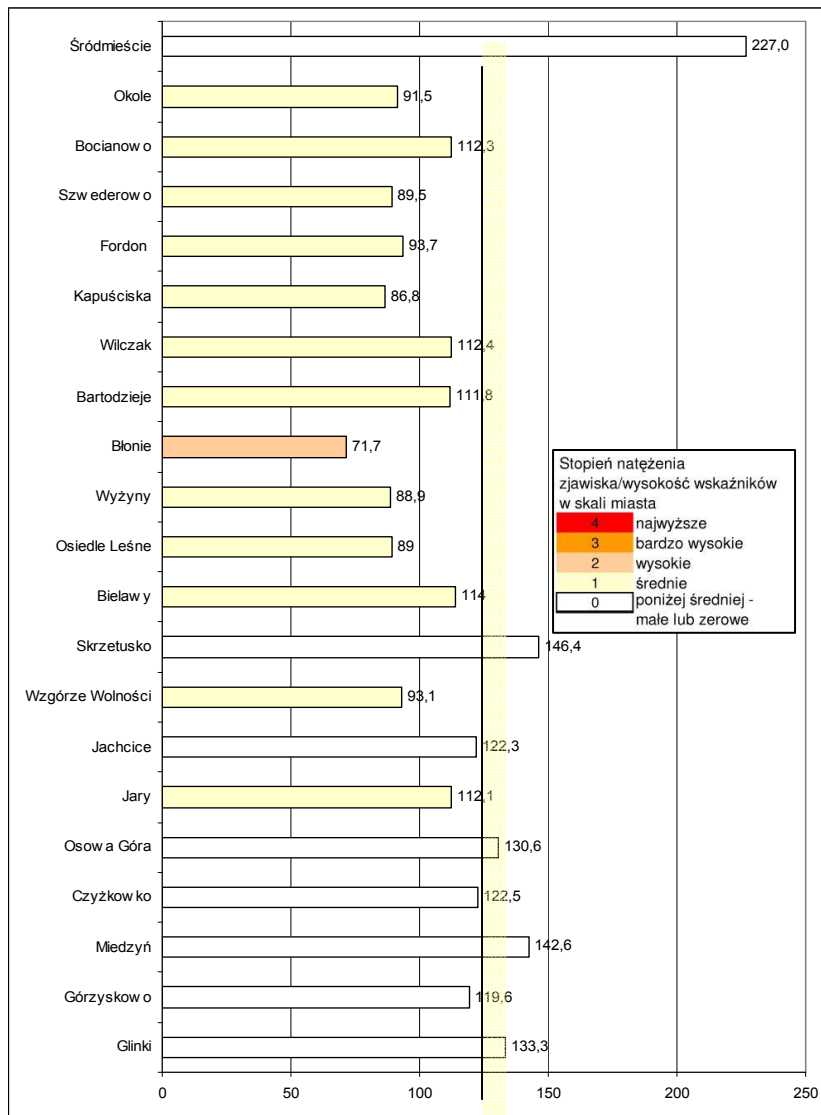
## 4.7. Niski poziom aktywności gospodarczej

W ramach tego kryterium dokonano analizy zjawisk i wyliczono wskaźnik

- **liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej na 1000 osób** Wskaźnik ten, sporządzony jest na podstawie rejestru REGON Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy poprzez przypisanie każdego podmiotu do jednostki urbanistycznej na której jest zarejestrowany
  - Jednostki urbanistyczne o najwyższym poziomie aktywności gospodarczej poniżej średniej to Błonie
  - Jednostki urbanistyczne o poziomie aktywności zbliżonej do średniej to: Okole, Szwederowo, Fordon, Kapuściska, Wyżyny, Osiedle Leśne, Wzgórze Wolności

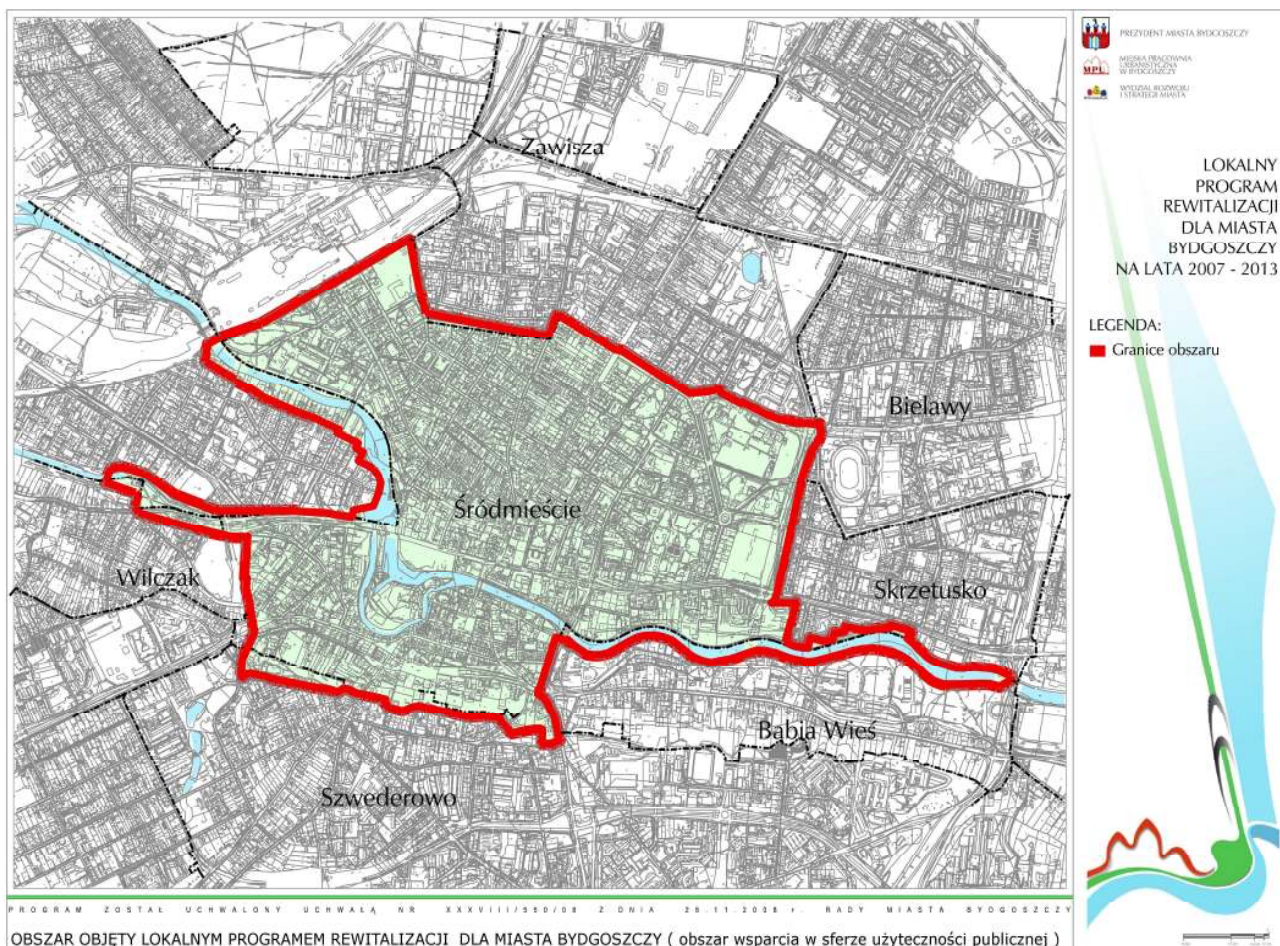
**Pozostałe jednostki urbanistyczne posiadają wyższy od średniej poziom aktywności gospodarczej liczony liczbą zarejestrowanych P.G.N. na 1000 osób.**

Wykres Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej na 1000 osób



#### 4.8. Wyznaczenie obszaru objętego Lokalnym Programem Rewitalizacji Bydgoszczy

Wykonane powyższe analizy pozwalają zauważyć koncentrację negatywnych zjawisk w poszczególnych jednostkach urbanistycznych oraz ich wzajemne, obiektywne porównanie. Suma poszczególnych wskaźników, przedstawiona w tabeli (Tab. **Kryteria i wskaźniki wyznaczania obszaru objętego LPR-B**) wskazuje, że bezwzględnym „liderem” jest obszar Śródmieścia, w granicach zilustrowanych na poniższej mapce.





MIEJSKA PRACOWNIA URBANISTYCZNA, WYDZIAŁ ROZWOJU I STRATEGII MIASTA

Tabela Kryteria i wskaźniki wyznaczania obszaru objętego lokalnym programem rewitalizacji dla miasta Bydgoszczy

Nazwa jednostki urbanistycznej	pow. w km <sup>2</sup>	liczba ludności	3.1. Wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia		3.2. Wysoki poziom długotrwalego bezrobocia		3.3. Niestabilne (niekorzystne) trendy demograficzne		3.4. Niski poziom edukacji, znaczące braki w umiejętnościach i wysoki odsetek osób pozujących się szczerze		3.5. Wysoki poziom przestępczości i naruszeń		3.6. Szczególnie zniszczone obszary		3.7. Niski poziom aktywności gospodarczej		SUMA			
			Wskaźnik	Odczytanie	Stopień	Wskaźnik	Odczytanie	Stopień	Wskaźnik	Odczytanie	Stopień	Wskaźnik	Odczytanie	Stopień	Wskaźnik	Odczytanie		Stopień	Wskaźnik	Odczytanie
Glinki	2,21	5459	66	0	13,28	0	2,55	0	16,00	0	0,05	0	4,55	0	19,64	0	133,3	0	0	
Górzysławo	1,10	7465	88	0	12,32	0	15,00	0	15,00	0	0,07	0	5,76	0	8,57	0	19,66	0	0	
Miedzy	3,11	1208	166	0	2	0	5,78	0	16,00	0	0,08	0	0,77	0	10,17	0	142,6	0	1	
Osowa Góra	4,80	13243	147	0	15,63	0	20,51	0	10,00	0	0,11	0	5,14	0	2,34	0	130,6	0	1	
Czyżkowo	3,63	7353	78	0	19,31	1	8,00	0	15,00	0	0,07	0	11,42	1	16,05	0	122,5	0	3	
Ląry	1,38	6129	71	0	15,17	0	0,48	0	21	0	0,09	0	7,34	0	11,09	0	112,1	0,0242	1	
Wągrze Wdmości	1,18	11370	121	0	13,90	0	-5,33	0,1104	1	17,00	0	0,07	0	5,45	0	29,9	0,0173	1	2	
Łachocze	4,44	3957	73	0	15,92	0	-10,07	0,979%	4	21	0,04	0	6,57	0	27,29	0	122,3	0	6	
Osiedle Leśne	1,56	11910	194	0	15,03	0	-12,09	15,87%	4	31,00	54,50%	2	0,15	0	35,01	0,1912	1	0	0	
Blonie	1,29	15255	192	0	15,35	0	-9,63	104,79%	4	34,00	69,24%	3	0,15	0	29,37	0	71,7	60,12%	2	
Szwałkowo	0,68	4809	71	0	13,93	0	-4,63	211,04%	4	30,00	49,33%	2	0,00	0	54,69	86,08%	3	1	1	
Wyżyny	2,14	29070	271	0	12,52	0	-9,21	91,87%	3	25	0,2444	1	0,28	75,00%	3	34,09	0,1559	1	1	
Bezdzięże	2,03	23426	267	0	9,35	0	-13,94	193,42%	4	28	0,3937	2	0,19	0,1875	1	33,55	0,1415	1	2	
Bielawy	1,02	6743	125	0	17,35	0	-10,63	121,46%	4	29,00	44,35%	2	0,07	0	66,14	1,25	4	0	0	
Wilczak	0,59	4233	166	0	27	0	-6,22	0,2958	1	14,00	0	0,07	0	25,53	1,9121	4	16,06	0	3	
Kapuściska	3,40	23999	443	0	14,98	0	-9,65	101,04%	4	25	0,2444	1	0,27	68,75%	3	33,93	0,1545	1	3	
Fordon	30,63	67164	1024	255,55%	4	118	83,52%	4	-2,54	0	10,00	0	0,35	118,75%	4	18,61	0	4	4	
Szwederowo	2,36	31438	567	96,87%	3	79	89,81%	3	-7,40	54,17%	2	17,00	0	0,34	112,30%	4	22,01	0	2	
Bocianowo	1,17	12897	470	63,19%	2	112	169,10%	4	-8,80	83,33%	3	16,00	0	0,21	0,3125	1	24,11	0	2	
Okole	1,91	11860	469	62,85%	2	99	137,87%	4	-11,78	146,52%	4	16,00	0	0,2	0,25	1	37,02	0,2596	1	
Śródmieście	2,83	23326	966	245,63%	4	191	358,91%	4	-20,72	331,67%	4	16,00	0	0,43	168,75%	4	67,54	197,86%	4	
suma średnia	73,46	332274	6056		347,59		874		-100,92	422,00		422,00		183,95		617,18		2411,1		32
średnia			289		16,55		41,62		-4,80	20,09		20,09		8,76		29,39		114,81		

Obszary do rewitalizacji - ocena zbiorcza

- 0 - oznacza występowanie danego zjawiska o stopniu poniżej średniej
- 1 - oznacza występowanie danego zjawiska o odchyleniu od średniej 0 - 33%
- 2 - oznacza występowanie danego zjawiska o odchyleniu od średniej od 34-66%
- 3 - oznacza występowanie danego zjawiska o odchyleniu od średniej od 67-100%
- 4 - oznacza występowanie danego zjawiska o odchyleniu od średniej powyżej 100%

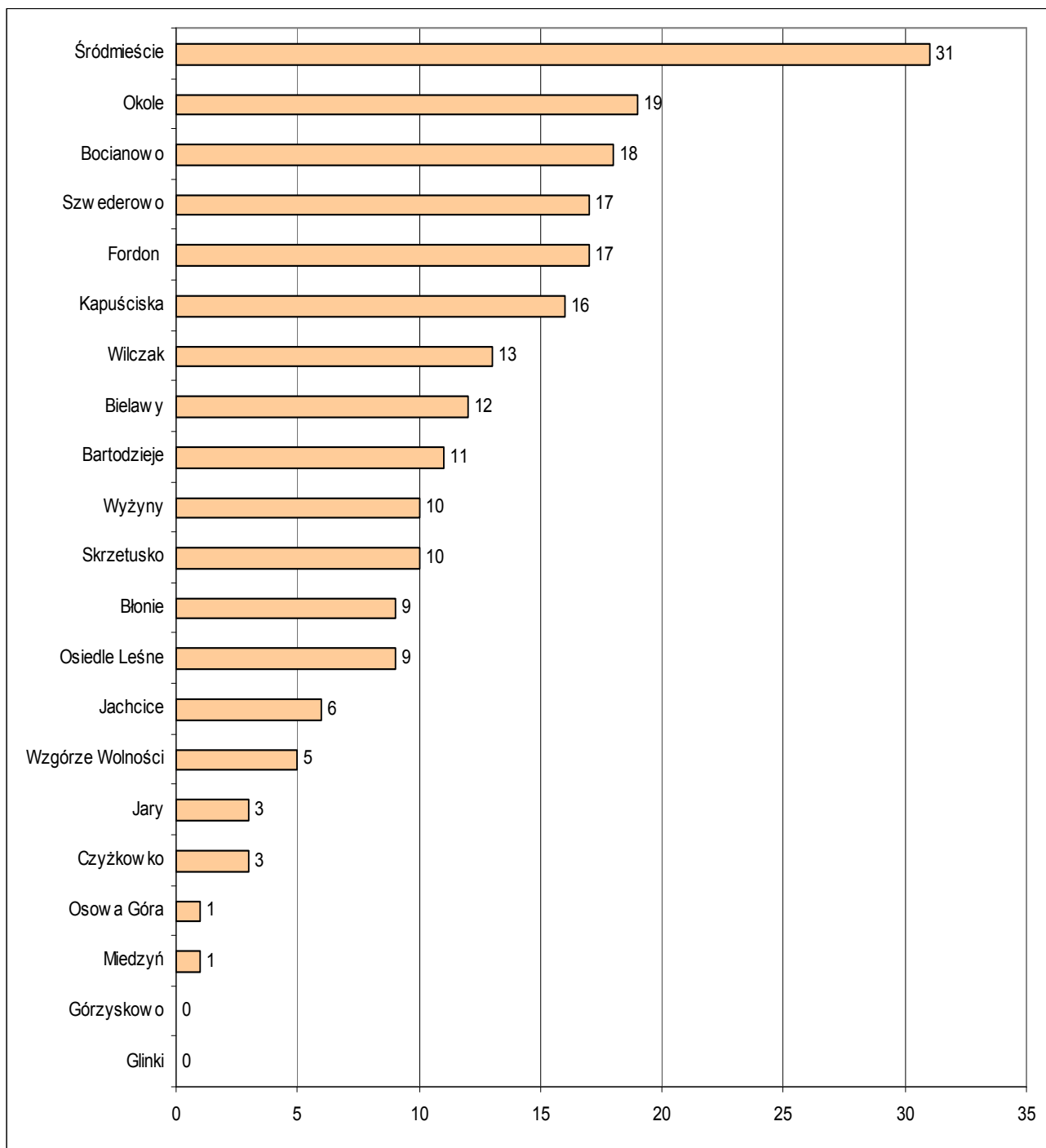








Wykres Suma stopni występujących zjawisk w 21 jednostkach urbanistycznych poddanych analizie dla wyznaczenia obszaru objętego LPR-B.



**5. Uchwała nr XXXVIII/550/08 RADY MIASTA BYDGOSZCZY z dnia 26.11.2008 r. w sprawie przyjęcia obszarów wsparcia do Lokalnego Programu Rewitalizacji dla miasta Bydgoszczy na lata 2007–2013**

**UCHWAŁA NR XXXVIII/550/08  
RADY MIASTA BYDGOSZCZY  
z dnia 26.11.2008 r.**

**w sprawie przyjęcia obszarów wsparcia do Lokalnego Programu Rewitalizacji dla miasta Bydgoszczy na lata 2007 – 2013.**

Na podstawie art.18 ust.2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz.U.z 2001r. Nr 142, poz. 1591, z 2002r. Nr 23, poz. 220, Nr 62, poz. 558, Nr 13, poz. 984, Nr 153, poz. 1271 i Nr 214, poz. 1806, z 2003r. Nr 80, poz. 717 i Nr 162, poz. 1568, z 2004r. Nr 102, poz. 1055 i Nr 116, poz. 1203, z 2005r. Nr 172, poz. 1441 i Nr 175, poz. 1457, z 2006r. Nr 17, poz. 128 i Nr 181, poz. 1337 oraz z 2007r. Nr 48, poz. 327, Nr138, poz. 974 i Nr 173, poz. 1218)

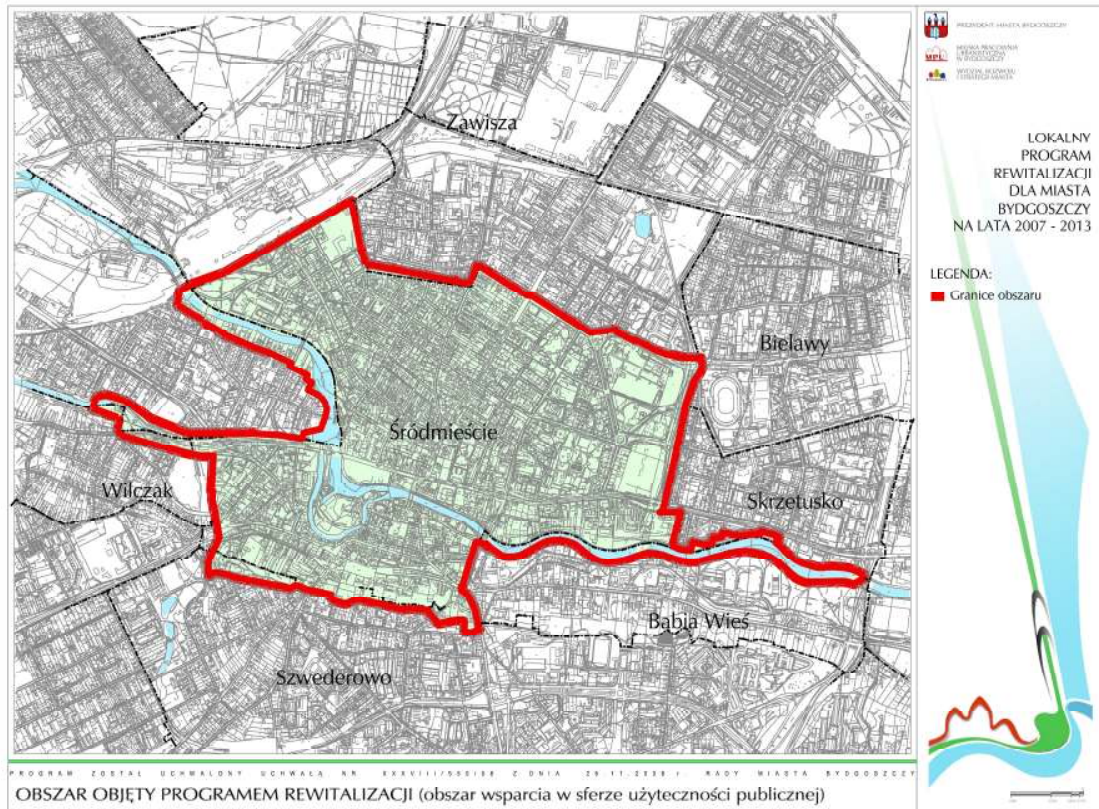
Rada Miasta uchwała, co następuje:

- § 1. Przyjąć obszar wsparcia do Lokalnego Programu Rewitalizacji dla miasta Bydgoszczy na lata 2007 – 2013, w sferze użyteczności publicznej w granicach oznaczonych na załączniku nr 1 do niniejszej uchwały.
- § 2. Przyjąć obszary wsparcia do Lokalnego Programu Rewitalizacji dla miasta Bydgoszczy na lata 2007 – 2013, w zakresie mieszkalnictwa w granicach oznaczonych na załączniku nr 2 do niniejszej uchwały.
- § 3. Traci moc uchwała Nr XLIII/914/05 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 23.02.2005r. w sprawie przyjęcia Lokalnego Programu Rewitalizacji dla miasta Bydgoszczy, oraz uchwała Nr LIV/1077/2005 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 28.09.2005r. w sprawie uzupełnienia Lokalnego Programu Rewitalizacji dla miasta Bydgoszczy.
- § 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

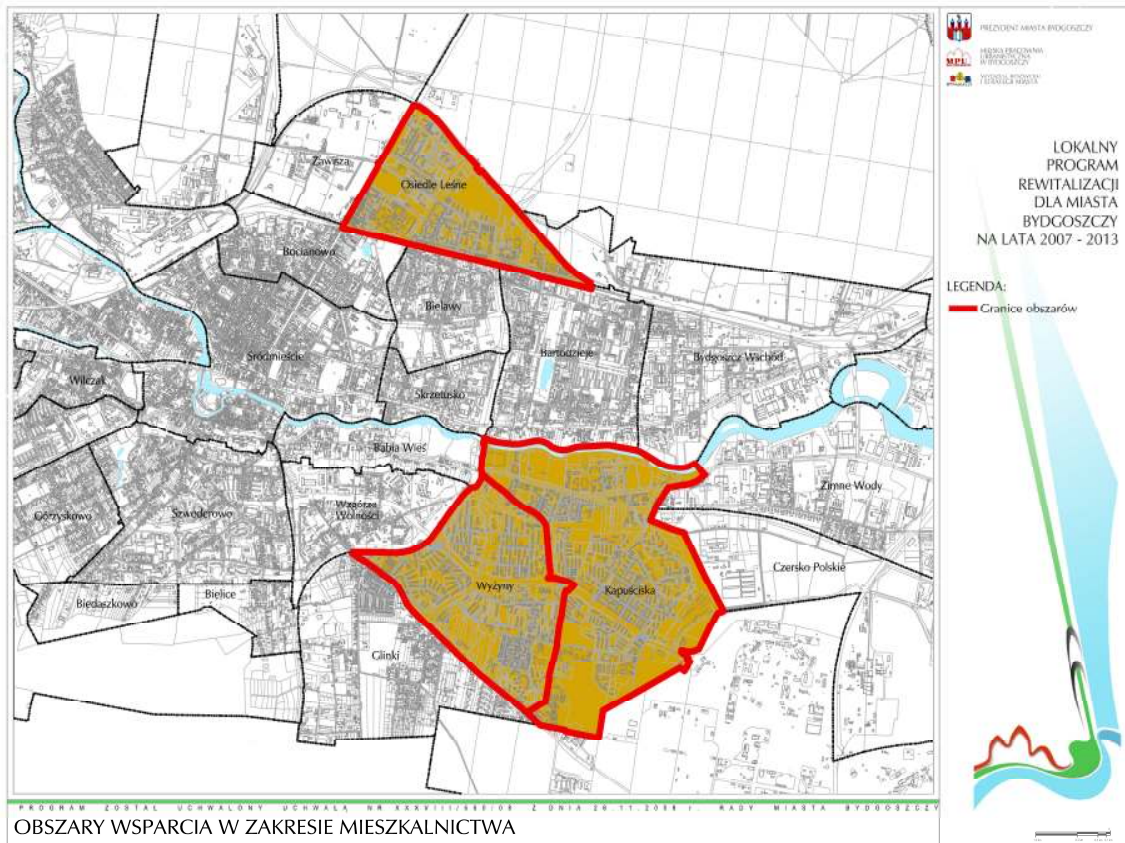
Przewodniczący Rady Miasta

Dorota Jakuta

Załącznik nr 1 do Uchwały XXXVIII/550/08 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 26.11.2008 r.



Załącznik nr 2 do Uchwały XXXVIII/550/08 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 26.11.2008 r.



## 6. Podsumowanie i wytyczne

W ramach niniejszego opracowania dokonano analizy w zakresie sfery społecznej, gospodarczej, środowiskowej, infrastruktury technicznej, infrastruktury transportowej oraz gospodarki przestrzennej. Analiza dotyczyła obszaru całego miasta i pozwoliła na zdiagnozowanie podstawowych problemów w każdej ze sfer.

Do szczegółowego zdiagnozowania terenów posłużono się wskaźnikami określonymi w Wytycznych dotyczących przygotowania Lokalnego Programu Rewitalizacji oraz wskaźnikami własnymi wspomagającymi diagnozę. Otrzymane wyniki pozwoliły na zróżnicowanie obszarów pod względem zasadności podjęcia działań rewitalizacyjnych, od obszarów z bezwzględnym wskazaniem do rewitalizacji, poprzez obszary wymagające działań selektywnych do obszarów nie wymagających działań.

Kolejnym etapem było określenie **obszarów objętych LPR-B** w oparciu o wytyczne Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego oraz **obszarów wsparcia dla mieszkalnictwa** na podstawie wytycznych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego. W Bydgoszczy w sferze użyteczności publicznej obszarem wsparcia objętym LPR-B jest Śródmieście, w zakresie mieszkalnictwa Osiedle Leśne, Wyżyny, Kapuściska.

Wyznaczenie obszarów wsparcia i przyjęcie w LPR-B projektów i umożliwienie beneficjentom uzyskania środków na dofinansowanie inwestycji było podstawowym celem operacyjnym opracowania.

Wykonane analizy i diagnozy pozwoliły na zidentyfikowanie problemów i są podstawą do dalszych działań.

Stosownie do zidentyfikowanych problemów i stopnia ich natężenia należy podjąć szereg działań wspomagających zrównoważony rozwój poszczególnych dzielnic. Wyodrębnione tereny zwłaszcza Śródmieście są obszarami rewitalizacji priorytetowej będą wspierane funduszami europejskimi. Jednak fundusze te są nakierowane na określone inwestycje i zawężają pole działania nie wyczerpując wszystkich potrzeb jakie istnieją na terenach wymagających rewitalizacji.

I tak np. obszar Śródmieścia wspierany w sferze użyteczności publicznej nie otrzymał wsparcia w zakresie mieszkalnictwa (z uwagi na sposób ustawienia wskaźników - zgodny z wytycznymi) a przeprowadzonymi analizami i stan faktyczny wskazują na potrzebę poprawy warunków zamieszkania i stanu technicznego obiektów. Zatem, niezależnie od obszarów objętych wsparciem unijnym, należy równoległe prowadzić działania zaradcze w tym zakresie.

Niniejsze opracowanie powinno stanowić punkt wyjściowy dla dalszego monitoringu, należy je wykorzystać jako podpowiedź gdzie i jakiej sferze należy działać.

Bardzo istotną sferą w działaniach rewitalizacyjnych jest sfera społeczna ze szczególnym uwzględnieniem edukacji. Zjawiska społeczne są trudno mierzalne zarówno w zakresie diagnostyki, monitorowania, oraz efektywności, jednak systematyczna pomoc w długiej perspektywie czasowej z pewnością przełoży się na lepszą kondycję społeczeństwa, a następnie przestrzeni miejskiej. Szczególnie istotne wydają się być działania skierowane do dzieci i młodzieży, jako grupy która nie ma ugruntowanych złych wzorców w zakresie kształtowania swojego życia, podsuniecie nowych perspektyw, możliwości działania, kształcenia, spędzania wolnego czasu są ważne dla kształtowania osobowości i charakteru młodych ludzi i o tą grupę należy zadbać w pierwszej kolejności.

Równoległe należy prowadzić działalność aktywizacji pozostałych grup wiekowych. Problemy sfery społecznej były ważnym elementem diagnostyki obszarów kryzysowych jednak działania, na które można uzyskać wsparcie w ramach RPO WK-P są nakierowane na działania materialne, dlatego należy ciągle poszukiwać funduszy lub innych źródeł finansowania, które pozwolą na poprawę w tej sferze.

Problematyka rewitalizacji jest wielopłaszczyznowa również działania podjęte w celu rewitalizacji są i muszą być wielopłaszczyznowe. Punktem łączącym jest człowiek (beneficjent) korzystający z działań zaradczych, wspomagających, programów form pomocy.

Dla skuteczności procesów, działań rewitalizacyjnych niezbędna jest spójność kierunkowych dokumentów na poziomie województwa i miasta poparta systematycznymi i spójnymi działaniami realizacyjnymi.

Należy szukać innych źródeł finansowania dla poprawy stanu, odpowiednio do zdiagnozowanych potrzeb modyfikować działania służb i instytucji budżetowych aby osiągać jak najlepsze rezultaty.

Niniejszą diagnozę i późniejsze działania monitorujące należy wykorzystać do ew. weryfikacji działań poszczególnych jednostek budżetowych zajmujących się zagadnieniami pomocy społecznej, bezrobocia, edukacji, bezpieczeństwa, wyposażenia w infrastrukturę rekreacyjno-wypoczynkową, techniczną itp. Być może z doświadczeń powyższych jednostek pojawi się w przyszłości konieczność zmiany wskaźników przyjętych do niniejszego opracowania tak, aby usprawnić monitoring w zakresie poruszanych zagadnień. Z powyższego wynika konieczność dalszej ścisłej współpracy pomiędzy jednostkami związanymi z tą problematyką.